

आचार्यश्रीमद्विजयदानसूरीश्वरजी-जैनमन्यमाला-ग्रन्थाङ्क (११)
श्रीमज्जिनवह्मगणिप्रणीता श्रीमच्चन्द्रसूरिविरचिता

श्रीपिण्डविशुद्धिः

सुसंलभनाहस्येवी प्रत्यपि आचार्य श्रीमद्विजयदानसूरीश्वरपट्टमभाषक सिद्धान्तगोस्वयाचार्य श्रीमद्विजयप्रपञ्चसूरीश्वरविनोदवत्सल
आत्मनयाचस्पृष्टिः प्रकाश आचार्य श्रीमद्विजयदानमचन्द्रसूरीश्वर शिष्यरत्न मुनिभीतिस्तकविजयोपदिष्ट भाषणपट्टयन्त्रालय
श्रीमद्विजयदानसूरीश्वर तत्पत्नी च श्रीमती पुरीवधूमदच द्रव्यसाहाय्येन
प्रकाशिका-आचार्यश्रीमद्विजयदानसूरीश्वरजी-जैन मन्यमाला, सुरत

तीर संस्कार २४६५

मिथुन संवत् १९५५

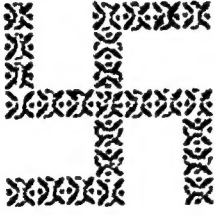
कार्तिक १९३९

मूल्यम् पावोनरूप्यकद्वयम्

प्राप्तिस्थानं-

आचार्यश्रीमद् विजयदान-
सूरीश्वरजी जैन ग्रन्थमाला

गोपीपुरा-सुरत

मुद्रक-

भगवानदास हरखचंद पण्डित.

“श्री शारदा मुद्रणालय”

रालु गेट भद्र-अमदावाद.

પ્રકાશકીય નિવેદન

આચાર્યશ્રીમદ્વિજયશાસ્ત્રીધરજી-જેનપ્રત્યમાણ તરફથી બહાર સુધીના ૧૦ પ્રત્યો બહાર પડી ચૂક્યા છે અને ૧૧મા પ્રત્યર્થક તરીકે 'શ્રી વિષ્ણુવિશુદ્ધિ' નામનો ટીકા સહિત આ પ્રત્ય બહાર પાડવામાં આવે છે

સરણુ મલના મૂલકાર આચાર્ય શ્રીજિનયતમસૂરીધરજી મહારાજ છે તે કયા ગચ્છના હતા, ક્યારે ક્યાં અને કોની પાસે શિક્ષા લીધી અને ફેટલા વર્ષ સુધી તપમની આરાધના કરી, ક્યારે આચાર્યપદ પ્રાપ્ત કર્યું તથા કર સાલમાં પ્રસૂત મન્યની રચના કરી તે સામ-પ્રીના બનાવે કહી શકાય તેમ નથી પરંતુ સરતરમચ્છમાજ કે જેઓ તેઓને જિનાગ્રાવિરુદ્ધ છ કસ્યામકનુ પ્રતિપાદન કરનાર શ્રીજિનયતમસૂરી તરીકે ઓહ્તલાવે છે તે વાત સત્ય નથી પરંતુ મીઝા ગચ્છના છે તે સમયમાં સરહુ પ્રત્યની પ્રતાવામાં સ્પષ્ટ રીતિપ છુરતો કરેલ છે એ

પ્રતાપના શંકવાથી જણાવો

સરહુ મૂલ પ્રત્ય ઉપર પણ આચાર્યોપ શુદ્ધિ, અવતૂરિ, વીરિકા અને માલ્યયોપ કરેલ છે, પરંતુ આ મૂલ પ્રત્યની વિસ્તૃત અને તલસ્પર્શિ ટીકા શ્રીશુભ્યમહાત્મ્યની શુદ્ધિના કલો આચાર્ય મીમદનેશ્વરસૂરીધરજીમહારાજના શિષ્ય આચાર્યશ્રીમચ્છત્રસૂરીધરજીમહારાજાપ ૪૪૦૦ શ્લોક પ્રમાણ વિ સ ૧૧૭૮ની સાલમાં કરી છે પટેલે આ ટીકાની કૃતિ બાઠતો વર્ષ પૂર્વેની છે અને તે હલી સુધી કોઈ પણ સસા તરફથી છપાવેને બહાર પડેલ નથી

આ પ્રત્યમાં ચારિત્રનો મૂલ આધારમૂલ એ દેદ તેના પોષણમાં અત્યંત ઉપયોગી પણ વિદ્યાર્થિના ગુણવૈષ્ણને સારી રીતે ઘલાવવામાં આવેલા છે

તેથી આ ગ્રન્થનું પ્રકાશન નિરતિચારિત્ર પાઠવાની ઇચ્છાવાળાઓને અત્યંત ઉપયોગી થઈ પડશે એમ જાણી અત્યાર સુધી અમુદ્રિત રહેલ આ ગ્રન્થ સદરહુ સંસ્થા તરફથી બહાર પાડવામાં આવે છે કે જેનું પઠનપાઠન કરવા દ્વારા, ચારિત્રની આરાધના કરનાર સંયમી આત્માઓ તેમા બતાવેલ દોષોનું નિવારણ કરવામાં પોતાની શક્તિનો ઉપયોગ કરી સંયમ માર્ગને ઉત્તમ રીતિએ આરાધી ઇષ્ટ સિદ્ધિ જે મોક્ષ તેને પ્રાપ્ત કરશે એમ અમો આશા રાલીએ છીએ.

માળવડવાસ્તવ્ય સુશ્રાવક શાપરીયા માળજીભાઈ ધરમસી તથા તેમની પત્ની પુરીબાઈએ વ્યાખ્યાનવાચસ્પતિ આચાર્યશ્રીમદ્વિજયરામચન્દ્ર-સૂરીશ્વરજી મહારાજના શિષ્યરત્ન મુનિરાજશ્રી તિલકવિજયજી મહારાજના સદુપદેશથી પોતાના કલ્યાણાર્થે પોતાના ઉપાર્જન કરેલ દ્રવ્યમાથી સન્માર્ગે વ્યય કરી જ્ઞાનભક્તિદ્વારા લાભ લેવા માટે અમુક રકમ કાઢેલી છે જેમાંથી આ ગ્રન્થ બહાર પાડવામાં આવે છે. તેઓની ઇચ્છા સદરહુ રક્મમાંથી પરંપરાએ ગ્રન્થો બહાર પડ્યા કરે એવી હોવાથી આ ગ્રન્થની પડતર કિંમત રાલવામાં આવી છે. આવી રીતે ગ્રન્થોના પ્રકાશનમાં સહાય કરવા માટે ઉપદેશ આપનાર મહાત્માનો તથા સહાય કરનારનો અત્યંત આભાર માનવામાં આવે છે અને અમો ઇચ્છીયે છીએ કે હજી પણ તેઓ ગ્રન્થ પ્રકાશનમાં લક્ષ્મીનો વધુ પાલો આપી પુણ્યના યોગે મળેલી લક્ષ્મીનો લાભ ઉઠાવે.

આ ગ્રન્થના સંશોધનમાં સિદ્ધાન્તમહોદધિ આચાર્ય શ્રીમદ્વિજયગ્રેમસૂરીશ્વરજી મહારાજના પ્રશિષ્ય મુનિરાજ શ્રીમાનવિજયજીએ અત્યંત પરિશ્રમ લીધો છે તે માટે પણ આ સંસ્થા તેમની અત્યંત ઝગુની છે.

વિ. સં. ૧૯૨૫

}

પ્ર. શ્રાવણ સુદ ૩ સુરત

લિ. સંપાદક

માસ્તર હીરાલાલ રણછોડભાઈ.

प्रस्तावना

मुमसिद्मनेतद्विधाता यदस्मिन्मनसा निष्पन्ना सासारथावारे सर्वेऽपि मुत्सार्थिनः प्राणिनस्तदर्थमभवत् प्रयासः पुष्पाणां अर्पि तथाविधमुत्सवा-
स्तुपायसंभोगायास्तु परमानन्दस्य सुखमासादयन्ति परं यत्किञ्चित् सासारिकमुलं प्राप्नुवन्ति तदपि तु साधारणमाश्रयतया न तु तु-त्सात्यन्तिको-
च्येव तथा मुत्सवान्तात्पर्यत्वेन तु समेष । तन्माविषयसाधारिण्यं निरीक्ष्य पूर्वपृतीयमेव 'सर्वेऽपि प्राणिनः सुखिनो भवन्तु' इत्येतद्व्याख्यानस्य लेन निष्का-
चिततौर्ध्वकरणमकर्मोदयाधीर्षकया केवलकान्तात्पर्यान्तरं तद्व्यास्तुपाय धर्मतीर्थसाधनाद्वारेण वर्णयन्ति । स च द्विविधः, एको देशविरतिर्ममो दुष्टा-
रूप्यस्य सासारवधनभावापिरकालेनेष्टार्थभाषकः, इतरस्तु सर्वविरतिं भ्रज्य सुत्साराध्यस्य सासारत्यागाद्विरेण च निर्वाणपदवाचकः । अतः
एव ये केऽपि ऐकान्तिकवाग्व्याप्तिकमुलं प्रति ज्ञायतस्तद्वाच्यं ते द्वितीयं स्वीकार्यं अविलम्बे साध्यसाधकत्वात् । न केवलं वेपथरावर्तनरूपेण
लिङ्गग्रहणेन कार्यसिद्धिं संचारं सम्पन्नमपि सम्पन्नैरेकस्य तस्य प्राप्त्येऽपि निश्चाराजनकत्वात्, परं तदनुक्तानुष्ठानकरणेनैव । तदनुष्ठानाभारपूत
च शरीरं, यत् उक्तम् 'शरीरमस्य सप्त धर्मसाधनम्' । तत्र तदा समयोगकायस्य भवति यदा त्वगन्मविहितदुष्टापिण्डेन पुम्यस्ते, यत् 'वाहगाद्वारेण
देहोपग्रह्य वाहगपयसमयान् जीवोऽपि भवती'ति लोकोक्तिः, तत् निरतिचरसमयफलद्वारेण असुखसाधनैर्विभिः प्रथमं विण्मगयेषणादिविभि-
र्विलोक्नीया, सा च निरन्तनार्थं समग्रवद्वि- श्रीव्ययमवसरिधीमदबाहुस्याप्यादिभिः श्रीव्यवैकालिकश्रीपिण्डनिर्जिह्वस्यादिग्रन्थेषु सहज्या । तत्र
गाथाप्रमाणाधिक्यान्मन्त्रमेषाविनां सुलेन मुसपाठकरणायात्यन्तोपयोगि श्रीपिण्डविगुह्यितव्यकमिव प्रकरणं श्रुत्वा तत्रगाथात्मकं श्रीमञ्जिनवाङ्मसपरिशी

रचितं । अकरणस्यास्य कारका एते आचार्याः कदाऽभूवन् ? किंगच्छीयाः ? के अमीयां गुरवः ? स्वजनुया कां सुवमलंचक्रुः ? कदा कुत्र च पवित्रस्थले कृतमिदम् ? इत्येतन्निश्चेतुं न शक्यम् सामग्र्युपलभभागावात्, परमेतत् सिद्धमेव यत्परतैः 'एते श्रीजिनवल्लभसूरयः स्वगच्छीयाः' इति यदुद्घुष्यते तत्तेषां स्वसम्प्रदायोत्कर्षत्यापनार्थं मिथ्याप्रलापमात्रमेव, यतः तेषां स्वोक्तिसंवादिकां जेसलमेरुदुर्गे श्रीसम्भवजिनालये उत्कीर्णां प्रशस्तिं विना न किञ्चिदन्यत् प्रबलं प्रमाणमस्ति, परं साऽपि न प्रमाणत्वेन स्वीकर्तुं योग्या, तदनुयायिभिः स्वगच्छस्य कृत्रिमोत्तमत्वोद्भावनार्थं निम्ननिर्दिष्टानेकविधासत्यैरुद्भावितत्वात्, तानि चैवम्—

१ प्रशस्तौ खरतरविरुदं श्रीजिनेश्वरसूरिभिः प्राप्तमिति यल्लिखितं तच्छशशृंगमिव प्रतिभाति, यतः तैर्यो विरुदप्राप्तिसमयः स्वकीयग्रन्थेषु प्रतिपादितः तस्मिन् समये विरुददातृश्रीदुर्लभसेनश्रीजिनेश्वरसूरीणां योग एवासम्भवः तेषां सत्तासमयस्य भिन्नत्वात् ।

२ सप्तनवत्यधिकचतुर्दशशतसंवत्सरे प्रशस्तिः लिखिता अर्थात् श्रीजिनवल्लभस्य कालगमनसमयपश्चात् त्रिशतवर्षानन्तरं । एतत्त्रिशतीकालमध्ये खरतराचार्यैः अनेके ग्रंथाः संदृब्धाः किन्तु नैकस्मिन् ग्रन्थे कुत्रचित् श्रीजिनवल्लभस्य श्रीषिण्डविशुद्धिकारकत्वविशेषणः उक्तः, तत एतावत्कालानन्तरं नाममात्रसाम्यबलेन स्वमतमुख्यपुरुषत्यातिल्यापनाथ पाश्चात्यैः स्वमतावलम्बिभिरिदं प्रशस्तिपट्टकं स्वोत्प्रेक्षोद्दिष्टितं सम्भाव्यते अतः न प्रमाणक्षमम् ।

३ प्रशस्तौ पट्टावल्यां यच्छ्रीभज्जिनेश्वरसूरयः नवांगीवृत्तिकारश्रीअभयदेवसूरयश्चापि खरतरत्वेन दर्शिताः तदपि स्वसम्प्रदायालीकप्रामाणिकत्वोद्भावनार्थमेव यतः न कुत्रापि स्वकीयग्रन्थेषु तैः महात्मभिः खरतरगच्छमान्यस्य जिनागमविरुद्धस्य पट्टकल्याणकस्य प्ररुपणा कृता प्रत्युत प्रमाणनिर्दिष्टितपंचकल्याणकप्ररुपणैव कृता, किंच न कुत्रापि आत्मनां खरतरगच्छीयत्वं स्थापितं ।

एवमुक्तमकारेण प्रथस्ते कर्मोक्तकल्पनाग्रामूलकत्वात् श्रीजिनवत्सभगणिसरतस्य श्रीपिण्डविशुद्धिप्रकरणकर्तृत्व दूरेऽप्यास्तम् ।

किञ्च श्रीपिण्डविशुद्धिप्रकरणस्यास्य रचयितारः श्रीजिनवत्सभगणिसरतसाद् भिक्षा इत्येतत्साधकानि धन्यप्रमाणान्यपि सन्ति तानि वैवम्-
श्रीसेनप्रभ यत्र ५/१ प्रश्न २३ तमे भट्टारकश्रीगद्दूविजयसेनसूत्रिभिरेव प्रतिपादितं यथा 'पिण्डविशुद्धिधाता श्रीजिनवत्सभगणि' सरतरो-
ऽज्यो याः इति प्रश्नोऽत्रोक्तः--जिनवत्सभगणे सरतस्यगच्छसम्पन्नित्व न सम्पन्न्यते यत्सकृते पौषधविधिप्रकरणे श्राद्धानां जैमनाक्षरदर्शनात्
कल्पणकस्तोत्रे च श्रीवीरस्य पद्मकल्याणकप्रतिपादनाच्च तस्य सामाचारी भिक्षा सरतराणां च निवेति ॥२॥

अस्य प्रकरणस्योपर्यन्तेके पृथक् पृथक् टीकावचुरिद्रीपिकाशालापनोभा दृष्टा परं न केनापि तत्कर्तृणां सरतरगच्छसम्पन्नित्वा प्रतिपादिता ।

प्रस्तुतटीकाप्रथमकारा श्रीनचन्द्रसूरय श्रीजिनवत्सभसरतसमकालीना सन्तोऽपि प्रकरणकारस्य सरतरगच्छीयत्वं न सूचितवन्तः, यदि त-
त्स्यात्तर्हि तदवश्यमेव सूचितं स्यात् उक्तानुभावि श्रीजिनवत्सभसरतस्य तत्प्राप्तकभीरुभिरपस्य तादृशव्यपदेशमोभ्यसात् ।

श्रीजिनवत्सभसरतस्य कालगमनसमय वि स ११६७, यदि तेनैवेद प्रकरणं कृतं स्यात् तर्हि तत्राक्षरार्थलक्षितलोककालानन्तरं वि
स ११७८तमे वर्षे इदं वृत्तिरूपेण न सम्प्रवेद्यत श्रीजिनवत्सभगणिः पद्मकल्याणकापुस्तकमावित्वा धीसपाद् बहिष्कृतं तच्च सरतरीरेव
स्वसपपट्टके भूषणत्वेन प्रतिपादितं न तु दूषणत्वेन । एवं च श्रासनद्रोहकारिणीनमतोत्पादकस्य ग्रन्थ प्रमाणीकुर्वन् परमस्वानुसारि-
श्रीमच्च दत्तूरिमहाभागास्तस्योपरि वृत्तिं सुदुरेतदपि सुदुर्दिश्यं नावततति ।

ग्रन्थे न किञ्चिदुत्सृज्य निबद्धप्रस्ताव वृत्तिरूपेण न दोषाय, अपि च पाश्चात्यानामुपकाराय भविष्यतीत्येतदभिप्रायेण वृत्तिकारे प्रयासं कृतं
इति यदि सम्भाव्यते तर्हि कथं प्रान्तगायापृथौ प्रकरणकर्तुं परित्यज्यते, तस्य निश्चितसमानकालवर्तिन्यपि, संप्रबहिष्कृतत्वेपि पद्मकल्या-

णकादिप्रतिपादनेनोत्सूत्रभाषित्वेऽपि न किमपि विशेषणत्वेन प्रतिपादितम् प्रत्युत ग्रहणं दर्शितमेतदपि सूचयति यदस्य रचयितारः श्रीजिन-
वल्लभसूर्योऽन्य एव.

एवं प्रदर्शितप्रमाणैरिदं फलितं भवति यदिदं प्रकरणं न श्रीजिनवल्लभस्तरकृतिः किन्तु अन्येषामेव.

न केवलं खरतैरः स्वमतोत्कर्षार्थं जेसलमेरुदुर्गे एव श्रीसम्भवजिनालयप्रशस्ताविदमसम्भावितं लिखितम् परमनेकग्रन्थेषु एवं निबद्धं, तत्प्रति-
कारस्तु महोपाध्याय श्रीधर्मसागरगणिविरचितायां प्रवचनपरीक्षायां विस्तरतः कृतो विलोक्यते अतः तज्जिज्ञासुभिस्तत्रावलोकनीयम्, अपि च
मुनिश्रीदर्शनविजयेन श्रीजैनसत्यप्रकाशसंज्ञकमासिके ४ वर्ष १०-११ अंके 'फलवर्द्धितीर्थविषयिकनिबन्धे' यत् 'नाहट्टा' इति उपाधिकरणेन स्वोप-
लब्धगुर्वावलयानुसारेण 'सं. १२३४ फलवर्द्धिकायां विधिचैत्ये पार्थनाथ. स्थापितः' इत्यक्षरवलेन 'अथ यह निस्सन्देह प्रमाणित हो जाता है कि
पार्थनाथभगवान की प्रतिष्ठा सं. १२३४ में खरतरगच्छाचार्य श्रीजिनपतिसूरजी ने की थी' इति यल्लिखितं तत्र प्रामाण्यं विभर्त्ति इति तदुपाधका-
नेकप्रमाणैर्दर्शितम् प्रत्युत तत्प्रतिष्ठा श्रीवादिदेवसूरीश्वरैः स्वशिष्यद्वारा कारापिता इत्यपि प्रतिपादितम् । एतावता एतत् सिद्धं भवति यद् खरतैरः
स्वगच्छोत्तमत्वस्थानार्थं अनेकस्थले असम्बद्धप्रत्यया उद्भाविताः, परं यथा चौर आत्मानं स्वाङ्गुल्याऽऽच्छादयितुम् न शक्नोति तथैव तेऽपि
कूटलैलैः स्वेप्सितार्थं साधयितुं न शक्नुवन्तः ॥

एतादृक्प्रयासकरणे किं प्रयोजनं ? न च श्रीजिनवल्लभसूरीणां खरतरगच्छसम्बन्धित्वनिरासकरणेनापि युष्मदभिमतगच्छसम्बन्धित्वं न साधितं,
तथा च निष्फल एव श्रीमदीयः प्रयास इति वाच्यं यतः मया प्रथममेव उक्तम् यद् प्रकरणकर्तारः किंगच्छीया इत्येतन्निश्चेतुं न शक्यम्, गम
प्रयासस्तु खरतरा यद् वदन्ति 'पिण्डविशुद्धिप्रकरणकारकाः अस्मद्गच्छीयाः' तदसत्यं इत्येतद्ज्ञापनायैव आसीत् च सिद्धस्ततः सफल एव ।

देत्यादि पाण्डित्यपूर्णप्रवृत्त्या अन्येऽपि मन्दबुद्ध्याः, निर्दिष्टो ज्ञानेनोपशान्तिः । नैतन्मन्त्राद्विदुः पुनः शस्त्र-
मयात्वाच्चिन्तालीनान्मन्त्रादीनां यत्त एव प्रकाशितमात्रं विदुः मन्त्रास्योक्त्या भवितेति नान्तरात्तन्मन्त्रेण ।

सांप्रतं संगमसाधनप्रदानश्लोकेनोपदिष्टविधिप्रचारः सुगम एव दृश्यते । यन्मुक्तिरित्याद्यं यथापि विज्ञेयज्ञानव्यवहार-
न पठ्यते तावत्तु गौचरचर्यायामपि सुनिश्चितकारी न भवति । सर्वमानसाभ्युपगमायां यस्य विष्णुश्रुतिज्ञानस्य प्रसारो न नादृशसंशुद्धिजनकः,
विष्णुप्रत्ययेनेषु तु का यत्ता । धीनर्मात्रेणादिक्रमं भीषिण्डनिर्गुत्वादिप्रवृत्त्यानां पठनपाठनेन भाविता अपि यथा विष्णुप्रवृत्त्यायां यत्तज्ञानात् उपेक्षा नाना भवन्ती-
दृश्यन्ते, तदा तु पठनमात्रं यत्त उपलब्धमापि सुदुर्लभं भवत्येवमपि विष्णुश्रुतिज्ञानेन मन्त्रज्ञानं, भीषिण्ड-
कारिणां सम्यग्ज्ञानतोऽपि नान्यरूपसाधनविष्णुश्रुतिज्ञानेनोपशान्तिः न ह्यारवन्तः प्रत्युत दोषान् प्रति उपेक्षां पूर्णया अपान्तेत्यन्ते । अन्येनत-
निबोधन्यं यत्त कोपि विष्णुश्रुतौ यत्तमानः दृश्यते परं यत्तान्तरं अस्मात् एव । यत्त एव उद्गमविशेषेण विज्ञातं या विज्ञित्वा उपेक्षा न गरी-
दृश्यते तद्विष्णुश्रुतौ स्वयन्मन्त्राद्यैः विष्णुनिर्गुत्वादिप्रवृत्त्यानां पठनेन न पद्यामः क्षम्यः । अयं च
सद्यस्ति क्रमः । धीनर्मात्रेणादिक्रमं भीषिण्डनिर्गुत्वादिशास्त्रानुसारेण रचितज्ञानं विष्णुश्रुतिज्ञानेऽप्युपयोगी । संगमसाधनानां मूलमूलदेवधारणायां यत्त-
रसाद्वयं, न तु बलविर्यादित्वायां यत्त उक्तं 'यद्देवि विष्णुं जगत्तत्त्वा, विधिं यावत्तु न देहिता । मोक्षममममम देहिता, यावदेतन्त भारता' ॥२॥
श्रीमद्भूविष्णुश्रुतिरपि शिक्षाष्टकप्रकरणे दोषवन्ती शिक्षा संगमवन्तविष्णुश्रुतिज्ञानेनोक्ता, तीर्थकरैः विज्ञित्वा विष्णुश्रुतिज्ञानेनोपयोगी ।
तद्विष्णुश्रुतिज्ञानेनोपयोगी अयं प्रवृत्त्यो अवश्यं पठनीयः, तद्विष्णुश्रुतिज्ञानेन न विष्णुश्रुतिज्ञानेनोपयोगी नैव विष्णुश्रुतिज्ञानेनोपयोगी निरसितानां
चारित्र्यं समानरूपोत्तरं कर्मक्षयं कृत्वा निम्नीमानन्त्याहं पाप्मन्यादिति मनेता न यदाश्रयमायमाया भवता ।

उपरोक्तपुस्तकप्रयानुसारेण सम्प्रधानीभूय यथावदि सञ्चोषितेऽप्यस्मिन् ग्रन्थे छद्मस्वभावानुसारिभिरमादयसाह, दृष्टिदोषवशात् सीसकन्यो-
जकदोषवशाद्वा यत्र कुत्रचित्सत्ये या काव्यसुदित्वाचकानां दृष्टिपथमवतरेत् सा सञ्चोष्य वाचनीया कोविदैरिति प्राप्यते ।

एतास्मिन् ग्रन्थसञ्चोषणे सकथस्वल्पफलोदाये ममात्यतसाहाय्यीभूतानां परमुक्तेष्व परमोपकारि ब्रह्मानुयोगनिष्णात सिद्धान्तमहोदध्याचार्य
श्रीमद्विजयदेवसहस्रीचराणां अनुमतेरुक्त्यत्र द्विवर्धमर्चावास्तुछद्मप्रयमानमपि तेस्तिनीगोचरीकर्तुं किमिति न धर्यति मयका ।

एतद्ग्रन्थस्य शान्ते वाचकानां सुखेन सुलपादोषयोगि मूलमकरणनिरन्वयमपि पृथग्योजितम् ।

धीर सर्वत् २४६५ }
पुष्पपत्तये प्र. भाषणानुक्त १ }
व्याख्यानवाचस्पति आचार्यश्रीविजयरामचन्द्रसूरीश्वरपादारविन्द-
शुभायमानो ह्यनिमानविजयः

पृष्ठः पुंठी पंक्तिः	अशुद्धः	शुद्धः	पृष्ठः पुंठी पंक्तिः	अशुद्धः	शुद्धः
२ २ ७	सत्यतो	सस्यतो	४ २ ११	वोप	वोष
२ २ १०	पेहा	पेहो	५ १ ६	लोल्य	लौल्य
३ १ ३	प्रतिकुष्टो	प्रतिकुष्टो	५ १ ८	अष्टे त्ति	'अष्टे' त्ति
३ १ ११	दृष्टव्यमिति	दृष्टव्यमिति	५ २ ४	बुष्मर	बुष्मर
३ १ ११	'तन्नाहाकम्मत्ति'	तत्र 'आहाकम्म'त्ति	५ २ १२	स्थितिः	स्थितिः
३ १ १३	'उद्देसियत्ति'	'उद्देसिय' त्ति	६ १ ४	पर	पर
३ १ १३	उद्देशो	उद्देशो	६ २ २	पुनः शब्दश्च	पुनः शब्दश्च
३ २ १	निवृत्तं	निवृत्तं	६ २ ३	प्रतिषेधनादि	प्रतिषेधनादि
३ २ ६	प्रथमतः	प्रथमतः	६ २ ४	स्यात्ताम्	स्यात्ताम्
३ २ ७	'पाडयरयत्ति'	'पाडयर' त्ति	६ २ ६	वोषा	वोषा
४ २ २	तेन	[तेन]	६ २ ९	छलना	छलना
४ २ ६	यतेर्जीव	यतेर्जीव	८ १ १३	फासुकडं	फासुकडं
४ २ ८	स त्ति	'से' त्ति	९ १ २	भूतत्वेनाप्राप्त	भूतत्वेनाप्राप्त

शुद्धः कर्मिकापरिहारे
 आरादणा
 कयाचित्
 कयाह
 पयसो
 मुक्तिर
 साध्याद्यर्थे
 पुद्गलशुद्धि
 शेष
 समाप्तस
 (विद्यो)
 भोजनप्रसव्य
 स्थितं तत्त्व
 तदुलीपक
 विदुल्लवणयो
 लवणस्य

अशुद्धः कर्मिकपरिहारे
 आरादणा
 कयाचित्
 आ कयाह
 पयसेपसो
 पुद्गल
 साध्याद्यर्थे
 पुद्गलशुद्धि
 शेष
 समाप्तस
 (विद्यो)
 भोजनप्रसव्य
 स्थितस्तत्त्वा
 तदुलीपक
 विदुल्लवणयो
 लवणस्य

शुद्धः हृत्तेत्यर्थः
 निष्ठितमित्यर्थः
 आत्मनिमित्त
 अङ्गयोर्मन्त्रनया
 अतिप्रसन्न
 प्रतिवेपथीन्
 प्रतिवेपथीन्
 न्ययाभाष
 इति शब्दाद्व्य
 प्रतिवेपथीन्
 प्रतिवेपथीन्
 रात्रकयक
 प्रतिवेपथीन्
 प्रतिवेपथीन्
 तत्त्व
 अतिचार

अशुद्धः हृत्तेत्यर्थः
 निष्ठितमित्यर्थः
 आत्मनि निमित्त
 अङ्गयोर्मन्त्रनया
 यतिप्रसन्न
 प्रतिवेपथीन्
 प्रतिवेपथीन्
 न्यया भाष
 इति शब्दाद्व्य
 प्रतिवेपथीन्
 प्रतिवेपथीन्
 रात्रकयक
 प्रतिवेपथीन्
 प्रतिवेपथीन्
 तत्त्व
 अतिचार

शुद्धः	अशुद्धः	पृष्ठः	पुंरी पंक्तिः
व्रव्यं	व्रव्य-	३९	२ ११
व्रव्य	व्रव्य	४०	२ ५
वृष्टो	वृष्टो	४०	२ ८
जईणद्वा	जईणठा	४०	२ १३
द्यभिहृतं	द्यभिहृतं	४१	१ ५
द्यभिहृतं	द्यभिहृतं	४१	१ ५
पयस्स	पयस्स	४२	२ २
तेहि	तेहि	४२	२ ७
कवला	कवला	४२	२ ८
सम्भवः ?	सम्भवः !	४३	१ ४
चालयन्ती	चालयन्ती	४३	१ ११
कोष्टिका	कोष्टिका	४३	२ ११
कोष्टिका	कोष्टिका	४३	२ १२
कोष्टिका	कोष्टिका	४३	२ १४
मपरिवहत्	मपरिवहन्	४४	१ १
कोष्टिकादौ	कोष्टिकादौ	४४	१ ५

शुद्धः	अशुद्धः	पृष्ठः	पुंरी पंक्तिः
वेसण	वंसण	२९	२ ८
वेसनेन	वसनेन	२९	२ ९
भक्तपान	भक्तापान	३०	१ ३
शनादिनां	शनादीनां	३०	१ ७
पायधरं	पायधरं	३०	१ १३
पूतिभूतं	पूतिभूतं	३०	२ ११
सत्त्वान्	सत्त्वान्	३१	२ २
दानसत्त्वा	दानसत्त्वा	३१	२ ३
नगतरस्वरूपं	नगतरं स्वरूपं	३२	१ २
स्थानस्थापना	स्थास्थापना	३२	१ ८
रूवेहि	रूवेहि	३६	२ ९
(द्विणः)	(द्विणा)	३७	२ २
तदपमित्य	तदपमित्य	३८	१ १४
बुद्धीप	बुद्धीप	३८	२ १०
अपमित्यकं	अपमित्यकं	३८	१ ११
परिवर्त्तनीयद्र	परिवर्त्तनीयद्र	३९	२ ११

पृष्ठा	पुर्वी पंक्तिः	अनुयाः	शुद्धः
५०	१	कौटुम्बिकस्य	कौटुम्बिकस्य
५०	२	मनो	मनो
५१	१	योगाचरिति	योगाचरिति
५१	२	तस्यत्वा	तस्यत्वा
५२	१	पिडु	पिडु
५३	१	बुद्धेयत्वा	बुद्धेयत्वा
५३	२	मनोहोऽत्यदि	मनोहो त्वऽदि
५४	१	कार्य	कार्य
५४	२	बोला	बोला
५५	१	तानेय	तानेय
५५	२	अमणानि	अमणानि
५५	३	बानाद् (पद्याद् वा	बानाद् (पद्याद् वा
५५	४	संस्तया ११, विद्या)	संस्तया ११, विद्या)
५६	१	निस्थामाः	निस्थामाः
५७	१	स्नापय-	स्नापय-
५७	२	व	व

पृष्ठा	पुर्वी पंक्तिः	अनुयाः	शुद्धः
५४	१	कौटुम्बिकस्य	कौटुम्बिकस्य
५४	२	मनो	मनो
५५	१	योगाचरिति	योगाचरिति
५५	२	तस्यत्वा	तस्यत्वा
५६	१	पिडु	पिडु
५६	२	बुद्धेयत्वा	बुद्धेयत्वा
५७	१	मनोहोऽत्यदि	मनोहो त्वऽदि
५८	१	कार्य	कार्य
५८	२	बोला	बोला
५८	३	तानेय	तानेय
५८	४	अमणानि	अमणानि
५९	१	बानाद् (पद्याद् वा	बानाद् (पद्याद् वा
५९	२	संस्तया ११, विद्या)	संस्तया ११, विद्या)
५९	३	निस्थामाः	निस्थामाः
५९	४	स्नापय-	स्नापय-
६०	१	व	व

पुंछः पुंठी पंक्तिः	अशुद्धः	शुद्धः
६८ २ ४	पंचहि	पंचहि
६८ २ ७	बारवरिसिओ	बारहचरिसिओ
६८ २ १४	गयविकलो	ग(हि)यविकलो
६९ १ ५	नागरपहि	नागरिपहि
७० २ १२	तावादी	तावावि
७२ १ ११	वसदीमाणीप	वसदीमाणीप (मागयाप)
७२ २ ६	पयमि	पयमि
७३ २ ६	प तेसि	पतेसि
७४ १ ४	निव्याइया	निव्याइया
८० १ ९	नुत्त	नुत्त
८० २ ४	भत्रादिना	भत्रादिना
८० २ ७	गवेसणेसणावोसा	गवेसणेसणावोसा
८० २ १२	ग्रहणैयणा	ग्रहणैयणा
८२ २ ७	कर मात्रं	करं मात्रं
८२ २ १४	गरिहिपहि	गरिहिपहि
८३ १ ९	सदैतै	सदैतै

पुंछः पुंठी पंक्तिः	अशुद्धः	शुद्धः
५८ १ ४	सौऽनर्थ	सौ अनर्थ
५८ १ ८	मवलभक	मवलम्भक
५८ १ ४	विशेषस्त	विशेषतस्त
५८ १ १४	स शु	साधु
५८ २ ६	मिक्कड्ड	मिक्कड्ड
६० १ ४	(णीय)	(जईण)
६१ १ ३	वितथाकरणावू	वितथकरणावू
६१ १ ३	सुशिक्षितः	सुशिक्षितो-
६१ २ १०	तन्मतं	तन्मतं
६२ १ १	तनुर्मनस	तत्र तुर्मनस
६४ २ १२	ब्रम	ब्रूम
६६ १ १४	दुद्धारे	दुद्धारे
६६ २ ८	विविधरूपं	विविधरूपं
६७ १ ९	धेतव्यो न्ति	धेतव्यो न्ति
६७ २ १०	बाहत्तरी	बाहत्तरी
६८ २ १	किस्स	विस्स

आचार्ययोगिजगन्नाथस्वामीभारतपाषाणपेठेभ्यो गण-
श्रीमज्जनवस्तुमयापिप्रणीता श्रीमच्छ्रुतिविधिवृत्ता

श्रीपिंडविशुद्धिः

॥ ॐ नमो वीतरागाय ॥

नम्रानेफसुरासुरापिपचारोन्मालाबितांघ्रिद्वयं । लोकालोकविद्योकिफेवलसदाज्जातार्थसक्तिर्न(र्ण)यम् ।
सथारिद्विभेदशर्क, जितरिपुं स्वर्गोपवर्गप्रय । दुष्टारिष्टविघातकं जिनपतिं धीरं प्रणम्यापरात् ॥१॥
श्रीमत्पार्श्वजिनेन्द्रं च, पिचनम्रातयिधातिनम् । निःशेषकुमतत्त्वान्त-विध्वंसनविधाकरम् ॥२॥
शोयानपि नमस्कृत्य, जिनान् विगतकल्मषान् । श्रीगौतमावित्तरीश्वर, भारतीं स्वगुरुंस्तथा ॥३॥
शान्त्रान्तरदर्शनतो, वक्ष्येऽहं पिण्डशुद्धियाग्रस्य । स्वपरकृते स्पष्टार्थां, वृत्तिं जिनयल्लभकृतस्य ॥४॥
इह हि सर्वेणापि संसारिणा सत्त्वेनातिदुर्लभमजिनपार्श्वान्वितं मनुष्यादिसामग्रीसद्भानमवाप्य तीर्थकरानुचीर्णपरोपकारे यतिव-
ध्यम्, यसान्नगवान् मवाग्मोधिपारगाभ्यपि परोपकारे यतते । स च न जन्तुहिनोपदेयदानादपरः कश्चिन्नोद्वृत्तः समस्ति । स च

सकलकर्मनिर्म्मूलनप्रवणपरमपदप्रापकसच्चारित्रपरिपालनगोचरः श्रेयान् । तच्च पिण्डविशुद्ध्यादियतनयां प्रवर्त्तमानानामुपजायते विशुद्धाहारोपष्टम्भिभूतदेहस्य चारित्रसाधकत्वात् । सा च न शास्त्राद्वेते सम्यग् विज्ञायते मुमुक्षुभिः । यद्यपि च पूर्व्वमुनिग्रणीतचिरन्तनशास्त्रेषु सानेकधा स्थाने निरूपिता, तथापि नासावैदयुगीनानां दुःपमकालबलेन परिक्षीयमाणमेधायुर्वलानां मानवानामत्यन्तोपकारायालमिति विभाव्य श्रीमज्जिनवल्लभाभिधस्ररैरैदयुगीनप्रज्ञाविकलमानवोपकाराय महार्णवकल्पात् पिण्डनियुक्तिशास्त्रात् तामुद्धृत्य पिण्डविषयविशुद्धिलक्षणप्रतिनियतार्थोभिधायकत्वाद्यथार्थनामकमल्पग्रन्थमहार्थं पिण्डविशुद्धिसंनिहितं शास्त्रं कर्त्तुमारभे । तत्र च शिष्टाः क्वचिदिष्टे वस्तुनि प्रवर्त्तमाना विद्वन्विनायकोपशमनाय विद्वन्विनायकोपशमनाय चेष्टदेवतानमस्कारपुरस्सरं प्रवर्त्तन्ते । ततोऽयमपि तन्मार्गमनुसरन्निष्टदेवतानमस्कारं प्रेक्षायच्छ्रोतृजनप्रवृत्तयेऽभिधेयादि च वक्तुकामश्चादौ मङ्गलाद्यभिधायिकां गथामाह ।

देविन्दविन्दवन्दिय-पयारविन्देऽभिवन्दिय जिणिन्दे । वोच्छामि सुविहियहिं पिण्डविसोहिं समासेण॥१॥

व्याख्या—जिनेन्द्रानभिवन्द्य पिण्डविशोधिं वक्ष्यामीति क्रिया । तत्र नानाजन्मादिदुःसहदुःखनिबन्धनरागादीनां जेतारो जिनाः सामान्यकेवलिनस्तेषामिन्द्राश्चतुस्त्रिंशदतिशयादिपरमैश्वर्ययुक्तत्वाभायकास्तीर्थकरास्तान् । कीदृशान् इत्याह देवेन्द्रवृन्दवन्दितपदारविन्दान् । तत्र पूर्व्वभोपात्तशुभकर्मवशाद्यथेष्टक्रीडाविचरिणवो देवा भवनपत्यादयोऽमरास्तेषामिन्द्राः शक्रास्तेषां वृन्दानि सङ्घातास्तैर्वन्दितानि नमस्कृतानि, पादाश्रयणाः पदशब्दस्यांह्रिवाचकत्वात् एवारविन्दानि पद्मानि येषां ते देवेन्द्रवृन्दवन्दितपदारविन्दास्ता-नभिवन्द्य प्रशस्तमनोवाक्कार्यैर्नमस्कृत्य वक्ष्याम्यभिधास्येऽहमिति गम्यं । सुविहिताः शोभनानुष्ठानविधातारो यतयस्तेषां हितोपकारि-

त्वाघोग्या तां, कामित्याह पिण्डविशोधिमिति । एतत्र पिण्डनं पिण्डो भीलनमात्रम् । तत्र येनामस्ति तैः सहितस्यैवोपचारादस्तुनि
 अपि पिण्डः । यद्वा पिण्डवत् इति पिण्डः, पिण्डनीय वस्तु, स च नामादिभेदैराग्रे यद्यप्यनेकयोक्त, तथापीह सपमादिरूपमाव-
 पिण्डोपकारकस्य द्रव्यपिण्डस्याहारादेर्ग्रहणम् । तस्य विशेषोचिरुद्रमादिदोषरहिततया निर्मलता । तत्र उद्रमादिदोषस्वरूपपरिष्ठापनेन
 पिण्डनिर्मलताकारिणी द्वास्त्रपदविरपि पिण्डविशोधिरित्युच्यते । यद्वा विशेषोचिहेतुरुद्रमादिदोषपरिष्ठापनमप्युपचाराद्विशोधितः
 पिण्डस्य विशेषोचिर्यसां द्वास्त्रपदतौ सा तथेति विग्रहस्ताम् । अथ पूर्वार्थायैव तस्या अभिहितत्वात् किं भवतो भणनेनेत्याह । समासेन
 संक्षेपेन । पूर्वार्थायैर्विल्लरेण सोक्ता मया तु वक्ष्यते श्लोकसंक्षेपेति भावः । अत्र पूर्वार्द्धेन जिनेन्द्रनमस्करणान् भङ्गलुक्तम् ।
 पिण्डविशोधिं वक्ष्यामीत्यभिधेयमेतस्या एवात्र द्वास्त्रेऽभिधास्यमानत्वात् । सम्बन्धस्त्यायोपेयलक्षणस्तत्र प्रकरणमिदमुपाय एतेय तु
 पिण्डवृद्धिपरिष्ठानमिति । प्रयोजनं तु संक्षेपभणनरूपं द्वास्त्रकृतैवोपायम् । यद्वा कर्तुः श्रोतुः प्रत्येकमनन्तरपरम्परमेदमिष साक्षाद-
 नुक्रममप्येतच्छ्रम्यते । तत्रानन्तरं कर्तुः प्रयोजनं सप्तानुग्रहः, श्रोतुश्च प्रत्येकार्थपरिष्ठानम् । परम्परं तु द्रयोद्यपि परमपदावामितिरिति ।
 एतेन सर्वद्वाराकाराणां प्रवृत्तिरनुश्रिता भवति, उक्तं च—‘सम्बन्धमिषेयपयोपणाई तद्व भङ्गलं च एतयमि । सीसपविचिनिमिष
 निविगयत्यं च चिन्तेष्ठा’ ॥ इति गाथार्कः ॥१॥

पिण्डविशोधिं वक्ष्यामीति प्रतिष्ठातम् । तत्र सुसुक्ष्मभिः पिण्डस्य विद्युदिरेव किमर्थं विधीयते येन तत् परिष्ठानाय तदभिषायकं
 द्वास्त्रं कर्तुमारभ्यत इति पराभिप्रायं चेत्तसि निषाय द्वास्त्रकरणप्रयाससाम्प्रत्यप्रकाशनार्थं यदोपविकलस्य पिण्डस्य द्युदिर्भवति तान्
 वस्तुकाम इमां तत्प्रस्तावनामाह ।

जीवा सुहेसिणो तं सिवमिमं तं संजमेण सो देहे । सो पिण्डेण सदोसो सो पडिक्कुट्टो इमे ते य ॥२॥
 व्याख्या—पिण्डविशुद्धेरेव सचारित्रं तस्माच्च विशिष्टसुखमोक्षप्राप्तिस्तच्छुद्धिश्च न ज्ञायते शास्त्रं विनेत्यस्य करणप्रयाससाफल्य-
 मिति गर्भार्थः । अत्र च 'यश्च निम्बं परशुना(छिनत्ति), यश्चैनं मधुसर्पिणा(सिञ्चति), यश्चैनं गन्धमालाभ्यां(योजयति), तत्सर्वस्य
 कटुरेव स' इत्यादाविव सर्वत्रानुरूपक्रियाध्याहर्त्तव्या । ततश्च जीवाः प्राणिनः सुखैर्पिणः शर्मार्थिनः सुखलिप्सव इति यावद्वर्त्तन्ते ।
 तदुक्तम्—'सन्वेवि सोबखकल्ली सन्वेवि हु दुक्खभीरुया जीवा । सन्वेवि जीवियपिया सन्वे मरणाउ बीहन्ति' ॥ तत्पुनः सुखमवि-
 कलं परमानन्दरूपम्, कर्मर्माभावेन सर्वोपद्रवरहितत्वाच्छिवो मोक्षस्तत्रैव सञ्जायते । यदुक्तम्—'नवि अत्थि माणुसाणं तं सोक्खं-
 नवि य सन्वदेवाणं । जं सिद्धाणं सोक्खं अन्वावाहं उवगयाणं' ॥ सांसारिकसुखं च दुःखप्रतीकारमात्रतया सुखाभिमानरूपत्वात्तत्त्वतो
 दुःखमेवेति । ते पुनः शिवं जीवाः प्राप्नुवन्ति केनेत्याह संयमेन । पञ्चाश्रवाद्विरमणं, पञ्चेन्द्रियनिग्रहः, कपायजयो, दण्डत्रयविरति-
 श्रुति संयमः सप्तदशभेद इति शास्त्रान्तरप्रसिद्धेन सप्तदशभेदात्मकेन चारित्रेण । यद्वा पृथिव्याद्युपमर्द्दादिसंरक्षणात्मकेन सप्तदशभेदे-
 नैव प्रकारान्तराभिहितेन क्रियानुष्ठानविशेषरूपेण संयमेन । स चायं—'पुढवि दग अगणि मारुय वणस्सइ विति चउ पणिन्दि ९ अ-
 जीवे १० । पेढा ११ पेह १२ पमज्जण १३ परिट्ठवण १४ मणो १५ चई १६ काए १७ ॥' इत्यस्य श्लोकैः किञ्चित् स्वरूपमुच्यते ।
 'इलाजलानलानिच्छाखिनां दुःखरक्षणं । त्रिया द्वित्रिचतुःपञ्चाक्षाणां हिंसाविवर्जनं ॥१॥ निर्जनिमपि यं दस्तु हिंसाकरणसुन्दरं । वृण-
 मद्यहिरण्यादि तस्यादाननिषेधनम् ॥२॥ त्रैक्षणं स्थण्डिलादीनामुपेक्षासंयमो द्विधा । तत्रैकः संयमोद्वेगेऽसीदतां त्रेरणं च यत् ॥३॥
 अन्यः सावधव्यापारे गुहिणां चाप्रेरणं यत् । स्थानादिकरणे संयमकं तद्भूमीनां प्रमार्जनम् ॥४॥ आहारोपधिग्रथयानामशुद्धाधिक

भावंतः । परिष्ठापनमन्तश्च मनोवाकायचञ्चलम् ॥५॥ अलं प्रसङ्गेन, प्रकृत्युच्यते । सो देहेति स संयमः, देहेति विभक्तियत्ययादे-
हेन क्षीरेण सम्पद्यते देहसाध्यत्वात्तस्य, यदुक्तम्—'क्षीरमाद्य सद्य यमसाधनमिति', स देहः विण्ठेनाहारेणोपष्टभ्यः, सयमोपकाराय
आयते । सद्येनो वक्ष्यमाणोद्गमादिदोषवृन्दान्वितः स विण्ठः प्रतिक्रुष्टो निषिद्धो जिनादिभिरिति वक्ष्यम् । अयं क एते दोषा येदुष्टो
ऽसौ प्रीतिरिति इत्याह । 'इमे ते य'चि, ते पुनर्दोषा आहाराद्यदिरूपाणि दूषणानि इमे वक्ष्यमाणाः सम्भवन्तीति गार्थार्थः ॥२॥

साम्प्रतं मात्तावितविण्ठदोषवत्सलः । ते च द्विपत्वारिण्यत् । यत् उक्तम् 'सोमस उग्ममदोषः सोलस उष्मायणाय दोसा उ । वस
यस्यणाय दोसा वायालीसं इय इयन्ति'णि । तत्र सावदाहारेणोद्गमविषयपोषकदोषान् यथानाममाहं द्वारगाथादयेन वपतुमाह—

आहाकम्मुः हेसिय २ पूर्इकम्मे य ३ मीसजाप य ४ । ठवणा ५ पाहुडियाप ६ पाउयर ७ कीय ८ पामिच्चे ९ ॥३॥

परिअट्टिप १० अभिहड्ड ११ बिमिस्से १२ मालोहडे वा १३ अच्चिज्जे १४ ।

अणिसिट्ठ १५ ज्जोयरय १६ सोलसपिण्डुग्गमे दोसा ॥४॥

व्याख्या—आधाकर्मादयोऽप्यवपूर्वाकाः ताः पोषक विण्ठोद्गमविषया दोषाः स्युरिति गाथादयस्य सम्बन्धः । इह य विभक्ति-
लोपविभक्तियत्ययानुस्वारलोपादिक यत्र दृश्यते, तत्र सर्वत्र प्राकृतत्वाच्चट्टव्यमिति न न्यूनाधिकत्वदोषो वक्तव्यः । 'समाहाक-
म्मचि', आधानमाधा, प्रस्तावात्साधुगणिना यथाऽयुक्तसौ गाथे इदं सक्तादि देयमित्यादिक्रियेति तत्त्वम्, यद्वा आघाय सङ्कल्प्य
कर्म क्रियेति विगृह्य निरुक्तवशेन यकारलोपादायाकार्मिकेभ्युद्गमदोषस्तदयोगान्नकाद्यपि १ । तथा 'उदेसियति' अनुस्वारलोपादुद्देशे

यावदर्थिकादिप्रणिधानमित्युद्गमदोषस्तेन निवृत्तं तत्प्रयोजनं वेत्यौद्देशिकं भक्तादि । इह दोषभणनप्रक्रमे यदोषवतो भक्तादेरभिधानं तदोषदोषवतोरभेदविचक्षणा ज्ञेया, एवमन्यत्रापि २ । 'पूर्वकम्मे यत्ति' उद्गमादिदोषरहिततया पवित्रस्य सतो भक्तादेरविशुद्धिकोटिक-
तयाऽप्यविशेषण भक्तादिनैव सह मीलनात् पूतेरपवित्रस्य कर्म करणमिति पूतिकर्म तद्योगाद्भक्ताद्यपि, चः समुच्चये ३ । 'भीसजाए यत्ति' मिश्रेण गृहिसाध्यादिप्रणिधानलक्षणभावेन जातं पाकादिभावमुपगतं मिश्रजातं, भक्ताद्येव, चः पूर्ववत् ४ । 'ठवणत्ति' स्थाप्यते साधु-
दानाय किञ्चित् कालं यावन्निधीयत इति स्थापना भक्ताद्येव ५ । 'पाहुडियाए'चि एकारः प्रथमैकवचनार्थः, प्र इति विवक्षितकालात् प्रथमतः, आ इति साध्यागमनलक्षणमर्यादया, भृताधारिता, यका भिक्षा, सा स्वार्थिककप्रत्ययात् प्राभृतिका यद्वा प्राभृतं कौशलिकं तदिचोपचारसाधर्म्याधिका भिक्षा सा प्राभृतिका ६ । 'पाउयस्यत्ति' विसर्गलोपात् प्रादुः प्राकाश्यं तस्य करणं साध्वर्थविधानं प्रादु-
ष्कारस्तद्विशेषितं भक्ताद्यपि ७ । तथा 'कीयत्ति' अनुस्वारलोपात् क्रीयतेस्म साध्वर्थायार्थदानादिना गृह्यतेस्मेति क्रीतं भक्ताद्येव ८ । 'पामिञ्चेत्ति' अपमित्यं प्रामित्यं वा पुनर्दास्याम्येतत्तत्वेत्यभिधाय साध्वर्थाय गृहीतमुच्छिन्नमिति तत्त्वं भक्ताद्येव ९ । 'परियट्टिएत्ति' परिवर्तितं साध्वर्थाय कृतपरावर्त्तं भक्ताद्येव १० । 'अभिहडत्ति' अभि इति साध्वभिमुखं हृतं स्थानान्तरादानीतमभिहतमभ्याहृतमित्यर्थो भक्ताद्येव ११ । 'उब्भिन्नेत्ति' उद्भेदनमुद्भिन्नं साध्वर्थाय कुतुपघटादेरुद्घाटनं तद्योगाद् भक्ताद्यपि १२ । 'मालोहडे अत्ति' माला-
त्सिकक्रादेरपहतं साध्वर्थमानीतं मालापहतं भक्ताद्येव, चः समुच्चये १३ । 'अन्डिजेत्ति' अनिच्छतोऽपि पुत्रादेः सकाशात् साधुदानाय गृह्यते यत्तदन्वच्छेद्यं भक्ताद्येव १४ । 'अणिसिद्धत्ति' न निसृष्टं सर्वस्वमभिः साधुदानाय नानुज्ञातमनिसृष्टं भक्तोद्येव १५ । 'अज्झो-
यरएत्ति' अधीत्याधिक्येनावपूर्णं स्वार्थदत्ताद्गृहणादेर्भरणमध्यवपूरः स एवाध्यवपूरकस्तद्योगाद् भक्ताद्यपि १६ । इतेरत्र गम्यमान-

त्वादित्येव स्वरूपाः षोडशसंख्याः। पिण्डोद्भूतये पिण्डोत्पत्तौ दोषा भवन्तीति शेषः। एते पिण्डोद्भूतदोषाः षोडशेति तत्परमिति द्वार-
गाथाद्वयार्थः ॥४॥

इदानीमाद्यद्वारव्याप्यसंस्तत्राद्यद्वारोपत्तदोषस्याघातकर्माल्प्यस्य सान्ध्यं नामत्रयं भवति, यथाघातकर्म अथःकर्म आत्मज्ञ-
मिति। तत्र क्रमेण त्रीण्यपि व्युत्पादयन्नादौ तावदाघातकर्ममध्यस्य व्युत्पत्तिमाह—

आह्वाप चियप्येण जर्दण कम्ममसणाइकरणं जं । छक्कायारम्भेणं तं आह्वाकम्ममाहंसु ॥५॥

न्याख्या—‘आह्वादि’ आवायाः पर्यायमाह—विकल्पेन साधुभ्यो दास्यामि इति कृतेन सहस्येनेत्यर्थः, दायकेन यतीनां साधू-
नामर्थीयेति गम्यते। यत्कर्म अशुनादिकरणमशुनादेः पाप्मादिक्रिया क्रियत इत्यर्थः। कथं यत्कर्ममेत्याह—पट्कायारम्भेण पृथग्या-
दिपट्जीवनिष्कायोपमर्देन, एतद्विषयाशुपसर्होत्पत्तयचनादि, यद्योयाचदशनादिकर्मपाप्माक्रमोत्पत्तयस्तीर्थकरादयः। यद्वा आचयेति
विकल्पेन, केषां सम्बन्धिष्येत्याह—यतीनामिति यतिदानसहस्येनेति तत्त्वम्। ‘कम्म’ति कम्मं, किं तदित्याह—‘असणाइ करणं ज’ति,
अशुनादीनां भोजनप्रभृतीनां कारण निष्पादनं यत् पट्कायोपमर्देन गृहिणा क्रियत इति शेषः। तदिति साधुदानसहस्यपट्कायारम्भ-
निष्पन्नमशुनादिकमाघातकर्मं भुवते। इह च यद्यपि पट्कायारम्भेण यत् क्रियते गृहे यस्मादि तदव्याघातकर्मं स्यात् तथापीह एष
ब्राह्मणः, पिण्डस्यैवाधिकृतत्वादिति गार्थार्थः ॥५॥

अधुनाऽघातकर्ममध्यस्योद्भूतयोर्न्युत्पत्तिमाह।

अहवा जं तग्गाहिं कुणइ अहे संजमाउ नरए वा। हणइ व चरणायं से अहकम्म तमायहम्मं वा ॥६॥

व्याख्या—अथवाशब्दः पूर्वनामापेक्षया आमन्तरप्रकारघोतको, यत् किमप्यशनादिद्रव्यं साध्याद्यर्थं कृतं सत्कर्तृभूतं तद्ग्राहिणं साध्वर्थसङ्कल्पिताशनाद्यादायकं साधुं करोति विधत्ते अथोऽधस्तात् कस्मादवधेयःकरणं तेन साधोरित्याह । संयमात् पृथिव्या-
द्युपमर्दजपापादात्मनः संयमनं निरोधनं यस्मात् क्रियानुष्ठानविशेषात् स संयमश्चारित्रं तस्मात्, कोऽर्थः उत्कृष्टनिरतिचारचारित्रा-
दुपलक्षणत्वाच्छुभलेश्यादिभ्यश्च भ्रंशयति, जघन्ये तत्र व्यवस्थापयतीति यावत्तदधःकर्मस्त्युत्तरेण योगः, इत्ययं संयमादिभावमङ्गी-
कृत्योक्तमधःकर्म । अथ जीवमाश्रित्य तद्वत्तुमाह—नए वत्ति, वा विकल्पान्तरापेक्षया समुच्ये । ततो अथ इत्यधोगतो नरके साध्व-
र्थकृताशनादिभोजिनो यतेर्जीवं करोति नयति यत्तत्पूर्वोक्तमशनाद्यधःकर्ममिति योगः । इहाधःकर्मदोषस्ततो यद्भुजानस्य साधोः
स स्यात्तदपि तथोच्यते । तथा हन्ति विनाशयति, यदित्यनुवर्तते ततो यत्साध्याद्यर्थं कृतमशनादि । वा स्याप्यः, कमित्याह—चरणात्मानं
चारित्ररूपं जीवं, कस्य सम्बन्धिनमित्याह—स-त्ति तस्य साध्वर्थनिष्पन्नाशनादिग्राहिणः साधोः तत्पूर्वोक्तमशनाद्यात्मममित्युत्तरेण
योगः । तथाहि—प्राणभूतघातं पाकादि कुर्वन् दाता करोति, ततस्तन्निष्पन्नमाहारं यदा साधुर्गृह्णाति तदा स पुनः पुनस्तत्करोतीति
परमार्थतः साधुरेवानुमोदनादिना तानि हन्ति, तदाता तु संयमरूपमात्मानं साधोस्तदेव हन्तीत्यात्मममुच्यते । इहात्महननलक्षणे
दोषस्तद्योगादशनाद्यपि तथेति । स्थापितवाशब्दश्चानुक्तार्थसंखचको यथा ज्ञानदर्शनचारित्ररूपमात्ममत्रयं साधूनामस्ति, तच्छेषद्वयं
व्युच्छेद्य किमिति चरणात्मानं तस्य हन्तीत्युक्तमिति परारेकायां निश्चयनयमतमाश्रित्य चरणविधाते अवश्यं सिद्ध एव चरणफलत्वात्
तयोरिति न तयोर्विधातः पृथगुक्तः । व्यवहारमतं प्रतीत्य चरणघाते इतरयोर्विनाशः स्याद्वा न च(वा) । यदाह—मिथ्यात्वं याति तदा
न ते, तदभावे तु ते स्यातामिति चरणघातेऽपि तयोः सद्भावाच्च तयोरुपादानमिति । ‘अहकम्म तमायहम्मं वत्ति’ व्याख्यातमेव

नवरं वाञ्छन्तोऽयमभिधानसमुच्चयार्थः । इति गावार्थः ॥६॥

अथ जीवमाश्रित्योक्तस्याधःकर्मणो यैः करणधूर्तैर्जीवस्य वत्स्याचेपामाधाकर्मभोजिनां प्रतिनिवर्तनस्वरूपमाह । यदाधाकर्म-
ण एवारमकर्मैति शास्त्रान्तरे नामान्तरे चतुर्थमस्ति, तद्व्याख्यातुमाह--

अट्टवि कस्माद् अहे बंधइ पकरेइ चिणइ उवाचिणइ । कस्मियमोई न साहु जं भणियं भगवईय फुडं ॥७॥

व्याख्या--इह किल अन्तुतायुवन्धामावेन चिर सप्तविष्वन्धक एव प्राप्यते । भवमप्ये च सायुवः त्रिभागाद्यवशेये यदायुर्भ्रमाति
यारमेकं तदाऽष्टविष्वन्धकः प्राप्यते । ततश्च कार्मिकमोक्षीत्युपलक्षणत्वादायाकर्मिकमोक्षी, जोख्यनिःशुक्रस्याभ्यां साध्यर्थफुटाहारा-
न्यवहरणशीलः 'तच्छीलार्थइन्मस्ययः' चकारेणानामोगतस्तु तन्मन्यवहरणपि न तथा बद्धवान् इत्याचष्टे । साधुर्यतिराष्टावप्यष्टसङ्ख्या
न्यपि न केवलं सप्तेत्येपर्यः । कर्माणि ज्ञानावरणादीनि । अहेति अयोगतिविषयाणि नरकादिगतिगमनयोग्यानि भ्रमाति मकृत्या-
दिरूपतया निघर्षे यातीति कृत्वाधःकर्मैकं, आत्मनः कर्मवन्धनादारमकर्मैति वा । अथ च यत् किल भायिमवायुर्भवमप्ये वारमेकं
वच्यते तदाप्यघोरकादिगतिविषयमसौ वच्नाति । तद्वन्धे तु श्रेयाण्यपि सप्ताधोगतिविषयाभ्येव तान्यसौ वच्नातीत्यष्टापतीति ता-
मस्येनोक्तम् । एतेन अद्यानामपि कर्मणां वच्यमानानामसायुक्तः । अथ तेयामेव पूर्ववद्दानाप्रवत्स्यामाह--'पफरेइ चिणइ उवचिणइ'ति
आधाकर्मिकमोक्षी यतिः कर्माणि पूर्ववद्दानि प्रकरोति स्थितिरूपतया निर्व्वर्चयति दीर्घस्थितीन् कर्तुमारभते इति यावत्, तथा
चिनोति अनुभागरूपतया तान्यभिर्वर्दयति, उपचिनोति, प्रवेक्ष्यतीति, तान्युपचितानि करोतीत्यर्थः । अथेदं सुखानोऽधः कर्माणि
वच्नातीति किमन्यत्रापि कुत्रचिदुक्तमित्याह--यद्वापि वदुक्तम्, भगवत्प्रां पञ्चमार्हे, स्फुट प्रगट, तथा च तत्त्वत्रं "आहा

कर्मं भुञ्जमाणे समणे निगंथे किं बंधइ किं पकरेइ किं चिणाइ किं उवचिणाइ ? गोयमा ! आहाकम्मं भुञ्जमाणे आउयवज्जाओ सत्त रुम्मपयडीओ सिट्ठिलबंधणवद्धाओ धणियबंधणवद्धाओ पकरेइ, हससकालठिईयाओ दीहकालठिईयाओ पकरेइ, मंदाणुभावाओ तिन्वाणुभावाओ पकरेइ, अप्पपएसग्गाओ बहुपएसग्गाओ पकरेइ, आउयं च णं कम्मं सिय बंधइ सिय नो बंधइ, असायावेयणिज्जं च कम्मं भुञ्जो उवचिणेइ, अणाइयं च णं अणवयगं दीहमद्धं चाउरंतसंसारकंतां अणुपरियइइ । से कंणट्ठेणं भंते एवं बुच्चइ आहाकम्मं भुञ्जमाणे जाव अणुपरिअइइ ? गोयमा ! आहाकम्मं भुञ्जमाणे आयाए धम्मं अइकममाणे पुढविकायं नावकंखइ ५ जाव तसकायं नावकंखइ । जेसिं पि य णं जीवाणं सरीराइ आहारमाहारेइ ते वि जीवे नावकंखइ, से एणट्ठेणं गोयमा एवं बुच्चइ, आहाकम्मं भुञ्जमाणे जाव अणुपरिअइइ” चि । इदं च सुगमं नवरं ‘आउयवज्जाउ चि’ यसादेकत्र भवग्रहणे सकुदेवा न्तमुहूर्त्तमात्रकाल एवायुपो बन्धस्तत् उक्तमायुर्वर्जं इति । ‘सिट्ठिलबंधणवद्धाउ’ चि । श्रुथवन्धनं स्पृष्टता तेन चद्धा आत्मप्रदेशेषु सम्बन्धिताः पूर्वविश्यायामशुभतरपरिणामस्य कथञ्चिदभावात् शिथिलबन्धनवद्धा एताश्चाशुभा एव द्रष्टव्याः । आधाकस्मिभोजिनिग्रन्थस्य निन्दाप्रस्तावात् ताः किमित्याह ‘धणियबंधणवद्धाओ पकरेइ चि’ गाढतरवन्धनवद्धाः प्रकरोति प्रशब्दस्यादिकम्मार्थित्वात् सकु-
कृदाधाकर्मभोजनेऽपि कर्तुमारभ्यते आधाकर्मभोजित्वस्याशुभयोगरूपत्वेन गाढतरप्रकृतिबन्धहेतुत्वात् । आह च-‘जोगा पयडिपएसं’ ति पौनःपुन्यसम्भवे तु तस्य ताः करोत्येवेति; तथा हसकालस्थितिकाः दीर्घकालस्थितिकाः प्रकरोति । तत्र स्थिति उपात्तकर्मणोऽवस्थानं, तामल्पकालां महतीं करोतीत्यर्थः । आधाकर्मभोजित्वस्य लौल्यनिमित्तत्वात् तस्य च कषायरूपतया स्थितिबन्धहेतुत्वात् । आह च-‘ठिइअणुभागं कसायउ कुणइ’ चि तथा मन्देत्यादि, इहानुभावो विपाको रस इत्यनर्थान्तरं ततश्च मन्दानुभावाः परिपेल-

परताः स तीम्रादुभावाः गाढतरास्ताः प्रकरोति' आधाकर्ममोक्षितस्य कथायदेतत्त्वात् । अनुभागबन्धसा च, कथापमत्ययत्वादिति ।
 तथा अप्यपदेत्यादीति अद्वयं स्वीक प्रदेष्टां कर्मवदित्करिमाणं यातां तास्तथा वा बहुप्रदेष्टाः प्रकरोति । प्रदेष्टाबन्धस्यापि योग-
 प्रत्ययान्तादाधाकर्ममोक्षितस्य च योगरूपत्वादिति । एषा आवयं चेत्त्यादि आम्ना पुनः कर्म, स्यात् कदाचिद्वचनाति स्याकम-
 न्नाति । यसाविभागाद्यवशेषापुनः प्रकुर्वन्ति तेन यदा विभागादिस्तदा वचनाति अन्यदा न वचनातीति । असायेत्यादि
 तथा असायावेदनीय च इत्यवेदनीयं कर्म भूयो पुनः पुनः उपचिनोति उपविशं करोति । ननु कर्मसप्तकान्तवर्धित्यादसाया-
 वेदनीयरप पूर्वोक्तविशेषमेव एव तदुपपयप्रतिपक्षः किं तद्वदयेत्यत्रोच्यते, आधाकर्ममोक्षी अस्यन्तं पुनःसितो भवतीति
 प्रविशदनेन भयजननादाधाकर्ममोक्षित्यनिसाधर्मिमित्यदुष्टमिति । 'अपारयं' हि अपिदमानादिकं अनवदमं अनन्तमित्यर्थः ।
 अत्र एव दीर्घादं प्रभूतवाढं 'पात्ररंति' बहुलन्तं देवादिगतिभेदाद्युपिमागं तदेव साधेऽन्त्यययोपादानाचातुल्यं संसारकान्तारं
 मगारण्य 'प्रशुपरिमृशति' पुनर्निमिति । 'आयाद' हि आत्मना धर्मं चारित्र्यधर्मं शुभधर्मं वा । पुनरिमायं नावकंलह वि
 पुन्वीकायं नापेयते नानुकम्पत इत्यर्थः । इति भाष्यार्थः ॥७॥

एव तावदाद्याराक्तदोषस्य नामान्यभियाय अनुना तत् स्वरूपं सम्यग्भ्यार्थयितुमस्तः तत् प्रतिपदद्वाराणि निरूपयमाह-

तं पुन १ जं जस्त २ जहा ३ जारिस ४ भसणे य तस्त जे दोसा ५ ।

दाणे य ६ जहापुच्छा ७ छलणा ८ सुद्धी य ९ तह वोच्छं ॥८॥

व्याख्या-—तत्पुनर्यदिति, तदाधाकर्मशब्दवाच्यं यत्स्वरूपं वस्त्राशनादिकं स्यात्तथा वक्ष्ये इत्युत्तरेण योगः । एवं शेषद्वारेष्वपि पर्यन्ते तथा वक्ष्ये इति योजनीयम् । पुनः शब्दश्च तस्यैवाधाकर्मण उत्पत्तिलक्षणस्य सम्भवस्य सूचनार्थं इत्येकं द्वारम् । तथा यस्य नृविशेषस्यार्थयि कृतमाधाकर्म भवतीति द्वितीयम् । तथा 'जहत्ति' यथा यैः प्रकारैः प्रतिषेधनादिभिराधाकर्मपरिभोगजन्यः कर्मबन्धः स्यात्ताम् वक्ष्ये इति तृतीयं द्वारम् । 'जारिसंति' यादृशं यैर्वस्तुभिः सदृशं लक्षणं ग्रहणं वाश्रित्य तत्स्यात् साधूनामिति चतुर्थम् । तथा 'असणे य तस्स जे दोसत्ति' अशने भक्षणे तस्याधाकर्मिकस्याशनादेर्ये केचनाज्ञाभङ्गादयश्चकारात्तद्ग्रहणमाश्रित्य संयमप्रतिधातकत्वाद्येऽतिक्रमादयश्च दोषा दूषणानि भवन्तीति गृह्यते, इति पञ्चमं द्वारम् । 'दाणे य' ति चकारस्तस्य दोषा इत्यस्यानुकर्षणार्थस्तत् आधाकर्मणो दाने गृहिणा वितरणे क्रियमाणे तस्य गृहिणो ये दोषा यतिसत्कचरणघातादयो भवन्तीति षष्ठं द्वारम् । 'जहापुच्छत्ति' यथा येन प्रकारेण अशनादिविषया देशद्रव्यकुलभावानुचितशानादिलाभे आधाकर्ममिदं दिशङ्कायां पृच्छा प्रश्नः साधुना गृहस्थं प्रति क्रियते इति सप्तमं द्वारम् । 'छलण' ति इत्थं प्रश्रिताहारग्रहणादिना यतमानेऽपि साधौ यथेत्यनुवर्त्तनाद्यथा न्छलना अशुद्धस्य ग्रहणं स्यादिति अष्टमं द्वारम् । 'सुद्धी य' ति श्रुतोपयुक्तेनाऽशठभाववत्ता यतिना छलनासद्भावादाधाकर्मणो ग्रहणे कृतेऽपि यथा तस्य शुद्धिः कर्मबन्धाभावेन निर्दोषतेति नवमं द्वारम् । चकारादाधाकर्मग्रहणं प्रति निर्दोषसदोषस्वरूपपरप्रश्नाचार्यो-त्तररूपं दशमं द्वारं गृह्यते । तथा तेन स्वरूपनिरूपणप्रकारेण वक्ष्ये अभिधास्य इति द्वावगाथासमासार्थः ॥८॥

अधुना यद्वस्त्राधाकर्म भवतीत्याद्यद्वारं व्याख्यातुमाह ।

असणाइ चउब्भेयं आहाकम्ममिह बिन्ति आहारं । पढमं चिय जइ जोगं कीरंतं निट्ठियं च तहिं ॥९॥

म्यास्या—अञ्जनमादिः प्रभृतिर्येषां पानादिभेदानां अञ्जनादयस्तत्राञ्जनं स्वपञ्चास्यादितुलविशेषप्रभृतिकं, पानमथटवाप्या-
 दिरस्य जलम्, स्नादिम विचिणिक्कापुष्पनालिकेरादिकम्, स्वादिनं सुण्डिहरीतक्यादिकम् । ततः अञ्जनादयश्चत्वारः चतुःसङ्ख्याभेदा-
 विशेषा यस्य स तथा त, कमित्याह—‘आहारं’ति, तत्राद्रियते तृप्तिञ्जननायासावित्याहारः समग्रभाषया पूर्वोक्त एवाञ्जनादिस्त आधा-
 कर्मैत्याधाकर्मद्वन्द्वान्यं इहेति प्रवचने, यदा विण्डसुदिमक्रमे, इतरथा साध्वये यद्गृहादिकं वीर्यते वस्त्रादिक वाऽऽप्यते तुम्भकादे-
 य द्रुत्वादिक यस्य क्रियते तदप्याधाकर्म भवतीति केवलं सद्यः प्राद्यमग्रस्तुतत्वाद्, मुनतेऽस्मिदयति जिनादयः । कीदृश सन्तमित्याह—
 प्रथममेवादित यत् वचनकुर्यस्यमारम्येति यावत्, चियञ्छब्दस्यैवकारार्थत्वाद्, यथियोग्य साधुजनोचितं पतिनिमित्तमिति यावत्,
 ‘क्रियमाणं निर्णयमानं गृहिणानिष्ठितं’ चेति, ‘निष्ठाऽवसानं सा तज्जालाऽस्येति निष्ठितो निमित्तो निमित्तनीभूतस्त, चः समुच्चये कः विपये
 निष्ठित इत्याह—‘तद्वि’ति, प्रत्तायाचस्मिन् यतिनिपये साधोरालस्येन सत्त्वंवा प्रासुकीभूतमिति सत्त्वम्, इत्यभूतमाहारमाधकर्मं मुषते
 इति गन्धार्थः । अत्र द्वारपादोपात्तपुनःशब्दश्चचित्तमञ्जनादिरूपसाधकर्मणः सम्भव एवमं विपेक्ष्येन पदेनाभिविधान्, तथाहि—
 कयमादित एषायाकर्मिकमञ्जनादिक सम्भवति ! इति, तत्पठे—कविद् गृही अतिमक्तिमरनिर्भराङ्गः साधूनामकल्पमेवदिति जाना-
 नोऽजानानो वा स्वक्षेत्रे कुतोऽपि कारणतः साधूनामनवस्थानभवलोच्य प्रच्छन्नादिना ज्ञात्वा च साधूनामवस्थानहेतोरिच्छनादेवतुनिप-
 स्थाप्याहारस्य वपनादिनोत्पादनं करोति तत्राद्यनोत्पादनमाश्रित्याख्यानकं पूर्वोक्तार्थोक्तम् यथा—

“अप्येगकुलससकुलो सकुलो नाम गामो ग्रामी, तस्मि विणदत्तो नाम सावजो, तस्सय विणमयी नाम मज्जा । तस्य कोद्वरालगा
 उत्पन्नन्ति चि तेसि संतिउ फूरो मियत्ताए पत्तरो लम्माह, वसही अ रमणिक्का लम्माह, सज्जाओ य निज्वहर, परं आयरियाइपाउग्नो

सालिकूरो नत्थि त्ति न केइ आयरिया तत्थ चिट्ठन्ति । अन्नया य गुणनिहिणो पडिलेहणत्थं पेसिया । तेसिं जिणदत्तेण रमणिञ्जा वसही समप्पिया । तेहिं तस्स बुत्तन्तं कहियं, खेत्तं पडिलेहियं । जिणदत्तेण पुढा, भयवं ! तुम्हाणं खेत्तं रुहयं ? स्वरिणो एत्थागमिस्सन्ति ? x x x परं कारणं न जानामि त्ति कारणजाणत्थं तेसिं मज्झाउ एगो उज्जू साहु पुच्छिओ, तेण कहियं जहा गणस्स जोगं एयं किन्तु आयरियाणं पाउगो सालिकूरो नत्थि । तओ तेण अन्नगामाउ सालिबीयं आणावेऊण वाविअं, जाव अणेगे सालिकूडया जाया । अन्नया केणइ पओयोणेणं ते वा अन्ने वा साहुणो तथागए नाऊण सावएणं चिन्तियं, जहा मएसिं सालिकूरो दायव्वो जेण आयरियाणं पि पाउगं एयं खेत्तं चिन्तिऊण एए साहुणो आयरिए एत्थ आणित्ति, तं च जइ नियघरे चैव दाहिस्सामि अबेसु कोइवरालगं लभिस्सन्ति तो मा एएसिं आहाकम्मस्स संका भविस्सइ त्ति विरिचिऊण सयणाईण नेहेसु य पडुविओ साली, भणाविया य जहा-सयं खाएज्जइ साहुणं पि देखइ कूरं काऊण इमो साली, तेहिं तेहव कुरो रद्धो । सो वइयरो बालेहिं णाओ । साहुणो भिक्खमडन्ता एसणासमिया बालाईणं जंपियं सुणेंति । एगो बालो भणइ ए एते साहुणो जेसिं अद्याए सालीकूरो घरे रद्धो । अबो भणइ मम जणणीए साहुण दिन्नो सालिकूरो । अण्णे भणइ सयं साहुणं सालिकूरं दाहामि । अबो जणणीं भणइ-साहुणं देहि साहुणं देहि सालिकूरं । अबो भणइ थक्कावडियं संपन्नं जेण अमत्ताए सालिभत्तयं जायं । एत्थ लोइओ दिट्ठन्तो णेओ जहा-एगंमि गामे एगा अभीरी तीए भत्ता मओ तीए लहु देवरो अत्थि, तस्स य तम्मि पत्थावे भज्जा मया । तेसिं तु एसा नीती, जं भत्तुणो मयस्स इत्थी लहुदेवरस्स भज्जा होइ त्ति । तओ अभीरीए देवरो भणिओ जहा-हंत मे भत्ता नत्थि ते पुण भज्जा नत्थि, ताहं ते भारिया भवामि, तेण य तहत्ति पडिवन्नं । तीए चिन्तियं, जहा अवसरे अवसरावडियं, जेण जंमि पत्थावे मे भत्तुणो मरणं जायं,

धुमि चेन देयरसा मत्ता मया, तजोदं तेन अमजेण मत्ता पठिण्णा अज्झा न पडिवज्जन्ते । तदा अजेण जणणी भणिया, जहा
 सालिणाउलोदय पि माहूणं देहि । अजेण पि जणणी भणिया सालिआयामं, सालिकंविणं च साहूणं देहि । एवाइयालाइज्जणजं पियं
 सोउं आवाक्कम्म एयन्ति नाउं ते सालि पठाणि परिहरिउण तत्थेव अउन्ति । अनिम्माहे पचासभे गाभे गंतुण भिक्खव अउन्ति ” ।
 एयमद्यनोत्पादनसम्भवपत् पानोरपादनसम्भवोऽपि श्रेयस्तमपि कथित् कुस्ते, कथम् ? उच्यते—यथा कापि ग्रामे क्षेत्रप्रत्युपेक्षकाः साधव
 आगतास्तपिवासिना धारयेन्ना साप्रियमाणा अपि न स्थिताः । तेन च तुल्यभ्यादेक ऋतुफः साधुरनपत्मानकारण पृष्टतेनोक्तमत्र
 धारं जलं तदुत्थानं न प्रयोग्यमिति श्रुत्या यावदसौ निष्टवत्तमयटं स्वनिष्ठा लोकाग्रपिबनितयापमयात् पुलकादिना स्वगितवृत्तेन
 तेन तापत् स्थितो यावत् सापयत्तत्रायावास्तवोऽसौ तदुलथावनारितया उरुणा तत्तेभ्यो दापयति पक्ति च गुर्व्यापिभिष्टुलमेतद्
 मपङ्क्तिः सग वातज्य मापूनां च दातव्यमित्यादि यावदन्यत्र तेऽपि प्रव्रजन्तीति । एतदनुसारतः सादिमस्यादिमयोरप्यायाकर्मसम्भवो
 मावनीयः । एतन्नादिभे यथा कथित् सापूनां जालनकारणं चिभिटाज्जफलपीजपूरपरित्यज्राद्यादादिमा(मादी)नां वपन करोति ।
 स्वादिभे तु कथित् मापूनामीषयादर्थं शुष्किभरिचारीतपयादीनां रोषणं करोतीति सापार्थः ॥९॥

तदित्यमाणाकर्मणो विपयसम्भवावुक्तावपानेव 'कीलन्त निद्रियं चे'ति पदोपाधान्या कुतनिष्ठितवच्चन्दाम्नास्तपन्न कत्त्वाकत्त्वपि-
 मागकारिमङ्गलपुष्टय प्रत्येकमद्यनादिविषय वस्तुमाह—

तस्स कड तस्स निद्रिय चउभङ्गो तत्थ तुचरिमा कप्पा । फासुकयं रज्जं वा निद्रियमियरं कडं सज्जं ॥१०॥
 व्याख्या—अत्रानुसारलोपात्तस एव तस्य निद्रिवमित्यस्मिन् वाक्ये नतृचो मङ्गलतुमङ्गो मङ्गलपुष्टयं श्रेयम् । यथा प्राकृतत्वात्

ति पुनः शुब्दलोपादितत्वं पुनर्नृनेर्गुणिनो वा हेतोस्तीतिवर्चवानकलेभ्याम् श्रासुकीकर्तुं प्रारब्धं । पुनरेकद्विष्कण्डिततत्पुलात्कृतं कृतान्
मिथानं भवति अग्रासुकीभूतत्वेन प्राप्तनिष्ठित्ववित्यर्थः । सर्वं समस्तमिति गाथायाः ॥१०॥

एनमेवाप्यं विद्योपेणाह—

साधुनिमित्तं वकियाद् ता कदा जाय तन्दुला दुच्छा । तिच्छा उ निट्टिया पाणगाइ जहसम्भवं नेउजा ॥

व्याख्या—‘साधुनिमित्तं’ यतेत्यर्थः ‘वकियाद्’ णि । अत्र पञ्चमेकवचनस्य तुम्भादुप्तादेरिति दस्यम् । तत्रोष्ठ वपनं तदादिः
प्रथम यस्य केद्वाराहन्तव्यनपरिमलतोत्पन्नापुचरक्रियाविद्येयस्य स उप्तादितुम्भादुप्तादेरारभ्येति छेपी, वपनमादायावधीकृतत्वर्थः ।
तावदिति फालावयिनिर्देशे । ‘कद’ णि कृतान्मिथाना मण्यन्ते शालयः । ‘पावदि’ ति कालावप्युद्देशे । द्विरच्छा द्विष्कण्डितास्तादृशाः
सन्तो लोके किं व्यपदेशयास्ते स्युरित्याह । ‘तन्दुल’ णि, ते शालयश्छटितास्सन्तः तन्दुला मण्यन्ते । अपमर्थः, साधुनिमित्तं शालया-
राज उक्ता यावद्यथाभूतपरिणामेनैव दाता प्रीतिस्फुरितया एकां रे वा वारे कण्डितत्वा तन्दुलीकृतालावसे ण्णा अभिधीयन्ते । त्रि-
च्छास्तु तिस्रो वाराः कण्डिता एव तन्दुलाः तथाभूतपरिणामेनैव, तु शुब्दः दालीनामेकद्विष्कण्डनेनानिष्ठितत्वावधारणार्थः, ते किमि-
त्याह, निष्ठिता निष्ठिताख्या मण्यन्ते । ते च रादा अरादाव न कल्पन्ते साधुनिमित्तं निष्ठितत्वेनावाकर्मिकत्वाद्, उपलक्षणमेतद्
शुद्धतन्दुलादिभिः साध्यैः रादं कुरादिकम्पि निष्ठितमित्यस्य । अत्र शुद्धसम्बन्धयो यथा—यदि प्रथमा द्वितीया वा वारां साधुनिमि-
त्तमात्मनि निमित्तं वा कराटिं छटित्वा तन्दुलाः कृतस्त्वृतीयां वारां त्वात्मनिमित्तं छटिता रादा वा ते साधूनां कल्पन्ते । यदि
तु प्रथमा द्वितीया वा वारां साधुनिमित्तं स्वनिमित्तं वा तृतीयां वारां तु साधुनिमित्तमेव कण्डिता रादास्त्वात्मनिमित्तं ते एकैवा-

मादेशेन एकेनान्यस्मै दत्तास्तेनाप्यन्यस्मायित्यादिरूपेण यावत् सहस्रसङ्ख्ये स्थाने गतास्तावन्न कल्पन्ते, ततः परं कल्पन्ते, अन्येषां तु न कदाचिदपि । यदि तु प्रथमां द्वितीयां वा वारां साधुनिमित्तमात्मनिमित्तं वा तृतीयां तु वारामात्मनिमित्तमेव कण्डिता राद्धाः पुनः साधुनिमित्तं ते न कल्पन्ते । यदि तु प्रथमां द्वितीयां वा वारां साधुनिमित्तमात्मनिमित्तं वा तृतीयवारां तु साधुनिमित्तमेव कण्डितास्तैस्तन्दुलैः साध्वर्थं राद्धः कूर साधूनामकल्प्य एव निष्ठिततन्दुलतत्पाकजनितद्विगुणाधाकर्मदोषदुष्टत्वात् । तदेवमशनमाश्रित्य तस्य कृतं तस्य निष्ठितमित्यादयथत्वारो भेदा दक्षिताः । अधुना पानादिशेषाहारत्रयेऽपि तानतिदिशन्नाह । 'पाणगाइ' ति विभक्तिलोपात् पानकादौ, पानखादिमखादिमाख्ये आहारत्रये, यथासम्भवं कृतनिष्ठितसम्भवानतिक्रमेण नयेद्भावायेदेतानिति । तत्र पाने कृपादिकं साधुनिमित्तं स्वातं, जलमानीतं यावत्तथाभूतपरिणामेनैव कर्त्रा प्रासुकीक्रियमाणं नाद्यापि सर्वथा प्रासुकीभवति तावत्तस्य कृतत्वं, ततस्तथाभूतपरिणामस्य कर्तुश्चरमे क्षणे सर्वथा प्रासुकीभूतमिति तस्य निष्ठितत्वमिति प्रथमेत्यादि, खादिमे तु कर्कटिकादिकाः फलविशेषाः साधुनिमित्तमुक्ता यावत्तथाभूतपरिणामेनैव दात्रा ते खण्डितास्तानि खण्डानि क्षणे प्रासुकीभवन्ति सन्ति यावत्तथाभूतपरिणामस्यैव दातुर्नाद्यापि सर्वथा प्रासुकीभवन्ति तावत्तं प्रासुकीभूतमिति तस्य निष्ठितत्वमिति सर्वथा प्रासुकीभवन्ति तावत्तं प्रासुकीभूतमिति तस्य निष्ठितत्वमिति तेषां निष्ठितत्वमिति प्रथमेत्यादि । खादिमे चलकादिकं खादिमवत् ज्ञेयमित्यत्रापि द्वितीयचतुर्थभङ्गौ शुद्धौ प्रथमतृतीयावशुद्धाविति । अस्तावादपरमपि सोपयोगित्वात् किञ्चिदभिधीयते । साधूनां छायार्थमारोपितदृक्षस्य गृहद्वारादिविहितमण्डपादेश्च निवासार्थं कृतमठादेश्च छायानियेवनमाधाकर्मिकत्वाभावादोपाय । परं प्रवृत्तिदोषादिना तत्परिहार्यम् । तथाहि तस्य कृतमन्यस्य निष्ठितमिति द्वितीयभङ्गे साध्वर्थमुत्तमदृक्षफलं दृक्षनिबन्धनमपि कल्पते दृक्षादृक्षनिबन्धना तु छाया सुतरां परिभोक्तुं

कल्पते, यतः दूर्यहेतुकापि छाया भवति न च सा शुवाशेषकर्मार्थेण वा सापून् मनस्याधाय निर्वाप्तिता येनाथाकर्मलक्षणयोगात् सा तथा सत्ययोग्या स्यादित्यलमनीतार्थाचार्यात्मिकमयतिजनकयेति गायार्थः ॥११॥

द्वारमिति प्रयुक्तार्थद्वयकं पदमित्यर्थः । उक्तमाद्यद्वारमिदानीं यत्नेति द्वितीयद्वारं व्याचिख्यासुपाह ।

साहस्मियस्स पवयणाल्लिगेहि कप् कयं हवइ कम्म । पत्तेयबुद्ध निण्हयतिथयरट्ठाप् पुण कप्पे ॥१२॥

व्याख्या—साधर्मिकस्य समानस्वरूपस्य, समानधर्म्यां च दर्शनज्ञानादिनापि स्यादिति केनात्र समानधर्मते ? स्याह—पवयण-
लिगेहि चि प्रवचन सङ्घः, साध्यादिवचतुष्करूपस्त्वया लिङ्गयते चिदयते साधुरतेनेति लिङ्गं यद्विचिह्नं रज्जोहरणमुलवस्त्रिकागोच्छ्रकादि ।
अनयोर्द्वन्द्वे अल्पस्वरस्यापि लिङ्गशब्दस्य पूर्वनिष्ठाभावो गायारब्धानुलोम्यात् क्वचिद्व्युत्पन्नात् व्यभिचारात् प्राकृतत्वाच्च साम्यात् ।
अत्र च न केवलेन प्रवचनेन साधर्मिकता नापि केवलं लिङ्गेन किन्तु सुपण्ण द्वितीयमीलकेन प्राद्या ततो रज्जोहरणादियदिलिङ्गे-
पेतवतुर्थिषसहस्रध्यात् सङ्घेकरञ्च गृह्यमाणः साधुसाम्बन्धिर्गण एव साधर्मिकः सामर्थ्याल्लभ्यते । तस्य प्रवचनलिङ्गाभ्यां समानधर्मिभ्यः
साधुसाम्बन्धीवर्गस्य किमित्याह—कुते निमिषमर्थयेति यावत् कुतं रादं भवति जायते । कम्मं चि द्धवनादाधाकर्मं सामान्यकेवलस्य-
शुद्धसामान्यशेषपरित्यक्त्या साधुनामितिशेषः । अत्र च प्रवचनलिङ्गपदद्वयेन वतुर्भग्नी द्धचित्ता, यथा प्रवचनतः साधर्मिका न
लिङ्गतः ? लिङ्गतः साधर्मिकता न प्रवचनतः ? प्रवचनतः साधर्मिका लिङ्गतञ्च न प्रवचनतः साधर्मिका न लिङ्गतमेवेति ४ ।
तत्राद्यमङ्गे दर्शनप्रतिभाया आरम्भ अन्यप्रतिभावज्जिताः प्रतिभादशकक्षाः श्रावकाः प्रवचनतः साधर्मिकाः, साधुभिः सह सदैव तेषां
तैः सदैकप्रवचनत्वात् लिङ्गस्याभावेन वैसदृश्याच्च । इह चान्यप्रतिभासा अपगतकेवलत्वरज्जोहरणादिसाधुलिङ्गेयेतत्वाद्धिङ्गतोऽपि साध-

मिमिकाः किल भवन्तीति तद्वर्जनमिति प्रथमोभङ्गः । द्वितीयभङ्गे निहन्नाः सर्वेऽपि लिङ्गेन साधर्मिकास्तेषामेव लिङ्गत्वात् प्रवचनस्या-
भावो वैसदृश्याच्च । ते हि लोके निहवत्वेन ज्ञाता अज्ञाताश्च स्युरिह तु ज्ञाता ग्राहा, इतरे तु साधूनां मध्ये व्यवहारतः प्रवचनान्तर्व-
चित्वात्तेषामिति द्वितीयः । नवरं निहन्नास्तीर्यकुचनं स्वाग्रहवशान्निराकुर्वन्तीति, निहन्ना अमालिप्रभृतयो ज्ञेयाः । तृतीयभङ्गे साधूनां
साधर्मिकाः, सात्वेकादशप्रतिमास्थश्रावकाः । चतुर्थे तु तीर्थकरप्रत्येकबुद्धाः । इह च साधूनां प्रायः साधर्मिकद्वारेण कल्पाकल्पवि-
धिर्गवेषणीयस्ते च तीर्थकरप्रत्येकबुद्धस्वयंबुद्धादयः सर्वेऽपि साधवो लभ्यन्ते । केवलं सर्वेषां साधुशब्दवाच्यत्वेऽपि येषां प्रवचनलिङ्ग-
योरन्यतरत्वं द्रव्यं नास्ति ते सङ्घातवर्त्तिन एव प्रायः प्रक्रान्ताः साधवो ज्ञेयास्तीर्थकरप्रत्येकबुद्धास्तु साधुत्वेऽपि प्रवचनलिङ्गातीतत्वेन
सङ्घोतीर्णा इति तान् विवर्ज्य ज्ञेयाः स्वयंबुद्धादयः सर्वेऽपि साधवः प्रक्रान्ता ज्ञेया यैः सह साधर्मिकत्वं गवेषणीयम् । अयं प्रवचन-
लिङ्गातीतत्वं शास्तरस्तु प्रत्येकबुद्धानां च शेषयतितुल्यानां तत्कथमिति चेदुच्यते । तेऽपि सहस्रसमश्चमाचार्यादिसन्निधौ न लिङ्गप्रति-
पत्तिं व्रतग्रहणं वा विदधति, नापि द्विविधां शिक्षां ज्ञेयां वा सामानासीमपरिपार्श्वे शिक्षते किन्तु पूर्वार्वाधीतश्रुतबलेन सर्वे स्वयं ज्ञात्वा
कुर्वन्त्यनुष्ठानं लिङ्गं च देवता प्रयच्छति, अतः सम्पद्येत तेषां लिङ्गस्य प्रदानसङ्घातवर्त्तित्वाभावात् प्रवचनलिङ्गातीतत्वं तेषामेता-
वतोच्यते तत्त्वं तु बहुश्रुता विदन्ति । तत्र तीर्थकरः शास्त्रा स्वयंबुद्धप्रत्येकबुद्धयोश्च बोध्युपधिश्रुतलिङ्गकृतो विशेषस्तथाहि स्वयंबुद्धा
बाह्यवृषभादिप्रत्ययमन्तरेणैव बुद्ध्यन्ते, प्रत्येकबुद्धास्तु न तद्विरहेण । उपधिस्तु स्वयंबुद्धानां द्वादशविधस्तत्र पात्रादीनि सप्त, कल्प-
त्रयम्, रजोहरणम् मुखवस्त्रिका च । प्रत्येकबुद्धानां नवविधोऽयमेव कल्पत्रययज्ञः । श्रुते तु पूर्वमवाधीते स्वयंबुद्धानामनियमः,
प्रत्येकबुद्धानां तु नियमः तच्चोभयोरपि जघन्यत एकादशाङ्गानि, उत्कृष्टस्तु भिन्नदशपूर्वार्वाणीति, लिङ्गग्रहणं स्वयंबुद्धानामाचार्यसम्भि-

घात्रपि । प्रत्येकबुद्धानां तु देवता समर्पयति । इदानीं प्रवचनलिङ्गचतुष्टया मन्त्रकेषु कल्पाकस्यविधिरुच्यते । तत्र तृतीयमङ्गवर्धि-
 यत्यर्थे यत्कृतं तदकल्पम् प्रकान्ततसाधूनां सर्व्वेयतीनां तृतीयमङ्गत्वात् । चतुर्थमङ्गवर्धिसाध्वर्थे च कृतं कल्पमेव । अत एव सूत्रकारोऽपि
 तृतीयमङ्गेऽकल्पतां प्रदर्शय एतद्वर्ज्येपमङ्गत्रये कल्पाकल्पविभाग दर्शयितुमाह । 'पंचेयबुद्ध'चि, प्रत्येकबुद्धनिह्वतीर्थकराणामर्थाय प्रत्ये-
 कबुद्धादिनिमित्तं कृतमथनादि । पुनः शुब्दः प्रथमद्वितीयमङ्गयोर्भवनाया कल्पाकल्पविभागसूचनार्थः । अत एव द्वितीयमङ्गे भजनां
 प्रसीस्य द्वात्रकृता निह्वतीर्थार्थाय कृतं कल्पमुक्तम् । 'कल्पे'चि कल्पते ग्राह्य स्यादित्यर्थः । तथा च तीर्थकरार्थाय यत्कृतं देवैः समवसरण
 देशनाभरणार्थमुपवेशनादिना यथा यतीनां परिसीमोचितं स्यादेव तदर्थं कृतमथनाद्यपि कल्पते प्रक्रान्तसर्व्वेयतीनामिति एतेन प्रत्ये-
 कबुद्धतीर्थकार्यं कृतस्य कल्पसामणनाचतुर्थमङ्गे कल्पता दक्षिता । ननु यदि तीर्थकार्यं कृतमाधाकर्मं न स्यात्तदा यद्गत्तया तदर्थं
 निष्पादितमनिष्ठाकृतं भवनं तत्र किमिति न निवासादि क्रियते ? उच्यते महाशाठनादोपमात्वात् । उक्तं च 'जइ वि, न आहाकम्मं,
 मत्तिकयं तद्वं विवसयते हि । भत्ती एवु होइ कया, इत्ता आसायणा परमा' ॥१॥ क्षेपयतीनामर्थाय च कृतं तीर्थकरादीनां कल्पते
 प्रवचनलिङ्गोत्तीर्णत्वासेयामिति । तीर्थकराद्यर्थं च कृतं तीर्थरादीनामकल्पमेवेत्यनुक्तमपि उच्यम् । तथा च व्याख्याप्रज्ञप्त्यां ध्रुयते ।
 गोशालकमुक्ततेजोलेइयाव्ययात्तातीसासस्य भगवत्तत्त्वमयोपशमनाय रेवतीश्राविकया वैद्यवचनेन स्वार्ये भगवदर्थाय च निष्पादितो
 औपधद्वये भगवद्व्ययावलोकनेनाद्युति कुन्वाणस्य सिंहानगरस्य गृहार्थनिष्पन्नौषधानयनाय प्रेषितस्य तन्मुखेन स्वार्येनिष्पन्नस्य तस्य
 भगवते च क्रियमाणस्यानयननिषेधः । यदि च तत्तस्य कल्प स्यात्तदा विमिति निषेधकार्योदिसाविति एव प्रत्येकबुद्धार्थं कृतं तेषामेव
 तदकल्प । यथेवं तीर्थकार्यं देवैः समवसरणादि कृतं कल्पसामुपशङ्के ? उच्यते, तीर्थकत्तासकर्मविपाकस्येत्य तेन वेद्यमानत्वाद-

दोषः । नन्वत्रैकादशप्रतिमास्थश्रावकाणामपि तृतीयभङ्गावतारितत्वाच्चदर्थं कृतमशनादि साधूनां कल्पमकल्पं वा ? उच्यते, गृहस्थत्वा-
दयावज्जीविकलिङ्गत्वाच्च तेषां तदर्थं कृतमशनादि साधूनां कल्पत एवेति वृद्धाः । केचित्साधुकल्पत्वादेतेषामपि ग्रहणं न कुर्वन्ति ।
तन्मतेनैते सर्वसाधुग्रहणग्राह्याः । प्रथमद्वितीयभङ्गभजना त्वेवं द्वेया । यथैकादशप्रतिमास्थवर्जश्रावकार्थं कृतमशनादिकं प्रक्रान्तसाधूनां
कल्पं गृहस्थत्वाच्छिगरहितत्वाच्च तेषां । चौरादिशुषितल्लिगसाध्वर्थं कृतं त्वकल्पं भावतो लिङ्गश्रुतसाधुत्वाच्चेपामिति प्रथमभङ्गे भजना ।
द्वितीये त्वेवं, यथा लोके निह्वया निह्ववत्त्वेन यदि ज्ञाता स्युस्तदा तदर्थं कृतं कल्पं सङ्गृह्यत्वात् तेषां, यदि त्वज्ञातास्तदा अकल्पम्,
तेषां व्यवहारेण सङ्गन्तर्वसित्वात् । अथ यथा कश्चित् स्नेहान्निजपित्रादेः साधोर्जीवतो मृतस्य वा काष्ठमयीं पाषाणादिमयीं प्रतिमां वा
कारयति, तस्याश्चाग्रतो ढौकनाय बल्यादिकं निष्पादयति, तदा तस्याः अन्येषां तत्समानघर्म्माणां जीवतां स्थापनासाधर्मिकत्वात्
तन्पुरतो ढौकितमढौकितं वा तद्वल्यादिकं साधूनां कल्पमकल्पं वा ? अत्रोच्यते, रजोहरणादियुक्ताकारेण पितृतुल्यस्यैवेदं दातव्यमिति
कर्तुः सङ्कल्पनेन कृतत्वात् तु तत्साधूनामकल्पम् पितृतुल्यसाधवे दास्यामीति साधुसङ्कल्पेन कृतत्वात् । भक्तिमात्रकृतं तु साधुसङ्क-
लपरहितं कल्प्यं (परं) यत्तिप्रसङ्गदोषात् (कल्प्यं) न स्यात् । एवं तत्कालं मृतस्य साधो निर्जीवशरीरस्य तत्पुत्रादिना पुरतो ढौकनाय
कृतमशनादि ढौकितमढौकितं वा साधुसङ्कल्परहितमपि तदकल्प्यं अहो निःशूकाः सितपटा ये मृतकभक्तमपि न त्यजन्तीत्यादिजु-
गप्सासम्प्रावादित्यलं विस्तरेण इति गाथार्थः ॥१२॥

उक्तं यस्येतिद्वारमथ यथेति द्वारं व्याचिख्यासुः यैः प्रकारैस्तत् स्यात्तान् प्रकारान् प्रतिषेधादीन् सष्टान्तानभिधातुमाह—
पडिसेवण १ पडिसुणणा २ संवास ३ णुमोयणेहिं ४ तं होइ । इह तेण १ रायसुय २ पल्लि ३ रायदुट्टेहिं दिट्ठता ॥

व्याख्या—प्रतिषेयण प्रतिषेधेत्येकोऽर्थः, आसेवेति तत्त्व । प्रतिष्वर्ध्वं प्रतिष्वर्ध्वं अग्युपगमाः । संवसनं संवासः एक-
 त्रापरधानम् । अनुमोदनमनुमोदना अनुमतिः । प्रतिषेवणा च प्रतिष्वर्ध्वं चेत्यादि द्वन्द्वस्ताभिः प्रतिषेवणादिभिरासेवाप्रश्रुतिभिश्च-
 तुभिः प्रकारैस्त्विदित्यायाकर्म तद्वोगादिजन्यः कर्मबन्ध इति तत्त्वं, यवति आयेते । एतासां स्वरूपं सूत्रकार एव वक्ष्यति । अयुनेत-
 द्विषयान् पटान्तानाह । श्वेति आस्वेतासु प्रतिषेवणादिषु यथाक्रमं स्तेनराजसुतपल्लीराजदुर्देष्टान्ता उदाहरणानि वान्यानि । गण प्रति-
 येवणायां, स्तेनाद्योरा पटान्त इति सर्वत्र योज्यम् । प्रतिष्वर्ध्वं, राजसुतो नृपपुत्रः । संवासे पल्ली, मिश्रसञ्चिवेशः । अनुमोदनायां
 राजदुहो नृपावरसेपरापराधकारीति । एताश्च प्रतिष्वर्ध्वनादिस्वरूपाभिधायक मायाद्वय व्याख्याय ग्रन्थविस्तरलापयार्थं विनेयासंमोहाय
 च यमाह वक्ष्याम इति गाथार्थः ॥१३॥

अयुना प्रतिषेवणादिस्वरूपाभिधानायाह—

सयमक्षेण च दिक्षं, कन्मियमसणाइ स्वाह पडिसेवा । दक्खिन्ना दुवओगे, भणिओ लामो ति पडिसुणणा ॥
 संवासो सहवासो, कम्मियमोइहिं तप्पससाठ । अणुमोयणत्ति तो ते, तं च चए तिविहत्तिविहेण ॥१५॥

व्याख्या—सयमात्मना गृहादानीयान्येन वा अपरासापुना, वा विहत्त्ये, दचं गृहादानीयान्यस्य साधोः समर्थितमाथाकम्मिकं
 पूर्वोक्तमशनादि भक्तादिकं स्वादित्यश्नाति यः साधुस्तस्य प्रतिषेवा भवति । अयमभिप्रायः—इहाकृत्यमाथाकर्मसिधनमेतदिति केनापि नि-
 धायमानोऽपि रसगृह्या तद्वचोऽवगणय्य कूटोपमां च तद्वचोऽभिधाय नप्य परहस्तेनाङ्गारानाकर्षयन् यथासौ न दहते किन्तु पर-

हस्त एव दहते, यथा वा मृगादेर्ग्रहणाय यो व्याधः कूटं रचयति तस्यैवापराधो न तु तत्र पततोऽपि मृगादेरित्येवमत्राप्याधाकर्मि-
काहारं ददत एव साधोर्गृहस्थस्य वा कर्मबन्धो नतु मम तदुज्जानस्येत्येवमभिप्रायवतो लाम्पट्याग्निःशूक्त्वाच्च तद्भक्षयतः साधोः
प्रतिषेवा स्यात् । तथा दाक्षिण्यं प्रतीतं आदिग्रहणाद्भयस्नेहसम्बन्धादिग्रहः । ततो दाक्षिण्यमादिर्यस्य तत्तथा विभक्तिलोपात्तेन दाक्षि-
ण्यादिना, मनसोऽन्यथा भावपरिहारायाधाकर्मदायकस्य शिष्यस्य संमुखमुपयोगे भक्तादिग्रहणमुत्कलनादिकारकेऽनुष्ठानविशेषे लाभ
इति लाभं यो गुरुर्भणति इति शब्दाच्च श्राविकया करोटिकयेदं दत्तमित्याकारेण प्रक्रान्ते आधाकर्महारे निवेदिते सति शोभनं
जातं यत्त्वयेदं लब्धमिति वा, यो भणतीति गृह्यते । तदित्थं तस्य गुरोर्भणतो जल्पतः प्रतिश्रवणा भवतीति गाथार्थः ॥१४॥

‘संवासो’ति आधाकर्मिकमोजिभिराधाकर्मिकभोक्तृभिः साधुभिः सह यः सहवास एकत्रस्थानं संवासोऽभिधीयते । अनुमोदना
पूर्वोक्तार्थो भवति । केत्याह तत्पसंसाउ चि तत्प्रशंसा आधाकर्मिकभोक्तृप्रशंसा यथा सुखपारणकसुखदेवसिकं भवताम् । यद्वा शो-
भना एते ये मिष्टाहारेण जीवन्तीति । यद्वा तस्याधाकर्मिकभक्तार्देगुणानाश्रित्य प्रशंसतः प्रशंसा अनुमोदना भवति । यथा कश्चित्
साधुराधाकर्मिकं भुञ्जानं साधुं दृष्ट्वा वक्ति यथा मिष्टमिदं त्वया लब्धं, परिपूर्णं भक्त्या बुभुक्षाप्रस्तावे वसन्तादिकर्तुयोग्यं सधृता-
दीत्येवं तदुणविकत्थनं कुर्वतस्तस्याभुञ्जानस्यानुमोदना भवति । तु शब्दश्चेतासामेव गुरुलघुत्वादिविशेषसूचनार्थः । तद्यथा प्रतिषेवा
आधाकर्मिकदोषासेवनाद् गुर्वी । ततः प्रतिश्रवणा लब्ध्वी प्रतिषेवायाः कारणत्वात् । ततोऽपि लघुतरः संवासः त्रिविधाया अनुमोद-
नाया एव प्रायः कारकत्वात् । ततोऽपि लघुतमा अनुमोदना वाचनिकानुमतेरेव विषयत्वात् । इतिशब्दश्चतसृणामपि स्वरूपपरिसमा-
प्त्यर्थः । चतुर्थपादं तु दृष्टान्तभणनानुपरिष्टाद् व्याख्यास्यामः । इदानीं त एव कथ्यन्ते । तांश्च वस्तुविचारग्रन्थत्वात् संक्षेपेण भणि-

प्यामः । एव क्षेत्राल्यानकान्यपि । तत्र प्रतिषेधायां चौरदृष्टांतो यथा-एगंसि 'गामे अजेगे चोरा वसन्ति ते य अमया कुओवि
 संनिवेसाउ गावीउ हरिउज नियगामासिदुहं चळिया । तत्त्व केवि पहिया मिलिया, चाहे सदेसे पविठ्ठा, उउ निपमंडलो सि काउं
 निन्मया भोयणवेलाए, तेसि गोणीणं मज्झाउ कचियाउ विणासिउज भोयणत्वं पणउं लम्मा तंमि पत्थावे के वि पहिया अजेवि
 मिलिया, भोयणकरणत्वं सन्वेवि चोरेहि भोजुकामेहिं निग्रथिया ततो केद सुजिउं पयट्ठा, केहिं वि गोमसमकरणं बहु पाव ति काउं
 सयं मक्खण न कयं किंउ परिवेसणाइ पाउदं । इत्थन्तरे कुविया आगया, तेहिं सन्वे ते गहिया तय जे पहिया आसि ते पहिया
 अन्हे पि मणन्ता वि गोमसमकरणपरिवेसणादिदोसेण ते वि इयरे वि तेहिं पहियापि । एवमिहापि ये आघाकर्मनीय स्वयं सुज्जते
 सुज्जण्ण पूर्यामि वि निमज्जिता वा ये सुज्जते ये च सत्परिवेपयन्ति ये च तद्गइणाय पात्राणि धरन्ति ते एव कुर्वन्तस्सब्बेऽपीह ज-
 न्मनि वीथि कर्म बद्धा दुर्गतौ पर्यटन्वीरि । दृष्टान्तदाष्टान्तिकयोजनान्तेवम्, यथा चौरस्थानीया आघाकर्मनिमज्जकाः सायवः,
 गोमांसमक्षकपथिकस्थानीया निमज्जिताघाकर्मभोजिसाधवो, गोमांसपरिवेपकपथिकादिस्थानीया आघाकर्मपरिवेपकादिसाधवो, गोमां-
 साभ्यवहारस्थानीयमाघाकर्मभ्यवहरणम् । पणस्थानीय मनुष्यजन्म, कुलिकस्थानीयानि कर्मणि, मरणादिस्थानीयो नरकादियातः ।
 इह दृष्टान्ते चौरैर्गोमक्षकपथिकैश्च दाष्टान्तिके त्वाघाकर्मभोजितसाधुभिल्लविमज्जिताघाकर्मभोजितसाधुभिश्च प्रकृतं तत्र दृष्टान्ते
 गोमक्षकपथिकानां दाष्टान्तिके त्वाघाकर्मनीय स्वयं भोजितसाधूनां च निमज्जितभोजितसाधूनां च प्रतिषेधादयद्यत्पारोऽपि वाच्या-
 त्तत्र पथिकानां गोमांसमक्षणं प्रतिषेधना । तेषामेव भोजनार्थं चौरैर्निमज्जितानां गोमांसमक्षणपरिवेपणादिक्रियाप्रवृत्त्या नियेवणेन
 तत्परिमोर्गं प्रतिप्रवर्चकत्वाद् प्रतिषेधना । चौरैः सार्द्धमेकत्र निवसनेन समाश्रयः । तेष्वेव बहुमानादनुमोदना स्यात् । यत्तिज्जेव्वाघा-

कर्ममानीय भक्षणेन प्रायः परिभोगकरणपरिणतत्वेन च द्रव्यतो भावतश्च प्रतिश्रवणा, आधाकर्मणैवान्येषां परिभोगं प्रति प्रयोजकतया प्रतिश्रवणा, यस्मै तदानीय ददाति तेन सार्द्धमेकत्र संवसनेन संवासस्तत्रैव बहुमानादनुमोदनेति, अकल्पमेतदिति न ग्रहीष्ये इत्यानायकं निवारयतां प्रतिषेवणा न भवतीति। प्रतिश्रवणायां राजसुतो दृष्टान्तः, तद्यथा-एंगमि नयरे धेरो राया रज्जधुरं परिपालेइ इउ य तस्सेगो (गंथाग्रं ५००) कुमारो रज्जगहसुस्थो चिन्तेइ जहा एसो मम पिया धेरो वि न मरइ चि नियभडे सहाए काऊण एयं मारेऊण रज्जं गिण्हामि। तथो नियमडेहिं सह एयं मंतिरं। तत्थ केहिं वि बुत्तं अम्हे तुह सहाया भविस्सामो, केहिं वि बुत्तं एवं करेहि, केहिं वि तुसिणीकया, केहिं वि तं सत्तं रत्तो निवेइयं। तत्थ पटमा तिन्नि वि कुमारो य रत्ता यावाइया, चउत्थो यूइयन्ति। एवमत्रापि त्रयः साधवः स्युस्तत्र केनापि साधुनाऽऽधाकर्ममानीय कश्चित्साधुनिमन्त्रितो यदुत भुंक्ष्व त्वमेनमाहारमहमपि भोक्ष्य इत्युक्ते प्रयच्छ मह्यं येन भुञ्जे इति यस्तदभ्युपगच्छति स एकः साधुः, अपरश्च निमन्त्रितो वक्ति न भोक्ष्येज्जं किन्तु त्वमेनं भुंक्ष्वेति यद्वा आधाकर्ममभोजिचि-त्तरक्षणार्थमुपयोगे लाभशब्दं जल्पन् आलोचिते सुलब्धमिति वा भाषमाण इति द्वितीयः। अन्यश्च तूष्णीभावमादाय आस्त इति मौन-माक् तृतीय इत्येते त्रयः साधवः प्रतिश्रवणाविषयाः। अपरश्चाकल्प्यमेतदिति न ग्रहीष्ये इत्यानायकनिवारयिता चतुर्थो यतिः। स च निषेधकत्वात् शुद्धः। इह दृष्टान्ते पदातिवर्गेर्दार्ष्टान्तिके तु साधुभिः प्रदर्शितरूपैस्त्रिभिः प्रकृतं। अत्र दृष्टान्तदार्ष्टान्तिकयोजना यथा-कुमारस्थानीय आधाकर्मणा निमन्त्रयिता साधुः, पितृवधस्थानीय आधाकर्ममानीय आधाकर्ममानीयः। क्रमेण प्रस्थिताद्यपदातिराशिन्नयस्था-नीयमाद्यं साधुत्रयम्। राजाकथकपदातिस्थानीयश्चतुर्थः साधुः। तथा दृष्टान्ते कुमारस्य दार्ष्टान्तिकत्वाधाकर्ममानीयकसाधोः प्रतिषेव-णादयश्चत्वारोऽपि विषयविभागेन वाच्यास्तत्र पितृमारणाय प्रवृत्तत्वेन प्रतिषेवणा। वयं नृपमारणे सहाया भविष्याम इत्यादीनां चव-

नानिषेधकत्वादिना प्रवर्षकरत्वेन प्रतिष्ववणा, तेषु प्रतिषेधनावदनुमोदना यावदाव्यभिचि । संवासे पल्लीदृष्टान्तो यथा-वसंततडरं नयरं
आसि । तत्थ य अरिमणो नाम राया । इत्थं य एत्ता राणो देसस्स पवासणा विसगिरिसंनिविद्धा अत्थि एगा भिच्छपल्ली । तत्थय बहवे
चोरा वणियंभणाणो वसन्ति । ते य चोरा सयावि तस्स राणो मढले चोरियं काठ पल्लीए पविसन्ति । सा य न केणइ राणो साम-
न्ताणो जेणुं सक्खिइ । अन्नया अमरित्सास्सरियदिययेण महासमग्गियं काळण सयमेव गंतूण राणणा पल्ली गहिया । तीए मिज्झ-
माणीए चोरा केवि हया, केवि नह्या । पणियवमणएहि चिन्तिय जहा अग्ग अचोराणं राया न किंचि करेहि चि ते न नह्या । राणणा
ते वि गहायिया । तेहि मणियं जहा देव । अग्गे वणियवमणाणो न चोरा । राणणा बुवं तुग्गे चोरेहि तो वि अवराहिणो, जे अग्गहाणं
अवराहकासीहि चोरेहि सह एगत्थ वसइ । तउ निग्गहिय वि । एवमिहाप्याथाकम्मिकमोक्खमिस्सइ संयमपत्ता सायुना न वत्तब्बम् ।
संयममन्नंवादिदोपसक्खाबाद्, तथाहि ते आघाकम्मणो अवलोकनेन गंधेन गुणवर्णनेन चाधाकम्मवर्जकमभिज्जवक्कविकृत्यादियरिमोगर-
हितमपि साधुमाधाकर्मपरिमोगवान्छाकारिणं कुर्वन्तीत्येतैः सह संवासो दूरतस्त्याज्यः । अत्र दृष्टान्तदार्ष्टान्तिकयोचना यथा-चुपस्या-
नीयानि कम्मणि, पल्लीस्यानीया यसत्तिचौरस्यानीया आधाकर्ममोजिसापवो, वणिगादिस्यानीया आधाकर्ममोक्खमिस्सइयासिताधयः
उपालम्भमरणस्यानीया दुर्गतिः । इह वणिग्ग्राहणादिभिः सहवासदुष्टसाधुभिश्च प्रकृत । तत्र चौराणामाधाकर्ममोक्खसाधूनां च पूर्व-
वद् प्रतिषेधनादयधत्वारोऽपि भावनीयाः । अनुमोदनायां रावदुष्टदृष्टान्तो यथा । एगंमि नवरे एगो वणियकुमारो अतीव सुरूवो
अत्थि सो य अतीव परमहिलाभिसासी । अन्नया अतेउरसमीवं गच्छन्तो अतेउरियाहि दिट्ठो । तेण य ताड दिट्ठाउ । परोप्परं अणुराजो
जाओ । ततो दिग्भजोएणं कहवि संपधी । एत्तो पइदिणं ताठ जासेविउं पयड्ठो । पच्छा एवा नाओ । तउ जाहरिय विभूसिय अन्तेउरे

पविष्टो समाणो, हरावेऊण मारावेऊण य नयरमज्झे पक्खिवाविओ । तत्थ य कप्पडियवेसेण हेरिया मुक्का. भणिया य जहा जे एयं पसंसंति निदन्ति य ते दो वि तुम्मेहिं मम सगासे आपेयन्वा । सो य लोणेण वेद्विओ, वुत्तं जाणिऊण एणेण भणियं 'जाएण जीव-
लोए सयलेण वि नरेण मरियव्वं' परं जाउ अंतेउरियाउ अम्हारिसेहिं अहंनेहिं नयणेहिं वि न दीसन्ति ता भुज्जमाणिऊण मओ ताए स धवो । अन्नेहिं भणियं अधक्को एसो उभयलोगविरुद्धकारी, जो जणणीतुछाणं नियसामियंतेउरियाणं चुक्को । एयं सोउं हेरिएहिं पचक्खेहिं होऊण रक्को समप्पिया । राइणा उ, जेहिं सो पसंसिओ ते वावाइया इयरे मुक्का पूइया य त्ति । एवमिहाप्येके साधव आधाकम्मं भुज्जते, अपरे च जल्पन्ति धन्या एते सुखं जीवन्ति, अन्ये तु द्रुवते धियेतान् ये आगमनिपिद्धमाहारं भुज्जते । अत्रोपनयः अन्तःपुरस्थानीयमात्राकम्मं, तत्सेवकवणिक्कुसुतस्थानीयास्तत्सेवकाः साधवः । धन्योऽयमिति जल्पकपुरुषस्थानीयास्तत्सेवकसाधुवर्णकाः साधवः । अधन्योऽयमिति जल्पकपुरुषस्थानीयास्तत्सेवकसाधुनिन्दकाः साधवः । नृपस्थानीयानि कम्मणि । मरणस्थानीयः संसारः इह दृष्टान्ते यैर्युवा धन्य उक्तो दाष्टान्तिके तु यैरात्राकम्मं भोजिनः स्नाधितास्तैः प्रक्रान्तं । तत्र दृष्टान्ते यूनो दाष्टान्तिके तु यैरात्रा-
कम्मं भोजिनां प्रतिपेयादयश्चत्वारोऽपि पूर्ववद् भावनीयाः । उक्ताः प्रतिपेवणादयश्चत्वारोऽपि सप्रपञ्चं प्रकाराः । साम्प्रतमेतेषां प्रदर्शितन्यायेन बहुदोषदुष्टत्वादायाकम्मिकहेतुत्वाच्च परिहार्यतां दर्शयन्नाह । तो ते तं च चए त्ति । यतः पूर्वोक्ता दुर्गतिपातादि-
दोषनिबन्धनाः प्रतिपेवणादयस्ततः कारणान् प्रतिपेयादर्शितुरः प्रकारान् आधाकर्मभोजिसाधुत्वात् तमिति साध्याद्यर्थे कृतमशना-
द्याहारं चः समुच्चये त्यजेत् परिहरेत् साधुः, कथमित्याह । 'तिविहतिविहेण' त्ति त्रयो विधा मेदा यस्य मनःप्रभृतिकस्य योगसमु-
दायस्य स त्रिविधः । तथा त्रयो विधा यस्य कारणादिरूपसमुदायस्य स त्रिविधः । ततस्त्रिविधश्च त्रिविधश्चेति समाहारद्वन्द्वो नपुंस-

कत्वादेकवचनम् तेन, यद्वा त्रिविधस्य त्रिविध इति विग्रहस्तेन, अयमर्थः—मनोवाक्ययोः प्रत्येकं करणकारणानुसमिविविशिष्टस्य जेदिति भाग्यर्थः ॥१५॥

उक्तं तृतीय सप्रपञ्च यथेतिद्वारमिदानीं यादृशमिति चतुर्थं द्वारं व्याचिख्यासुराह ।

वंतुच्चारसुरागोमससममिमिति तेन तज्जुचं । पञ्चं पि कयतिकप्यं कप्पइ पुवं करिसघट्टं ॥१६॥

व्याख्या—वान्तं मुक्तोद्विलित, उच्चारः दुरीपं, सुरा मयम्, गोमांसं सुरामिविशिष्ट उपलक्षणत्वाद् काकर्मासगङ्गुरिकोष्ठीधीरल-
क्षुनादिग्रहः । वान्त चोच्चारमेत्यादिद्वन्द्वस्तेः सम सच्छं तुल्यमिति यावत् । ए प्रकृतन्वमाधाकर्मिकमक्तादि वर्तत इति शेषः । अत्रायं
भावार्थः—यथा रात्रिकादिभिः कृताविसौरव्यादिकमपि वान्तममस्यद्, उच्चारो यथा अमोज्यः, सुरोष्ठीगङ्गुरिकाधीरादि यथा शिष्टाना-
मपेयम्, गोमांसादि यथा तेषाममस्यद्, जपन्यजनैश्च सुरागोमांसादेर्यद्यपि पान मक्षणं चाचर्यते तथापि तत्र प्रमाणं शिष्टानाद्,
अन्यथा वान्तोच्चारदीनानपि सारमेयादिभिर्मोक्षने आचरितव्यापेयमपि मक्ष्यत्ये प्रसङ्गः । एवं जिनश्चासनभाषितानां साधूनां सायद्यत्वे-
न निन्यत्वादाधाकर्मिकमपि वान्तादिकल्पममस्यमपेयमग्राहं चेति । तथा यत् इदं वान्तादिसदृशमित्यतः कारणाद्, तेनेति आधाक-
र्मणाऽधुनादिना तच्छुद्धमशनदिक युक्तं स्पष्टं मिलितं सदित्यर्थः । तत्र तदुक्तं च तदुक्तं, प्रतिकर्मोभूतमिति तत्त्व, साधूनां भोक्तुं
न कल्पते इति शेषः । यथाऽशुचिसम्बन्धिना लवेनापि स्पष्टं भक्तादि शुचीपूतमप्यमोज्यं भवति, एवं निर्दोषतया भोज्योऽप्याहारः
आधाकर्मिककाहारस्य लवेनापि स्पष्टोऽमोज्यः स्याद् प्रतिकरूपत्वाद् तथा पात्रमपि माजनमपि यन्नाधाकर्मिकं केवलं पतितं, शुद्धाशना
दिमच्येऽशुद्ध वा, तद्वदयोरप्युज्जितयोरधाविततया, प्रविस्तरण्डित सदित्यर्थः, न कल्पते परिमोक्षतुं साधूनामिति शेषः । न केवलं

साक्षादाधाकर्म पूतिकर्म वा भोक्तुं न कल्पते इत्यपेक्षः । तर्हि कीदृशं सत्तद्भाजनं कल्पते इत्याह—पूर्वं कल्पत्रयदानात् प्रथमं, करीपं शुष्कगोमयं तेन धृष्टं निमाञ्छितमशुद्धवर्तितमिति यावत् करीषघृष्टम् । भूयोऽपि कीदृशमित्याह—कृता विहितास्त्रयस्त्रिसंख्याः कल्पा जलप्रक्षालनानि यस्य तत् त्रिकल्पम् । एवंभूतं सत् कल्पते शुद्धाशनादिग्रहणाय, यतिजनपरिभोग्यं स्याद्, इतरथा यथा क्वापि भाजनेऽशनादिकं क्षिप्तं तदुपर्यशुचिः पतिता द्वे अप्यपनीते ततोऽधाविते तस्मिन्नपरमशनादिकं क्षिप्तमभोज्यं स्याद्, एवं शुद्ध-मप्यशनाद्याधायितवया, पूतिस्वरण्डिते तस्मिन् गृहीतं साधोरकल्पमेवेति गाथार्थः ॥१६॥

इदानीमशने च तस्य ये दोषा इति पञ्चमद्वारं व्याख्यातुमाह ।

कम्मगगहणे अइक्कमवइक्कमा तह इयारणायारा । आणाभंगणवत्था मिच्छत्तविराहणा य भवे ॥१७॥

व्याख्या—सूचनत् कर्मग्रहणे आधाकर्ममादानविषये उपलक्षणत्वादाधाकर्ममादानं तद्भक्षणं चाश्रित्येत्यर्थः, अन्यथा ग्रहणमात्र एव वक्ष्यमाणदोषासम्भवः प्रस्तुतद्वारविरोधश्च स्यात् । तस्मिन् किमित्याह—अतिक्रमव्यतिक्रमौ तथाशब्दश्चातिक्रमादीनां सम्भव-सूचनार्थः । तथा अतिचारानाचारावित्येते चत्वारो दोषाः स्युः । स्वरूपं चैतेषां चतुर्णामपि सूत्रकार एवावेदयिष्यति । कथं पुनराधा-कर्ममादानविषयेऽतिक्रमादीनां सम्भवः? उच्यते—यदा कश्चिदभिनवश्रावकः शालिघृतगुडगोरसामृतवल्लीकूष्माण्डखण्डादिष्वभिनवो-त्पन्नेषु नवं वस्तु यावत् साधूनां न दत्तं तावन्न भुज्यते इत्याशयवान् प्रायेण तस्यान्युत्पन्नबुद्धित्वाद्यथाकथञ्चिदपि नवं शालिकूरा-दिकमाधाकर्म कृत्वा वसतौ गत्वा गृह्यतामागत्य मदीये गृहेऽशनादिकमिति साधुमभ्यर्थयते । ततश्चासौ निमन्त्रितोऽनाभोगादुपेत्य-करणादिना वा आधाकर्मग्रहणाय यदि प्रवर्त्तते तदा तस्य साधोश्चत्वारोऽतिक्रमादयस्सम्भवन्ति । एतेषां च लघु-गुरु-गुरुतर-

गुरुतमदोषत्वं क्रमेण ज्ञेयम् । तथाहि—कश्चित् साधुरतिक्रमाल्पं दोषं प्राप्ताः सन् स्लोकेनापि क्षुमाध्यवसायेन त दोषं विशोष्य आत्मानं संयमे जययस्याययति । न्यतिक्रयदोषं तु प्राप्ताः सन् गुण्या क्षुमाध्यवसायेन, अतीचारदोषं तु गुरुतरेण क्षुमाध्यवसायेन विशोचयितुं शक्नोति । अनाचारदोषे तु यद्विषयोऽनाचारस्तेवितस्त संयमगुणं गुरुतरेणापि क्षुमाध्यवसायेनालण्डं साधुनं प्राप्नोतीति । इह च क्रमशः प्रतुल्यतिक्रमादिषु जातेषु प्रायः आपाककर्माहारभ्यवहाराः सम्भवन्ति । ततो यदा तद्वृत्तहणायातिक्रमादिषु वर्त्तते, तदैवाङ्गाभङ्गादित्वपि चतुर्षु वर्त्तते इत्यधुना ज्ञानाह—‘आणामङ्गे’त्यादि, आङ्गाभङ्गः सर्वत्रोपदेशसम्बन्धना, अनवस्थाऽऽघातमिच्छपरिहारेऽन्ये-
वामनास्था, मिथ्यास्य विपर्यस्ताध्यवसायरूप, विगमना संयमार्थेर्विघातस्तत्र आङ्गामङ्गेभ्यस्यादिद्वन्द्वस्ताम, चः समुच्चये, मवेदुर्जा-
येरन् । एतेषां च स्वरूपं यत्र कृदुक्तान्तिक्रमादिसंख्यादुपरिष्ठादयं वक्ष्यामः इति गायार्थः ॥१७॥

इदानीं अतिक्रमारीनां स्वरूपं निरूपयितुमाह ।

आह्वाकस्मान्तं पडिपुणमाणे अङ्ककमो होइ । पयमेयाइ वड्ककम गहिप तइपयरो गिलिप ॥१८॥

व्याख्या—विभक्तिलोपादायाकर्मणि पूर्वोक्ते आमन्त्रये गृहायेदमिति गृहायेदमिति प्रतिशुण्वति गृहीष्यामीति अल्पस्य निषेधेन मौनावलम्बिनि षा सति साधौ यावन्नाद्यापि तद्वृत्तहणाय वचति तावदतिक्रमो मनाक् चारित्रघर्मोच्छ्वनं भवति । ततः पदस्य चरणस्य मेदस्तद्वृत्तहणार्थं गमनायेत्पाटन पदमेदः, स आदिर्यस्य तद्वृत्तहगमनादेस्तत् पदमेदादि विभक्तिलोपाचस्मिन् विहिते सति कान्तं तत्र गृह्णाति तावच्च व्यतिक्रमः, पूर्वस्माद्गुरुत्वरूपेऽपराधो भवति । ततो गृहीते पात्रकादौ स्वीकृते मत्याघा कर्मणि यावत् मुखे न प्रक्षिपति तावत् सत्याचमनादावपि कृते तृतीयोऽतिचारो गुरुतरेणाचाराः । तत्र इतरोऽनाचाराः गुरुतम-

आरित्रदोषो गिलिते गलादधः क्षिप्ते सति भवति । केचिद् ग्रहणं कवलोद्धरणं यावद्विलनं तु मुखे प्रक्षेप इति व्याख्यान्तीति । इह च उत्तरगुणोचरणामतिक्रमादीनां सूत्रे सर्वथा चरणाभावसम्पादकत्वाभिव्याहनादाधाकर्मादिविषयाणामेतेषां चरणदोषकारित्वमेव व्याख्यातुं युक्तं न तु सर्वथा चरणाभावरूपतेति, न च 'पिण्डं असोहयन्तो अचरिन्ती एत्थ संसओ नत्थि,' इत्याद्यागमवचनात् सर्वथा चरणाभावकारित्वं व्याख्येयम् । यतो निश्चयनयाभिप्रायतया उत्सर्गदेशनाविषयतया अभीक्ष्णसेवागोचरतया वा इदं सूत्रं ज्ञेयमिति गार्थार्थः ॥१८॥

अधुना प्रागतिदिष्टमाज्ञाभङ्गादिदोषस्वरूपमभिधीयते-यथा निष्कारणे लुब्धस्सन्नाधाकर्मादिदान आज्ञाभङ्गं कुरुते तद्ग्रहणस्य सर्वज्ञैर्निषिद्धत्वादिति सर्वज्ञाज्ञालोप आज्ञाभङ्गः । एकेनापि साधुना आधाकर्म्मसेवादिकृतं दृष्ट्वा तत्साध्वालम्बनेनापरोऽपि साधुस्तत् सेवनं कुरुते, तं दृष्ट्वा अन्योऽपीत्येवं यावत् सर्वेऽप्यकार्ये प्रवर्तन्ते, सर्वप्राणिनां सुखाभिलाषित्वात्, एवं च संयमस्य तेषां सर्वथा छेदः स्यादित्यनवस्था । तथा साधुना प्रव्रज्याग्रहणकाले सर्वं सावधं योगं प्रत्याख्यामीत्युक्तम् । तदुक्तौ च प्राणिवप्राप्तुमतिजनकत्वादाधाकर्म्म न भोज्यं इति परमार्थत उक्तं स्यादतस्तद् भुञ्जानेन तेन यथावादो भग्नः स्यात्ततोऽयथावादित्वादहो एते अन्यथावादिनोऽन्यथाकारिण इत्यादि गृहस्थाशङ्कोत्पादकत्वाच्च मिथ्यात्वं । विराधना चात्मसंयमप्रवचनभेदेन, तन्निविधा । तत्राधाकर्म्म, साधोः प्रायः प्राघूर्णकस्येव गौरवेण गृहिणा क्रियते इति स्वादु स्निग्धं च तत् स्यात्ततः स्वादुतया तस्मिन् प्रचूरे स्निग्धे च भक्षिते ज्वरविष्वचिकादिव्याधयस्तस्य कदाचित् स्युः, ततश्च ज्ञानादीनां विराधकः स्यात्, तथाहि-तस्य सूत्रार्थपौरुष्यकरणात् सूत्रार्थहानेर्ज्ञानस्य नाशः, शरीरविह्वलादितया चारित्रादिश्रद्धाननुदर्शनस्य, प्रत्युपेक्षणाद्यभावाच्च चारित्रस्य नाशः स्यादित्यात्मविराधना । वेषेन च

विचिकित्सायां क्रियमाणायो दृष्टिव्याख्याः कथा व्यापयन्ते, प्रतिफलकतापूर्णां च ध्यार्यहानिः स्यादिति सयमविराधना । दीर्घ-
 रोगित्वे धीर्वा धानुमन्त्याह बहुमवका एते, ये स्वेदरमणि न जानन्ति इत्यादि प्रवचनमालिन्यसद्भावरूपा प्रवचनविराधना इत्येव
 यतो दोषा आचार्यकर्मणि आग्रहणे भवन्ति तस्यापच ग्राम्यम् । अधुनाधाकर्मपरिभोगेन आद्यामङ्गस्य विषाक दर्शयन्ताह-

मुंजइ आहाकम्मं सम्मं जो न य पडिक्कमति लुद्धो । सव्वजिणाणाविमुहस्स तस्स आहारणा नरिधि ॥

व्याख्या—धुंजइस्यवदरत्यायाकर्म—पूर्वोक्तं या साधुरिति प्रक्रमः, कीदृशः सपित्याह—‘लुद्धो’ दृद्धोऽनेन रत्नानादिकारणेन
 यस्तद् गृह्णाति स आह्वां न लहयतीत्यावेदयति । सूचना च ‘सम्म’ति सम्यगपुनरावृत्त्या भावद्युद्धया या यो ‘न’, नैव, च। स्याप्यः,
 प्रविक्रानस्याधाकर्मिकपरिभोगात् प्रापयिचद्वदणपूर्वकं व्यावर्धते । स्यापित्तचकाराव् गृहीत्वा तज करोति इति गृह्यते, स आद्यामङ्ग-
 दोषकारीति प्रक्रमः । तस्य फलमाह—सर्वेकिनानां समस्तवीर्यकराणामाद्या उपदेशस्तस्या विमृशतः पराद्भुतो ब्रह्म इति भावस्तस्य ।
 तस्येति साधुसद्वृत्तिवहाहारनोचितत्वादाद्यामङ्गकारिणो यतेरावचना सुगतिनिवन्धनसदनुष्ठाननिष्पादना, यद्वा आराधना भरणकाले
 माविनि पर्यन्तक्रिया सा अशुद्धाहारभोक्तृत्वेन संयमादिविधातकारित्वाद् तस्य नरकादिकुगतिगमनसम्भवाभास्ति न विद्यते ।
 अथवाऽलङ्घितसयमानुष्ठानपरिपालनस्यति पण्डितमरबेनेव सुगतिमात्रिकाकं अथस्करदुषण्यते तच्च तस्य न स्याद्, युज्यते चैवत्
 फले परममहाराजवीर्यकराद्यामङ्गकारिणाम् । यत इह लोकेऽपि राजादेरप्याद्यामङ्गकारिणोऽनर्थपरम्परां प्राप्नुवन्तो दृश्यन्ते, किं पुन-
 र्स्वीर्यकराद्यामङ्गकारिणांस्तामिति । अत्र राजाद्यामङ्गे आस्थानकम्-

एगाए नयरीए निजियासेससपुवगस्से एगस्स गहलपचलच्छाया सरसतपक्वफलपग्भारोण्णामियदुमगणरमणिञ्चाणि दोणिण

उज्जाणाणि होत्या । चन्दोदयं सरोदयं च । तस्य नयरीए पच्छिमदिसाए चंदोदयं, वीयं तु पुव्वदिसाए सरोदयं । तेषु तणकट्ट-
हारगा वि गच्छन्ति । अह चेत्तमासे अन्तेउरकीलाकोउयत्थिणा पत्थिवेण पडहगदायगा भणिया, जहा भो भो पभाते अहं सरो-
दये उज्जाणे नियअंतेउरीहिं सद्धि कीलं करिस्सामि ति, तणकट्टहारयाइणो चन्दोदये गच्छन्तु । इय संसाए पडहगं वाएउ लोगं
जाणेवेअह । तेहिं तहेव कयं । सरोदये पभाए गच्छन्ताणं मज्झमे उण तओ वलंताणं आइओ संसुहो भविस्सइ, सो य दुहानहोत्ति
चित्थिय सेअवालमज्झट्ठियाहिं अंतेउरियाहिं सद्धि पभाए राया चन्दोदयं गओ । इओ य पडहगसवणणंतरं एत्थ अम्हे न को वि
पेच्छिस्सह अम्हे पुण अउव्वदंसणाउ रायंतेउरियाउ पेच्छिस्सामो ति कोऊहल्लिणो दुवित्ता पच्छिमराइए सरोदये उज्जाणे बहलप-
त्तवंताणं रुक्खाणं साहासु लगिउ ठिया । ते य उज्जाणरक्खएहिं लक्खिऊण रायाणाभङ्गकारगत्ति इत्थेहिं गहिया, उंडाईहिं हया,
रज्जुयाईहिं बद्धा य । जे य तणकट्टहारगाइणो पडहगसवणेण पभाए चन्दोदगं गया, तेहिं सहसा पविट्ठेहिं दिट्ठा उ ताउ वरनेव-
त्थविभूसियाउ पीणुणयघणथणवक्खोणाभियाहेकाउ पुक्खचंदयणाउ रायअंतेउरियाउ । इमेहिं दिट्ठाउत्ति उज्जाणपालएहिं ते वि
बद्धा । तओ नयराभिम्भहं वलियस्स निवस्स मज्झमेवेलाए उज्जाणपालएहिं वुत्तंतकहणपूर्वं दोवि वग्गा दंसिया, राइणा आणाभंग-
कारिणोत्ति सरोदयगामिणो अदिट्ठोवरोहावि दुवित्ता बहाविया । इयरे आणाकारिणोत्ति दिट्ठोवरोहावि विसञ्जियत्ति । एवं एत्थवि
वित्थयराणाभंगकारिणो जम्मजरामरणरोगसोगाइदुक्खपउरं भनजलहिपरियडणमहाणत्थं पावेत्ति ति गाथार्थः ॥१९॥

उक्तमशनेन तस्य ये दोषा इति द्वास्मयुना दाने च तस्य ये दोषा इति पष्ठं द्वारं व्याचिख्यासुराह ।

जइणो चरणविधाइत्ति दाणमेयस्स नत्थि ओहेण । वीयपए जइ कत्थवि पत्तविसेसे व होज्ज जओ ॥

व्याख्या—यतः संयमोद्योगवतः साधोः, किमित्याह चरण विदन्तु शीलमस्येति चरणविधाति चारित्रविनाशकदापाकमिका-
 दानादि वर्तते इत्यनेन कारणेन दानं वितरणमेतस्मादनादेराधाकर्म्मणो नास्ति न विद्यते शुद्धिण ओषेन सामान्येन कारणे विनेति
 यावत् । उपलक्षणत्वात्तदायकशुभाख्यायुर्वन्धनिबन्धनं वेदमिति दृश्यम् । तथा च प्रशुद्ध्यां शुपात्रमाधित्याशुददानस्य फलम-
 भिहितम् । यथा—‘कदं न मते ! जीवा अप्युत्तयत्ताए, कर्म पकरेति । गोयया ! पाणे अद्वाइया सुस वइता तहारुवं समणं वा माइणं
 वा अस्सामुएणं अयेसमिज्जेणं असणपायत्ताइमसाइमेणं पडित्तामिया । इवं एतु जीवा अप्युत्तयत्ताए कर्म पकरेति’ । अस्सार्थः,
 तत्र प्रश्नः सुगमः । उत्तरे तु ‘पाणे अद्वाइच’चि प्राणानतिपात्य आधाकर्मादिकरणतो विनाश्य, मृषोक्त्वा यथाहो ! साधो ! सार्ध-
 सिद्धमिदं भक्तादि, कल्पनीयं यो, न दुःखा कस्यां इत्याद्यन्तुमभिवायाऽप्रशुक्रानेपणीयेनाग्रनादिना बहुविधाहारेण । ‘तहारुवचि’
 तथाविधसमाव मक्तिदानोचितपात्रमित्यर्थः । अमर्थं तपःस्तिबदेहं, ‘माइणं व’चि मा इनेत्सेव योऽन्यं प्रति वक्ति, अप्य इनननिवृत्तः
 समस्तौ माइनः, [पचाद्यचि] तं माइने, यद्वा प्रक्षचये कुशलानुष्ठानं वा तदस्मात्स्वीति प्राप्तिः अस्त्यर्थेऽण्, एवमादित्वात् तं प्राक्षं
 प्रक्षचयादिगुणगणोपेतमित्यर्थः । वा शब्दपरस्परापेक्षया समुच्चये । प्रतिसम्योपदृश्य सामन्त कुत्वेत्यर्थः । यद्वा ये जीवा जिनसामु-
 गुणपक्षपातितया पूजापथं पृथिव्याधारभेज वर्चमानाः प्राणानतिपात्य पूजापथमेव न्यासापहरादिना च वर्चमाना, मृषोक्त्वा भ्रमणस्य
 संस्तरणे सत्यपि निष्कारणतो मक्तिभात्रेणामाशुक्रानेपणीयाधनादिचतुर्विधाहारेण अमर्थं च प्रतिसम्येति व्याख्या । उतः सरागसंय-
 मनिरवधदाननिमित्तायुष्कापेक्षयाऽन्यामुष्कृतयाऽन्यजीवितव्यहेतुतया जीवा आयुःकर्म ब्रह्मन्ति । तथा च जिनागमाभिसंस्कृतमतयो
 यतयः प्रथमवयःसंमोगिन कंचन मृतं दृष्ट्वा वक्तारो भवन्ति । नूनमनेन भवान्तरे किञ्चिदशुभं प्राणिघातादिकमासेवितमकल्प्यं वा

शुनिभ्यो दत्तं येनायं भोग्यल्पवयाः संवृत्त इति, न पुनः शुल्लकभवग्रहणादितयाऽल्पायुष्कतया ज्ञेयम् । दाननिरतस्य प्राणिनो दानेन भोगानान्नोतीति वचनात्सांसारिकराज्यादिप्राप्तिनिवन्धनेन तस्य शुल्लकभवनग्रहणेपूतपच्यसम्भवात् । तस्मादोघतः आधाकर्मिण-
कस्य दानं नास्तीति । कदानिचहिं तदानं भवेदुत सर्वथा न? इत्याह—‘चीयण’ इति उत्तरगर्गप्रथमपदापेक्षया द्वितीयस्थानमपवा-
दस्तत्र यदीति सम्भावने यदि परमित्यर्थः । कुत्रचित् कस्मिन् महति पुष्टे ग्लाननिर्वाहादौ कारणे, तथा पात्रविशेषे विशिष्टतपो-
ज्ञानादिसमग्रगुणगणाधारी यतिः तद्विषये वा । वाशब्दोऽशुद्धदानसम्भवस्य द्वितीयप्रकारसमुच्चयार्थः । भवेत्स्याद्यदि परं तद्दानमिति
प्रक्रमः । अथ किमिति द्वितीयपदमेवाश्रित्याशुद्धाशनादि गृही दद्यान्नोत्सर्गतोऽपीत्याह—‘जड’ इति यतो यस्मात् कारणात्, तत्रार्थे
इदमुक्तमागमे इति गाथार्थः ॥२०॥

यदुक्तं तदेवाह—

संथरणंमि असुखं दोणह्वि गेणहत्तदंत्तयाणऽहियं । आउरदिट्टुतेणं तं चेव हियं असंथरणे ॥२१॥

व्याख्या—संस्तरणं प्रातुर्कण्णीयाहारादिप्राप्त्यैव साधूनां निव्वहिस्तस्मिन् सत्यशुद्धमनेपणीयादितया सदोपमशनादि द्वयो-
रपि गृह्णद्दतोग्रहिफदायकयोर्यतिगृहस्थयोर्न केवलमेकस्य कस्यचिदित्येयेर्थः । अहितमपथ्यं संयमविघातशुभाल्पायुर्वन्धहेतुत्वेन
अनिष्टफलकदित्यर्थः । उत्तरगर्गतस्तागदेव, अपवादस्तु तमप्यनेपणीयमशनाद्याहारं न केवलमेपणीयं हितमेवेत्येयेर्थः चेवशब्दस्या-
प्यर्थत्वात् । हितं पथ्यमिष्टफलकत् दातुर्गृहीतुश्च केत्याह—अरांस्तरणेऽनिव्वहि दुर्भिक्षग्लानादौ प्रयोजने इत्यर्थः । केन हितमित्याह—
आतुरो रोगी तस्य दृष्टान्तो निदर्शनमातुरदृष्टान्तस्तेन, रा चायं यथा-सामवाताशुद्धचञ्जरोगाभिभूतः कश्चिद् रोगी घृतपूर्णमोदकादिकं

भोक्तुमभिलषति, वैद्यादिकं च याचते, एवं तस्य गृहत्वोऽन्यस्य दत्तञ्च तत्प्रस्तावे यथा द्वयोरप्यनर्पकत्वं तथा तदेव भस्मकवाता-
 पुपहतस्य निरामयवातापुष्करजवरिणो गृह्णत इतरस्य दत्तञ्च गुणकृत् सदुक्तं वैद्यशास्त्रे—‘उत्पयेत हि सावसा, देयकालामयान्
 प्रति । यस्यामकार्यं कार्यं स्यात् कर्मकार्यं च यज्येते’ ॥१॥ अकार्यमकर्मवन्त्यं यद्यदपि कार्यं कर्मवन्त्यं स्यात्, कर्मकार्यं कर्मवन्त्यक्रिया
 भित्त्यर्थः । एवं अनुदायनादिदानमपि सति निर्वदि द्वयोरप्यनिवृत्त्यर्थेऽसति तस्मिन्तदेवाभीष्टार्थलाभकारीति । तदयं परमार्थो—यद्य-
 त्याचाकर्मक्षामज्ञाद्यनेकदेशहेतुकं वर्णितम्, तथापि ‘सुख्यस्य संजमं संजमात् अण्णाणमेव रक्खेज्जे’त्यादि ‘अण्णेण बहुमेसेजा । एवं
 पंढियलक्खणं सज्जातु पण्डिसेवातु एयमसथयय विड । तथा न वि किंचि अनुण्णायं पण्डिसिद्धं वावी’त्याद्यागमाभिधैर्यपावसरं बहुतर-

गुणलामाकाङ्क्षया गृह्यमाणं दीयमानं च न दोषाय इति माथार्थः ॥२॥

अधुना यदुक्तं ‘पण्डिसेसे व दोळ’ति, तत्र सुपात्रमाधित्य गृहिणस्तद्वत्तस्मन्मरमावेदयकाह—
 भणियं च पंचमङ्गे सुपत्तसुद्धन्नदाणचटमङ्गे । पढमो सुब्धो वीए भयणा सेसा अणिट्टफला ॥२॥

व्याख्या—भणितं च उक्तं च पञ्चमाङ्गे व्याख्याप्रज्ञाप्यार्थं कस्मान्ने इत्याह—सुपात्रशुद्धाजवानयतुर्भङ्ग इति । तत्र
 सुपात्रं पूर्वोक्तं, शुद्धमेपणीयं यदक्षमद्यनमुपलक्षणत्वात् पानादिग्रहः । तस्य दानं गृहिणा वितरणं शुद्धाजदानं ततः सुपात्रं च शुद्धा-
 जदानं चेति विग्रहः, ताभ्यां पदान्भ्यां चतुर्मेज्जो मङ्गचतुष्टयम् । यथा सुपात्रं सुदानं १ । सुपात्रमष्टुदानं २ । कुपात्रं शुद्धदानं ३ ।
 कुपात्रं शुदानं ४ इत्येयरूपः सुपात्रशुद्धाजदानचतुर्मेज्जस्तस्मिन्, यद्वा सुपात्रे सुपात्राय वा शुद्धाजदानमेपणीयाहारवितरणं तद्विरय-
 भर्तुर्भङ्गस्तस्मिन्निति व्याख्येयम् । अधुना यदुक्तं पञ्चमाङ्गे तर्धपितुमाह—अथय जायो मङ्गः शुद्धः, सुपात्रसद्भावाद् साध्यैर्यपाका-

दिक्रियाजनितकर्मबन्धलक्षणदोषरहितत्वेन सुदानत्वाच्च अशुभकर्मनिर्जराहेतुतया निर्दोषः, तदनुपुण्यानुबन्धिपुण्यकारणत्वात्, प्रा-
ग्जन्मनि वितीर्णसुपात्रशुद्धदानयोः कृतपुण्यकशालिभद्रयोरिवापेक्षयैवोक्तम्, तेनाभीष्टमोक्षादिफलप्राप्तिजनकत्वात् सर्वोत्तम इति ।
अन्यत्रापि चोक्तं विधिविशेषाद् द्रव्यविशेषाद् विविशेषात् पात्रविशेषाच्च फलविशेषः । तथा द्वितीयभङ्गके, शुद्धेर्भजना विकल्पना ।
तथाह्यत्र यावता सुपात्रदानं तावता प्रभृतकर्मनिर्जरासद्भावच्छुद्धिर्यावता दानमशुद्धं तावता पापकर्मलेशसद्भावदशुद्धिरिति भजना ।
तथा शेषावुद्धरितौ तृतीयचतुर्थभङ्गकावनिष्टं फलमनभिमतं साध्यं दानप्रयुक्तैर्ययोस्तावनिष्टफलौ । इतेर्गम्यमानत्वादित्येतद् भणितमि-
ति । इदं च मोक्षसाधकदानापेक्षयाऽन्त्यभङ्गद्वये कुपात्रविषयायाः शुद्धाशुद्धदानप्रयुक्तैः पापानुबन्धिपुण्योपाज्जकत्वेन सांसारिकराज्या-
दिभोगमात्रकारणत्वादिष्टफलत्वमुच्यते । तथा च तत्सूत्रं यथा 'समणोवासगस्स णं भंते ! तहारूवं समणं वा माहणं वा फासुएणं
एसिणिज्जेणं असणपाणखाइमसाइमेणं पडिलाभेमाणस्स किं कज्जइ ? गोयमा ! एगंत सो निज्जरा कज्जइ नत्थि से पावे कम्मे । 'सम-
णोवासगस्स णं भंते ! तहारूवं समणं वा माहणं वा फासुएणं असणपाणखाइमसाइमेणं पडिलाभेमाणस्स किं कज्जइ ?
गोयमा ! बहुयतरियासे निज्जरा, अप्पयरे से पावे कम्मे' । अनेन द्वितीयदण्डकेनान्न प्रकृतम् । अस्यार्थः श्रमणोपासकस्य आवकस्य
श्रमणं यत्ति ब्राह्मणं ब्रह्मचर्यादिगुणोपेतं वन्दित्वा नमंसित्वा सत्कारयित्वा सन्मानयित्वा वन्दनादिव्यतिरेकेण वा अप्रासुकेनानेप-
णीयेनाशनादिना चतुर्विधाहारेण प्रतिलम्भयतः लाभवन्तः कुर्वन्तः किं क्रियते, किं फलं भवति तस्य ? उच्यते-चारित्रसाधकक्रायो-
पष्टभात् प्रभृततरा निर्जरा अशुभकर्मपुद्गलपरिशाटरूपा पापकर्मपिक्षया बद्धी सञ्जायते । निर्जरापेक्षया जीवादिधातेन व्यवहारतस्त-
च्चारित्रवाधया च शुभालपायुःकर्मबन्धकत्वं च भवति । शुभमपि चायुस्त्वमहिततया पापरूपमेवेह विवक्षितम् । अत्र च गुणवत्पात्र-

माश्रित्याकारेणैव भावप्रकर्षविशेषादयामुक्तानेकणीयादेरपीदं फलं न विरुध्यते, अचित्तत्वाविषयपरिणतेरिति सम्भाष्यते, अत एतद् भगवतीचयनाद् ज्ञायते । सुपात्रमाश्रित्यानेकणीयदानमपि शक्तिवर्धितवचित्तत्वेन ददतः कदाचिन्न तथाविधबहुदोषकारीति सुपात्रे तदपि कदाचिद् गृहिणः सम्भवतीत्यावेदितम् । तथा 'समणोवासगस्त गं मते । तदास्य असंजयअधिरयअपठिइयपनक्खायपाव-
कम्म फासुएण वा अफासुएण वा एमणिज्जेण वा असण ४ पविलाभेमाणस्त किं कअइ ! इहा गोपभा ! एगत सो पावे कम्ममे कअइ नसिंथ से कायि णिअरा' । सुगमं चैतत्, नवरं असंयतः सप्तदशप्रकारसयमावृ यद्विर्भूतः । तथा विनियमनेकया द्वादशविधे सप्तसिं रतो विरतस्वस्मिन्नेषादविरतः, तथा प्रसिंहता निर्ग्रन्थभेदेन स्थितिगतात् प्रत्याख्यातानि हेत्वभावात् पुनर्द्विनिरोधात् पापकर्म्मणि शानावरणाधीनि येन स तथा तस्मिन्नेषादप्रतिहतप्रत्याख्यातपापकर्म्मा तम् । एवं पासंजयेत्यादिना निर्गुणः पात्रविशेष उक्तो । अनेन च तृतीयचतुर्विंशत्यवतैर्नैव दण्डकेन तुल्यफलत्वादुक्तो । तृतीयमग्रे सुदानस्यापि कुपामाश्रित्यादुभयाद्युद्धमङ्गफलस्य योक्तफलत्व-
मेव । असयमोपपट्टमस्योभयत्रापि तुल्यत्वाद् यथासमासुक्तदौ जीवधाताभावेन अग्रसुक्तदौ च जीवधातसम्भावेन विशेषः । सोऽत्र न विवक्षितः पापकर्म्मणो निर्जराया अमरस्यैव चेह विवक्षितत्वादित्यतः प्रसङ्गेनेति याचार्थः ॥२२॥

इदानीं यथापृच्छेति सप्तमं द्वार व्यापिस्यामुदाह—

देसाणुचिय बहुदुव्वमप्पकुलमायरो य तो पुच्छे । कस्स कए केण कयं लविसज्जइ वज्झल्लिगेहि ॥२३॥

व्याख्या—देशः सुराप्द्रमालकप्रभृतिको मण्डलः । सोऽनुचिवोऽयोग्यस्त्वस्मिन्, तस्मात्तानां यस्य देयवस्तुनस्तद्देशानुचितम् आहिताग्न्यादेराकृतिगणत्वाभिधान्तस्य पूर्वनिपाताभावो, यद्वा देशस्यानुचितं सत्य तस्यासम्भवाद् अयोग्यं, देशानुचितमिति विग्रहः ।

बहु प्रचुरं द्रव्यं शाल्योदनमण्डकसक्तुकुलमापमुद्गादिकं, बहु च तद्द्रव्यं चेति विग्रहः । अल्पमेकद्विमानुपं कुलं गृहं ततोऽल्पं च तत् कुलं चेति विग्रहः । आदरो दातुर्भक्तिकृतः सम्भ्रमः च समुच्चये । यदि स्यादिति शेषः । 'तो'ति ततस्तदनन्तरं तदा वा तस्मिन् काले आधाकर्मशङ्कासम्भवात् पृच्छेत्, प्रश्नयेत् कथमित्याह-कस्य कृते कस्य पुरुषादेर्निमित्तम् । केन वा प्रयोजनेन कृतं विहितमेतदितेर्गम्यमानत्वादित्येवंरूपतया किं निमित्तोऽयमारम्भ इत्यादि प्रश्नं कुर्यादिति यावत् । तत्र तु प्रचुरमपि द्रव्यं लभ्यते केवलं तत्तत्र देशे प्रभूतमुत्पद्यते यथा-मालवके मण्डलादि अनादरवांश्च दाता तत् प्रयच्छति । तत्र स्वदेशोचिते प्रचुरेऽपि लभ्यमाने द्रव्येऽनादरवति दातरि ज्यादिमानुपे गृहे आधाकर्मशङ्काया अभावात्पृच्छेदेवं वा, यत्र पदे शङ्का स्यात् तत्र प्रश्नं विधाय निःशङ्कितं कृत्वा तद्ग्राह्यमित्यवेदितं भवति । कथं पुनः प्रश्नितेऽपि परेण कृतमाधाकर्म विज्ञायते परभावस्य दुर्ज्ञेयत्वादिति, आह-लभ्यते विज्ञायते यदुत शुद्धमिदमिति । कैरित्याह बाह्यलिङ्गैरिति । तत्र बाह्यानि बहिर्भवानि सर्वजनप्रत्यक्षाणि लिङ्गानि चिह्नानि वचनविन्यासपरस्परालोकनसविलक्ष्यहसनादीनि, तेषां निपुणान् प्रत्याऽऽन्तरपरभावप्रकाशकत्वे गमकत्वाह्निर्भूतत्वं ततो बाह्यानि च तानि लिङ्गानि चेति विग्रहस्तैरित्ययमर्थः । ऋज्व्यो नार्यः कृताघातभिक्काः पृष्टाः सत्यः तव निमित्तमिदं विहितमिति वदन्ति । मायाविन्यस्तु मुखेन गृहार्थं कृतमिदमिति जल्पन्ति, चेष्टया तु ज्ञातास्म इति सलज्जं परस्परं वीक्षन्ते किञ्चिद्वदन्ति च । तत आधाकर्मिकमेतदिति विज्ञाय न गृह्णन्ति साधवः । अथ कथाचित् प्रश्नानन्तरं गाढं दातारो रोपं कुर्यात् । यद्वा केयं मदीयाशनादिविषया भवतां तत्तिरित्यवज्ञावचनं ब्रूयाः ततस्तद्भावमलीकसत्यकोपादिकं विज्ञायाशनादि ग्राह्यमिति । तदेवमनेन गाथाचतुर्थपादेन आधाकर्मिकप्रश्नान्नोपाय उक्तः । एवमौद्देशिकादिष्वपि यत्र विशेषतः यत्रकारो न भणति तत्र स्वयमसावभ्युक्षो वयं च किञ्चिद्वर्शयि-

ध्यामः । किं च सर्वदोषविषयशुद्ध्युद्दिपरिस्त्रानकारणप्रयुक्ततेषां । ततः सयसावधतकारिणु शुभेष्वशुभेषु वा शब्दादिभिर्निद्रिययथ-
स्वस्वमवर्तीर्णेषु रागद्वेषाकरणतः तेषु अदत्तमना भिक्षाचर्यायां प्रविष्टो ब्रूनिः भिक्षाविवैषणायामेव दत्तमना भवेत् मण्डितालंकृतव-
धून्वदत्तावधानो नीरनीरणयोरेव कृतावधानो गोवत्सक इवेत्यत्राख्यानक यथा ।

‘एवमि मयरे एगो समिद्धो सेद्धी आसि तेण पद्दणमन्दिरं कारियस् । तस्स बहवे पुत्ता, बहुयाउ य बहुयाउ, कालेण सेट्ठि-
णीए पद्दचहुवगयाए निहतत्ति कारियाउ ज्ञयाउ, तेसिं तु एगा गावी पत्तादुत्ता सवन्हा आसि । सा य दिवसे माहिं चरणरथ
पट्टयिज्जइ । पच्छो उ निहे चरिज्जइ । तस्स य सव्वा बहुयाउ नीरणं पाणिं च होइसि । अज्जया तमिहे निपपुत्तस्स विवाहो उचट्ठिओ
तस्य ताउ सविसेसं आहरियपिभूत्तियाउ ताणं सपरेसि मण्डणवाववाहाणं वीसरिओ वच्छो न य तस्स एगाए नीरणं वा पाणिय
वा होइय । जाव मज्झम सेद्धी समागओ तं दहुं वच्छओ रञ्जित लग्गो तेन नायं अत्ता अत्ता सुभिलओ एत्त चिट्ठइ । बहुयाउ
निग्गमच्छिउत्ताउ ततो जेद्धा वहु सत्तममत्ता नीरणपाणिं एगाए दिट्ठीए ज्ञायमानो अवलोयइ जाव लद्धंति’ ।

मवर्ग (ययण) जोषइ किंतु नीरणपाणिं एगाए दिट्ठीए ज्ञायमानो अवलोयइ गृहं नापि कृतमृत्तारालङ्कारा वधू
अत्रोपनयो यथासौ गोवत्सो निजाहारे मूच्छितो गृहं दत्तावधानो न पूर्वोक्तस्वरूप गृहं नापि कृतमृत्तारालङ्कारा वधू
पश्यति । किं तर्हि गोमत्तमेवावलोकयतीत्येवं साधुरपि चारित्रि मूच्छितो गृहं दत्तावधानो न विषयभिक्षादात्रीषु मूच्छो करोति । किं
तर्हि चारित्रोपष्टम्भिकायां भिक्षायामेवोपयोग ददातीत्येवं उपयुक्त आचारकर्मिकतां श्रेयसादोषाच्च भ्रमणः भ्रमणचक्षुःप्रभृतिफर-
जोपयोगवान् दात्र्याः साधवे भिक्षादानाय गमनागमनादि कुर्वन्त्याः सत्कारथवगादिप्रकारेण जानातीत्येव सञ्चोच्य भिक्षा प्राप्तेति

थेवंति न पुटं न कहियं व गूढेहिं नायरो व कओ । इय छलिओ न लगइ सुउवउत्तो असढभावो ॥२४॥

व्याख्या—स्तोकं स्वल्पं एतदशनादिकं दृश्यते दात्र्या दीयमानमित्येतत् सम्प्रधार्य उपलक्षणत्वाद् नहपि देशोचितमिति कारणाद्वा, न नैव पृष्ठं कस्याथयिदमित्यादिपूर्वोक्तप्रकारेण प्रश्रितं दातुः पार्श्वदिवं वस्त्विति शेषः । तथा पृष्ठैः किमर्थमिदं राद्धमित्यादिप्रश्रितैः मद्भिर्दातृभिर्न नैव कथितं वा प्रतिपादितं वा मायावित्यात्, यथा भगदर्थं कृतमिदमिति । तथा गूढैरलक्ष्याशुद्धाहारदानादिभावैर्दातृभिर्न नैव आदरोऽभ्युत्थानप्रसन्नगदनचन्दनादिप्रतिपत्तिरूपो, वा विकल्पे, कृतो विहितः । तत् एवं यतमानस्यापि यतैः कदाचिदशुद्धाहारादेर्ग्रहणं स्यादिति । ननु तर्हि तद्ग्रहणे आधारमूर्मजनितकर्मवन्धदोषवानसौ स्यादित्याह—‘इय’ति किल पूर्वोक्तप्रकारेण सम्पृच्छथ आहारग्रहणे छलनैव प्रायो न सम्भवति, परमित्येवं स्तोकाशनदानादिना प्रदर्शितप्रकारेण छलितोऽप्यशुद्धाशनादिग्रहणवानच्छलितोऽशुद्धाशनादिग्रहणजनितकर्मणा नाश्लिष्यत एवेत्यपि सूचयति । न नैव लगत्यशुद्धाशनादिग्रहणजनितकर्मणा आश्लिष्यते । हेतुद्वारेण विशेषणद्वयमाह—श्रुतोपयुक्तो, छुप्तसमुच्चयार्थचकारस्य दर्शनादशठभावश्चेति दृश्यं । तत्र श्रुते पिण्डैपणानिरूपक आगमे उपयुक्त आहारादिशुद्धशुद्धिविषये दत्ताग्रधानो यथा अमुकेन सूत्रेण शुद्धोऽयमाहारो लक्ष्यत इत्यादि स श्रुतोपयुक्तः । स हि श्रुतोक्तप्रकारेणाशुद्धमप्यशनादि शोधितं शुक्लबदोषवानेव श्रुतप्रमाण्यात्तथा अशुद्धमपि छग्रस्थपरीक्षया निःशङ्कीकृतं गृहीतं शुद्धमेव मत्वाऽऽनीय दत्तं, श्रुतं प्रमाणीकुर्वन् केवल्यप्युपपद्यते । ‘अहो सुउवउत्तो सुयनाणी जइवि गिण्हइ अशुद्धं तं

केवली वि सुंवाद् अपमानं सुयं भवे इतरा' ॥२॥ तथा आहाराग्रहं भवि गार्ह्यामानादद्यतोऽमायावान् भावोऽव्यवसायविशेषो
यस्य स अद्यतभावो मायारहितभावोपेतो, भावी आहारादिव्याह्वं परिवाभस्रज्जावाद् नद्विदुर्येय गवेषयति न प्रपत्नेन अतोऽसायवद्-
द्वयाददानः कर्मणा वर्धते । तद्विह परिणामशुद्धिरेव प्रकर्मवन्धाभावे कर्मधुये वा क्लृप्तं नापरं किञ्चिदिति गाथार्थः ॥२४॥

इदानीं लिङ्गिषुपकृष्टानेन तत्साग्रद्वयेऽपि च परिणामविशेष एव द्रुष्टाशुद्धिकारणमित्यावेदयन् द्रुष्टिद्वारं नवमं व्याख्यातुमाह ।
आहाराकस्मपरिणायो यजज्ञइ लिंगित्व सुन्दभोई वि । सुखं गवेसमाणो सुजज्ञइ खवगन्व कस्ममे वि ॥२५॥

व्याख्या-आशकर्मतदितरेतस्मिन्वध्यवसाये परिणतः स्थितः माधुराशकर्मपरिणतः, तद् किमित्याह-अभ्यते आशकर्मप
रिसौमिगतया कर्ममणाऽऽलिङ्ग्यते, क इवेत्याह-लिङ्गीव सहमोज्यपरिभ्रुत्पिवाद्युदाहारमोजकमाधुरिभेति पृष्टान्तः । द्रुष्टमोज्यप्युद्भवा-
विदोपरहिताराभ्यवहारकोऽप्युपलक्षणत्वाद् प्रासुकमोजिग्रह न केवलमेतद्, विपरीतमोजीत्येतरर्थः । इह च प्रासुकैपणीययोर्द्वयोर्भो
ज्यत्वेऽपि कापि रक्षानादिप्रयोजने एपणीयामावेऽपेपणीयमपि युज्यते न तु प्रासुराभावेऽप्रासुकमपि । किं तर्हि, भाविकादिना
तदभावे साय प्रासुकीकृतमेव शोक्तव्यमियेवमायामन्यवस्था विद्येया । ततो द्रुगण्ण इयोरुपादान इवयते । लिङ्गिपृष्टान्तोऽयं-

‘यथा एवमि नयरे एगो महाविभृतिक्किञ्चो सारमो सेद्वी होत्या, तेन य रज्ज्वचपद्मइकस्मिन्प्रओपणे सप्तमोज्यं दयाविद्यं ।
इओय पञ्चाक्षगामचक्षिणा एगेण साधुणा सुय, अहा तमि नयरे अमुयो सावगो सेद्वी संधप्रचं देइ । तओ सो तगगहणत्य सिग्ग-
मागओ । व सगमसेसिं दिवं । तेन सेद्वी ममिओ । सेट्टिणा भज्जा मज्जिया, तीए कइय अहा सन्वं दिअ, सेट्टिणा भजियं मम
रसोईए मज्जाउ देहि तओ तीए सालिइरपकाअण्णमिसुन्ना दोससुभं पटिपुबं भोग्गवं दिवं । तेन य संधयथ ति फाउं सुच । सो

शुद्धं पि भुंजतो परिणामवसेणाहाकर्मदोसजणियकम्मणा बद्धोत्ति ।

तथा शुद्धमुदमादिदोषरहितमाहारं गवेपयन् मार्गयन् साधुः शुद्धत्याधाकर्ममिति भजनितकर्मगन्धापत्तिरूपदुपणरहितः स्यात् । क इवेति आह-क्षपक इव मासोपवासपारणकमोऽस्त्यतिरिवेति दृष्टान्तः । 'कस्मिन् वि'ति सूचनादाधाकर्ममर्थ्यपि पूर्वोक्ते भुक्ते इति शेषः । शुद्धोऽश्नादौ शुद्ध एवेत्यर्थः । क्षपकदृष्टान्तो यथा-

'एगंमि नयरे गुणरयणनिहिणो सुसिस्सगणपरियरिया के वि छरिणो विहरता समागया, तेसि मज्झे इहपरलोएनिप्पिवासो विनायसमयसम्भावो विगिहृतवोकम्मकारी सज्झायज्झाणनिरओ एगो खवगसाहू होत्था । अन्नया स खवगो मासपारणगस्स पज्जन्ते मा एत्थ कोइ पारणगं नाउं आहाकम्माइ करिस्सइ, ता पचासन्ने कंमि गामे गंतूण अनाओ चेव पारेमि त्ति चिन्तिऊण गओ पचासन्नगामं, तत्थय एगाए सावियाए खवगो खवगे उवविद्धो पारणदिणं च सुयं । तओ तीए भत्तीए मा कयाइ रावगो इत्थ एहि त्ति चिन्तिउं वयगुलसंजुत्ता खीरी निम्मविया आहाकम्मिय त्ति नाउं मा सो परिहरिस्सइ त्ति माइठाणं कयं । जहा पत्तलाउ सरावाणि य खीरीखरंटियाणि काउ ठाणाठाणेषु खिचाणि । तहा डिंभाणि सिक्खवियाणि जहा जया एरिसो तारिसो साहू एत्था-गच्छइ तथा तुन्मे भणिज्जइ । अम्मो बहुया खीरी अम्हाणं परिवेसिया न रुचइ, अहं तुन्मे निन्मन्धिस्सामि, तुन्मे भणिज्जइ किं दिणे दिणे खीरी रंधेज्जइ । एत्थंतरे सो खवओ हिंढंतो भवियन्यावसेणं पढममेव तीसे गिहे संपत्तो, अंतो समुट्ठिय-महाभत्ती बाहि अवन्नावंभी (दंसी) भोणेण ठिया ताणि य सिक्खावियडिंभाणि तहव काउं पयद्दाणि । तीए व ताणि तहव निन्मन्-च्छिऊण थुंकिंयमुदीए खवगो भणिओ । जहा एयाणि ताव मम डिंभाणि भत्ताणि, जइ तुज्ज रोयइ ता गिण्ह इमं खीरी त्ति

श्रमभाषीए स्ववगस्त जावणानिमित्तं वयमुत्सङ्गुवाए सरीए गरुणं भाषणं भरेत्तण आणियं । साधुणा य एसणोवउणेण सुद
 चि कट्टु गदिया पज्जत्ते ति काउ त्रियचो गोयराओ । मोयणद्धो रुक्कस्तस्स कात्ता वि हेट्ठा गजो तत्थ य आलोइय पडिक्कन्तो विदिय-
 तत्तालक्करणिक्कत्तज्जायाइजोयो चिहिति वयचेयचो ज्जाया परिसं दब्बं उकिट्ठं च सुद मए उद सो जइ कोइ साइ अदाणाइ पडिक्कओ
 होइ तो संविपागिय भुंजेमि, तेणाइं संसारसद्धराओ उचरेमि चि तस्स धम्मचिंता जाया न उण सरीस्सोवरि हुन्छा, जइया एयाए
 मम सरीरे लट्ठ मट्ठ बलिट्ठं भवित्सइ तजो पचनमोक्कापुण्य विहीए भुंजउ पयचो ताहे सुहज्जसयायस्स भुत्ते भोयणे केवलनाण
 जाय । कालेण मोक्खुगमणं ति ।

इति परमार्थतोऽप्यवसायोऽत्र कारण तेन गूढवत्तदीनां सत्त्वमात्राकर्मोपि श्लोषितं ब्रुवन्तः साधुत्वन्वक्त एवेति गाथायः ॥
 इदानीं द्वारगाथोपायचक्षुष्यचित्तमात्राकर्मप्रदण प्रतीत्याक्षेपपरिहारद्वारं व्याचिख्यातुराक्षेपं तावदाह—

नणु सुणिणा जं न कयं, न कारियं नाणुमोइय त ते । निहिणा कवमाययओ, तिगरणसुछस्स को दोसो ॥
 व्याख्या—नन्विस्यधर्माणां सुनिना यतिना यदधुनादि न कृतं न रादं स्वयं न नैव कारितं रक्षितमन्येन न नैवानुमोदितं परेण
 क्रियमाणं कृतं वा स्थापितं ततश्च तदधुनादि से तस्य साधोर्गहिणा गृहस्येन कृतं साध्याधर्मविहितमादानस्य गृहगतः श्रीणि कर-
 णानि मनोवाक्यायलक्षणयोग्यरूपाणि शुद्धानि करणकारणानुमतप्रपञ्चस्यभावेन याकादिक्रियाजनितकर्मचन्धलक्षणरहितत्वाभिर्म-
 लानि यस्य स ज्ञाया । एता विभिः करणैर्मनःप्रसृतिभिः शुद्धो निर्दोषस्तस्येति । अत्र याकादिक्रियायां यतिसत्त्वमनःप्रसृतीनाम-
 व्यापृतत्वात्तत्त्वजनितकर्मचन्धाभावेनास्य शुद्धता हेत्या । कः कीदृशो दोषः याकादिक्रियाजनितकर्मचन्धरूपो न कश्चिदित्यर्थः । अ-

पिण्ड-
विशुद्धे-
श्रद्धावरीया
वृत्तिः

॥२३॥

यमत्र भावार्थो—यत्कर्म येन कृतं तत्तेनैव भोक्तव्यं, नान्येन कृतमन्येनेति वस्तुस्थितिस्त आहारपाकादिजनितं पाचकादिसत्त्वं ज्ञानावरणादिकर्म पाचकस्यैव लगति नासौ तद्वाह्यपि परकर्मणा श्लिष्यते । अथान्यकृतेऽपि व्यापारे बन्धोऽन्यस्य स्यात् यथाहि—व्याधेनापि कूटे स्थापिते मृगस्यैव बन्धो न व्याधस्य इह व्याधकृता बन्धक्रिया मृगे संक्रान्ता, एवं गृहस्थेनापि यत्पर्य कृते पाके व्याधेनापि कूटे स्थापिते मृगस्यैव बन्धो न व्याधस्य इह व्याधकृते व्यापारेऽन्यो बध्यते किन्तु स्वपाकादिक्रियाजनितकर्मबन्धस्तद्वाहकादेः स्यान्न तस्य गृहस्थस्येति चेत्, तदसत् यतो नान्यकृते व्यापारेऽन्यो बध्यते तथा कथमपि कूट-कृतया चलनक्रियया, कूटे मृगस्यापि बन्धो जातः । तथाहि—असौ कूटपातविषयमनपहरन् कूटे रज्ज्वादिना बध्यते तथा कथमपि कूट-पातविषयमागतोपि बन्धं पतन्तं दृष्ट्वा झटिति तद्विषयान्निःसर्तुमशक्नुवंश्चेति स्वव्यापारेणैव तस्य बन्ध इति । एवं यतिरप्यशुद्धा-हारदानरूपे पाचककृते यन्त्रविशेषे कर्मणा बध्यते । यद्वाधाकर्म गृह्णतोऽशुभाध्यवसायवांस्तद्गृह्णीयात्तदिहाशुभभाव एव परि-हर्तव्यो । यच्च गृहिणा कृतं तदकृतं न स्यात् ततश्च तद्ग्रहणेऽपि साधोर्न दोष इति पराशय इति गाथार्थः ॥२६॥

गुरुः परिहारमाह ।
सत्त्वं तद्विमुण्णं गिण्हंतो वद्धप पसंगं से । निज्जंघसो य गिद्धो, न मुयइ सजियं पि सो पच्छा ॥२७॥

व्याख्या—सत्यमवितथमेवेतत् स्वयमकृतादिस्वरूपं तत् तथापीति परेणाम्युपगतार्थस्य दूषणद्योतकं, 'मुण्णतो'ति साध्वर्थमि-दमिति जानन्, अजानतो ग्रहणेऽपि न तथाविधो दोष इत्यनेनाचष्टे, 'गिण्हंतो' ति गृह्णनाऽऽधाकर्मिकमाददानः वर्द्धयति प्रतिक्षणं वर्द्धिं नयति, प्रसङ्गः प्रवृत्तिस्तं कारणग्रहणयोरिति प्रस्तावाद् दृश्यन्ते । कस्येत्याह स इति प्रक्रमात् स्वपरस्य गृहस्थस्य आत्मनश्च, स्वस्य तत्राधाकर्मकारणप्रसङ्गं, परस्य ग्रहणप्रसङ्गं च वर्द्धयति । तथाहि यदैकां वारां गृहस्थया दत्तं तत् स गृह्णाति ततः सा वान्या च तद-

यमन्यसाधये च पुनः पुनस्तत्करोति तथैको वारो तद्वृत्तप्रवृत्तसन् भिन्नदंष्ट्रादिना सोऽपि तदाचरितं प्रमाणीकुर्वन्तोऽपरेऽपि साधयः पुनः पुनस्तद्वृत्तानि तत्र निदधसो निर्देम्नो चकाराद् भिन्नदंष्ट्राय ते दध्याः । तत्र भिन्नाः तद्व्रसेन व्याप्ता दंष्ट्रा दन्त विशेषा यस्य स तथा सन्धतदास्वाद इति इवम् । गृहः श्रोमन्तयाषाकर्मभिन्नापातिरेकान् न मुञ्चति न त्यजति सजीवमपि सचे-
तनमपि बीजपूरादि न केवलमचेतनमित्येपर्यः स आचार्यमिकादी यतिः, पञ्चादात्मनस्तत् प्रसङ्गवृत्त्यनन्तरमिति । यदा च तत्र गृह्णाति तदा स एव कारणप्रवृत्तं निवारयति परं पूर्वोक्तैव न्यत्ययेन सत्प्रसङ्गनिषेधमावना कार्या निःशुक्ला येन परिहृता भवतीति सामर्थ्यादुक्तं भवतीति भायार्थः ॥२७॥

व्याख्याता 'तं पुन सं जस जहे'त्यादिशरणाया, तस्यास्यानाञ्च व्याख्यात समप्रवृत्तमाहाकम्बुदेसिएत्यादिगाथोपायमायाक-
मिकद्वारम्, 'इदानीं तन्नायोच्छित्तितमेवौदेशिकद्वारं व्याचिख्यासुतन्नेदनिरूपणं तन्मभ्यादेकस्य स्वरूपं चाह ।

उद्देशियमोहविभागजो य, ओहे सय जमरंभे । भिक्खाउ कइवि कप्पइ, जो एही तस्त दाणढा ॥२८॥
व्याख्या—औदेशिकमुक्तद्वार्यं धिया भवति इति शेषः । कथमित्याह—ओषविभागतस्तत्रोष उद्देशादिभेदानामविवक्षया सा मान्यं । तथा विमजनं विमगा, तेषामेव विवक्षया विशेषस्त ओषश्च विभागधेति विग्रहे सौ तथा, ताभ्यां । ततः चः समुच्चये औषौदेशिक विमगौदेशिकं चेत्यर्थः । तत्रोषे औषौदेशिक तद् स्वादिति शेषः । अयं किमित्याह—'सय जमरंभे'त्यादि स्वके आत्म-
विवये आत्मार्थमिति यावत् आरम्भे व्यापारे कृते सति यदशनादि निष्पन्नं तन्मभ्यात् भिन्ना भक्तादिविभागात् कल्पयि कियतीरयि,
अपिः परिपूर्णमोजनदानस्य सम्पूर्णमिच्छाणां च दानवृत्त्यभावं सूचयति, कल्पयति सम्प्रधारयति कथिद् गृहीति गम्यते । किम

र्थमित्याह-यः कश्चित् पाखण्डिकः शाक्यादिगृहस्था वा एष्यति गमिष्यति तस्य पाखण्डिकादेर्दानार्थं वितरणनिमित्तं गृहयोग्य-
राद्धमध्यादानार्थं भिक्षां व्यवस्थापयतीति तत्त्वमिति स्वरूपमस्येति । कथं पुनरस्य सम्भव इति चेदुच्यते । इहानुभूतदुर्भिक्षबुभुक्ष आसा-
दितस्तुभिक्षः कश्चिद् गृहस्थो गृहस्थी वा चिन्तयति यथा जीविता वयं कथमपि महाकष्टेन दुर्भिक्षे अतः किञ्चित् सञ्जातवृत्तिकस्य
प्रतिदिनमर्थिजनसम्पूर्णमोजनदानशक्त्यभावे मम भिक्षा अपि तावत् कियद्व्यो दातुं युक्ता यतो नादत्तमिह जन्मन्यपरत्र स्वर्गाद्यवा-
स्यादिसु युज्यते दत्तस्यैव भोगात् । नाप्यकुतं पुण्यं स्वर्गगमनाद्यवाप्तये भवति कृतस्यैव फलदानसमर्थत्वादिति । पुण्योपार्जनाभिप्रा-
यवान् यदा गृही गृहयोग्यराद्धमध्यादेव तावतीर्भिक्षा अर्थिभ्यो दास्यामीति सामान्यसङ्कल्पेन कल्पयति तदा तत्तथाभूतं भक्तमोघो-
द्देशिकं स्यादिति त्यमिदं भवतीति । कथं पुनरिदमपरचेतोद्युत्तिकल्पितं छद्मस्येन ज्ञायते ? उच्यते उपयुक्तो गृहस्थमापितादिविचेष्टितेन
जानाति । तथाहि-कश्चिद् गृहे भिक्षार्थं प्रविष्टः साधुः स्वामिना भार्याया भिक्षा दापितायाः सत्या अन्यभिक्षाचरभ्यस्ताः प्रतिदिनदेय-
तया सङ्कल्पिता भिक्षा दत्ताः पञ्चापीति प्रत्युत्तरश्रवणतो जानाति, पञ्चभिक्षा दत्त्वा गृहिणा भोक्तव्यमिति लोकलुब्धता पञ्चेति सङ्ख्या-
नमुच्यते, भित्त्यादिषु दत्तभिक्षापरिगणना खटिकादिना रेखाकरणतो वा दत्तसंख्याविस्मृतिरक्षणार्थं, प्रथमेयं भिक्षेत्यादिना रेखा-
करणतो वा दत्तसंख्याविस्मृतिरक्षणार्थं प्रथमेयं भिक्षेत्यादिना रेखाकरणतो वा दत्तसंख्याविस्मृतिरक्षणार्थं । उद्दिष्टदत्तिसत्कपिटकादेर्मध्याद् भिक्षां
प्रयच्छ, मा उद्देशरहिताद् भाजनादेरित्येवं कस्यापि संमुखं भगनसंशब्दनाद्वा । एतस्याः स्याल्या मध्यादर्थिभ्यो दानार्थैतावतीर्भिक्षाः

१ नादत्तमिह किमपि लभ्यते ततः कतिपया भिक्षा दत्ता इति बुद्ध्या कतिपयाधिकृतगुलादिप्रक्षेपेण यस्मिन्नुत्तमशनादि तद्वेधो-
द्देशिकमिति पिण्डनिर्युक्तो

पुण्यकुरु इति वचनाकर्मनादा इत्येवं कर्मिकवाधिकचेष्टाविशेषैरीरेक्षिक ज्ञानाति हात्ता चैषणायाश्चपुक्तो निःसन्देहोऽनापृच्छ्य सन्देक्षिकमेतदिति परिहरति । इदं तु सङ्कल्पितदक्षिणदृष्टत्वात् दृष्टमात्रं वा, श्रेयं कल्पते ह्युदात्तात् । पात्रक तु सत्यरित्पागेऽकृतत्रिक-
त्यपि श्रेयप्रदानाय ह्युदात्ततीति गार्थार्थः ॥२८॥

उक्तयोगैरेक्षिकं, विभागैरेक्षिकं विमर्शिशुल्कावचस्य मेदानाह ।

वारसविहं विभागो चउदुद्धिठं १ कठं च २ कम्मं च ३ । उद्देशसमुद्देशा देससमापसा ४ भेषण ॥२९॥

व्याख्या—श्रावणविधे—श्रावणमेव 'विभागो'पि विभागैरेक्षिकं मन्वीति श्रेयः । यथा चतुर्धा चतुष्प्रकारं श्रेयं । किं तदित्याह 'उदुद्धिठं'ति उत्रोद्देशनमुद्दिष्टं, स्वार्थं निष्पन्नस्याश्रयानोद्देश्यमेदादिना विद्याचरणां दानाद्य कल्पन [मत्स्ययोगेऽभि] उद्दिष्टं गत्तामुच्यते । 'कठं चे'ति कृतादिक एव कर्मकादिलक्षणपर्यायान्तरेण क्रिया तस्येति कृतं चः चतुर्दशस्याश्रावणचतुर्कर्णार्थः । 'कम्म चे'ति स्वार्थनिष्पन्न लब्धकपूर्णादिकं सद्गुणकादिना क्रिया उद्देशकादिना क्रियते स्येति कम्मं चः पूर्वमेव । इह स्वोद्देशिकस्य साध्यत्वाद्-
दिष्टोद्देशिकं, कृतोद्देशिकं, कर्मोद्देशिकं चेति श्रेयम् । कथं पुनरुद्दिष्टादीनां चतुर्धात्वमित्याह—'उद्देशे'स्यादि उद्देशं च सद्गुणं च आवेशं च समादेशं च तानि तथा । एतल्लक्षणो यस्यमाणो मेदो विभागो मेदप्रमेदादिकव्यनमिति यावत् उद्देशादिमेदास्तानिति ।
इह विभागैरेक्षिकमुद्दिष्टकृतकर्मस्वरूपमूलमेदात् त्रिविधं । पुनः प्रत्येकमुद्देशसमुद्देशादेयसमादेशलक्षणोचरमेदाचतुर्विधमित्येवं विभा-
गैरेक्षिके सन्वे द्वादशमेदा इति गार्थार्थः ॥२९॥

उद्देशादिमेदचतुष्कस्य स्वरूपनिरूपणायाह—

जावतियमुद्देशं, पासंडीणं भवे समुद्देशं । समणाणं आएसं, निगंथाणं समाएसं ॥३०॥

व्याख्या—‘जावतिय’ चि सूचनाद्यावदर्थिकानां समस्तार्थिनामर्थाय कल्पितमशनादीति सर्वत्र प्रक्रमः उद्देशमुद्देशिकाख्यं । तथा पाखण्डिकानां चरकादीनां भवेत् स्यादिति सर्वत्र योगः समुद्देशं समुद्देशसंज्ञं एवं श्रमणानां निर्ग्रन्थानां आदेशमादेशिक-
नामानम् । तथा निर्ग्रन्थानां श्वेताम्बराणां समादेशमिति गार्थार्थः ॥३०॥ (१०००)

अधुनोद्दिष्टकृतकर्मसु त्रिष्वयुद्देशशब्दस्य सामान्यस्य प्रवृत्तेरुद्दिष्टोद्देशकतोद्देशकमोद्दिशाख्यानां विभागोद्देशिकमूलभेदानां त्रयाणां संक्षेपतः स्वरूपनिरूपणायाह ।

संखडि भुत्तुव्वरियं, चउण्हमुद्दिसइ जं तमुद्दिट्ठं । वंजणमीसाइ कडं, तमग्गितवियाइ पुण कम्मं ॥३१॥

व्याख्या—‘संखडि’ चि विभक्तिलोपात् सङ्ख्यां, विवाहादिप्रकरणे भ्रूते स्वजनादिभिरभ्यवहते उद्धरितं शोषीभूतं भुक्तो-
द्धरितं यदोदनतीमनदधिलद्भृकचूण्यार्थिकं भक्तं प्रचूरं दृष्ट्वा भर्तादिभार्यादेः संमुखमुद्दिशति—वक्ति यथा धर्माय देहीदं तद-
वस्थमेव चतुर्णां यावदर्थिकपाखण्डिकश्रमणनिर्ग्रन्थानां मध्यादन्यतरस्मै इति तद्भक्तादि उद्दिष्टमिति उद्दिष्टोद्देशकं भण्यते । प्रायः
सङ्ख्यामेव भुक्तोद्धरितं बहु स्यादिति संखडीग्रहणं । स्तोत्रमुद्धरितमपि प्रायो गृहेऽप्युपयोगं यातीति प्रचूरविशेषणं तदपि
द्रष्टव्यं सामर्थ्यात् । एवं च वदता सूत्रकृता विभागोद्देशिकस्य सम्भवः प्रदर्शितो भवति । तथा ‘वंजणमीसाइ कडं’ति इहापि
‘संखडिभुत्तुव्वरियं चउण्हमुद्दिसइ जमि’त्यनुवर्त्तते । ततश्च व्यज्यते अक्षयते कूरादिकमेभिरिति व्यञ्जनानि गोरसतक्रतीमनादीनि

तेमिधितं कर्मितं यत्सङ्घटीयुक्तोद्धारितं कृतादि सर्वव्यञ्जनमिधं करम्पीकृतमित्यर्थः । तदादिर्यस्य, निर्मेञ्जनादिना पिण्डीकृत-
 लङ्ङकचूयदेः पर्यायान्तरस्य, तज्जनमिधादिकमित्यर्थः । करंकादिलवणपर्यायान्तराण्यं कृत्वा इत्यर्थः । यदोदनादि संत-
 वीयुक्तोद्धारितं चतुर्णामन्यतरस्मै दानायोगेति गृही ययेदसमुक्तेभ्यो दातव्यमिति । 'कटं'ति उदेशिकस्य प्रस्तुतत्वाद् कृतं करं-
 वकादिपर्यायान्तरेण निरित्तुदेशिकं कृतोदेशिकं तदोदनादि भण्यते । इह व्यञ्जनकूरोऽन्यो वा कश्चिद्यथासम्भवं यावदधिका-
 दीनामन्यतरस्मै दानाय कस्त्वितो ज्ञेय इत्युदेशिकता । तथा 'तमगितवियाह पुन कम्म' ति तत्सङ्घटीयुक्तोद्धारितं लङ्ङकचूयणि-
 द्रादिकं अग्निना-यदिना तावित्तुष्णीकृतमग्नितापित गुहादीति गम्यते । तदादिर्यस्य तदग्नितापितादि आदिग्रहणात् सविचज-
 लार्हिलवणराजिकासनिमधद्व्यादिग्रहो विभक्तिलोपायेनाग्नितापितादिना गुहादिद्रव्येण किमित्याह-'पुन'ति पुनः प्रथमस्त्रामावि-
 ककरणापेक्षया भूयोऽपि लङ्ङकादिपर्यायान्तराणादितं कृत्वा यदा चतुर्णामन्यतरस्मै दानायोगेति तदा तन्मोदकचूयर्पादिकं तथा-
 विहित 'कम्म' ति कम्मोदेशिकं भण्यते । यद्वेत्यं व्याख्यायते-अग्नितापितादिगुहादिद्रव्ययोगाद्भूयो मोदकादिपर्यायान्तराणादितं
 तत्संस्तवीयुक्तोद्धारितं मोदकचूयर्पादिग्नितापितापुन्यते । तद् पुनः पुनः छब्दो व्यतिरेकार्थः तथाभूतं चतुर्णां दानायोगेति, 'कम्मं'
 ति कम्मोदेशिकं भण्यते । तथाहि-'अचित्समेव एव आहाकम्य त्वं यणियमि'त्येतच्छब्देनापाकर्मणा, देशतो युक्तं कर्म गुडपाकादि
 मोदकचूयर्पादिकं वा किञ्चिद्यथासम्भवं यावदधिकादीनां चतुर्णामन्यतरस्मै दानाय कस्त्वितमित्योदेशिकमिति । कयं पुनस्तयोः
 कृतकम्मोदेशिकयोः सम्भयः ? उच्यते यथा कश्चिद् गृहस्थः सङ्ख्यां निवृत्त्या दध्यादिसत्कस्याज्यादिभाजनस्य ग्रहणाय, मा वा
 केरलः कुरो विगन्विता प्रहीष्यति, द्वयोरपि वा दध्यादिकुरयोरैकेनैव गमनागमनादिना दानाय निष्पत्समानत्वाभिष्कथमेव दानं

[illegible]

यत् प्रहरद्वयान्त कालं यावदाहुमिष्य तद्वर्गमपि ॥ दास्यसीति यदि गृही मांयद्भिः सन्मुखं वक्ति तदा तत्करं वक्तादि कल्पते, दानं परिणामापगमे स्वगृह एवेतदुपकारिष्यतीति दात्र्याऽऽस्थापित्वात् । कर्ममौरेद्विक्रान्त्यभेदत्रयं दानपरिणामापगमादात्मार्योक्तमतमप्यकल्प्यं साधूनामविशुद्धिकोटिस्तत्वात् । तथा भिक्षार्थं प्रविष्टं साधु इष्ट्वा यदा गृहस्थी भणति यथा अग्नेनेषु विदूष्य व्यावर्त्तमानेन त्वया मद्गृहेऽहं आगन्तव्य येन भवदर्थं वकुलादेः(वकुलादेः)स्य संपूय(प)नं कृत्वेदं तुभ्य प्रयच्छामीति, तदा यदि तद्यथाभणित दात्र्या, तथाकृत्वा ददाति तदा तदकल्प कर्मद्विक्रान्तात् । यदि च तथाकृत्वा दातुममिलपितं दात्र्या, तथैवाकृतमेव ददाति तथा कल्पं साधूपर्यं क्रियाविशेषस्याकरणात् सङ्कल्पमात्रस्य च क्रियाशून्यस्यादुष्टत्वात्, यदुक्तं—‘न सत्तु परिणाममेवं प्रयाणकाले असक्रिया रहियम् । निहिणयं(यत्) तु त्रय दूतद आणाए सद्विषय’ ॥१॥ इत्यलं प्रसङ्गेनेति भाषार्यः ॥३१॥

उक्तमौरेद्विक्रान्तं, साम्प्रत पुनिकर्मद्वार व्याविरुद्धमस्तस्याः सारूप्य भेदप्ररूपणं च वक्तुमाह—

उत्तमकोटिकणेण वि असुइलवेण व सुत्तमसणार्हं । सुद्ध पि होइ पूर्इ, तं सुहुमं वायरं ति हुहा ॥३२॥

व्याख्या—उत्तमः—उत्तमः—उत्तमः । ‘हुद् कौटिस्ते’ इत्यस्यानेकार्थत्वात् कृत्यते छियते इति कौटिसाहारादिविषयविधितदोषदृष्टस्य विधितोऽन्धः । ना च वक्ष्यमाणविशुद्धिकोटिविशेषोऽधिकोतिभेदाद् द्विधा । तद्व्याविशुद्धिकोटिप्रमित्युद्गमविषया कौटिरविशुद्धिकोटिलक्षणा वक्ष्यमाणोद्गमकोटिस्तस्या उत्तमकोटेरुपचारादुद्गमकोटिदोषपशुक्ताहास्य कथेनापि दृश्यतेऽनेनापि आस्तां प्राचुर्येनेत्ये-
रर्थः । ‘असुइलवेण व’ चि वा शुब्दस्येवार्थत्वाद्दुश्चिलवेनेव विद्यतेऽनेन यथा । अशुचिश्च कुचितद्रव्यस्यान्यस्याप्युपलक्षण द्रष्टव्या । युक्तं मिश्रित मिलितं, अश्वनादि अश्वनप्रानाद्याहारचतुष्टयविषय द्रव्यम् । तत्किमित्याह—युवविस्वायां शुद्धमप्युद्गमादिदोषरहितमपि

संत, आत्माशुद्धमित्येवार्थो, भवति जायते, पूत्यपवित्रम् । अयमर्थो यथा सौरभ्यादिगुणैर्विशिष्टमपि शाल्यादिभोजनद्रव्यं वयमि-
तघ्राणयशुच्यादिद्रव्यलवेनापि युक्तमपवित्रं स्याच्छिष्टजनपरिहार्यं च तथा निगतिचारचारिणो यतेनिरतिचारचारित्रस्य सातिचार-
तयाऽपवित्रत्वकरणेनोद्गममादिदोषलेनेनापि संयुक्तः शुद्धोप्याहार उपयुज्यमानो भावपूतः कारणत्वात् सोऽपि पूतिरित्युच्यते ।
ततः पूतिकरणात् पूतिकर्मैत्यभिधीयते । अत्र च विशिष्टमपि भोजनमशुच्यादिकुथितद्रव्ययोगाद्यथापूतिभावमापन्नं शिष्टजनपरिहाये

च जातं तथाऽऽख्यानेकेनोच्यते ।

‘एगंसि नयरे पत्तपुष्पफलोववेयदुमनियरमणिज्जे नाहिरुज्जाणे सभाकलियदेउलियाए एगो जक्खो अहेसि । अन्नया तन्नयानि-
वासिएहिं कइयजणेहिं विष्फाडगरूवे असिवे उट्टियए तस्स उवाइयं इच्छियम् । जहा इमाउ असिवाउ अम्ह सङ्कुंडंवा बुडि(छुडि)
खामो(तहा) एगं वरिसं जाव अट्टमिसुं व चउइसिसुं उज्जाणिआउ तुह भुवणे करिस्सामो । तेहव बुद्धा (छुद्धा) तहिं तेहव पुजाकारओ
भाडगदाणेण भणिओ जहा एगं वरिसं जाव अट्टमिचउइसिसुं पभाए चेव तुमं जक्खसंभं छगणेण सारवेज्जह जेणम्हे तीए अवोद्धाए
आगन्तुं उज्जाणि(आउ) करेमो सो तेहव करेइ । जाव एगाए अट्टमीए भोयणवेलाए उज्जाणिया भविस्सन्ति । सभाए उवल्लिप्पणत्थं
अणुग्गए खरे एगस्स वणियस्स गोवाडए छगणनिमित्तं पविट्ठो । इओ तस्स कम्मकरो पउरं तीए चेव राइए मंडगवल्लसुरं भोत्तुं बाहिं
सुत्तो । अजिन्नं जायं । पच्छिमराइए तेण तंमि गोवाडए अजिन्नं दुग्गंधपुरीसं वोसिरियम् । तस्स उवरिं एगाए महिसीए पोहो
सुक्को । तेण तं पुरीसं दक्खियं, तेण पुरीसं न लक्खियम् । तं पोहं सपुरीसं गाहेऊण सभा सारविआ । गोठिया (गोठिला य) णाणाविह-
भोयणं आगिऊण भोयणत्थं या(जा)व तत्थ उवविट्ठा, ताव तेसिं अतीव दुग्गंधो आगओ धम्मओ पुट्ठो । जहा कओ असुइगंधो

आगच्छद् देण मणियं न याणामि । तज्जो तेहिं लिपणमज्जे मंडगवसुमसंहणि दिव्वाणि । सुरागंधो य अग्धाइओ य नाय, जहा लिपणमज्जे असुर चिह्ण । तज्जो त सन्न योपवं अण्ण चि काउं छटाविय, त लिपण उववणाविय । अजेण छगणेण सभा सारविया अन्नसोईए सुवं ति ।

स्वरूपमभिधायाधुना एतदेव भेदत आह—‘त’ति तत्पूति, पृथिव्यन्दः संरुद्धेऽपि स्त्रीलिङ्गो नपुंसकलिङ्गश्च दृश्यते कश्चित् । दक्षयं स्वयद्वेषवत्त्वेन स्पर्शं, बादरमारंभतया बहुदोषवत्त्वेन स्पृह, यः समुच्चयार्थो लुप्तो दृश्यः, इति स्वरूपप्रदर्शने, इत्येवं द्विधा द्विविधः स्यादिति शेष इति भाषार्थः ॥

अधुना यथोद्देशं निर्देश इति न्यायमाश्रित्य द्वास्वरूपं द्वितीयभेदप्रकरणं आह—

सुद्धुम कम्मियगंधनिग, धूमचप्फेहिं त पुण न दुट्ठं । तुन्निहं वायरमुवगरणमत्तपाणे तहिं पढमं ॥३३॥
व्याख्या । द्वास्वर्म बादरविलक्षण पूति भवति । कैरित्याह, कम्मिकगन्धाभिधूमवाग्येस्तत्र ‘कम्मिय’सि आधाकमिका इह धात्रोत्तरं च कम्मिकग्रहणेन सर्व्वेयामविद्वुद्विकोटिदोषाणां ग्रहो द्रष्टव्यः । गन्ध आधाकर्माश्रया घागिरग्निराधाकर्मणो राध्यमानस्य सत्क-
इगाररूपो वैश्वानरो नवरभश्च सदवयवास्तापादिरूपा अंक्षा ब्राह्मा, व्याख्याताद् धूमोऽपि तस्यैव राध्यमानस्याग्निनकाटाद्युत्पन्नः प्रतीतो, वाय्वस्तवाधाकर्माश्रित्यैवोष्मा, ततो गन्धवाग्निरत्र धूमश्च वाण्यथेति द्रष्टे, कम्मिकाश्च ते गन्धाग्निधूमवाप्याश्च कम्मिकगन्धाग्निधूमवाप्यास्तैः । यद्वा ‘कम्मिय’सि आधाकम्मिकसम्बन्धिना गन्धाग्निधूमवाप्या इति समसनीयं । अयमर्थ आधाकम्मिकमक्तादिगन्ध-
वाप्याग्निधूमैः सह मिलितं सुद्धमप्यश्चन्नादिकं द्वास्वम पृथिकर्म भवतीति । यथेवं तर्कपूति किञ्चिन्नास्त्येतैः सर्व्वेसापि व्यापनमिद-

त्याह-तत् पुनः सूक्ष्मं पूतिकर्म, पुनः शब्दो विशेषणे न नैव दुष्टं दोषकृत् स्यात् साधोश्चारित्रस्येति शेषः । पृथितया परिहार्यरूपं तन्नं भवतीति तत्त्वमशक्यपरिहारत्वेनार्चिर्त्वात् । तथाहि लोके द्विधा प्रयोजनं दृष्टं साध्यमसाध्यं च । तत्र यत् साध्यं तदेतत्साध्ययितुं शक्यते, नासाध्यं, तद्वि साध्यन् लेशमेवासादयति, तदत्र वादरपूतेः परिहारः साध्यं कार्यं सूक्ष्मपूतेस्त्वसाध्यं । यतोऽग्नेस्तापादिरूपा अंशा धूमश्च तथा आधाकर्मिकात्त्वगन्धवाष्पाचित्येते चत्वारोऽप्याधाकर्मिका विशीर्यंतश्चेतश्च गमनेन सर्व्वं जगद् व्याप्नुवन्ति ततस्तत्स्थं शुद्धमशनादिकं सर्व्वं तैस्सृष्टं पूतिः स्याच्चद्रहणे च चारित्रनैर्मल्याभावस्तणादेतैः सृष्टमपि शुद्धमशनादि न पूतिरिति । किञ्चिल्लोकेऽपि न सूक्ष्मावयवं वस्तु दोषकृद् दृष्टं यथा अशुन्यादिगुथितद्रव्यावयवानामशुचिगन्धिनामप्यल्पगन्धीभूतानां दूरेदेशादागत्य नासिकायां प्रविष्टो गन्धो न दुष्यति । यथा नां दूरादागत्य गन्धितया जठरांतःप्रविष्टा त्रिपांशा अपि नष्टमौलसामर्थ्यत्वेनाल्पविषीभूता मरणं न जनयन्तीति । यद्येवं तर्हि किमर्थमियं प्ररूप्यते ? उच्यते न परिहार्यतया अस्या उपन्यासः किन्तु भेदप्ररूपणतयैव । तदिह चादरपूतिमाश्रित्य प्रतिषेधो दोषः । प्रज्ञापनामात्रमाश्रित्य च सूक्ष्मपूतेरुपन्याग इति स्थितं । द्वित्रिं द्विधा वादरपूतिकर्म पूर्वोक्तं स्यादिति शेषः । किं विषयं द्वैविध्यमित्याह । उपकरणभक्तपान इति उपकरणविषयं भक्तपानविषयं चेत्यर्थः । तत्र यद्द्रव्यं चुल्लीस्थालीदर्वीचटुककहदुल्लकोदूललिकाप्रभृतिकं राध्यतोऽशनादेर्दान्या साध्यादिभ्यो दीयमानस्य वा तस्यैवोपकाराय वर्त्तते तदुपकरणं इदं च प्रक्रमादाधाकर्मिकमत्र ग्राह्यं । तस्मिन् रन्धनादिकंरणतो गृहयोग्यशुद्धाशनादिकमप्यशुद्धोपकरणमिलितत्वात् पूत्युपकरणपूतिर्यद्वोपकरणमेव पूत्यविशुद्धिकोटिदोषयुक्तत्वात्पुपकरणपूति । यथा कियताऽधाकर्मिकेण कियता च शुद्धेन कर्द्दमेन मिः श्रिता चुल्लीशिंगलिकाद्यर्थमाधाकर्मिकर्द्दमस्तवयुक्ता स्थाली चटुकसाप्यवस्त्ये चटुके उपरितने गंडे वा एकातरस्मिन् कस्मिंश्चिदाः

शाकर्मिके एकतरस्मिन् ह्रुदे सति द्वयोर्बोजनकृते उपकरणपूतितेति । एवमन्यस्याप्युपकरणस्य पूतित्वं श्रेयं । तस्मिन् पूतुपकरणे ह्रुदं यदशुनादि रादं तदपि पूतुपकरणयोगादुपकरणपूति श्रेयम् । तथा अविशुद्धकोटिमिरतनादिभिर्द्रव्यैर्मिथं शुद्धमप्यशुनादिकं यद्रन्धनादिक्रियाविषयीकृतं सैः स्पृष्टं वा तद्रक्तपानपूति श्रेयम् । 'तद्धि'ति तयोर्बादरपूतिकर्मभेदयोरुपकरणभक्तपानविषययोर्मध्ये प्रथममाद्युपकरणपूतिलक्षण भेदमाधित्य स्वरूपं कल्प्याकल्प्यविधिं च वक्ष्ये इति शेष इति गायार्थः ॥३३॥

अधुना पूर्वार्धेन प्रस्तुतमेयार्थद्वयसरोद्धेन तु भक्तपानपूतिद्वितीयमेदस्वरूपं किञ्चिदाह ।

कन्मियन्नुच्छ्रियमायण-दोवठियं पूद कप्पइ पुढो तं । वीयं कम्मियवग्घारहिंउलोणाइ जरय छुहे ॥३४॥

व्याख्या—एषनावापाकम्मिका एव चुल्लीभाजनदोवाः—अविभयणीस्यालीयुइएदुकास्तेषु स्थितं रन्धनेन स्थापनेन वा विहिता-
अथ कम्मिकचुल्लीभाजनदोवस्थित । इह दोयग्रहणेन दण्वा अपि लघुचट्टकरूपाया ग्रहणं श्रेयम् । शुद्धमशुनादीति सामर्थ्यगम्यम् ।
'पूद'पि उपकरणपूतिः स्यात् अत्र च चुल्लुपूते आपाकर्मणी आधित्य वत्सारो भक्ताः स्युः । यथा चुल्लुपापाकर्मिकपुला च, चुल्लया-
पाकर्मिका नीला, उत्साग्घाकर्मिकी न चुल्ली, न चुल्लयापाकर्मिकी नोस्तेति । तत्राद्ये भग्नत्रये साधन कल्पते चतुर्यस्तु पूतिमाधित्य
शून्यः । परं भग्नत्रये चुल्लुपूतयोरापाकम्मिकयोः स्थितसाधनादेरकल्प्यत्वापि विषयविभागेन कल्प्यतामाह । कल्पते प्राप्त स्यात् ।
'पुढो'पि पृथक् कृतं स्वयोगेन चुल्लुपूतयोरपनीत सत् तत् यच्चैवराद्दमन्यव आनीय ह्यक्त वा अशुनादि । सामर्थ्याच्चुल्लयादिस्थितं
न कल्पते उपकरणपूतिदोषाद्वैवात्र प्रमादमिति, न युक्तेरन्वेपणं, क्षयं । एव तत्रचुल्लुपूतयोरापाकर्मिकयोः पूतित्वरूपयोर्वा स्थि-
ततस्याः कल्प्याकल्प्यत्व श्रोक्तं । तथा आपाकर्मणा पूतित्वरूपेण वा दोवेन तथाभूतया दण्वा वा यच्चुद्धमशुनादिक दात्री साधुग्यो

इति । अपमर्थो यस्मिन् स्यात्स्यादिभाजने आधाकर्मिकं रादं तदन्यस्मिन् प्रविष्य तस्मिन्नेव च क्षीणी(रिक्ती)भूते कर्मलरगण्डिते आधाकर्मिकमक्ताद्यवयोपलक्षिते भाजने स्यात्स्यादावकुतकस्यत्रये यदञ्जनाधात्मार्यं राद, यद्वा पूर्वोक्त एवाकुतकस्यत्रये भाजने यच्छुद्धमेवाञ्जनाद्यन्यतो भाजनान्यस्तं व्यवस्थापितमिति यावच्चदञ्जनाधाहारायुति मक्तापानपूति स्यादिति शेषः । तथा कर्मलिप्तहस्तादि स्पष्ट चेति तत्र हस्तः करः स आदिर्यस्य वस्तुनस्तद् हस्तादि आदिद्वन्द्वान्छुद्धोवदन्वीकोटिकादिपरिग्रहस्तत आधाकर्मणा विलिप्त खरगिटं यदस्तादिवस्तु तेन 'छिक्'ति छुप्तं स्पष्टमिति । अयमर्थ आधाकर्ममक्तादिलरगण्डितेन हस्तेन करोटिकादिना वा इषावयादौ स्थित छुद्धमञ्जनादि यासस्पष्ट तदप्याहारपूति स्यादिति । चः समुच्चये । इयं च सुवर्णाड्यकल्पेय यतीनामिति । अथाष्ट द्वाञ्जनादीनां छुद्वाञ्जनादेः पूतित्वकरणे किं परिणतमिति चेदुच्यते रादमुद्गादिछविलरगण्डितोलिकादेरारभ्य सिकयकबलादिक यावदि ति । एवं यथाऽहाराविषयमाधाकर्म दाक्षितं स्वस्थाने पूतिश्च छुद्वाधाकर्मिकयोरञ्जनादिकयोर्मिलितयोर्यथाऽत्र दाक्षितो तयोपधिवसरयो रपि ते द्वे अपि स्यातामतः शिष्योपकाराय ते अपि इत्येते । अत्र पिण्डेनैव प्रकृत, तत्र यत्पर्यं यो ह्रस्ववर्तिकाद्युपकरणोपाश्रयो विहितो गुहिणा साधाधाकर्मिको, स्वार्थपत्त्यर्थनिष्पन्नयोः छुद्वाधाकर्मिकयोरर्द्धफलयोः सीविता प्रच्छादपटिका तथाभूतयोः, कर्ममादिकयो निष्पन्ना वसतिश्च पूतिरित्यादि, इयमपि साधूनामकल्पेयैव । एवं सुवर्णानविशुद्धिकोटिदोषानाधिस्य पूतित्वं द्वेयमिति गाथार्थः ॥ ३५ ॥

अधुना दावगृहं दावस्यान्यादिभाजनं साधुपात्रकं पूतिपात्रागविषयं कल्प्याकल्प्यविधिमाह ।

पठमे दिणस्मि कम्मं तिसिउ पूइ कयकम्मपायधरं । पूइ तिलेवं पिढर कप्पइ पायं कयतिकप्पं ॥ ३६ ॥

व्याख्या—प्रथमे दिने प्रायवासरे यत्र दिने आधाकर्मणः पात्रं कृतम् । 'कम्मं'चि आधाकम्मं पूर्वोक्तं । 'तिसिउ' चि त्रीणि

पुनस्त्रिसहस्रानि दिनानि । 'पूइ'त्ति, पूतिदोषस्तदाधाकर्मस्य(णः)संभवाद्भवेतीति शेषः किं तदित्याह, कृतो विहितः कर्म आधाकर्मणः पाकः पचनक्रिया यत्र तद्य तद्गृहं तद्वेश्मं, कृतकर्मापाकगृहमिति । एवं चाधाकर्मदिने पूतिदिनेषु च त्रिषु न किञ्चित्त्र ग्रहीतुं कल्पते इति प्रथमदिनेन सह चत्वारि दिनानि तद्गृहं परिहार्यमित्युक्तं भवति परं 'अतरंताइ जोगासईं' गिण्हति तत्थ पविसेउं । अन्नगणानुवखडजं वासान्नीमयं धुंजे' ॥१॥ यदा तु कश्चिद् गृही कतिचिदिनेषु सद्गृही भविष्यति सद्गृहं वा दास्यामीत्यग्रत एव लद्धूकादीनाधाकर्मिकान् कृत्वा धारयति तदा यावत्ते तिष्ठति, तदपगमेऽपि तद्धूर्ध्वं दिनत्रयं यावत्तद्गृहस्थितं शेषं भक्तादि स्पर्श-सम्भवाद् पूतिः स्यादित्येवं बहून्यपि दिनानि पूतिसम्भवः । तथा 'पूइ'त्ति पूतिदोषवत् स्यादिति शेषः । किं तदित्याह त्रयस्त्रिसहस्रा लेपाः शेषखण्डयोरेव तत्रिलेपं पिठरं स्यात्वादिभाजने । अयमर्थः स्यात्वादिभाजने किल आधाकर्म राद्धमपनीतं च, शेषा खण्डिरित्येको लेपस्तस्यामेवाकृतकल्पत्रयायां शुद्धं राद्धं पूतिरेवं वारद्धयमन्यदपि, चतुर्थलेपे तु न पूतिः । तदिहाधाकर्मपाकान-न्तरं स्वार्थं वारत्रयं भक्तस्नयनेन यत्स्थालिकायाः खण्डनत्रयं सम्पद्यते तल्लेपत्रितयान्विता स्थालिका तदुपस्कृतभक्तं च पूति भव-तीति भावार्थः । यदि चात्मयोगेन गृहस्थ्या निरवयवीकृत्य तस्य भाजनस्य तस्मिन्नेव दिने अपरापरेषु वा दिनेषु वारत्रयं जलेन प्रक्षालनं कृत्वा तत्र शुद्धमशनादि राद्धं तदा तत्कल्प्यमेव, तथा कल्पतेऽपूति भूते सच्छुद्धाशनादिग्रहणायोचितं स्यात् । पात्रं पतद्गृह-रूपं यतिभोजनोपकरणविशेषः । कीदृशं सदित्याह कृता निवर्तितास्त्रयः कल्पाः जलप्रक्षालनानि यस्य तत् कृतत्रिकल्पं । अञ्जुल्या-दिना सम्प्रोच्छय वारत्रयं जलेन प्रक्षालितं सदित्यर्थोऽयं च पात्रकाश्रितः पूतिन्यायो यथारूपं सर्वेण्यविशोधिकोऽपि भेदेषु द्वेय-स्तथा, सर्वोऽप्यविशोधिकोऽपि यथाहारास्तत्तत्कार्थितः कल्पत इति च द्वेयमिति गाथार्थः ॥३६॥

पुतिप्रारम्भं विभज्यतेऽर्थात् ।

अविस्मयं वासंजडं अर्पणो यं कप । आरम्भं तं तिसीसं ति मीसजायं भवे तिविह ॥३७॥

शब्दो—संगृह्योर्गर्जलङ्घनादीनां भेष्यं अधिकतरजलकमादीन् मिश्रितान् कृत्वा 'ज'ति, यदशनादि प्रथममादावधिज्वा

राद्र्द्वैर्गर्जनादिमलां एव आरमते तन्निभञ्जात भवेदिति योगः । किमर्थमित्याह 'जावसिय'सि सूचनाद्यावदधिकाः कर्मटिका

द्वयः संमेलयित्वेन, शब्दं इतं वयोमात्रं वास्तव्याः सामान्यदर्शनीनां, यतयो निर्मन्वा यतेषां इन्द्रस्तेषां कृते इति योगो दृष्टोत्तरपरं

एव भूयमानं (इन्द्रान्ते भूयमानं एव) सन्धेयं सम्बध्यते तेन यावदधिककृते इत्यादि इत्यं । तथाऽऽरम्भनः स्वस्य, चः समुच्चये, कृते-

अर्धं वा संगृह्यते इति यावत् आरमते आरमयत्युपस्कृतमिति हेयो, यावन्तोऽर्थिन आगमिष्यन्ति वास्तव्या यतयो वा तेषां वास्यामि

युद्धं च, भविष्यन्तीति संकल्पेन यद्वास्तुसारं सत्यं । तदशनादि तदा निर्वचनं सन्निभियावदधिकवास्तव्ययतिमिस्सह मिधं साधा-

रणे त्रिभिर्भिमित्यनेन कारणेन निभञ्जति पूर्वोक्तसम्बन्धं भवेत् त्रिविधं यावदधिकविभञ्जतं यतिभिर्भञ्जते वास्तव्यमिभञ्जत येत्यर्थः ।

क्यापि तृतीयमेतस्य स्वगृहे निभञ्जतिमिति संकान्तरं इत्येते । तत्राप्ययमेवार्थ इति । अथानानां च वास्तव्यमन्तर्मावात्तुभणमिधं

पूर्वार्थं नोक्तम् । इह च यावदधिकाद्यर्थमधिकं तत्तदुलादिप्रत्ययेन सन्धेयं सन्धेयं सन्धेयं सन्धेयं सन्धेयं सन्धेयं सन्धेयं सन्धेयं सन्धेयं सन्धेयं

स्यत्तुर्करोणादस्य विशेषस्तुर्कवान्, तथाहि—अत्र एषत्तुलजलफलादिवस्तुनो गृहयोग्यस्य भाषकादिस्वस्वपरिमाणेन नियतमन्त्रे

यविदेशिकाद्यर्थमभिप्रयोज्यतेऽर्थात्वाधिकतरेत्तुलजलादेर्मिधं विषय पाकः प्रारम्भ्यते, अस्यत्तुर्कं च गृहिणा स्वार्थमग्निज्वा

तनाद्योद्गर्गदीनान्ते 'आरम्भे कृते सति पर्वेत्तु कर्मटिकाद्यर्थं स्वार्थकस्त्वर्गदीनां भवेत्तुत्तरं तदुलादीनां मार्गकादिकं प्रक्षिप्य

राधेयत इत्येतावन्तं भेदोऽस्योक्तः । कदा पुनरिदं सम्भवतीति चेत् (उच्यते), इह कश्चिद् गृही स्वयं बुभुक्षाकष्टानुभवनेन दुर्भिक्षम-
तिक्रान्तः किञ्चित् सञ्ज्ञातवृत्तिको धर्मश्रद्धालुः दुर्भिक्षेण बुभुक्षापीडितप्रभृतसत्त्वान् दृष्ट्वा नैतावन्मानेन राधेयमानेनैतेषां सरिष्यतीति
दानसत्त्वालम्बनेन कान्तारादिनिर्गमगवेशयोः खिन्नभिक्षाचरालम्बनेन वा तीर्थबहुमानेनोच्चयन्तादिपर्वतयात्रायां श्रद्धावान् संचलितः
अभूतार्थिनो दृष्ट्वौदार्यालम्बनेन मिश्रजातं करोतीत्येवमस्य सम्भवः । साधवः पुनः कथमिदं जानन्तीति चेदुच्यते, कदाचिद्
भिक्षार्थं गृहे प्रविष्टान् साधून् दृष्ट्वा गृहस्थो भायदिः संमुखं वक्ति यथा येः सह(येभ्यः)मिश्रमिदं राद्धं तैः ववाप्यन्यत्र लब्धं
भविष्यतीति नागतास्ते, अत इदं परिपूर्णं गतिभ्यो देहि । यद्वा साधून् प्रचुरान् भिक्षाचरांश्चागतान् दृष्ट्वा गृही यावदर्थिकेनाशना-
दिना नैतेषां परिपूर्णं स्यादित्यन्यदपि राधुहि येनैतेभ्यो दीयते इति गृहस्थमेवं द्रुवाणं श्रुत्वा गृहं यावदर्थिकमिश्रमिदमिति
जानन्तीति गाथार्थः ॥३७॥

उक्तमिश्रजातद्वारमथ स्थापनाद्वारं व्याचिख्यासुस्तस्या एव भेदानभिधातुमाह-

सङ्घाणपरद्वारे परंपराणंतरं चिरत्तरियं । दुविहतिविहा वि ठवणाऽसणाइ जं ठवइ साहुकए ॥३८॥

व्याख्या—स्वस्थानं च चुल्लयुखादि, परस्थानं च सुस्थितलव्वकादि, स्वस्थानपरस्थानं तस्मिन्नाधारे 'असणाइ जं ठवइ साहु-
कए ठवण'ति योगः । तत्राशनाद्यशनपानप्रभृतिकं वस्तु यदित्यनिर्दिष्टस्वरूपं स्थापयति न्यस्यति धारयतीत्यर्थो दात्री (त्रीति)मम्यते
साधुकृते यतेरर्थयि यत्तदोन्नित्ययोगात्तदशनादि स्थापनोच्यते । तत्र साधवे इदं दास्यामीत्येवं विचिन्त्य कञ्चित्कालं यावत् स्थापि-
तत्वात् स्थाप्यत इति स्थापना स्थापनं वा न्यसनं, स्थापना तद्योगादशनाद्यपि, कीदृशं सदशनादीत्याह । 'परंपराणंतरं' ति अपरा-

परदध्यादिपर्यायसंतानः परंपरस्तत्संबन्धात् परंपर खीराद्युच्यते । तथा न विद्यते अन्तर पर्यायान्तरलक्षणो विशेषो यस्य तदम
न्तर घृताद्यभिधीयते अनयोः समाहारद्वन्द्वस्तत् परम्परस्वरूपमन्तर स्वरूप चेत्यर्थः । मावाभौ वक्ष्यमाणः । पुनः किं विशिष्ट
स्थापयतीत्याह 'चिरिचरिय' ति, चिरं च दीर्घकाल इत्तरं चाचिरं स्तोककालमित्यर्थश्चिरेत्वरम्, ततश्चिरकालमचिरकाल च
यापदानाप दात्री यद् स्थापयति तच्चिराचिरकालवस्थापितत्वयोगादद्वयनाद्यपि चिरेत्वरमिति । आचार्यस्तु वक्ष्यमाणः । इत्येवं
'दुषिद्विसिद्धिः वि ठवर्ण'ति, त्रियाप्याचार्यव्यक्तालोपाधिमेदात् त्रिप्रकाराणि, न केवलमेकधा द्विधा वेत्येपर्यर्थः । किमित्याह द्विविधा
प्रदक्षितस्यस्यानादिमेदन द्विमकारा स्थापना भवति । 'असणाद् न ठवद् साहुक्यं' पि, पुनरेकैका स्वस्थानपरस्थानपरम्परानन्तरचि
रेत्वरमेदा(ष्ट) द्विधा । तत्र 'सदृष्टाण परदृष्टाणे असणाद् न ठवद् साहुक्यं' इत्यनेनाऽऽधारमात्रे सामान्याशनादेः स्थापितत्वमाश्रित्य स्य
स्वास्थापना परस्थानस्थापनेत्याधरोपाधिक भेदइयमुक्तम् । तथा परम्परानन्तरमित्यनेन परम्परस्थापनाऽनन्तरस्थापनेति परम्परानन्तर-
रूपग्रन्थोपाधिक उक्तम् । चिरेत्वरमित्यनेन च चिरस्थापना इत्तरस्थापना चेति कालोपाधिकमित्येव प्रकारप्रयेण द्वैविध्य सकलस्या
पितमेदसग्राहक स्थापनाया भवति । नवरमित्वरस्थापना प्रज्ञापनामात्रमेव न तु परिहार्येति वक्ष्यति । चिरस्थापना तु परम्परानन्तर
स्थापनामेदान्तर्वर्तिनी पृथग्भवतीति तेन परम्परानन्तरस्थापनयोश्चिरस्थापनात्वमेव द्वातव्यमिति गार्थः ॥३८॥

अथ स्वस्थानादिस्वरूप व्याख्यातुमाह ।

चुल्लुक्खाद् सदृष्टाण, खीराद् परंपर घयाइयरं । दब्बट्टिइं जाव चिरं अचिरं तिघरंतरं कप्प ॥३९॥
व्याख्या—चुल्लुक्खे अधिधयणीस्थालीरूपे आदिर्यस्य व्यापारयुतवस्तुनः तच्चुल्लुक्खत्वादि चुल्लयादि उदासीति दृश्यं । तत्र

प्रथमादिशब्देनावलोक्यैकोऽग्रहः द्वितीयेन चरुकापिठरादीनि तदिदं बुद्ध्युत्वादि, किमित्याह स्वस्थानं निजाश्रयो भण्यते । अयमत्र भावार्थोऽज्ञादेः स्वस्थानं द्विधा भवति । स्थानस्वस्थानं भाजनस्वस्थानं च तत्र बुद्ध्यवल्हकादिकम् तिष्ठत्यस्मिन् स्थाली-
ति स्थानं भावार्थस्तद्वृत्तं स्वं निजमाहारपाकस्य स्थानं स्थानस्वस्थानमुच्यते । स्थाली चरुकापिठरादिकं च भाजनस्वस्थानमिति । तथा स्वस्थानं विलक्षणाश्रयं परस्थानमिति सामर्थ्यादिबुक्तमपि दृश्यम् । तत्र स्वस्थानात्परमन्यद्विलक्षणं स्थानमाश्रयः परस्थानम् । तच्च सुस्थितादिप्रदेशान्तरोश्रयं रूपं लोप्यकण्डलिकावारकादिरूपं च ज्ञेयमेतदप्याधारिभाजनभेदाद् द्विविधमिति । स्थापनायोजना तु प्रागेव दर्शिता । अधुना परम्परस्थापनाऽनन्तरस्थापनार्थं भेदद्वयं व्याख्यातुकामः परम्परानन्तरशब्दवाच्यमाह 'स्त्रीराह परंपरं घयाह-
इयं'ति, इह स्थापनाविषयाण्यंशनादीनि द्रव्याणि द्विधा भवन्ति विकारीण्यविकारीणि च, विकारोऽपि केवलानां सतां स्यात् दद्यादि-
द्रव्यसंयोगे सति वा । तत्र केवलं विकारिद्रव्यं स्त्रीरं दधिनवनीतमस्तुतक्रादिविकारयोग्यत्वात् । तथेश्वरसश्च विकारिद्रव्यं द्रवगुड-
पिण्डगुण्डलंशर्करादिविकारयोग्यत्वात् । दद्यादिद्रव्यसंयोगविकारिद्रव्यं करम्बादिकं, करंबको हि प्रथमे दिने मधुरः सन् द्वितीया-
दिदिनेषु कोथाम्लादिकं विकारं भजते । तथा द्वित्र्यादिदिनसंत्कानि नवनीतमस्तुतक्रादीन्यपि कोथाम्लादिरूपविकारभाजित्वा द्वि-
कारीणि । अविकारिद्रव्यं च घृतगुडादिकं प्रकृतेरन्यथाभावरूपस्य विकारस्याभावात् । तद्वि दुग्धेश्वरसादिकं सत्कर्त्रा स्वयोगेन
दधिकं कर्त्तादिविकारैस्तावद्विकारं चानीतं यावद्घृतगुडादि स्थितं, परतोऽपि विकारो नास्तीत्यविकार्युच्यते । तदत्र परम्परश-
ब्दवाच्यं सर्वं विकारिद्रव्यं क्षीरादिकमनन्तरशब्दवाच्यं चाविकारिद्रव्यं घृतादिकं विज्ञेयम् । अत एवोक्तम् 'स्त्रीराह परंपरं घयाहयं'
ति । तत्र स्त्रीरं दुग्धं तदादिर्यस्यादिशब्दादिश्वरसादिद्रव्यग्रहस्तत्क्षीरादि 'परम्परं'ति दधिप्रक्षणककवादिघृतगुडान्तपर्यायरूपावस्था

परम्परा'परम्परः स च यस्यास्ति क्षीरादेस्तद्व्यादिपर्यापरम्परान्वितत्वात् परम्परं गण्यते । इह च स्थापनया प्रस्तुतं ततः क्षीरा
 दिविक्षातिद्वयेषु परम्परस्थापना स्यादित्यर्थः । इह ब्रह्मणकषयापस्याद्रव्ययोः स्थापनाय घृतगुढत्वेन क्रियमाणयोस्तेजस्कायादि
 विराधनादाघाकर्मदोषोऽपि स्यात् परमत्र नासौ विषक्षितः । एवमुच्यते । 'यथाह्वरं'ति घृत सपिस्तदादिर्यस्य गुढादेकमुद्घृतादि,
 किमित्याह 'ह्वर' ति द्वयोरुपाद्योरेकस्यापेक्षया द्वितीय मवियोगिवस्त्वितरदुच्यते । ततः परम्परानन्तरमित्युपाच्यत्वात् परम्पराव-
 स्त्वपेक्षया इतरदनन्तरमन्तरशब्दवाच्यं भवतीत्यर्थः । तत्र न विद्यतेऽन्तरं विज्ञेयो विशिष्टावस्थानं विचारणादनेन ततोऽपि परतो
 नस्य घृतगुढादेस्तदनन्तरम् । उता स्थापनायाः प्रस्तुतत्वात् घृतगुढादिष्वविक्षातिद्रव्येभ्यनन्तरस्थापनाऽपि स्यादित्यर्थः । इह च
 घृतगुढादेः सर्वस्य सामान्येनानन्तरशब्दवाच्यत्वेऽपि घृतगुढादिकमत्र यत् प्रथमादिदिनेषु प्रभृतेष्वप्येकस्वरूपमेव स्थापितं तदेव
 प्राप्तम् । येषु दुग्धेक्षुरमादिस्थापनपरम्पराविकारेणागतं तद् घृतगुढादपि तं ज्ञेयम् । ननु घृतगुढयोः सम्यन्विना पाद्यायपर्याया-
 न्तराणां योग्य बद्दुग्धेक्षुरसादि यस्मिन् दिने स्थापित तस्मिन्नेव जातावस्थान्तरं साधुना गृहीत तस्य का पार्येऽप्युच्यते । परम्पर
 स्थापितयोग्यस्याप्युच्यते । तदेव घृतगुढादेर्द्वेऽपि स्थापने दुग्धेक्षुरसादीनां तु परम्परस्थापनेन । कथं पुनः
 क्षीरादिद्रव्यपरम्परस्थापनाः सम्भवतीति चेदुच्यते । केनचित् साधुना कस्याश्चिद् गृहस्थ्याः पार्श्वे याचितं दुग्धं । तया न क्षणान्तरे
 दास्यामीति प्रतिज्ञातम् । साधुना त्वन्यत्र लभ्यम् । ततो दुग्धसम्पत्तौ स तयोक्तो, यथा गृहाणेदं दुग्धं तेनोक्त अन्यस्मिन् गृहे
 मयाऽऽप्यलुब्धम् । किन्तु गृहानादिकार्ये त्वदीय दुग्धं गृहीत्ये एवमाकर्ण्ये च सा ज्ञानमीतेव चिन्तयति यथा ज्ञाप्य तावत् साधुर्न गृह्णाति
 दातव्यं चैतदस्मै अन्यथा साधुः कृपणं दुर्मोक्षमिह परत्र च भविष्यतीतिव विनमरत्वादित्येव घटुं न शक्यते दुग्धं तत इदं दधि कृत्वा

श्री दातास्मीत्येवं विचिन्त्य स्थापयति क्षीरम् । ततो द्वितीये दिने दधि दीयमानं साधुना नेष्टम् । ततो अक्षणतक्रादितया कृत्वा स्थापयतीत्येवं परम्परस्थापनासम्भवः । एवमिक्षुरसादिष्वपि वाच्यम् । इदं चात्मार्यितं सत् सर्वपर्यायापन्नमपि शुद्ध्यतीत्याज्ञा । नवरं अक्षणघृते क्रियमाणेऽग्निचिराधनाकृत आधाकर्मदोषोऽपि स्यात्तेन चात्मार्यितमपि तन्न शुद्ध्यतीति । एतदनुसारेण घृताद्यनन्तरस्थापनासम्भवोऽपि वाच्यः । तथा 'दन्वड्डिं जाव चिरं'ति द्रव्यस्य घृतगुडदेः साधुदानबुद्ध्या स्थापितस्य स्थितिर्विवक्षितपर्यायेणावस्थानं स्वरूपाप्रच्युतिर्द्रव्यस्थितित्वां यावन्मर्यादीकृत्य चिरस्थापितं स्यादेतच्चोत्कृष्टतो देशेनामपि पूर्वकोटिं यावत् सम्भवतीति । तथाहि किल पूर्वकोट्यायुषा अष्टवार्यिकेण साधुना पूर्वकोट्यायुष्का काचिद् गृहस्थी घृतं याचिता । तयोक्तं क्षणान्तरे दास्यामीत्यादिपूर्वोक्तप्रकारेण यावत्साधोरायुस्तावत्तस्थापयित्वा घृतं मृते त्वन्यत्रोपयुक्तमिति गता स्थापना । तथा दधितक्करंबकादेश्विनाशरस्यैकद्वयादिदिनमाना स्थितिस्तावच्च चिरस्थापनात्वं तदूर्ध्वं कोथाद्यापत्तौ बहिरुज्ज्वनादिना स्थापनाया एवाभाव इति । अधुना अचिरस्थापनामाह 'अचिरं ति घर्गतरं'ति, इह पङ्क्तिस्थानां भिक्षाग्रहणविषयाणां त्रयाणां मध्याद्यस्य गृहद्वारे भिक्षार्थं साधुसङ्घाटक आस्ते तस्य भिक्षागृहद्वयस्य च द्वितीयसाधोर्दृष्टिगोचरस्य यदन्तरं व्यवधानं तन्निगृहान्तरं, तत्र यदशनादि तदपि, तथा ततस्त्रिगृहान्तरं यदशनादि, तत 'अचिरं'ति अचिरस्थापितं स्यादिति । अयमर्थो यावता कालेन गृहत्रयान्तरादायको हस्तव्यवस्थितभक्तो ग्राहकसाधुसमीपमागच्छति तावन्तं कालं यदशनादि साधुदानाय दायककरव्यवस्थितं वर्तते तद्यदि तदा लब्धं तदा इति स्तोत्रकालविषयत्वादचिरस्थापनावत्तस्यादेतच्च प्रज्ञापनामात्रेणैवाचिरस्थापनोच्यते न तु परिहार्यतया अत एवाह 'कर्म'ति कलस्यं ग्राह्यं स्यादाचरितत्वाद् गृहत्रयविषयाचीर्णभ्याहृतवत् । अथास्येत्वरस्थापितस्य गृहत्रयविषयाभ्याहृतस्य च वक्ष्यमाणस्य तुल्यलक्षणत्वात्

कं प्रतिविशेषः । उच्यते, इह कालवियदा तत्र तु गृहद्वयापान्तगतलक्षणवैभक्तिविशेषेति विशेषः अनेन च त्रिगृहान्तरस्याश्रानादेरचिर-
स्यापनात्प्रपणनेन गृहद्वयात् परतन्महर्ष्यगृहादिषु यदुत्तिष्ठस्य दाभ्या इत्येव व्यवस्थापितं साधुदानायाचनादि तद्विरकालं दायककर-
व्यवस्थितत्वाधिरस्थापना स्यादिति सामर्थ्यादुक्तं भवति । यदुपदिष्टं हि गृहेषु युगपदुपयोगो दातुं न शक्यते किं तर्हि क्रमेण,
तेन चितः फालो सगति इति विरस्थापना भवतीति भाषार्थः ॥३९॥

उक्तं व्यापनाद्यात्मन्य प्राश्रुतिकाद्वारमाह—

वायवसुहनुस्सक्कणमोसक्कणमिह तुहं ह पाहुडिया । परजोकरणुस्सक्कणमोसक्कणमारजो करण ॥४०॥

व्याख्या—वादर् वादरात्मन्यविषयतया स्पृहं तथा सस्म एस्मारम्यविषयतया सस्मं अनयोः समाहारद्वन्द्वे विभक्ति-
लोपाच्च वादरात्मन्यमिति इत्ययं । किं तद्विरयाह उत्पत्यस्मन् वादयमानशब्दार्थे तथा अवप्यक्कण वक्ष्यमाणार्थमेव चः समुपयार्थो
सुतो इत्यादि । वादरात्मन्यमिह तुहं हिरितिरूपप्रदर्शने । इत्येवं वादरोत्पत्यक्कणायक्कणमयोगादादरा । एस्मोत्पत्यक्कणायक्कणमयो
गाव एस्मेति, द्विषा द्विमेदा, इह—भवचने । उग्रमादिषु मध्ये प्राश्रुतिका उक्तशब्दार्था भवतीति श्रेयः । अयुनोत्पत्यक्कण व्याख्या
तुमाह—‘परजो’ इत्यादि, तन्नोदिति परतोऽग्रतः स्वयोगप्रश्रुतिकात्मावधेः, एवक्कणमित्यात्मस्य करणं नयनमुत्पत्यक्कणमुच्यते उस्त-
पेणमित्यर्थः । तथा अब इति आरतोर्ज्यां स्वयोगप्रश्रुतिकात्मावधेः स्वार्थमित्यात्मस्य करणं नयनं साध्वर्यमवप्यक्कणमुच्यते अवस-
पेणमित्यर्थः । तत्र गृही यथोत्पत्यक्कणरूपा वादरात्मन्यमिति करोति तथोच्यते । इह केनापि गृहिणा पुत्रपुत्रिकादेः परिणयनलग्ननिदिन
ज्योतिष्कादयमवस्थापितं तच्च यतिजने तस्मिन्समयेज्जायात एव भवति अथ च किमग्निर्दिनेः सापवोऽप्याजिगमिषवः स्वनिवारक्रमेण

तत्र स्थाने वर्तन्ते । स च गृही चिन्तयति विवाहदिनं यत्यागमादर्वाक्, निवृत्ते च विवाहे समागतानां किं मया करिष्यते । तदे-
वाशनादिकं सफलं यत्सुपात्रेषु विनियोगं च यात्येवं च पुण्यमुपाजितं च स्यात् कल्याणं च सम्पद्यते । इत्येवं विचिन्त्य लग्नदिनं
परतो यत्यागमनप्रस्तावेऽपराज्ज्योतिषिकाभियमयति ततः समागतैः सद्भिः सद्गुणैः कर्तुमारभते, येन भक्त्यानादिकं प्रयच्छा-
मीति । अत्र च विवाहलग्नदिनस्यावर्ज्यचिन्तो यत् परतो नयनं तत्र यदशनादिप्राभृतिकाभिधा सोत्पञ्चकणवादरप्राभृतिका । द्वितीय-
वादरप्राभृतिका त्वेवं सम्भवति । यथा केनापि श्रावकेण सपुत्रादेर्विवाहदिनं निश्चितमतश्च तदारतोऽपि यतिजनास्तत्रायातास्ततोऽसौ
मयाऽस्मै विपुलं विशिष्टं च भक्त्यापनं पुण्यार्थं कल्याणार्थं च दातव्यं तच्च प्रायो विवाहादवावेयं स्यात् । मनुष्यविवाहस्तु यतिजनेऽन्यत्र
विहते भविष्यतीति विचिन्त्य यतिजने तत्रस्थे एव विवाहं व्यवस्थापयति । अत्र विवाहलग्नदिनस्य भविष्यत्कालभाविनो यदव्यक्त्वा
यतिजनावस्याप्रस्ताव एवानयनं, तत्र या प्राभृतिका साऽव्यञ्जकणवादरप्राभृतिकेति । एतां च द्विरूपा मपि ऋजुरजानानः साधूनामपि
विदितत्वेन प्रकटामेव करोति, स हि न जानाति यदित्थं कृतं ज्ञाते साधवो न गृहीष्यन्तीति । अनुजुस्त्विदं न कल्पते यतीनामिति
जानाति परं मायया तथाकरोति पूर्वोक्तकारणाभ्यां यथा ते न जानन्ति । तत्र साधुभिरन्यतः कुतोऽपि ज्ञाते ऋजुना वा पृष्टेन यथा-
वस्थिते कथितेऽनेयणीयमिति ज्ञात्वा परिहरणीयमिति । सूक्ष्मोत्पञ्चकणरूपा प्राभृतिका, यथा किल काचिद्गृहस्थी सूत्रकर्तृनादि-
व्यापारवती जनन्यादिका चालकेन रुदता भोजनं याच्यते यथा हे मातर्मह्यं भोजनं प्रयच्छेति । तत्र च प्रस्तावे पर्याप्तवृत्तेषु
पर्यटन् यतिस्तथा दृष्टः । सा च तं दृष्ट्वा सूत्रकर्तृनादिलोभेन चालकं शङ्कन्तं प्रत्यवादीत् मा पुत्र प्रलप. मा रोदीध त्वमिह मदुगेहे
गेहानुगेहक्रमेण विचरन् यतिराऽऽगमिष्यति तद्विशदानायोरित्यता सती तवापि तत्समकालमेव भोजनं दास्यामीत्यतः प्रतीक्षस्व त्वं

कञ्चित्काल यावदतिरागच्छति । ततः सा साध्यागते धर्मार्थधृत्याय बालकमोजनदानसमं यतोभिषादानं करोति । इह च यत्र क्षणे याचितं भोजनं तत्रैव तथा फलपुष्टिचितस्य पुत्रमोजनदानस्य तदुल्लङ्घय भविष्यत्कालभाविना साधुभिक्षाकालदानेन समं यत्कारणं तदुत्पद्यन्मण्ड । सत्र या प्राश्रुतिका सा ग्रहभोतृष्वन्कमप्राश्रुतिका । तथा स्वप्रोभिकाकर्त्तनक्रियायां समाप्तायां जनन्या कर्त्तुमीहितस्य पुत्रमोजनदानस्य साध्यागते यदसमाप्तायामपि तस्यामर्वाद् साधुभिक्षादानसममेव करणं तदवसर्पणम् । तत्र या प्राश्रुतिका सा ग्रहभोतृष्वन्कमप्राश्रुतिका । तथा द्विविधाय्यन्कमप्राश्रुतिका । तथा हि साध्वर्थमुत्तिष्ठता सती बालकस्यापि भोजनं दास्यति । सत्र च इत्यध्यानदिनाऽप्यायानुपमर्दः स्यात् कथे पुनरियं साधुना प्रियायते, उच्यते, साध्यागते तत्रापि दास्यामीति जननीं जयन्तीं पुणेति, साध्यागते हिन्मो वा जननीं प्रति मुग्धं पुणेति किं नाद्याप्युत्तिष्ठस्यागतोऽसौ यतिर्यन्माहात्म्येनाहं भोजनं ग्रीमतरं तत्स्य इति । यद्वा न्यः कश्चिदुत्तमकोऽस्यै साधये भिक्षादानेन सह मम जननीं भोजनं दास्यतीति विचिन्त्य समीपे गत्वाऽश्रुतिकायां गृहीत्वा स्वहस्तेन साधु गृहभिक्षादानमाकर्षति ततो यतिना किमिति नामाकर्षणादिना नयसीति पृष्टेऽसायदतया कथयति भवन्निष्सादानार्थमुत्तिष्ठता सती मम जननीं भोजनं दास्यतीति । एवं भुत्वा ग्रहभोतृष्वन्कमपि विद्याप तद्गृहं यतिर्न प्रव्र-
सीति गाथायः ॥४०॥

उक्तं प्राश्रुतिकाद्वारमयं प्रादुष्करणद्वारं व्याख्यातुमाह-

पाउयरण दुविहं पायडकरणं पयासकरणं च । सतिमिरघरे पयडणं समणट्टा जमसणार्इणं ॥४१॥

व्याख्या-प्रादुष्करणमुत्तमं दुविहं द्विविधं द्विधा स्यादिति शेषः । यथा प्रकटकरणं चक्षमाणं, इह 'पायड'ति प्राकृतत्वात्

प्रशब्दस्य दीर्घता, तथा प्रकाशकरणं वक्ष्यमाणम् । चः समुच्चये भेदतया निरूप्य अधुना विषयकथनपुरस्सरं प्रादुष्करणस्य द्विरूप-
स्यापि सामान्येन लक्षणमाह । 'सतिमिषरे' इत्यादि सतिमिषरेगृहेऽन्धकारोपेते वेदमनि वक्ष्यमाणन्यायेन द्वाभ्यामपि प्रादुष्करणप्र-
काराभ्यां श्रमणार्थं यतिनिमित्तं । साधवो हि सान्धकारे गृहेऽचक्षुर्विषयत्वाद्भिक्षां न गृह्णन्तीत्यतस्तेषां भिक्षाग्रहणनिमित्तमित्यर्थो
यदशनादीनां भक्तपानप्रभृतिकानां वस्तूनां प्रकटनं प्रकाशनं सप्रकाशतया विधानमिति यावत् गृहिणा क्रियते तत्प्रादुष्करणं भण्यते
प्रादुःशब्दस्य प्रकाशार्थत्वादिति गाथार्थः ॥४१॥

अथ प्रकटकरणप्रकाशकरणे व्याख्यानयन्माह ।

पायडकरणं बहियाकरणं, देयस्स अहव चुल्लीए । बीयं मणिदीवगवख कुडुच्छिडुइकरणेण ॥४२॥

व्याख्या—प्रच्छन्नस्य सतः प्रकटस्य सप्रकाशस्य करणं विधानं प्रकटकरणं तदभिधीयते । तत् किमित्याह । बहिस्तात्करणं पूर्व-
निष्पन्नस्य मोचनेन अभिनवस्योत्पादनेन वा, गृहाभ्यन्तराद्बहिर्विधानमित्यर्थः । देयस्य दातव्यस्य अशनार्देर्वस्तुनः ।
अथेति त्रिकल्पे चुल्लया अधिश्रयण्याः । अयमत्र भावार्थः । इहान्धकारव्यवस्थितं भक्तादि यतयोऽचक्षुर्विषयत्वात् गृहीष्यन्तीति
विविचिन्त्य यद्गृहमध्यवर्तिन्यां चुल्लयां स्वगृहार्थं राद्धं भक्तादि वर्तते तद्बहिर्वर्तिन्यां पूर्वमेव स्वार्थनिष्पन्नायां चुल्लयां चुल्लिव्यति-
रिक्तान्यप्रदेशे वा सप्रकाशे आनीय मुञ्चति येन गृह्णन्ति । यद्वा तद्बहिस्त्यचुल्लिद्वयसद्भावे गृहान्तवर्तिनीं परित्यज्य गृहाद्बहिर्वर्ति-
न्यामेव शुद्धायां चुल्लयां साधूपकृतये आहारस्य प्रकटनाय प्रथमत एव स्वार्थं राघ्नोति, इत्येवं देयस्य पूर्वनिष्पन्नमोचनेनाभि-
नवस्योत्पादनेन वा बहिस्तात्करणमिति । एवं चुल्लया अपि द्विधा बहिस्तात्करणसम्भवो वाच्यः, यथा धर्मश्रद्धान्विता दानप्रियत्वेन

काचिद् गृहस्यै चिन्तयति यदुत यद् यस्यां जुष्टां गच्छते भर्तु तस्या एव पार्श्वे घुञ्ज्यते तच्च गृहमप्यवशिन्नां जुष्टां
 रादं तत्पार्श्व एव स्यात् । तदिमञ्च साधुग्न्यो दीयमानेऽन्तरालेऽन्धकारः स्याच्च च व्यवस्थित भक्ताद्येते न गृहीष्यन्तीति सा
 स्वार्थनिष्पन्ना जुष्टी सञ्चारिणी गृहान्तर्वर्तिनी साध्वर्यमाहारस्य प्रकटनाय वहिरानीय मुञ्चति । नूतना वा स्वार्थं साध्वर्थं वा वहिः
 करोति । तत्रैव च प्रतिदिन स्वार्थं रत्नयति । इह च वहिःकृतजुष्टयः शुद्धा आधार्कमिक्यञ्च स्युः । तत्र यदि शुद्धास्तदा प्रकटकरण-
 संश्रितप्रादुर्भूतलक्षण एव दोषः स्यान्न पृथित्वं, यदा स्वमिन्वाऽऽधार्कम्यजुष्ट्यां राध्नोति तदोपकरणप्रतिदोषः प्रकटनदोषमेति दोषद्वय
 स्यात् नवरं जुष्टयाः पृथक्कृते भक्ते पृथित्वमनुसरति परं प्रकटनदोषेण न कल्पते । इह पृथित्वं प्रासङ्गिकमेवोक्तम् । प्रकटनदोषेनैवान्न
 प्रकृतमिति । अथ किमिरयसाधारो न कल्पते, उच्यते स्वयोमेन प्रपृचोऽप्याऽऽधारपाकं साध्वर्थं वहिःकृतस्तत्र च पृथिक्याद्युपमहोर-
 न्मदोष इति । कथं पुनरसौ दोषः साधुना ज्ञायते, उच्यते कश्चिदाग्निमग्नेगृहेऽन्धकारे एव रात्र्यमानं पूर्यं दृष्ट्वा पश्चात्तमेव वहिस्ता
 दिति किञ्चित्सञ्ज्ञाताशङ्केन किमर्थमयमाहारोऽयं गृहस्य वहिस्तादाह इत्यादि प्रश्ने कृते क्रतुतया भवदर्थमिति यथाकथनतः पूर्व-
 मन्धकारेऽकल्प्यमासीदधुना सप्रकाशे राद्यं कल्प्यम्, गृहतामिति दात्रीवचनभवन्तो वा विज्ञाय दोषं तदवनादि न गृह्णाति । यदा
 तु साध्वर्थमन्यन्तरावुबहिःजुष्टी मुक्त्वा रात्रा वैवविषोऽभिप्रायो दाभ्या विस्तुरति यथा गृहान्तर्मधिका धर्मो वाऽन्धकारो वा पाक
 स्थानान्द्रोजनस्थानं वा दृष्ट्वेति, गृहस्य वहिस्ताच्च क्षीतल सप्रकाशं पाकस्थानान्द्रोजनस्थानं वासप्रथमत इह स्वयमेवैव मोक्षयत इति ।
 तदित्यमात्मार्थितं कल्पत इति । तथा 'नीयं' ति द्वितीयं प्रकाशकरणलक्षणं प्रादुर्भूतं स्यादिति शेषः । केनेत्याह मणिमणिमय
 तेजस्विरत्नविशेषः, दीपोऽग्निकलिकारूपः प्रदीपः । गवाधो गिष्णां चालिकारूपः प्रतीतः । तथा कुब्जस्य भित्तेः छिद्रं रन्ध्रं तदादि-

यस्य वस्तुनः, आदिगब्दाच्च गुहान्छादनापनयनापरतारकानं पूर्वकृतज्ञातयुद्धकृतादेः पयिदम्भतः तृणित्तिदि, तन्नो मनिच दीपय
गमाक्षय इत्यल्लिद्रादि च मणिदीपगमाक्षयल्लिद्रादि देवां हतं हेतापि द्येय विमानं नेन । अयमर्थः कश्चिद्विभेदितायसो मन्द-
प्रकाशगृहमध्यस्थानस्थितस्यैव देयद्रव्यस्य प्रकटनाय, तमिथादेने मायुभिश्चागुज्जार्थं मलि भास्वरं व्यरम्भायति, अन्नियदीपो
वा प्रकाशाय कृते, गमाक्षं वा विरिचं, इत्यल्लिद्रादि वा विदसातीत्यं यत्प्रकाशगतत्वं करोति, तन्प्रकाशकृतजन्यत्वं प्रादुर्कृतं
भण्यते । नदिद्यमपि तस्य आक्षारो न कल्पते, प्रपुण्या होतव्य । अयमपि च स्थानस्य आभाधिनस्मन् नयोगेन चक्षिनिष्कामिनो
वा कल्पते । नवरं अग्निप्रदीपप्रकाशकृतज्ञातयुद्धो न कृत्य ल्य नेजसययुनिरसर्गमभ्यान् । पञ्जानोपाचादिकं चापि हनुगु-
हस्यकथनादिना ज्ञानातीत्यादिकं पूर्वगद्गन्यमिति गाथायाः ॥३२॥

उक्तं प्रादुर्कृतज्ञातयुद्धो क्रीनजं व्यानिरग्यामुन्मन्त्रं यथा नयार्दे न व्यादित्येनराह ।

किण्णं कीयं मुखेणं नउह्व तं सपरद्वयभावेदि । नुगाइकहइधणाइभत्तमंस्वाइमेवहि ॥३३॥

व्याख्या—क्रीयते यत्तत्कृणं, कर्मणि पू, क्रेयं पदिनःयथंमन्त्र इतिन्याह क्रीगमिति क्रीयतेलागनादि सात्त्विकमिति र्गिनं
क्रीतात्त्वं नद्वयने इत्यर्थो यदा भावे पूद्र निष्ठा प्रत्ययः, गतः कृत्यजन्यजनयार्थोदुत्तनादेरेत्तं क्रीनं । ततः कृत्यजन्योपादयना-
द्यपि क्रीनं, क्रीतार्थमुच्यत इत्यर्थः । केन क्रीयत इत्याह मून्नेन केनकृत्यपत्तुनो ज्ञातव्यतात्त्वान्ता नोत्पत्तीनेन, ननुदो चतुःप्रकाशं,
तत् क्रीनं स्यादिति ज्ञेयः यदा तदिति मून्नेयं चतुर्धां चतुर्भिः यत्तार्थंरूपमात्रैः स्याद्योगान् भक्ताद्यपि चतुर्भिः व्याख्येयं । कथं
पुनरिदं चतुर्द्वयाह 'नपरद्वयभावेदि' नि गय म आन्मा यनिमत्को देहः परः माभ्यंयथाऽन्यो गृहस्थादिः नमः स्वय परम स्वस्रो

ततः स्वपरयोर्द्रव्यभावौ ताभ्यां स्वपरद्रव्यभावान्मात्रमिति । यत्नेन द्वन्द्वात्पत्तस्य पदस्य भूयमाणस्य प्रत्येकं व्याख्यानतः सम्भ-
न्यात् स्वद्रव्यक्रीत स्वभाषक्रीतं परद्रव्यक्रीतं परभाषक्रीतमिति क्रीतमेदचतुष्टयं वक्ष्यमाणार्थमुक्तं । किंस्वरूपाभ्यामित्याह, 'चुभाह'
इत्यादि, [॥ पूर्णघट्टेन निर्माल्यसुखयन्तादिश्रुतिमार्तोपितं चूर्णरूपं पुष्पादिकमभिप्रेत पूर्ण आदिर्यस्य स्वक्रीयद्रव्यसमूहस्य स
चूर्णादिः । आदिशब्दात् पुटपाकादियन्मुसलप्रथितप्रभुत्वरूपपराधर्मादिकादिगुण्टिकाकर्पूरादिभिधितचन्दनचालपेतकप्रसादिपरिश्रमः ।
'कदाह' सि कथा धर्मकथाकथन धर्मदेवनाकरथमित्यर्थः । सा आदिर्यस्यात्मीयभावसमूहस्य स कथादिः । आदिशब्दात् पिन्दा
दिलोमेन प्रमाणोपन्यासकरणमासादिवषणविधानपरोपसोकनार्थकाभ्याविरचनशीतोष्णायासापनाऽऽदानादिपरिश्रमः । 'यणाह' सि
धनमिह घटितवाचतितकसुवर्णद्रव्यमरूपकर्ष(पदि)कादिकमपेवतनं ग्राह्य, तदादिर्यस्य परद्रव्यसमूहापस्य स घनादिः । आदिशब्दात्
सचिक्तामिश्रद्रव्यग्राहः । 'मलाह' सि भक्तो भक्तिमान् मलः केदारपट्टिकमुकुतवदुष्कृतमलद्वयकचित्रफलकोपजीवी भिक्षुविशेष इति
वाच्यत् । भक्तघातो भलभ स आदिर्यस्य भक्तिभषयाविषमननिवहस्य स भक्तमत्तादिः । इह परभाषस्य प्रस्तुतरत्नात्, साधन्यमा
हाराद्युपमार्जन(गंगा) संबलितो मत्तादिसत्कविज्ञानरूपो भाषोऽपि भक्तमलसम्बदेनाश्रोपवारादुक्तः । ततश्चूर्णादिभ्य कथादिभ्य घना-
दिभ्य भक्तमत्तादिभ्येति ते तथा ते रूपं स्वरूपमात्मीयलक्षणं ययोः स्वपरसत्कयोर्द्रव्यभावयोस्तौ तथोक्तौ ताभ्यां चूर्णारिकथादिघना-
दिभक्तमत्तादिरूपाभ्यां । केचित्तु बहुवचनोक्ततया व्यावर्तते । यथा द्रव्ये च भाषौ च द्रव्यभावाः स्वपरयोर्द्रव्यभावाः स्वपरद्रव्य-
भावास्तैः । किं स्वरूपैरित्याह । चूर्णादिकथादिघनादिभक्तमत्तादयो रूपं येषां स्वपरद्रव्यभावानां ते तथा तैः, शेष प्राग्यत् । (१५००)
अनेन च गापोचरोद्धेन क्रीतमेदचतुष्टयसत्त्वा मूल्यरूपा द्रव्यभावा निक्षेपणतया अभिहितः । तत्रात्मद्रव्यं चूर्णादि, आत्मभावः

कथादि परद्रव्यं धनादिः परभावो भक्तमंखत्वादिरिति । तदयं प्रागुपात्तक्रीतभेदचतुष्टयस्यार्थो, यथा(दा) आहारादिलिप्सया स्वकी-
येनात्मद्रव्येण चूर्णादिरूपेण गृहीणः(हिणा) प्रदत्तेन यदशनादि साधुना लभ्यते तदा द्रव्यक्रीतमात्मनोऽर्थ्यायात्मद्रव्येण चूर्णादिना
क्रीतं साधुनोपाजितं भक्तादीति कृत्वा । अत्र चामी दोषा, यथा निर्माल्यादिग्रहणानन्तरं तस्य दैवयोगेन मांघ्रे जाते साधुना अहं
ग्लानीकृत इत्यादिग्लानजल्पनादिना शासनमालिन्यं स्यादथाग्रतो मन्दस्सन् निर्माल्यादि(ना)नीरोगः सम्पद्यते तथा चाटुकारित्वं
कृतं स्यात्तथा मन्दस्यौषधादिदानेन प्रगुणस्य तु व्यापारादिप्रयोजकतया जीवाघातापत्तेः कर्मबन्धः स्यात् । तथाहाराद्यर्थमेव धर्म-
कथावादिक्षपकातापककविभिः स्वस्वधर्मकथादिलक्षणेनात्मभावेन विधायमानेन धर्मकथाद्याक्षिप्तचित्तेभ्यो लोकेभ्यो यदशनादिकं
लभ्यते तदात्मभावक्रीतं आत्मनोऽर्थ्याय भावेन धर्मकथादिना क्रीतमिति कृत्वा । अत्र च दोषाः स्वानुष्ठानफल्युताकरणप्रभृतयो
वाच्याः । तथा गृही सचित्तादिभेदेन द्रव्येण साध्वर्थं यदशनादि क्रीणाति तत्परद्रव्यक्रीतं साध्वर्थं परेण गृहस्थादिना द्रव्येण
धनादिसचित्तादिन्निप्रकारान्यतरेण क्रीतमिति कृत्वा । पदकायविराधनादयो दोषाः प्रतीता एव । तथा परभावेन साधुभक्तमंखादि-
भिःसक्तविज्ञानलक्षणेन पर्यायेण क्रीतं यद्भक्ताद्युपाजितं साध्वर्थं तत्परभावक्रीतं । अत्र बुद्धदृष्टान्तो यथा-

एगमि गामे एगो धम्मपिओ मंखो होत्था, अन्नया तस्स गिहेगदेसे साहुपरिवारसंयु(जु)या सुट्ठियायरिया तत्थ वामारत्ते
ठिया । मंखो दाणरुई पइदिणं साहुणो भत्ताइच्छं(यं) देइ ते य सेज्जातरपिंडो त्ति काउं जेण तेण उवाएण पडिसेहंति । तेण चित्तिंयं
जहा मम गेहे एए भत्ताइ न गेण्हंति अन्नेसिं पि गेहे जइ एत्थ दवाविस्सामि तओ लक्खिस्सन्ति, ता वासारत्ते वित्ते जत्थ गच्छि-
स्सन्ति तत्थ गन्तूण केणइ उवाएण दवावेमि त्ति । बहु वासारत्ते गए ते पुट्ठा । जहा भयवं वासारत्ते वित्ते कयरीए दिसाए तुन्मे

विहारिस्सह । तेहिं अविगत्येहिं कदियं जाण अमुगाए । तेण य विचे वेव वासारचे चीए दिसाए एगंमि गोउले गन्तूण केदारपडि-
विभाणे लोगो आवळिओ । वयहुदाइय दाउ पयहो, तेण भणिओ अहा जया याणमि तया देखहु चि । ते य साहुणो वासारचे
विचे विहारन्ता तरयेवागया तेण अलस्यावितेव बुन्वडितेहिय वयाइय जाइतं एगमि नेहे मेलिऊण हुकं । ते साहुणो निमतिऊण
मुद्रति पचयं उप्पाइय पडिलाहिया ।

इत्यमूर्खितमन्यदपि यदक्षनादि साधुना लभ्यते तत्परमावक्रीयमुच्यते । अत्र च परमावक्रीसाधुयोऽन्यतो गृहादानीतत्वाद-
न्याहृताख्यः, अवभास्यावसान्ये कप्रवृत्तत्वात् स्वापनाख्यश्च दोषः स्यादिति गाथार्यः ॥४३॥

उक्त क्रीतद्वारमयापमितयकद्वारमाह ।

समपठा उच्छिदिय, ज देयं देइ तमिह पामिच्चं । तं दुट्टं जइमइणी, उच्चारियतेछनापण ॥४४॥

व्याख्या—भ्रमणार्थं साधुनिमिषमुच्छिद्य पुनर्दस्याभ्येतत्वेत्यभिधाय कस्यापि पार्श्वद्वारे गृहीत्या यदेव दातव्यं वस्तु,
यतेनाहरोपधिगुण्यालक्षणं वस्तु सर्वं द्यवितम् । नवरमघादारेणैव प्रकृतं, क्षेत्रं तु प्रसङ्गेनोपयोगित्वात् किञ्चिद्वक्ष्यते । ददाति
प्रयच्छति गृही भ्रमणेभ्यस्तद्वस्तुवाहारादि । 'इह' प्रवचने, एषु बोद्धमादिदोषेषु मध्ये, 'पामिच्च'ति अपमितयकं पामित्यकं बोधतत्त्वन्दार्थं
मृष्यत इति शेषः । एतच्च लौकिकलोकोचरमेदाद् द्विमेद स्यात् । तत्र लौकिकं पृथग्जनभ्रममितरञ्च जिनशासनोद्भव । तदिह
लौकिकेन प्रकृतं । तत्रनालापराटिदासत्त्वप्रमृक्सिम्बन्धनप्रत्ययदोषसम्भवात् । इतरदुपरिष्टादुपयोगित्वादेव वयं दर्शयिष्यामोऽतो लौकि-
कमाश्रित्य ध्वजकारो निषेध दर्शयन्माह । तदपमितयकादृनादि दुष्टं दाभ्यादेर्दासतरभवनादिदोषकृत् । दुष्टत्वाच्च यतीनामकल्पं ।

केन दुष्टत्वस्य ज्ञातमित्याह यतेः साधोर्मिनिनी स्वसा, तथा उद्धारितं मूल्याभावादुद्धारके गृहीतं यद्वणिक्तैलं तस्य ज्ञातं दृष्टा-
न्तस्तेनेति । तच्चेदं—

एगमि गामे एगो कुडुबिओ होत्था, तस्स य बहवे पुत्ता । बहुयाओ धूयाओ भविंसु । अण्णया तत्थ समुद्घोसो णाम स्वरिणो
समागया । तेसिं सगासे घम्मं सोउं एगो तस्स कोडुबियस्स पुत्तो संजायतिव्वचरणपरिणामो पडिवन्नो दिक्खं । कालेण य विन्नाया-
सेसकिरियाकलावो अहिस्सियसयलसुत्तथो विन्नायपरमत्थो गीयत्थो संजाओ । सो य अबया कोइ पव्वज्जं गिण्हिहिति गुरुणो
आपुच्छिऊणं सयणंदसणत्थं नियसन्नायगगामे गओ । तत्थ बाहिं कोइ पुट्ठो जहा अमुगस्स कोडुबियस्स पुत्तो हं, ना कोइ एत्थ
अत्थि मम सयणो, तेण भणियं एगा तुज्झ भगिणी विहवा जीवइ । सेसं सव्वं कालेण कवलियं, तउ तीसे गिहे पविट्ठो, सा य तं
सहोयराणगारं निस्सियदुज्जयवहरिसारं विहिउग्गच्छइमाइतवोदारं विसिट्ठणाणाह्णुणगणगारं दट्ठण अतीच हरिसिया । भत्तिबहु-
माणपुव्वं वंदिऊण पज्जुवामिऊण य तन्निमित्तं किंचि आहारपागं काउं पयट्ठा । साहुणा य वारिया जहा पागे कए अम्हाणं न
कप्पइ । तीए चिन्तियं पागं विणा घयतेल्लाइयं होइ । तं च मम गेहे नत्थि चि मासे मासे दुगुणबुट्ठीए एगस्स सेट्ठिस्स सयासाउ
उच्छिन्नो एगो करिसो तेल्लस्स गहेऊण साहुणो दोइओ । तेण सुट्ठो चि गहिउं जीमिओ । तीसे नियमाइयं दाउं विहारो कओ ।
तीसे तेल्लस्स असंपत्तीए अण्णेगे घडया रिणे जाया । सेट्ठिणा सा भणिया जहा मे तेल्लं देहि उदाहु गीहदासी भवसुत्ति, तेल्लस्स
अंभावाउ तस्स गिहे दासी जाया । कइवयवरिसेहिं पुणो वि सो साहू तत्थागओ गामपरिसाए कोइ पुट्ठो जहा अमुगस्स कोडुबियस्स
अमुगां तणया आसि सा किं चिट्ठइ नवा, तेण भणियं चिट्ठइ परं अमुगस्स सेट्ठिणो गिहदासी जाया रोवन्ती चिट्ठइ, सव्वो तिच्छ-

वक्ष्यतो कहिओ । तेण चिन्तिय हा दुहु जाय मय दोसेण सा सरही(ई) दासपं पत्ता । इन्हि मोयामिति । सो भणिओ जहा सीसे व
 कदेजसु जह सो तप माया साह समागओ चिहुर मणइ य मा रोवसु अधिरकालेण मेछावेस्तामि, तेण य सहैय तीए कहिय । साह
 य एसो चैव तीए मेछावणोवाओ चिन्तिऊण पढमं चैव यिक्तावरियाए तस्सेव सेट्टिस्स भिहै पविहो । सेट्टिणी भिषखादाण्णा
 इत्थे जेलेण घोइउ लग्गा । साहुणा भणिय एव अन्ह भिषखा न सुब्बाइ । समीवरिण्ण सेट्टिणा साह पुहो जहा को एत्थ दोसो,
 साहुणा य जलविराहणाइदोमा कहिया सो य आवडो भण्णइ, जहा करय तुग्गण वरही जेणाइ आगन्तु धम्मं तुणेमि । साहुणा
 भणिय त्रारिय । तओ हेण नियगेहै दिक्का, परदिणं धम्म सुयेति, सम्मपणुग्गयाणि य सेट्टिणा गइयाणि । तओ सो साह अमुणेण
 एरिसो अभिगहो गहिओ जहा भए जावसीय पक्ख गिण्हन्तो नियपुत्तो वि न य परियच्चो चि । एरिसयाइं वहाणयाइ सेट्टिणो
 कहेइ । सेट्टिणा य एसो अभिगहो गहिओ । एत्थंतरे सेट्टिपुत्तो सा' य साहुभणिणी एब्बआए उवट्टिया । सेट्टिणा विसस्सियसि ।

ननु सत्ता निर्वाणसाधिकायाः प्रजन्यायाः कारणमेतच्छातमिति विद्येयत' साधुना तदुपश्रामित्याथात, नैव, स्तोका एवविधवि-
 ज्ञानरन्तो भविष्यन्ति, तस्मादेतन्न प्राप्ताम् । एवं तावदुत्तरेलाघाहारविषयापमित्यकं दोषा दासस्पष्टास्यादयः १युः । यदा तु बल-
 पात्राणुपचरलवसत्यादिविषयभापमित्यक दासा कुर्याच्चिदाऽऽहारापेक्षया ब्रह्मादीनां बहुतममन्यतभ्यस्यात् दातुर्निगडादिनियजन्युत्त-
 दासत्वमवनादयो गाढतरा विद्येयतस्ते समु । अतस्तदपि बर्ज्यमिति । लोकोचरापमित्यकं चतुर्थो(द्विधा) । तत्रैक कश्चिन् साधुः कृतोऽपि
 साधोः सकाशात् कियदिनानि व्यापार्य पुनरिदमेव ते समर्पयिष्यामीत्युक्त्वा वस्त्रादि शुद्धादि । द्वितीय तु कश्चिदिद निर्जरयिष्यामि
 तत्त्वेताथदिनानामुपर्येतस्तदद्यमपरं समर्पयिष्यामीत्युक्त्वा तदुत्पन्नमपि पुरुषबन्धनेन राटिरूपणाक(णादि)दोषसम्भ

वादकल्प्यम् । तथाह्याद्ये वस्त्राद्यापमित्यके यदा मलिनीकृतं पाटितं वा जीर्णप्रायं वा कृतं समर्पयति वौरादिना यद्गृहीतं क्वचित् पतितं वा स्यात्तदा कलहादिसम्भवो द्वितीयवस्त्राद्यापमित्यके तु यदा स्वकीयवस्त्राद्यपेक्षयाऽन्यवस्त्रादि तद्ग्राहकसाधोः सकाशात् साधुमर्गियति, तदा तेन साधुना गृहीतवस्त्रादेः (साधोः)सकाशात् सुन्दरेऽपि तस्य समर्प्यमाने दुष्कररुचित्वात्तेन सहासौ कलहानालापादिकं कुर्यादिति । यदा तु दुष्प्रापं वस्त्रादिकं स्यादथ च कथित् साधुः सीदति तदा तस्यापरसाधुनाऽधिकतत्सद्भावे मुधिक्रया सामान्येन तद्दानं कर्त्तव्यं न तु विवक्षया यदा तु खगूढो वा कुटिलयतिः स्यादलसो वा याच्नाकष्टभयेन न प्रयच्छति मुधिक्रया तदाऽऽपिमित्यकं क्रियते । नवरं तदपि वस्त्राद्यापमित्यकं साधुना न स्वैरितया विधेयं किन्तु गुरोराग्रतस्तत् स्याप्यते । ततोऽसौ गुरुस्तदर्थिनः साधोरर्पयतीति । एवं च कृते दायकग्राहकयोः कालान्तरेऽपि परस्परं कलहानालापादिकं न भवतीति गाथार्थः ॥४४॥

उक्तमाद्यद्वारगार्थान्तवर्त्यपिमित्यकद्वारं, अथ 'परियष्टि' अभिहृते 'तथा' द्वितीयद्वारगार्थोपात्तं दशमं परिवर्त्तितद्वारमाह ।

पल्लटियं जं द्रव्यं, तदन्नद्रव्येहि देइ साहूणं । तं परियष्टियमेत्थं, वणिदुगभइणीहि दिट्ठतो ॥४५॥

व्याख्या—परिवर्त्यं विनिमयं विधाय यद्द्रव्यं भक्तादिकं परकीयं, काभ्यां परिवर्त्येत्याह, 'तदणद्रव्येहि'ति तच्चान्यच्च तदन्ये, ते च तद् द्रव्ये च तदन्यद्रव्ये, ताभ्यां तद्रव्येणान्यद्रव्येण चात्मीयेनेत्यर्थः । तत्र तत्परिवर्त्तिनी यद्द्रव्यापेक्षया तज्जातीयं द्रव्यवस्तु तद्द्रव्यं, तेन परिवर्त्तितम् । यथा साधुगौरवनिमित्तमात्मलाघवपरिहारार्थं वा कुथितघृतेन सुगन्धितघृतस्य ग्रहणमित्यादि । अन्यद्रव्यं तद्विपरीतं तेन परिवर्त्तितं यथा तैलेन घृतस्य ग्रहणमित्यादि । पूर्वकालस्य चोत्तरक्रियासव्यपेक्षया तदुत्तरक्रियामाह, ददाति प्रयच्छति, 'साहूणं' ति साधुभ्यस्तदशनादि । साध्वर्थाय कृतपरावर्त्तं परिवर्त्तितमुच्यत इति शेषः । इदमपि लौकिकलोकोत्त-

रिक्त्रमेवादृ दिव्या भवति । तत्र पूर्ववत् लोकोचरं पद्यादस्यते लौकिकं च सद्यः प्रभूतापायहेतुत्वादिशेषतो मृग्यधुना परिहार्यमिति
 द्यकारस्तदाभित्य प्रत्यपायदर्शनाथं दृष्टान्तमाह । 'यदर्थ' इति अत्रैतस्मिन् परिवर्धितादृमादौ वणिग्द्रिकस्य परस्परं ये भगिन्यो
 स्वभागे ताभ्यो दृष्टान्तो निदर्शने भवनीय इति शेषः । स वार्य-

पसंतपुरं नाम नयनं आसि । तत्र एगस्त सेद्विस्त सेमकरो देवदत्तो य द्रुवे पुचा लच्छी वुहिया य । तत्थेवं अजस्त सेद्विस्त
 यणदत्तो वधुमती य द्रुवे दिभाणि । सव्याणि खोज्जण पचाणि । तत्थ सेमकरो समियायरियाण सगासे पव्यइओ । देवदेणेण
 वधुमती, धणदेवेण लच्छी परिणीया । इओ य धणदत्तो लच्छी य दरियाणि जायाणि । तेसिं घरे कोइवहूरो, इयराणि ईसरणि,
 नेसिं तु सालिहूरो पिसइ । अजया सो सेमकरसाह नियविहारेण विहरतो तस्यागओ । तेण चित्तिं य(ज)इ दयदयभाउणो गिहे
 पविहिस्माणि सा लच्छी भगिनी अइं दालिदिणि चि रोमकरेणवि परिभूयचि अदिइ काहिति, अशुकंपाए तीए देय गिहे पविहो ।
 भिक्कगावेलाए लच्छीए चित्तिप दक भाया तदा साह, अज पाहुअओ सो, मम घरे पुण कोइवहूरो रदो, सा फइ सो पयस्त दिसइ ।
 सालिहूरो उण नरिय ॥ नियभाउजाइयाए वधुमतीए सयासाठ कोइवहूरेण वल्लुडिय सालिहूरं आणिय देमि तहेव कयं । इओ य
 तमि पायावे देवदत्तो भोयणत्थं गिहे आगओ वधुमतीए पुटो । जहा कोइवहूरं जेमिसि तेण य अविभावपरियडुणवुत्तसेण चित्तिं,
 अहा किण्णत्थेण अणाए कोइवहूरो रदो चि कुविएण सा पिड्डिया । तीए मणियं, किं मं पिड्डुसि ? तुह देव भगिनी कोइव-
 हूरपरियडुणेण सालिहूरो नीउत्ति । धणदत्तो वि समिहे भोयणत्थवुवविहो, लच्छीए तेमकरस्त दिसमाणो जो सालिहूरो
 उज्जरिओ सो गउरवेण तस्त दिओ तेण सा बुद्धा । कुओ अल यत्तो ? तीए सेमकरआगयणाइसव्यो वुत्ततो कहियो । तओ तेण

कुचिण्ण पावे ! अप्पणयं पक्कमाणयं कुरस्स रंधियं तु कीस न दिन्नं ? जं परघराउ आणयणेण मम लहुच उप्पाइयं. ति भणमाणेण सां वि पिट्ठिया । साहुणा य सव्वं नायं । निसाए पडिबोहियाणि पत्थावे पज्जावियाणि त्ति ।

इह हि देवदत्तस्य भगिनी लक्ष्मीर्धनदत्तेन परिणीता दग्धिना चासौ । धनदत्तस्य भगिनी बन्धुमती देवदत्तेन यतिभ्रात्रा परिणीता इति । परस्परं वणिग्द्वयस्य भगिन्यो वृत्ते । दृष्टान्तेन सदोपत्त्यात् परिवर्तितं यतिभिर्न ग्राह्यं । य(त)था यच्छ्रमणः श्रमणेन सह वस्त्रादिपरिवर्त्तनं करोति तल्लोकोत्तरपरिवर्त्तनं । तदपि तद्व्यन्यद्व्यविषयं दृष्टव्यमेतदपि दुष्टं कलहादिसम्भवात् । तथाहि लङ्घिदं त्वदीयं वस्त्रादि, मदीयं तु मानयुक्तमभूत्तथाऽतिप्रलम्बमिदं जीर्णप्रायं वा कर्कशस्पर्शं वा स्थूलशून्यनिष्पन्नत्वेन भारिकं ना, निष्पुष्कदन्तं (निष्पुष्पकं-छिन्नं) वा, मलिनं वा, शीतरक्षणाक्षमं वा एतन्मदीयं तु नैवमारीदिति स्वयं दात्वाऽन्येन चैतदोपजालं सत्यमसत्यं वा ज्ञापितो दृष्टोऽहमिति विचिन्त्य कलहादि कुर्यात् । अपि च तद्वस्त्रादि यस्य सत्कं तन्न सात् तस्य प्रावरणादि कुर्वतो मानयुक्तं स्यात् । द्वितीयसाधोश्च यत्सत्कं तत्तस्य न्यूनाधिकमानं, यद्वा यस्य दुर्बलमस्ति स चलिकं, यस्य तु चलिकमस्ति स दुर्बलमिच्छति तदा परिवर्त्तनं क्रियते, परं तदा तद्वस्त्रादि साधुभ्यां स्वं स्वं गुरोराश्रितो मोक्तव्यं, युक्ते च स गुरुर्विनिमयेन द्वयोः साधोस्तस्मत्समर्पयत्यन्यथा साधुभ्यामेव परिवर्त्तने कृते परस्परमनालापकलहादिकं स्यादिति गार्थार्थः ॥५५॥

उक्तं परिवर्त्तितद्वारमथाभ्याहृतद्वारं व्याचिख्यासुताह ।

गिहिणा सपरगामाइ—आणियं अभिहणं जईणठा । तं बहुदोसं नेयं, पायडछन्नाइबहुभेयं ॥४६॥

व्याख्या—गृहिणा गृहस्थेन, स्रश्च परश्च स्वपरो तौ च तौ तथा स्वग्रामः परग्रामश्चेत्यर्थः । तत्र साधोर्निवासः संनिवेशः

स्वप्नामः । एतद्विपरीतः परब्रह्मः साक्षादित्यस्य स्वपरदेष्टृकपाटकगृहादित्यान्विशेषरूपस्य तद्गतभेदसंयुहस्य स तथा तस्मात्, प्राक्त-
 तत्त्वाद्वा पञ्चम्येकवचनलोपात् स्वपरब्रह्मभेदेति हि हस्यं । 'आदिशब्दः प्रत्येकं सम्बध्यते' (इति) व्याख्यानात् स्वप्नामदेः परब्रह्म-
 मादेभ्येत्यर्थः । आदिशब्द उभययापि स्वगतानेकभेदवचको द्रष्टव्यः । ते च भेदाः प्रकटछायादयो गाथाचतुर्थादेन व्यञ्जकतैव
 विशेषणतया द्युचिता इति तत्रैवाभिधास्यन्ते । आनीतमिति किञ्चित्स्थानं प्रापितं यदश्वमादीति प्रक्रमः । यतीनामर्थाय साधूनां
 प्रतिलम्भनानिमित्तं । यत्तदोर्नित्ययोगाच्चयनाद्यभिहत पूर्वोक्तशब्दायै प्रण्यत इति शेषः । तत् स्वपरब्रह्माद्यभिहतं अश्वनादि, बहवः
 प्रभुरा दोषाः सयमात्मविराचनादयो' दूषणानि यस्यमाणा यत्र तदशुद्धोपं ज्ञातव्य । तथा तत् प्रकटं तद्व्याहकसाधुरोपजनान्म्यां
 विवितस्वरूपं, तथा बहिरन्यथा जल्पितत्वेन तद्व्याहकसाधुना लोकेन च यदलक्षितदातृदानपरिणाम वस्तु तच्छब्दः । कोऽर्थो यथा-
 ऽन्यो न कश्चित्तानाति तथा यदाऽऽनीत तच्छब्दमिति । ततः प्रकटं च छम्बं च प्रकटछम्बे, ते आदित्येयां अनापीर्णाचीर्णादिभेदानां
 ते प्रकटछायादयस्ते बहवो भेदा विशेषा यस्याभ्याहृतस्य तत्तथा । अयमत्र भावार्थः । इहादावनाचीर्णाचीर्णभेदात् सामान्येन
 द्विषाऽभ्याहृतं । उपानाचीर्णं, यस्य ग्रहणं गीतार्थेनाऽऽचरितं तदपि द्विषा स्वप्नामपरब्रह्मभेदात् । स्वप्नामभ्याहृतमपि वाटकसादि
 निवेदनगृहादिभ्यः पङ्क्तिस्थितगृहत्रयात् परतत्तत्तुर्गृहादेर्वा आनीत स्यात् । तत्र वाटको ग्रामादेर्व्यवच्छिन्नः सनिवेशः । साही
 ग्रामगृहाणानेकपाटी । निवेदनमेकनिष्क्रमणप्रवेशानि ग्राहीनि गृहाणि । गृह केवलमन्दिरमिति । एतच्च प्रकटछम्बतया द्विषा
 स्यात् । तत्र प्रकट स्वप्नामभ्याहृतमित्यं स्यात् । यथा कश्चित् साधुभिषाभटन् कापि गृहे प्रविष्टस्तच्च तदा बहिर्निर्गतमाधुपरत्वेन शून्यं
 दात्री या तदा सुप्ताऽभूत्, साधुभिषाभट्ताचे राद वा नासीत्, साधुर्वा तत्र विहृत्य निर्गतेतात् (गतस्य पश्चात्) प्राधूर्णकसज-

नादिभोज्यं जावं लाहणकं चाऽऽयातमित्येतैः कारणैः कानिच गृहस्थी स्थालीतल्लिकाकोटकादिमाजने कृत्वा भक्तादि साधोरूपा-
श्रयमानयति । ततः किं त्वेदमव्यानीतमिति साधुना गृहे मोषाश्रये भक्तागानयनप्रवृत्तं कथयति । यथा यदा तं मदीये गृहे भि-
क्षार्थं गतस्तत्तदा शून्यं गृहमासीदित्यादीति । तस्मादिदं मयाऽऽनीतं त्वं गृहाणेति जल्पति । तद्दिदं प्रकटं स्वग्रामाभ्याहृतं । प्रच्छन्नं
च तदित्थं स्याद्यथा कानिचसाधोः प्रतिलाभनाय प्रहेणक्रमिणेणोपाश्रये लङ्कुकायानीय तत्संमुखमेवं वदति यथा मया आवृणुहादौ
संसज्यां वा गतया प्रहेलकमिदं लङ्कुकादि लब्धं । यद्वा स्वगृहानीतं प्रहेणकं स्वजनानां गृहे मया तैर्भेदं रोषादिना न गृहीतं । संप्रति
तु भवद्वन्द्वनार्थमिहायाताऽस्मि ततः किमनेन गृहं नीतेन त्वमेवेदं गृहाणेत्येवं भणनपूर्वकं, तथाभ्याहृतशङ्करधर्माणं स्वगृहाभिमुखं
दत्तकतिचित्क्रमा, तद्गृहीतहस्ता, भूगोऽपि तदनाय साधुभिर्मुखमागता मनी तन् साधवे ददाति । यद्वा मायया कानिचदभ्याहृत-
मानीय साधोः श्रुण्वतो वमतिप्रत्यासन्नां श्रुत्यात्तर्हि प्रति साधुसमीपगृहवर्तिनीं प्रतिवेशिनीं वा प्रति गृहाणेदमिति वदति । तथा च
पूर्वगृहीतसङ्केतया मातृस्थानेन सा निषिष्यते, यथा त्वयाप्यमृक्य दिने मदीयं प्रहेणकं न गृहीतमित्यहमपि त्वदीयं न गृहीष्ये
इति । ततो लाहणकनेत्री किञ्चित् परुषं प्रत्युत्तरं ददाति, ततो द्वितीयाऽपि पुनः किञ्चिजल्पतीत्येवं परस्परमलीकलहे सति रोषवती-
सम्भूय तद्गृहीत्वा स्वस्थानाभिमुखं नलति । ततो भूयोऽपि पराश्रुत्य साधूनाथयं प्रविशत्यभिचन्य च साधुं वदति । यथेदं नानया
गृहीतं तथा त्वयापि श्रुतमिति त्वमेवेदं गृहाण इत्युक्त्वा साधवे तत्प्रयच्छति, इत्येवं प्रच्छन्नं स्वग्रामाभ्याहृतं भवति । तत्र स्वदेशः
साधोर्निवासमण्डलस्तस्मिन् । परग्रामः साधोरनिवासनिवेशस्तस्माद्गृहातमानीतं तत् । तथा परदेशः साधोरनिवासमण्डलस्तस्मिन् ।
परग्रामः पूर्वोक्तस्तस्माद्गृहातमानीतं तत्तथा । एतत्सर्वमप्यभ्याहृतं सामान्यतो द्विधा, नद्यादिमार्गरूपेण जलपथेन, पृथ्वीमार्गरू-

येन स्थलपथेन च । जलपथेनापि नौत्रप्यक(घमक)तुम्बकवाद्वादिभिर्बह्वाम्नां वाऽभ्याहृतं स्यात् । स्थलपथेनापि स्कन्धेन कापोरया मस्तकेन करादिना स्थान्यादिना वा भ्राजनेन गङ्गीवर्षादिना वाहनेनाभ्याहृतं स्यादत्र च जलपथस्थलपथाभ्याहृते द्विविधेऽपि संयमात्मप्रचनविरापनास्तिवसः स्युः । तत्राद्या, द्विविधेऽपि चक्रमणादिना पुष्पीकायादिव्यापादना स्यात् । आत्मविरापना त्वाद्य (त्वस्ताधे) पादादिभिरलभ्यमानाद्योऽधूभागे नद्यादिजले प्रभूतपङ्के निमज्जनभावाद्, ग्राहकभरतस्य कच्छपादपथकठन्तुकादिभ्यस्तदृशाद्यपायसङ्क्रायाच्च स्यात् । स्थलपथाभ्याहृते च कष्टक्रादिस्तेनभ्याघ्रादिभाषेभ्यो वषादिरूपापायसपूभावाद्, ज्वराद्युर्यादक परिभ्रमादिभाषाच्च स्यात् । प्रयवनविरापना तु प्रयवनमालिन्यवनकञ्जनभाषणादिना सयमभ्युक्ता इति । एव मेदविशिष्टं प्रकटपर-ग्रामाभ्याहृतं भवति तथाहि यदा यतिजनरहिते ग्रामे भावकः कश्चिद् विवाहस्यो जाते प्रभूतमघानाद्युद्धरितं दृष्ट्वा विचिन्त्य च यद्येतद्यतिभ्यो शीयते तदा भवते पुण्याय स्यादिति भक्तिवञ्चतो यत्र यतयस्तत्र तमीत्या तथा कथञ्चिद् गोपन विधाय तेभ्यो दद्यापथा ते न जानन्त्यभ्याहृतमिदमिति । तदा तस्य(त्) छन्नप्रग्रामाभ्याहृतं भवति । अत्राख्यानकं यथा-

धमडरं नाम गामो आसि । तस्य य दगमि कुडुवे बहवे सावया बहुयाजो य सावियाजो चिद्वृत्ति, अथवा य तैसि मिद्वे विवाहो जाजो विचो य । तस्य पदरं कूरलदङ्गुगाह्यं तन्वरियं । तेहि चिन्तिय, बदा जद दयं साहू दिसाह सा महापुत्रं भवद । तचो य साहूणो दुरे चिद्वृत्ति अहवा यवासभा परं अतरे नई तो आतकाय विराहनामयेण नागमिस्सन्ति, आगया वि पउरदुराह अवलोपयेण आहाकम्मसंकाद न गिण्हिदस्सन्ति चि, पच्छमं जत्थ गामे साहूणो चिद्वृत्ति तस्य कूरलदङ्गुगाह्य गदिज्ज सन्वे सावया सावियाजो य आगया । तेहि चिन्तियं जद साहूणं चेव हक्कास्सिज्ज देमो तो जसुद प्रि आसकिय ते न गिण्हिदस्सन्ति, ता भमणाणं किं पि

दिञ्जल तं गुण-जह् अन्तर्य देमो-तो साहुणो न-पेच्छिस्सन्ति-त्ति चिन्तिय जंमि साहुणो उन्नाराइकळेण निगच्छन्ता पेच्छन्ति तंमि
ठाणे एयस्स जक्खदेवउल्लस्स चाहिं वंभणार्हणं-थोवं-दाणं दाउमारद्धं । तओ उन्नाराइकळे निगया केइ साहुणो तं दिञ्जमाणं दद्वण
सुद्धं-ति काउं तत्थागया पउरं लद्धं । तेहिं सेससाहुण कहियं ते वि गया तेसि एगे पउरं कूसाइयं देति, अन्ने आहउसंकारक्खणत्थं
माइट्ठाणेण कम्मकरं वारंति, जाव ते तं गहिज्जण नियट्ठाणे गया । तत्थ नक्कारसाहिया भुत्ता, अलिन्नवंता पुरिमिहियाइणो य
पडियालंति पोरिसिया भुंजन्ता चिद्वन्ति । एत्थंतेरे तेहिं सावगाईहिं चित्थियं । एण्हि साहुणो भत्तं भुत्ता भविस्सन्ति चि; वंदिय
नियट्ठाणे गच्छामोत्ति समहीण, पदरे साहुवसहीण आगया । निसीहियाइस्सन्ता सावयकिरिया कया, साहहि पच्चभिन्नाया, नायं
च-जहा सावएहिं हुन्तेहिं एएहिं मदेमरुल्लट्ठिएहिं अग्गं दाणं दिअं । ता आहउं एयं । तत्थ जेहिं भुत्तं तेहिं भुत्तं जे सुंजिउकामा
आसि तेहिं न भुत्तं भुंजतेहिं पुण जे केवला उक्खिता ते भायणे-नेव निक्खिता । मुहपक्खितं तु पासट्ठियखेलए पक्खितं तओ
सव्वं परिट्ठवियं । सावया सावियाओ य त्थामिउं गया । साहुणो य जेहिं पडिपुन्नं थोवं वा भुत्तं ते वि सुद्धा असदभावप्ति काउंति ।
तदेवमभ्याहृतं यतीनां प्रहीतुं भोक्तुं वा जिनिर्निगिद्धमिति तत् परिहार्यमिति गाथार्थः ॥४६॥

उक्तमनाचीर्णाभ्याहृतं समेदमधुना आचीर्णाभ्याहृतमाह ।

आइअं तुक्कोसं हत्थसयंता घरेउ-तिन्नि तहिं । एगत्य भिक्खगाही वीओ दुसु कुणद उवओगं ॥४७॥

ध्याख्या—आचीर्णं गीतार्थसाधुभिर्ग्रहणे आचरितं अभ्याहृतं पुनः क्षेत्रापेक्षया गृहापेक्षया च द्विधा स्यात् । क्षेत्रापेक्षयाप्यु-
त्तरपृथमध्यमजघन्यभेदाप्रिविधम् । तत्रोत्तरपृथमनेन जयन्यमप्युक्तप्रायमिति विचिन्त्योत्तरपृथं मध्यमं चैकपाक्येन । तत्र क्षेत्रापेक्षया

शानदाह 'उक्तोक्तं हस्तसंयतो' पि इह च प्राकृतनाम्नश्चरस्य अन्ताश्चरस्य च, निर्देशस्य च समानत्वाद्, उत्कृष्टं प्रान्यन्-
 द्रष्टो मन्थमं चाधित्यान्तःशब्दो द्रव्यः । तत्त्वोत्कृष्टं भवत् क्षेत्रविषयमभ्याहृतमाधीर्णं वसते । कियदित्याह हस्तशतान्त इति ।
 हस्तशत प्रतीतवन्तः पर्यन्तो यस्य भूभागस्य स हस्तशतान्तः यत्तावद्गुणगणमयुनादीति तत्त्वं । अथ यदा पुनर्हस्तशतदे-
 सम्भवः । उच्यते । यदा प्रचुरमोक्षजनयङ्गिरुपविष्टा भवति तदा तस्या एकस्मिन् पर्यन्ते साधुसङ्घटको द्वितीये तु देयं विष्टति ।
 स च स्पृहास्पृहमयादिना देयस्य समीपे गन्तुं न शक्नोत्यतोऽस्य सम्भवाः । तथा प्रसम्भवाभनभागे छिण्टिकादौ पंपशालारूपे
 दीर्घप्रवेष्टमवने वा हस्तशतादागतस्य भक्तादेः साधुभिराधीर्णं ब्रह्मणः । समधिकहस्तशतादारम्य पुनर्जिननिर्दिष्टं । अयं चापभाह ।
 स च स्पष्टिरकल्पिकानामेव हेयो न तु जिनकल्पिकानीनां तेषां निरपकादित्वात् । तथा मन्थमशेषाचीर्णाम्याहृतं स्वाधित्येदमेव
 यावत्प्राकृष्टाभिप्रायकं हस्तशतेन प्रमितं क्षेत्रमपि तथा । ततो हस्तशतस्यान्तर्मन्थे हस्तशतान्त इति व्याख्येयम् । कल्पसिखर्षा-
 दुपरि यावद्वस्तुतः किञ्चिन्न्यूनं तावन्मन्थमे स्यादित्यर्थः । सामर्थ्यात्कल्पसिखर्षो जपमन्थशेषाचीर्णमभ्याहृतमित्युक्तं भवति । तत्र
 कल्पसिखर्षो नाम हस्तस्य किञ्चिच्चलनं यथा काचिद् दात्रो ऊर्ध्वोपविष्टा वा स्वयोगेन दृष्टिगृहीतमन्थकेन प्रसारितेन चाधुना विष्ट-
 त्यत्रान्तरे साधुरायमश्रति सा च नौच सिखा कल्पमण्डकैस्ताभिर्मन्थयते, स मृष्टेरषः पात्रकं भरयति सा च सुवमचलयंती कि-
 ञ्चिन्मुष्टिं स्थितयति, ततो मण्डकाः पात्रके पठन्तीति । उक्तं क्षेत्रविषयमधुना गृहविषय तदाह । 'परेत तिचि' सि गृहाणि 'तु
 भवनानि पुनः पङ्क्तिस्थितानीति द्रव्यं । ग्रीणि प्रिलङ्कयानि यामत् गृहविषयाभ्याहृतमुत्कृष्टमाचीर्णमिति प्रक्रमः । तत्राप्येषानि-
 मयदृष्टावधानस्य गृहत्रयाभ्याहृतमनुज्ञावमिति । तन्निश्चायान्निविमाह 'वेदि एवमे' पि तस्मिन् पङ्क्तिमयस्थितगृहत्रये यदा साधु

सङ्घाटको भिक्षां गृह्णाति तदा तयोः साध्वोर्ध्व्यादेकस्तु धर्मलाभिते गृह्यमाणभिक्षागृहे भिक्षाग्रही समुदानप्रतीक्षकसङ्घाटकाग्रतन-
साधुरूपयोगं करोतीति योगः । 'वीओ' ति पुनरर्थचकारलोपात् द्वितीयत्र भिक्षाग्राहकादपरः पुनर्द्वयोरातीयमानभिक्षयोर्धर्म-
लाभितगृहादितरयोगृह्योर्विषये करोति विधत्ते उपयोगं दायकहस्तादिव्यापारविषयमवधानमित्येवमुपयोगपूर्वकं गृहत्रयाशनादि-
दीयमानमाचीर्णमिति । गृहत्रयात्परतोऽनाचीर्णमिति प्रागेवोक्तं इति गाथार्थः ॥४७॥

उक्तमभ्याहृतद्वारमथोद्भिन्नद्वारमाह ।

जउछगणाइविलित्तं, उब्भिदिय देइ जं तमुब्भिन्नं । समणट्टमपरिभोगं, कवाडमुग्घाडियं वा वि ॥४८॥
व्याख्या-इहोद्भिन्नं द्विधा-पिहितोद्भिन्नं कपाटोद्भिन्नं च तत्र पिहितोद्भिन्नमाश्रित्याह । 'जउ'ति, जत्वग्नितापोत्पन्नं श्लेषद्रव्यं
लाक्षाकिट्ट इति लोकप्रतीतं । छगणं गोमयं । ततः छगणमादिर्यस्य द्रव्यस्य तच्छगणादि आदिशब्दाद्भस्मसद्वस्त्रसंज्ञितकुतपादिमुख-
बन्धकनखखण्डमृत्तिकाकलशणास्यगतोपलेपनकारिद्रव्यग्रहस्ततो जतुछगणादि चेति विग्रहे तत्तथोक्तं, तेन विलिप्तमुपदिग्धं पिहितं जतु-
छगणादिविलित्तं । तथा डमरुकमणिन्यायेन 'समणट्टमपरिभोगमि'ति गाथातृतीयापादोऽत्रोत्तरत्र च सम्बन्धनीयः । ततः परिशुज्यते,
प्रतिदिनं बन्धनच्छोटनादिना यद् व्यापार्यते तत्परिभोगं न तथाऽपरिभोगं प्रतिदिनमव्यापारमित्यर्थो यत् कोष्टिकादि खण्डतैलादि-
भृतघटादिकं चोद्भिद्योद्भिद्य श्रमणनिमित्तं ददाति प्रयच्छति साधुभ्यस्तन्मध्यादशनादिकमिति शेषः । तत्कोष्टिकादितैलादिभृतघटादि-
कमुद्भिद्यत इत्युद्भिन्नं स्यात् ततो घटाद्युद्भिन्नभाजनसम्बन्धात्तन्मध्यस्थितं देयमपि तैलखंडादिकमुद्भिन्नाख्यमुच्यते । यद्वा जतुछग-
णमृत्तिकादिविलित्तं कोष्टिकाघटादिकमव्यापारं साध्वर्थमुद्धृत्य यदशनादि तन्मध्यस्थितं साधुभ्यो गृही ददाति तदशनाद्युद्भिन्नतायो-

गादुद्भिआल्यमुच्यते इत्यक्षरपटना कार्या । द्वितीयं कपाटोद्भिज्जभाह 'समणद्धमि'त्यादि श्रमणार्थं साधर्म्यमपरिभोगमपरिवहन् प्रति-
 दिनमुद्राटयन्(टन)स्यगननादिना कपाट लोकावतीतं । इह कपाटस्योपलक्षणत्वाच्चेष्टस्यापि ग्रभूतमाणुपुनर्मर्कारिणो द्वारयिषायकवस्तुनः
 कपाटार्गलादर(कादिप्रहस्य ग्रहो द्रष्टव्यः । उदात्त पञ्चान्मुलं त्रेयं सञ्चान्येत्यर्थः । वापीति विकल्पे । यदञ्जनादि ददाति तत्कृपा
 टादीनां त्रेणकस्वभावोद्भिज्जतायोगात् कपाटोद्भिज्जमुच्यते । तदिदं द्विविधमपि पतीनामकल्प्य पदकार्योपमर्मेन तयमविराधनादिदोष
 मुच्यताम् । इह हि कोष्टिकादौ सिहितोद्भिजे साधत् पिधानं सचेतनाचेतनमेदात् द्विधा स्यात् तत्राविश्रस्तमृचिकादिकं सचेतनम् । तत्र
 सचेतनेन सिहितस्योबुदेदकाले पृथ्वीकायादयो विराध्यन्ते । तथाहि-वस्त्र(लण्ड)प्रयदर्शकोपरि वापाणलण्डमिष्टकालण्ड वा दत्त्वा
 तैलादिमृसपटादिकं क्षोष्टकादि वा गुह्येन तन्मध्यवसितैलादिरयणार्थं साधुदानकलायेक्षयाग्रतोऽपि कदाचित् सचिपकलाग्रोक्तव-
 सचिपसृप्तिकयाऽवलिप्तं स्यात् । तत्र च पृथिव्यादयः कायावस्थाः स्युस्तथाहि सचिपपृथिवीलेपः सचिपधिरमपि तत्र प्राप्यते । तद्धे-
 पमिधमण्डलं च सचिप तत्कालमेव लिप्ते तस्मिन्महाप्यदे, शुक्काये तस्मिन्नुदकमपि न स्यात् किं पुनः सचिपतेति तत्कालमेवे-
 त्युक्तं । तथा पृथिव्यादिमग्नये धनस्पतिर्मुद्रादिः स्यात् । तस्यस्तु कीटिकादिरन्यत आगत्य चटतीति । ते चत्वारोऽपि साध्वर्थे पुनस्त-
 रक्षणे एव तस्मिन्नुद्भिज्जमाने विराध्यन्ते इति संप्रमविराचना । तथा कदाचित्प्रस्मादिमिधछगणादिना वा लिप्तं शुष्कं च स्यात् । तथा
 साधुदानकालात् पूर्वमपि केनाप्यपरिमोगस्य लण्डादिमृसपटादिकस्य स्वगनिष्ठां दत्त्वा अतुना सन्निपूरणं विहितं स्यात् चत्तलण्डम-
 यदर्शकोपरि धन्यनरूपदवरकान्नियपर्यन्ते मनुजेन निजसाभिधानेनाङ्कितो बहुस्तवको वा विहितः स्यादत्र पक्षे घटाद्यभ्यन्तरादि
 द्रव्यरक्षणादिसाम्यादिदमपि अतुपलेपनमुच्यते । ततस्तयोपलिप्तं घटादिकमुद्भिज्ज तन्मभ्यात् लण्डादिकं साधवे दश शेषस्य तस्य

रक्षणार्थं भूयोऽपि तस्मिन्नुपलेपंतः स्थगयमाने तत्र शुधिर्विलेपंतीमंजलमुद्गादिबीजकीटिकादिभ्रंसरूपकायानामुपमर्दः सम्भाव्यते । तथाऽग्निना सेकयित्वा भूयोऽपि च जलुना सन्धिपूरणादौ क्रियमाणेऽग्निविराधना वायोस्त्वग्निप्रज्वालनार्थं फुत्करणेन । यद्वा यत्राग्निस्तत्र वायुरित्येवं पट्कायविराधनातः संममविराधना । तत्सगमनाय जंतुमृत्तिकादिकं गवेपयन् दाता वृश्चिकादिना दश्यते । ततो भक्तादिलुब्धा एते दातुरनर्थं न गणयन्तीत्यादिप्रवचनमागणेन रोषवशतो यतिहननादिना च प्रवचनान्तरमविराधने अपि स्यातामिति । तथा साध्वर्थमुद्गाटितद्वारे तस्मिन्, घटादिमध्यवर्तितैलखण्डादिकं पुत्रादिभ्यो दद्यान्ष्टेपयाचकादिभ्यो वा । तथा स्वद्रव्यं मूल्येन गृहीत्वा तन्मध्ये क्षिपेत्तन्मध्यान्मूल्येनान्येभ्यो वा दद्यात् तन्मध्येवर्तितैलादिनाऽन्यद्वा क्रीणीयादेवं च गृहस्थ-व्यापारजनितः कर्मबन्धः साधोः स्यात् । तथोद्घाटितघटादौ कदाचित् क्रीटिकामूपिकादेर्जीवस्यान्यत आगत्य तन्मध्ये प्रविष्टस्य मरणे तद्व्यजनितं पापं चेति । एवं कपाटोद्भिन्नमाश्रित्य कपाटेऽपि पूर्व्वदत्ते साध्वर्थमुद्घाटयमाने गृहमध्यात् साधवे देयम् दत्त्वा भूयोऽपि तस्मिन् दीयमाने वा भूमिकाया अथ उपरि भागे वा गिरोलिकाक्रीटिकामूपिकादिर्जन्तुः प्रविष्टस्तया चलन्त्या विराध्यते इति जीववधः स्यात् सा संयमविराधना । तथा साध्वर्थमुद्घाटिते तस्मिन् गृहमध्यवर्तिनः पुत्रादिभ्यो दानादिना क्रयविक्रयादिना च यतेरधिकरणमिति । यदा तु यन्नरूपाणि कपाटानि पायूव्घाटयमानानि भित्तिपिड्डुणिकादीनां मध्ये प्रविशन्ति । तानि तु प्रायो दर्दरकोपरि पिड्डुणिकाया एकदेशवर्तिनि मालप्रवेशरूपद्वारे स्थुस्तेषु चाव्यापारेषूव्घाटयमानेषु भिष्यादिमध्येऽप्रत्युपेक्षिताप्रमाञ्जिते क्षेत्रे धर्मणेन कुन्थुपिपीलिकाघाधिकतरजीवघातसम्भव इत्येवमुद्भिन्नं वर्जनीयमेवेति । यद्येवं तर्हि यतीनां भिक्षासम्प्राप्तिरेव न स्यात् सर्वत्र प्रायेण कपाटपिहितोद्भिन्नमत्वादेर्भावात् । उच्यते अवधिमानोलालकलिद्रे क्रंकारशब्दरहिते वा प्रतिदिनं प्रतिवहति च कपाटे

उद्घुपाटिते गृहमध्यस्थिभक्तादेर्महणमनुयात एवं सुहृत्सालकप्रथम्ये कर्त्तव्यादिपागवर्षणजम् गितोलिकाकुप्यादियधः परिहृतो भवति ।
 तथा विदितोद्भिन्नमाधित्य जतुसनिष्पूरणयजिते दवरक्तप्रन्थिग्रान्ते जतुस्वपकरहिते वा सयदवरकमपयाशनिषदे घटादागुद्घुपाटिते
 पटादिमुलवन्धनवस्त्रादिरुण्ड वा यत्र प्रतिदिने वरयते छोटयते वा तस्मिन्नापनीते साध्वर्षे तन्मध्यगतिनोऽश्वनादेर्महणमनुयात-
 मेतेन कायपदकपये यतना कृता स्यादिति गायार्थः ॥४८॥

उक्तमुद्भिन्नमहारं, त्रय मालापहृतद्वारं व्याख्यातुमाह—

उद्धमहोभयतिरिपद्यु, मालभूमिद्वरकुंभीधरणिठियं । करदुग्गेज्जं दलयद् जं, तं मालोहृड चउद्धा ॥४९॥
 व्याख्या—ऊर्जं वापयोभयं च तिर्यक्च तानि तथा वेपूग्गोभयतिर्यधु ऊर्ज्वदिमेदसरूपेयित्स्वर्गः । केपु पुनस्तैरित्याह
 'माले'सि मालं सीककप्रसादोपरितलादिकमभिप्रेतं । भूमिगृह गृहाघोभागवति ह्यभिरभूतदेष्टरूपं । 'कुम्भी' उद्विक्ता बृहत्कलशादेकर
 लक्षणमेतद् । भूमिरित्यवर्धुलभिरयाथाभितदीर्गगाथादिक पस्तु वरभिधब्देनाभिप्रेतं ततो मालं च भूमिगृहं च कुम्भी च धरणि च
 तानि संयोक्तानि सप्तमीगह्वरचनस्य लसत्वात्तेषु स्थितमित्याधितं । अतएव मालादिरित्यतं तत्, करो हस्तः तस्म दुर्गासि दुग्गापं कर-
 दुर्गासि, फटेन हस्तशस्यमित्यर्थो ददाति दात्री यदेयमश्वनादि तदश्वनादि मालादुर्गादिमेदसरूपादपहृत साध्वर्षयानीतं मालापहृत-
 मुच्यते इति शेषः । एतच्च व्याख्यातव्युपार्थिभेदाच्चतुर्धा चतुस्वकारं ययोर्ष्वमालापहृतमधोमालापहृतभयमालापहृत तिर्यग्माला
 पहृतमिति । ननु मालान्मञ्जादेर्यदपहृतं तदेव मालापहृतमुच्यते भूमिगृहोर्वानीतं तु यत्तत्कच तर्बभिधेयमुक्तमिति ? उच्यते ग्युत्पचि-
 मात्रमेतद्, प्रवृत्तिनिमित्तं त्वस्य शब्दस्य भूमिगृहायानीतमर्ष्यागमे लब्धमित्यदोषः । अयमपि भाषार्थः । इहोर्ष्वमालापहृतं जेषन्यो-

रक्तमध्यममेदात् त्रिधा स्यात् । तत्रोचसीककादेर्ग्रहीतुमशक्तेनोत्पादिताभ्यां पार्ष्णिभ्यां पादाधोभागरूपोत्तनफणाभ्यां च भून्यस्ता-
भ्यां दात्र्या दृष्ट्या दृष्टं गृहीतं यद्रुक्तादि तत्पार्ष्णिउत्पाटनमात्रस्तोक्तक्रियागृहीतत्वाज्जन्यं लघु । ऊर्ध्वरूपाच मालादुच्चनिबद्धसिक्-
कादेराहृतं साधुदानाय तत्रस्थमशनाद्यानीतमिति कृत्वा जघन्योर्ध्वमालापहृतमिति । यच्च निश्रेण्यादिकमारुह्य प्रासादोपरितलाद्
दात्र्या गृहीतं तन्निश्रेण्यारोहणादिगुरुक्रियागृहीतत्वादुत्कृष्टं महदूर्ध्वमालापहृतमिति । अनयोर्मध्यवृत्ति मध्यमं ज्ञेयं । तच्च साध्वर्थमु-
त्तरसीककादेर्लङ्घुकादेर्ग्रहणाय मुडकाख्यमासनं ज्ञेयं गोमयमयाधासनरूपं पीठं वा, मञ्जोदखले वा व्रीह्यादिदलकं यन्त्रं वा सीक-
कादेरधो दत्त्वा तदारुह्य च सीककादिस्थितमशनादि यदा ददाति दात्री तदा भवति । इदं च सामान्येन मालापहृतं यतीनामकल्प्यं ।
संयमविराधनादिदोषदुष्टत्वात्, तथाहि सीककादेरधोदत्तेभ्यो मुडकादिभ्यः पाण्डुर्युत्पाटनादिना वा दात्र्या अस्थिराधारस्थिततया
अश्रयमानाया हस्तपादादिभङ्गः स्यात्, तथा पतन्त्या भूम्यादिस्थितगृहीकायादेश्च विनाशः स्यादिति संयमविराधना तथा तद्ग-
व्यान्यद्रव्यलाभनिषेधश्च स्यात् । यद्गृह्यं हि गृह्णीती पतति तदेवान्यदपि न ददातीति तद्गृह्यव्यवच्छेदः, अपरं न ददातीति
इतरः । अनेन यतिनाऽहं परमार्थतः पातितेति विचिंत्य साधूपरि द्वेपं कलहादिकं घातादिकं वा विदध्यादित्यात्मविराधना । जैना
दात्र्या अनर्थकारणमभ्याहारं न परिहरन्तीत्यादिजनल्लिप्तासद्भावादेवंविधमपि दात्र्यनर्थ नैते जानन्ति इति लोके अज्ञानिप्रवादाश्च
प्रवचनविराधनेत्येवं त्रिविधा विराधना भवतीति । विशेषतश्च सीककादौ दृष्टयाऽदृष्टे दीयमाने दात्र्या अहिदशनादयो दोषाः स्युः ।
अत्राख्यानकं ।

जयपुरं नाम पुरं आसी । तस्य य जक्कलदिन्नो नाम गिहवर्ह । तस्स य वसुमई नाम भारिया । अन्नया य भिक्खायरियाए

दिदतो गुणरयणनिही एगो साह तेसि मिहे पविटो। जक्सदिन्नेण वसुमईए सयासाउ वस्स भिक्खा दवाविया। सोए उच्च
 सिक्कणठिययटनमज्झनिदित्त न भिण्हिस्सामिचि ताउ पराउ निगजो। सीए चेव वेलाए तन्नेव भिक्खलणे एगो तच्चणिजो
 आगजो जक्सदिन्नेण पुटो जहा यो यो किमणेण भिक्खा न गहिया। तेण मज्झरिचिण मणिं जहा अदिक्खदाणा एए वराया
 तुम्हारिसाणे ईसराण मिहेसु निद मरुं भोयण दइवाउ सयासाउ सुजित न उहन्ति किन्तु दालिदियगिहेसु अंतपता चेव भिक्खा
 लया इमेहि लाइयव्व पि। किं च सत्थयारेण एएसि मलउ चेव न मोदिठपि। तजो मिहवणो असंबदपलावी एसोचि किमणेण
 सल्लेण पि चित्तिरुज्ज वस्स पि भिक्खा दत्ताविया। तजो वसुमईए समि येव यठए लइए मिणिइस्सामिचि फणेहिं ठाउं करो
 वूहो तत्थ य तेमि तुगन्नेण राइए सप्पो पविटो आसि तेण य सा करे जप्फा, उक्कावच्चि वोकरन्ती जक्सदिन्नेण कइवि याल-
 विइहितो ठठाविया। अस्समि दिजे सो चेव साह भिक्ख अटन्तो सत्थागजो। जक्सदिक्केण उवाळदो। जहा मयप निइजो एउं
 जेण समि दिजे सिक्कणठियपटमज्झनिदियठइयाणं मज्जे सप्प पविटुं नाउं विसमण सय भिक्खा न गहिया। अज्झणे पुण
 सप्पपवेसो न फहियो। तजो मे मज्जा वन्दग(वच्चणिज)भिक्खलाए ताउ यठयाउ लइए मेण्हन्ती सप्पेण वट्ठा, साहुणा मणियं न
 मए सप्पपवेसो नाजो किन्तु अज्झणमगमे जइमालोहटं एत्ता भिक्खा चुवर। सा य साइण गहणाय निवारियपि मए परिह-
 रिया इवाइक्काए निजजो एसो घम्भो, भाविताणि दोवि सवुट्ठाणि। गजो य साह सट्ठाण वि। जत्र देयवस्तु न इटमिति।
 तत्रस्यसुर्येण भिक्षार्थं व्यापृता ददेत्पददर्शनमाश्रित्य कथानकमिदं।

तथा निःश्रेण्यादिकमसम्यग्वासुदोषरिततममुत्ताऽऽनाय चटत्या दाभ्याः पतनादुदरस्त्रोटादिना मरणादिकमपि स्थादत्राल्लानकं-

यथा एषाए नयरीए एगस्स गिहवइस्स गिहे एगो साहू भिक्खुं पविट्ठो । तस्स य गिहवइणा नियमज्जासयासाउ लइड्डया दवाविया । सा य आपन्नसत्ता मोयगाणमणणट्ठा कयनिस्सेणियारोहणाभिप्पाया मालाभिमुही चल्या । साहू पुण एयं भिक्खं न गिण्हिस्सामि ति वारिऊणं निग्गओ । तीए चेव वेलाए भिक्खुं तत्थ उवागओ एगो परिव्वायगो, सो य गिहवइणा पुट्ठो । जहा भो किमणेण भिक्खा न गहिया । तेण मच्छरित्तेण भणियं जहा अन्नजम्मे एएहिं वराएहिं धम्मो न कओ तेण एमणगवे- सणमिसेण विहिणा एसिसाउ सुभाउ सुभाउ आहाराउ वंचिउण अंतपंतभिक्खां सुंजाविया । तस्स वि तेण मज्जासयामाउ, लइड्डया दवाविया । सा य मालट्टियलइड्डयाणत्थं निस्सेणीं दुरुहमाणीं झडत्ति पडिया, हेठा वीहियदलणजन्तयं हुन्तं । तस्स कीलएण तीसे कुच्छी फोडिया । गम्भो य पुरुरुरन्तो पडिओ मओ य सा य मया । अन्नमिस् दीयहे (दिवहे) सो चेव साहू भिक्खं अडतो तत्थेवागओ । गिहवइणा उवालद्धो । जहा भयवं अमुगंमि दिणे मालाउ आणिज्जन्तीए भिक्खाए दायारीए पडणं नाउं जहा संयं भिक्खा न गहिया तया कीस अम्ह न कहियं । जेण तं माले ण चडावेन्तो तो सा न मरंती । साहुणा भणियं न मए तीसे पडणं नायं, किन्तु अम्हणं आगमे उक्कोसमालोहडं एरिसा भिक्खा चुच्चइ । सा य साहुणा गहणा य वारियत्ति मए परिहरिया । इच्चइ कहणं कयं । अहो सुहुसो एसो धम्मोत्ति पडिबुद्धो पव्वइउत्ति । अत्र गुण्विण्या वृत्तांतवशेन दोषदर्शनं कृतमित्यगुणिण्या अप्येतद्- दूषणजातं सम्भवतीति ।

उक्तं सीककप्रासादारोहणविषयमूर्ध्वमालापहतं तथा साध्वर्थं भूमिगृहादौ प्रविश्य तत्स्थितमानीय यद्ददाति तदधोरूपभूमिगृ- हादेरपहतमिति कृत्वाऽधोमालापहतं । तथोद्दिक्काकलशमञ्जुपाकोटिकादिस्थितं किञ्चित्सकटं यद्वात्री ददाति तद्भयाद्ध्वधो-

गतव्यापारात् कुम्भप्रदेरपहृतमिति कृत्वा उभयमांशापहृत । तथाहि-ठक्कुम्भादिकमन्त्रे रिपतस्त देयस्य ग्रहणाप येन दाता पाण्यु
 त्पाटन करोति तेनोर्वाधिनव्यापारतां, येन 'त्वयोमूल बाहुं व्यापारयति तेनायोगतभ्यापारता, इत्युभयाभितव्यापारत्वं कुम्भा
 दिदु, यदा च वृषुलशिश्यादिस्थित स्कन्धसमोषप्रदेशमात्रे दीर्घमवाधादौ तिर्यकप्रसारितपादुना क्षिप्तेन हस्तेन गृहीत्वा यदेय
 प्रायो इष्टयाऽऽष्ट फटेन च दात्री ददाति तथा तचिर्यंगमालापहृतं स्वात्तियंगमालाद्विस्थादिस्यतगवाधादिरूपादपहृतमिति कृत्वा ।
 यदा च शिष्यादौ तपानिधायुषप्रदेशस्वाहवाधादेर्भुंसमयाव्यफला सती गृहीत्वा ददाति तदा देयमपि वृक्षती प्रायो इष्टया
 पश्यति, तेन पूर्वोक्तदोषाभावात्तिर्यंगमालापहृत न भवति । इष्टया अष्टदेयदाने तर्प्यमसुणादितया विराधनादिभयरूपा दोषा
 अघोमालापहृतादिष्वपि भावनीयाः । तथेह निरन्तरकाष्ठमपनिःश्रेणीयिक्षेपरूपेण दर्दरेण इष्टकादिभयायतारणरूपसोपानैर्न निधल-
 महाशिलया वा निरन्तरशिलानिषयघटितनिश्रेणीविक्षेपेण वा प्रासादोपरितले समारम्भ यदाता ददाति, प्रासादालङ्कारस्य ताद्योरप
 धादेन भूसस्य आनीय, तन्मालापहृत न स्यात् । यदा वा साध्यागमनादग्रतः स्वदोभे(गेन) निधेय्यादिना तन्नाशिवप्रमाणोपारय
 स्वयोगेन स्वापिधं स्यात् । यथा स वरन्दिफादायुषविशयास्तुताटितपाणिफोऽधोमूल प्रलम्बमानेन हस्तेन तापुपात्रकं क्षिपति, तापु-
 रपि तद्ग्रहणाप तयाशिवप्रदेशे भूमौ रिपतो यदि तिरश्चीनप्रसारितपादुना हस्तेन पृथे पात्रके स्वमस्तकसमप्रदेशादधो न तु स्वदृष्टि-
 पयमतिक्रम्य मस्तकस समग्रपरि वा ऊर्ध्वमुत्ताटिते, देयमयीदं न समर्पादियुतं (१) भविष्यतीति श्रानार्थे इष्टया पश्यन्यत् तत्र
 गृह्णाति तदिदमपवादविषयं त्रिखिन्मालापहृतच्छायमपि मालापहृतं न भवति दोषाभावादिति माथार्थः ॥६९॥

उक्तं मालापहृतद्वारमयाष्टेयतामाह—

अच्छिदिअ अन्नोसिं वलाविं जं देति सामिपहुत्तेणा । तं अच्छिज्जं तिविहं न कप्पए नणुमयं तेहिं ॥५०॥

व्याख्या:—आच्छिद्योद्वाह्य अन्येषां परेषां दरिद्रकौटुम्बिकानां गोपालादीनां दद्रिद्रसाधिक्यादीनां च सम्बन्धि, ईश्वरादीनां च सम्बन्धि प्रायो वलादाच्छेदं न शक्यते, इत्येतेषां प्रदर्शनं क्रियते, वलादपि दातुमनीप्सतामपि तेषां प्राणेनापि वलात्कारेणैवेति यावत् यदेयं दुग्धादि, सार्पिकपाथेयादि च ददति प्रयच्छन्ति साधुभ्यो भद्रकादितया दानश्रद्धालवः के इत्याह स्वामिप्रशुस्तेनाः, तत्र स्वामी ग्रामादिनायकः स्वामिप्रायराजवह्नुभादिश्च, प्रशुगृहादिनायकः स्तेनाथौरास्तेदेयमाच्छेद्यमुक्तशब्दार्थं स्यात्तत्र त्रिविधं त्रिप्रकारं त्रिविधदायकमेवाद् ज्ञेयमिति । अयमत्र भावार्थो यदा ग्रामादिस्वामी साधून् दृष्ट्वा तन्निमित्तं भद्रकादितया कलहेनाकलहेन वा वलादपि दरिद्रकौटुम्बिकेभ्यः सकाशादशनाद्युद्वाह्य यतिभ्यो दद्यात् तदा तदशनादि स्वामिविषयाच्छेदं । यदा गुरभीरक्षक-कर्मकरादिकृतदासपुत्रपुत्रिकावधूभार्यादिसक्तमेतेभ्योऽनीप्सदुभ्योपि सकाशाद् गृहीत्वा, गृही गृहनायकः साधुभ्यो दुग्धादिकं दद्यात् तदा प्रशुविषयमाच्छेदं स्यात् । यदा च चौराः साधुषु प्रीतिमन्तः स्वग्रामाभिमुखं मार्गं आगच्छन्तः कदाचित्तत्र दरिद्रसा-र्थिकसार्द्धमागतान् साधून् भोजनार्थं, कृतावस्थितिसार्थमध्ये भिक्षामटतः परिपूर्णां तां अप्राप्नुवतश्च दृष्ट्वा साधुनिमित्तमात्मनोऽर्थीय वा सार्थिकेभ्यो वलादाच्छेद्य यत्पाथेयादि साधुभ्यो दद्युस्तत् स्तेनविषयाच्छेदं, त्रिविधस्याप्येतस्य कल्पाकल्पत्रिविधमाह । न नैव कल्पते गृहीतुमुचितं स्यात् यतीनां त्रिविधमप्याच्छेद्यस्य वर्जनं द्रष्टव्यं । कीदृशं सदित्याह अननुमतमननुज्ञावं यतिभ्यो दातुमर्हमेतत् सदित्यर्थः । 'तेहि' ति प्रस्तावाद्येभ्यस्तदुद्वाहितं तैः कौटुम्बिकादिभिरित्यर्थः, कलहप्रद्वेषादिदोषसद्भावेन जिनैर्निषिद्धत्वात् । तथाहि मस्तुतकौटुम्बिकाः

स्तेनसुन्तितसार्थिका वा साधोरुपरि प्रद्वेष मालीप्रदान च कुपुः । तथा तेषामेवापरादिलामहानेः साधोरन्तरायदोषः, स्तेनादृत च
गृहलोडदचादानं स्यात्, एकात्रैकद्रव्यव्यवच्छेदं वा दृष्टास्सन्तस्ते विदध्युल्लभ यद् द्रव्यं गृहीत संदेय ते रोपेणान्यदपि यत्तेन
दद्युरित्येकद्रव्यव्यवच्छेदः । एवमनेकेषां तेषां ब्रह्मेणैकस्य वा तस्य ब्रह्मे सर्वनिवेधेनाऽनेकद्रव्यव्यवच्छेद इति । तथा पूर्वप्राप्तो-
पाध्यायचहोस्त्वामितः प्रद्विष्टापचेनि सारणं कुपुल्लोडयोपाध्यायलाभे कटेन लाभे वा साधुः धनार्थदान्यादिक मानसिकदुःख या मा-
लुयात् । तथा प्रभुविपयान्छेदोऽपी दोषा, यथा गोपालादीनां पुर्योक्तानामप्रीतिस्तेषामेव प्रभुममृतिर्केन साह कलहोऽभिमानादा-
त्मयात् च ते कुपुः, गोपभायदिः दुग्धादिलामहानेःस्तरायदोषश्च यतेः स्यात् । गोपस्त्वादिसम्पत्तौ केचन साधोरुपरि रोषं च न

च्छेद्युः । यथा दुग्धप्रहणेन गोपालः भद्रेष गतः । अत्रास्त्यात्मक यथा ।

परमि गोठले एगो साणगो आसि । तस्त य एगो गोधो गोधो गाधित चारेइ । सो य अहुमे अहुमे दिने सव्यासि माधीनं दुबे
विधीए सव्मइ । अत्रया भिषलहृ एगो साह तत्थागओ । एओ य वग्मि दिने गोवस्त दुबगहणवारओ । तओ तेण सव्माठ
गाधित दुबेऊण गरुइ पारिया दुबस्त भरिया । सावण साहुनिमिच सो दुब मगिओ । तेण अगिरछतेणावि मयाइणा दिने ।
पारिया ऊजिया जाया । गोधो य विधि साहुसुवरि रोसमुगगओ । सावण तेण दुदेण साह पडिलाभिओ । गोधो य तं पारिय
गदिऊण नियगेहे गओ । ठण्यळा य त ऊणपारिय दहूण ह्यसा कि अत्राथेणं दुदमाणिय इबाइ अकोसियु लग्गा चेठरूणाणि
रोवन्ताणि कि अग एएण दुदेण भदिरसइ ति मणिठं टम्माणि । तओ सो, एगे सय केव साहुणा उवरि पउठो आसि । अत्र
हेहि उत्ताविओ तउछुमिययदलकोषानसरचच्छो त साहु मारणत्वं गवेसित ठमो । ज्ञान साह तेण दिहो विट्ठओ धारिओ । साहुणा

वि कोवारुणलोयणो सो एन्तो दिट्ठो नाओ तस्स भावो जहा णूणमेयस्स सयासाउ अच्छिदिज्ज सावण्ण दुद्धं दिन्नं, तेण एस कुविओ मम मारणत्थमागतो । तओ साहु तस्सेव सम्मुहो चलिओ जाव समासन्नी भूओ । सो ताव साहुणा भणिओ । भो भो खीरहरिय तुंहपहुनिचन्धेण एयं दुद्धं मए गहियं सम्पयं तुज्झ सम्पणत्थं चलिओहं, न य तुज्झ घरं जाणामि, ता गिण्ह तुमं । तओ तन्वयणेणोवसन्तकोवेण गोवेणं भणियं । तुह मारणत्थमुवगओहं । परमणेण वयणेणोवसन्तो कोवो ता गिण्ह तुमं चेव एयं एण्हिं मुक्कोसि, मए । परं पुणो मा, एरिस्सं आच्छिदियं किंचि गिण्हिहिसिन्ति नियचो गोवो चि ।

तदित्यमनेकदोषनिवन्धनमाच्छेद्यं न कल्पते । अत्र चाननुमतं तैर्न कल्पत इति भणनात् सामर्थ्यचिरनुज्ञातं सचदेवादातुं कल्पत इति व्यतिरेको गम्यत एव । नवरं स्तेनाच्छेद्ये इयं विशेषतो विधिः यथा यदा चौराः सार्थिकेभ्यः पाथेयाद्याच्छिद्य ददति यतिभ्यस्तदा तद्यतिभिर्निषेध्य पूर्वोक्तदोषभावात् । यदि च तैस्तेभ्यस्तदीयमानं दृष्ट्वा पथिका धृतसक्तुकष्टान्तेन सुन्दरतामनुमन्यते यथा घृतं सक्तुकानां मध्ये पतितं तथा, तथासंयोगवशाद्युक्तं स्यात्तथेदं पाथेयाद्यापि तथैव साधुभ्यो दत्तं युक्तं सञ्जातमिति । गृहीध्वमिति वचनेन वा मुक्तकलयन्ति, तथाविधभयवित्तलतया जल्पनशक्त्यभावादनुज्ञातत्वमाकारतो वा दर्शयन्ति तदाऽनुमतमिदमपीयमिति कृत्वा तदभिगृह्य चौरापगमानंतरं भूयोऽपि तदग्रीत्यादिपरिहारार्थमस्माभिश्चौरभयादिना गृहीतमिदं साम्प्रतं स्वकीयं गृहीतेति जल्पनपूर्वकं पथिकेभ्य एव पुरतस्तचौरादत्तं मुञ्चत्येवं कृते यदि ते तद्गृह्णन्ति तदा समर्प्यते परमार्थतस्तदीयमेव, यदि च न गृह्णन्ति वदन्ति च भवन्त एवैतदुपसृजतामिति तदा तैर्मुक्तकलितास्तद्गृहीत्वोपभुञ्जते यतय इति गाथार्थः ॥५०॥

उक्तमाच्छेद्यद्वारमथानिसृष्टद्वारमाह ।

अजिसिद्धमदिन्नमणुमय च बहुतुल्यमेषु ज दिव्या । त च तिहा साहारणचोछगजङ्गानिसठंति ॥५१॥
 व्याख्या—अजिसुष्टं पुरोक्तदशार्थानिसुष्टदोषसंज्ञं तन्मोराकांशनादि भवेदिति श्रेयः । यदिकमित्याह 'अदिक्' इति अदत्त देय-
 वस्तुस्वामिसमुदायेनाऽऽतितीर्णं, यद्यनेन साधुदानायास्तुल्यमित्यर्थस्तथाऽननुप्राप्तं स्वोपभोगादिना स्वामिसमुदायस्य दातुमनभि-
 प्रेत । या निष्कल्पे, तथा बहुतुल्य बहुभिः साधारण बहुजनमत्क्रामित्यर्थः । एकः केवलो बहुजनसाहिकाऽस्वामी दाता यच्छरदुरु-
 क्षीरादिक दद्यात् सापक्षे प्रयच्छेदिति स्वरूपमभिधाय भेदानाह तथ तत्पुनः सामान्येनानिसुष्ट विधा, उपाधिभेदात् त्रिविधं स्यात्
 केनोच्छेदेनेत्याह साधारणयोऽहुरुक्षानिसुष्टमिति, तत्र साधारण बहुजनसामान्य, योऽहुरुः स्वामिना यदातिरप्यः प्रसादीक्रियमाणं,
 योऽहुरिक्केन वा क्षेत्रादिरिथितकर्मकरेभ्यो दीयमान, देहीभाषया प्रकट्यते, यत्रो हस्ती, अभीमां दृग्दृष्टद्विपयमनिसुष्टमिति
 निवृद्धः । इहाजिसुष्टदृष्टस्य प्रत्येकं सङ्गमन्यात् साधारणानिसुष्ट चोच्छेदानिसुष्टं अहानिसुष्टमित्येवं त्रिभेद भवतीत्यर्थः । इह 'च'
 साधारणानिसुष्ट यत्रदृष्टगृहाधाराभयस्थितैतत्तत्तदहुरुक्षीरादिदेयवस्तुभेदेनानेकवस्तुविषयं भवति तत्र यणकादियन्त्रे तिलकु-
 द्वितैलादिक इहे वस्त्रादिकं कचिद्वगुहे विमलानुपेते समुच्छां वाऽऽननादिचतुर्विधावसादिक बहुजनसादिकं स्वाम्यननुष्ठातं यदोक्तो

दपोषत्साधारणानिसुष्ट । अत्र च लददृष्टस्य प्रतीत्य साधारणानिसुष्टयाख्यानेकेनोच्यते । (प्र० २०००)

स्त्रिदशद्विप नामं नयरं आसि । तद्वच य माग्निमस्सालिभरपहा वचीसं तरुणा य अवरोधरं भित्ता चिच्छितु तेहि अन्नया
 कयाह उमागियानिमिचं पदवे लददृष्टया सादियामोछेज कसाविक्रय उज्जाणे नीया । तजो ते सत्येनं रत्नसवालं जुवाणं तेस्सि रक्क-
 णठा मोलुं सेमा नाए ष्ठाणनिमिचं गया । वत्त्यन्तरे भिक्खाविमिच एमो साह तत्तयाग्जो । तेण दिव्वा मोपगा धम्मलाभं फाल्ज

मगिओ जुवाणो तेण भणिय भट्टारया ! अन्नेसिंवि एगतीसं जणाणं सामन्ना एए, कहमेगागीहं देमि, साहुणा भणियं ते कथ
गया तेण भणियं नईए ण्हाणनिमित्तं, साहुणा वुत्तं भो भो महाणुभाव ! मूढोऽसि तुमं जो परसंतिए लइइए मे दाउं अप्पणा एक-
छओ पुन्नं न गिण्हसि । किञ्चि वत्तीसेहिं वि दिनेहिं तुह भाए एको चेवागच्छिस्सइ । ता एयं अप्पवयं बहुआयं दाणं जइ जाणसि
तो मज्झ मोयगे देहि एवं पुणो पुणो भणिए तेण दिन्ना । सो य भायणं भरिऊग जाव तओ ठाणओ निगगच्छइ ताव माणिभट्टा-
इणो संसुहा आगच्छन्ति । तेहिं पुट्ठो भट्टारया ! किं एत्थ लद्धं । साहुणा नायं जहा एते लइइयाणं सामिया तो जइ लइइए लद्धे
कहिस्सं, ता एए नियगेत्ति काउं उडालिस्संति चि चिन्तिय भणियं न किञ्चि । तेहिं तं भारकांतं दहुं संकिएहिं वुत्तं पेच्छिमो भायणं
दवेहि, साहू न दवेइ । बलावि पलोइयं जाव नियगा लइइया दिट्ठा । तओ तेहिं कोवारुणलोयणेहिं सो जुव्वणो पुट्ठो । जहा किं
तए एए लइइया एयस्स दिन्ना तेण भीएण भणियं न मए दिन्ना । तओ तेहिं वुत्तं पावसाहुवेसेण चोरोसि तुमं एणिह सलोत्तो
लद्धोसि कहिं गच्छिहिसि गहिओ वत्तंचले । कट्ठिओ नाहए भणिओ य, आगच्छेहि धम्माहिगरणे रहोहरणपत्ताइयं उडालिऊण
नीओ धम्माहिगरणे, कहिओ तेहिं धम्माहिगरणियाणं वुत्तन्तो, साहू चि तेहिं पुट्ठो लज्जाइणा न किञ्चि जपेइ । तेहिं चि पारंतेहिं
चोरो चि साहू ठाविओ परं लिंगिउ चिं काउं निविसओ काराविओ राइणा । तहेव कयंति ।

तदेवं यसादनायकाद्भक्तादेर्ग्रहणे ग्रहणान्तर्यधर्माधिकरणनयनरजोहरणाद्युद्दालनगृहस्थीकरणदेशनिकासनप्रवचनमालिन्यापा-
दानादिलक्षणा एते दोषाः स्युः तस्मात्साधारणानिसृष्टं न ग्राह्यमिति । यदि च तत्कथञ्चित् पूर्वमननुशातं गृहीतं पश्चाद्भद्रकादितया
सर्वस्वामिभिर्मुक्तकलितं तदा गृहीतं तु कल्पते । तथा चोच्छ्रको दिव्या । छिन्नाच्छिन्नभेदात् । तत्र गृहादिसाधारणस्याल्याः पृथक्कृत-

चिह्नम् । पृथगकृतधादिभ्यः । तथा किल कश्चित् कौटुम्भिको मक्ताहारकहस्तेन गृहात् क्षेत्रे हालिकानां भोजनाय चोच्छ्रयं स्नाप
 यति । एतं गृहादितापारणाया गृहे स्थितायाः क्षेत्रे नीताया वा स्वास्या मज्जादालिकभोजनाय पृथक् पृथक् भाजनेषु परिवेषित-
 दिभ्यः स्यात् । तथा गृहस्थितः क्षेत्रे चानीयमानः क्षेत्रे नीतो वा हालिकमुक्तक्षेत्रे वा क्षेत्राद्भक्ताहारकहस्ते न्यावर्त्तमानो वा स्वा-
 लीस्थितोऽच्छिन्नः स्यात्, तथाप्यच्छिन्नो गृहसाधारणस्तेन कौटुम्भिकेन साधुभ्यो दानाय मुक्तलिवोऽमुक्तलितश्च स्यात् । तत्र
 चिह्नचोच्छ्रयं यदर्थं छिन्नम् । स यदि हालिकस्तन्मप्यात् किञ्चित् साधवे ददाति, तदा स हालिकेन दीयमानः कौटुम्भिकेन पार्थव-
 वित्त्यार्थवित्ताभ्यां हयमानोऽहयमानश्च प्रीतिं कल्पते तेन छेदेन तस्य स्वकीयीकृतस्य दत्तस्यात् । अच्छिन्नचोच्छ्रयं न भक्ताहार
 कहालिकयोर्मप्यायः कौटुम्भिकेन साधवे दानायानुज्ञातः, स यदि ददाति तदाऽसौ कल्पते तथा छिन्नोऽपि कौटुम्भिकेनापि निमुष्टः
 कल्पते प्रहीतु नवरं यदर्थं छिन्नस्तस्य यद्यप्रीतिरन्तरायकरणं वा न स्यात्तदा, नाम्पया । अच्छिन्ननिमुष्टश्च चोच्छ्रयः कौटुम्भिकेन
 हयोऽष्टो वा भक्ताहारकेण हालिकेन वा साधवे दीयमानस्तस्य प्रहीतु न कल्पते अदत्तादानदोषात् कौटुम्भिकस्य मन्त्ररादिस-
 न्भवाय । प्रायः क्षेत्रं पृथक् हालिको वृञ्जते इति क्षेत्रे चोच्छ्रय उक्तः । यदि कश्चिद्गृहेऽपि भुङ्क्ते तदा सोऽप्येतदनुसारतो भावनीयः ।
 एवं तद्भागलननादिके उद्गादिष्वपि (१) भावनीय । एषा बहुस्य हस्तिनः सम्मन्त्रि पिण्डरूपं वस्तु रामा गजेन चाननुज्ञातत्वादिनि-
 मुष्ट अहानिमुष्टमुच्यते । इह कश्चिन्मेष्ठः साधुभक्तो हस्तिस्तत्कस्याहारस्य मध्यादाहार साधवे यदि ददाति, तदा स गजस्य
 पश्यतोऽपश्यतो प्रहीतु न कल्पते तस्य गजपिण्डत्वात् स च साधूनां न कल्पते राजगजाम्नां साधवेऽननुज्ञातत्वादसावदत्तादानत्वेन
 चानुत्तर्यः । तथा च पिण्डकं दीयमानेन असौ गजो दातुमिच्छति नवेति न ह्यापत्ते । ततो यदि नेच्छति तदा उपगृह्णाने तस्य

पिण्ड-
विशुद्धे-
श्रद्धासीया
वृत्तिः

॥५०॥

मनोवाधा कृता स्यात् सा च साधूनां परिहार्या । तथा त्वं पिण्डं गृह्णन् साधुः प्रत्यासन्नतया हस्तिना शुण्डया गृह्यते कदर्थ्यते वा । यदासौ केनापि मदीयगजस्य वैरिणा राज्ञा हस्तिनां कवलनायानेन वेपेण प्रस्थापितोऽन्यथा कथं पिण्डग्रहणव्याजेन हस्तिनः प्रत्यासन्नः समागच्छतीति विचिन्त्य हस्तिशकपुरुषैर्गृहीत, ततो मरणाद्यपि प्राप्नुयात् । तथा हस्तिनस्तत्प्रमाणहारस्य लाभच्छेदेनान्तरायिकं कृतं स्यादित्येतद्दोषदृष्टत्वादसौ न ग्राह्य इति । नवरमिह ग्रथमैको गजभक्तपिण्डको राज्ञा गजेन चानुज्ञातः प्रतिदिनं भेंढो लभते । तं भक्तपिण्डकं भेंढेन स्वं दीयमानं गजेनादृष्टं यदि ददाति तदास्मै कल्पते । यदि च स्वापिण्डकमपि गजस्य पश्यतः प्रतिदिनमभीक्ष्णमसौ ददाति साधुश्च गृह्णाति तदा यदयं शुण्डो भेठात्सकाशात् पिण्डं गृह्णाति तं च भेंढो मदीयपिण्डमध्यात् खलभ्यं पिण्डोलकं स्थूलतरं गृह्णातीत्यादि विचिन्त्य प्रद्वेपेणासौ गजः साधूपाश्रयस्य यतेर्वा विनाशमपि कुर्यात्, सकृद् ग्रहणे च न तथाविधो दोष इत्यनवरतमसौ न ग्राह्य इति गायार्थः ॥५१॥

उक्तमनिसृष्टद्वारमथाध्वयवपुरकद्वारमाह ।

जावंतियजइपासंडियत्थमोयरइ तंदुले पच्छा । सद्धा(ट्टा) मूलारंभे जमेस अज्झोयरो तिविहो ॥५२॥

व्याख्या—सूचनाधावदर्थिकाथ समतांथिनः, यतयथ निर्ग्रन्थाः, पाखण्डिकाथरकादयस्ते तथोक्तास्तेभ्य इदं तदर्थमेतन्निमित्तमित्यर्थः । यद्यस्मात्कारणादयतारयति स्वगृहयोग्यकगो(कह्गग)दीनां मध्ये मिश्रितान् कृत्वा गृही स्यात्वां प्रतिक्षिपति । 'तंदुलं' ति धान्यंकणान् । उपलक्षणत्वादधिकतरजलकणादीनीत्यर्थः कथमित्याह पश्चान्मूलारम्भोत्तरकालं, यद्वा पश्चादुपरिश्च मनोलङ्घनेनेत्यर्थः । पश्चान्छब्दस्य सम्बन्धिग्रन्थस्वातन्त्र्यमपेक्षते, अतोऽनुक्तमिति(मपि) पूर्वमिति विशेषणं दृश्यं । ततः किमपेक्षं पश्चादित्याह स्वांथं

गृहाथ पूर्वं कर्षटिकायागमनापेक्षयाऽग्रतो विहिते सतीति विशेषः । कस्मिंश्चित्साह । मूल प्रथमोऽभिज्वालनाग्रहणदानादिरूपारम्भा-
 दिकर्षणव्यापारो मूलारम्भस्तस्मिन् । एतेन च मिथजातादृश्यवपूरकस्य नानात्वं दक्षितं । मिथे आदितेऽभिज्वालनादिप्रस्ताव
 एव स्वगृहयावदधिकाद्यर्थमुपस्कुरुमारमते, अथ्यवपूरके च गृहिणा स्वार्थमग्निनायाग्रहणदानमतो आरम्भे कृते सति पश्चात्स्वार्थक
 स्तिपततन्दुलानां मन्त्रे कार्षटिकापथं तन्दुलादीनां मार्गकार्दिकं, सङ्कल्पितं प्रथिप्य गच्छते इत्युभयोर्भेदः । यत्तदोर्नित्ययोगाद्यदि
 व्याख्यात तत्तस्मात्कारणात् दोषोऽनन्तरोक्तः । स्वार्थदत्ताग्रहणे प्रथमं कृते प्रपृतामियापरसंदर्शनतस्तदर्थमपि पश्चादधिकतरं तन्दुला
 दिप्रथेपकरणलक्षणोऽध्यवपूरक, उक्तशब्दार्थद्विविधो यावदधिकादिविधितमेवाग्निप्रकारः स्याद्यथा स्वगृहमिश्रशब्दयोः प्रस्ताना
 द्रव्यमानत्वात् स्वगृहयावदधिकमिथो निषेधेऽस्मत्कार्षटिकादिसाहिक इत्यर्थः । तथा स्वगृहसाधुमिथो निजगृहसाधुसाधारण इत्यर्थः ।
 स्वगृहपालम्बिमिथो निजवेद्यमद्याक्यादिसाहिक इति । इह स्वगृहभ्रमणमिथ्याप्यवपूरकोऽपि घटते परं भ्रमणाः पालम्बितानां मन्त्रे
 वियक्षिता इत्येवं त्रैविध्यं ज्ञेय । इह यावदधिकापथंमधिकतरतन्दुलादिमन्त्रेपदोषेण सर्वोऽप्याहारोऽशुभः स्यात् तथा स्वगृहयावदधि
 कमिथ्याप्यवपूरके यावतः कणाः कार्षटिकापथं पश्चात् क्षिप्तास्तत्प्रमाणे राक्षेयवत् स्यादेतावत् प्रमाणे भक्तं यदि गृहस्येन स्वात्प्या
 उद्देशेन स्वगानिकादौ क्षिप्त्वा प्रयत्नं कृतं स्यादुद्देशेन स्वगृहदौ वितीर्णं वा नतु सिक्वादिगणनेन पलिमन्यादिदोषाचदा शेषं स्थाली
 भक्तं ग्रहीतुं कल्पते चिन्तोषिकोटिकत्वादेवं मिथजाताद्यभेदेऽपि ज्ञेयं किञ्चित्तत्पत्त्यादनयोरिति । अन्यमेतदय चाधिशोधिकोटिक-
 कृतया वक्ष्यतीति तद्वृत्तमकल्प्यमिति गार्थार्थः ॥५२॥

उक्तमभ्यवपूरकरं तदप्रतिपादनाच्च वोऽग्राप्युद्गमदोषाः प्रोक्ता अभ्येतेष्वेव कल्पकल्पव्यवस्थार्थं विषयविभागमाह ।

इय-कर्मं उद्देश्यतियमीसज्ज्ञाथरंतिमदुगं च । आहारपूइबायरपाहुडि अविशोहि कोडिति ॥५३॥
व्याख्या—अत्रोद्गमदोषसमूहोऽविशोधिकोऽतिविशोधिभेदेन द्विधा भिद्यते । तत्र 'इय' इत्येतेष्वामाकर्मार्मादिषु षोडशो-
द्गमदोषभेदेषु मध्ये । 'कर्म' इति सूचनाद् कर्माधिकारमपरिपूर्णं । तथोद्देशिकविक्रमिभित्तिलौघोद्देशिकविभागोद्देशिकभेदाद्विधोद्देशि-
कमुक्तं । तत्रेह व्याख्यानाद् वक्ष्यमाणान्त्यशब्दस्य सिंहावलोकनन्यायेनात्रापि योजनात् द्वादशविधस्य विभागोद्देशिकस्य कर्मभेद-
सत्कर्मन्त्यमेव त्रिकं ग्राह्यं । तथा सूचनान्मिश्रजाताध्यवपूरुयोरन्त्यद्विकं चरमभेदद्वयं । किल, मिश्रमध्यवपूरकश्च यावदधिकपा-
खण्डिनिग्रन्थार्थिभेदान्निधा । अत्र च पाखण्डिगृहमिश्रसाधुगृहमिश्ररूपं भेदद्वयं ग्राह्यं । कापि ग्रन्थे मिश्रं समस्तमध्यवपूरकश्च
सर्वोप्यविशोधिकोऽदितयोक्त इति चकारेण सूच्यते । तथाहारपूतिर्मत्तपानपूतिरित्यर्थः । किल पूतिः उपकरणपूतिर्मत्तपानपूतिर्भेदा-
द्विधोक्ता इत्यत्र बादरभेदो ग्राह्यतयोक्तः । तथा बादरप्रभृतिका पूर्वोक्तरूपा किल माभृतिका दोषाः सूक्ष्मबादरभेदाद् द्विधोक्ता
इत्यत्र बादरभेदो ग्राह्यतयोक्तः । एतत् किमित्याह अविशोधिरूपदूर(दूरकर)णादिनाप्यकल्पनीयताजनकत्वेन मलिना कोटिरुद्गम-
दोषलेशोऽविशोधिकोऽतिरित्येवमनन्तरमेवोपवर्णितरूपा भण्यते इति शेषः । यद्वा इति शब्दः परिमाणार्थस्तत इत्येतावती उत्तरभेदा-
विवक्षणे मूलभेदापेक्षया भेदपदकप्रमाणा स्यादिति शेषोऽपरनाम्ना उद्गमकोटिरपीयमेवोच्यते । अत एव पूतिदोषस्वरूपनिरूपणायां
'उग्गमकोडिकणेन वी'त्याद्युक्तं । तेन सर्वैरविशोधिकोऽतिदोषयुक्तसाधारस्यावयेनापि स्पृष्टस्य शुद्धस्याप्यशनादेः पूतित्वं भवतीति
तत्र व्याख्यातमिति गार्थार्थः ॥५३॥

अधुना अविशोधिकोऽरेव इति दुष्टताख्यापनार्थतया स्पृष्टस्य पात्रकस्य विधिमाह ।

स्रधाती, क इवेत्याह. विपलव. इव प्रधानगरलेखो यथा । इदमुक्तं भवति । किल तीव्रविपलवोपभोगात् कश्चिन्मृतस्ततो विपत्वपरिण-
ततत्पिशिताशनादन्यो मृतस्तत्पिशिताशनादन्यो यावत्सहस्रसङ्ख्याः प्राणिन इत्यन्यान्यविधिना परंपरया, यथाऽतिप्रधानविपलवोऽपि
प्राणिसहस्राणि भक्ष्यसहस्राणि वा विनाशयत्येवं येन कुतोऽविशोधिकोटीयशनाद्याहारस्तेन पाककारकेणान्यस्मै गृहस्थाय दत्तस्तेनाप्य-
न्यस्मायित्याद्यन्यान्यगृहसंवरणेन परम्परया गृहसहस्रमपि गतोऽविशोधिकोटीलवोऽपि गृहसहस्रसत्कशुद्धभक्तसहस्राण्यपि पूतित्वक-
रणेन दूषयति । स चैवं शुज्यमानो निर्मलमपि चरणात्मकं भावजीवं साधोर्हन्तीति विपलवत्वेनोपमित इति । तथाऽविशोधिकोटी-
प्रस्तावं प्रतीत्य मुग्धशिष्यः कश्चिदाचष्टे, ननु साधुसङ्कल्पेन यत् क्रियते तदेवाधार्कर्म स्यादतः कूर एव केवल आधार्कर्म भवति
तस्यैव साध्वर्थं सङ्कल्पितत्वाच्च तु तन्निष्पन्नान्यपि सौवीरावश्रावणतंदुलोदकानि तेषां साधुसङ्कल्पं विनाप्युपजायमानत्वादतस्तद्ग्रहणं
कर्तुं यतेशुज्यते नवा ? नैवं, तान्यप्याधार्कर्मिकाण्येव । तत्राधार्कर्मिककूरावयवरूपावश्रावणादिनिष्पन्नत्वेन सौवीरे कूरावयरूपत्वे-
नावश्रावणे तदर्थघौतंदुलावयवमिश्रितत्वेन साध्वर्थं निष्ठितत्वेन वा धावने आधार्कर्मता भवति । तस्यां वसत्यां उद्गमकोटिरूपैः
काञ्जिकादिभिरपि छुप्तं शुद्धमप्यशनादिकं पूतिरपि भवतीति ज्ञेयमिति गार्थार्थः ॥५४॥

अविशोधिकोटीरुक्ताऽथ विशोधिकोटीं तद्वर्गं विधिं चाह ।

सेसा विसोहिकोटी, तदवयवं जं जहिं जयापडियं । असढो पासइ तं चिय तओ तथा उद्धरे सम्मं ॥५५॥

व्याख्या—शेषाऽविशोधिकोटेरन्याऽविशोधिरूपोद्धरणादिना कल्पनीयताजनकत्वेन निर्मला कोटिः पूर्वोक्ता विशोधिकोटी
विंशुद्धा(द्ध)कोटिरित्यर्थः, स्यादिति शेषः । सा चानेकविधोद्देशिकादिभेदेन भवति । यद्वा शेषाः षोडशानामुद्गमदोषाणां मध्यादवि-

शोधि कोटणा गृहीतेभ्य उद्धरिता उद्गम्यदोषास्ते विशोधि कोटिद्यम्बान्याः स्युः, यथोचोदेशिकं, विभागोदेशिकस्याद्यं भेदनक-
 ह्यपकरणपूर्तिमिश्रस्याद्यो भेदः, स्थापना, अस्मदाभ्युत्थिका, प्रादुर्भूतं क्रीतमापमित्यकं, परिवर्तितमभ्याहृतमुद्भिन्नं मालोपह्वमा-
 न्दोषमनिवृत्तमभ्यपूरकस्याद्यो भेदमेति । उपलब्धत्वाद्द्रव्यमाणोत्पादनैवगदोषावेति व्याख्येय । तत्र शुद्धस्य मध्ये विशोधिकोटी-
 दोषगतो भक्तादेः पतितस्योद्भूतस्य त्यागः फलार्थो अरुन्धन्त्वात् स च यद्विषयो भवतीत्येतदाह । 'तदवयवमि'त्यत्रिह द्रव्यक्षेत्रकाल
 भाषानाधित्य तत्प्राप्तो भवति तत्र तदवयव यत्पतितं पश्यतीति योगः । इह वातिशयोक्त्या एतस्याः परिहारत्वापनार्थमवयवशब्द
 उपासत्ततोऽत्रावयवशब्देन द्रव्यं प्राप्य ततो यत्किमपि तदवयवं विशोधिकोटीदोषात् हृतादिद्रव्यं पतितं द्वाभ्यां क्षिप्तं पश्यत्यवलोकते
 'तुं विषय उद्धरे' इति पश्यमाणेन योगत्वात् विषय शब्दस्यैवकार्थत्वात्तदोषाद्द्रव्यमुद्धरेत् पृथक् कुर्यात् परिष्ठापयेदिति यावत् ।
 अनेन द्रव्यविषयस्याग उक्तः । तथा यच्छब्दस्यावृत्त्या योजनात् यद्वाहृदिद्रव्यं, 'अदि'ति, यत्र पात्रकैकदेशे शुद्धमक्तमन्ये वा
 पतितं तत्तत्तस्मात् पात्रकाच्छुद्धमक्तमभ्याहृता उद्धरेदिति क्षेत्रविषयः स उक्तः । तथा यद्यदा यस्मिन् क्षणे पतितं प्रक्षिप्तं
 द्वाभ्यां तत्तदेव धीममुद्धरेत् । मुहुरेतस्या हि शुद्धं भक्तमितरेण व्याप्यते । ततस्तदप्यशुद्धप्रापं स्यादिति कालविषयः स उक्तः ।
 तथाऽद्यतस्तस्मिन् मनोवैषेऽन्तकोऽमनोवैषेऽन्तवद्विष्टम मास्य विकल्पाः स्यात् यदोदनादिकं द्रव्यं पश्यति विशोधिकोटीदोषवदिद-
 मिमि प्रत्यभिज्ञानाति । ज्ञात्वा च 'सम्भ'ति सम्यक् निर्वाहविषयविज्ञानविषयनिवृत्तयनुसृपयवमानतानैपुण्येन शुद्धमक्तादि,
 घृतपतवृत्रहान्तदुद्धरेदित्यनेन च भागविषयस उक्तः । - तथाऽप्रोज्झिते, शुद्धाहारे, सति के(पात्रके) तस्मिन्नुद्भावयवेषु सस्व-
 स्यऽकृतकत्वेऽपि दोषं गृह्यन् दोषभागस्य शुद्धकोटिकत्वात् निजमैकस्तौलितत्वाच्चदवयवपरिमोगाय त(तत्) प्रापश्चित्तमपि न

स्यादिह चाशुद्धं यद्यत्र यदा पतितं पश्यति तत्तत्तदा सम्यगुद्धरेदशठः सन्नित्युक्तम् । अधुनाऽशठ एव विशोधिकोटिदोषमत आहारस्य समुद्धरणविधिरुच्यते । तत्र च यत्पात्रकेऽग्रगृहीतं तच्छुद्धं यत्तु पश्चात्तन्मध्ये पतितं तद्विशोधिकोटिदोषवद्द्रव्यं, ततश्च निव्वहिं सति शुद्धं विशोधिकोटिदोषत्रयं सन्नं त्याज्यमनिव्वहिं तु चतुर्भङ्गिक्रया कल्पनीयता वक्तव्या । यथा शुष्के शुष्कं १- शुष्के आर्द्रं २ आर्द्रं शुष्कं ३ आर्द्रं आर्द्रं ४ पतितमिति । तत्र शुष्कं वल्लचणकादि रुक्षद्रव्यं । आर्द्रं तु तक्रतीमनलेहा- दिकं । ततश्च यदि शुष्कस्य पुरागृहीतस्य शुद्धस्य मध्ये शुष्कं वल्लादिकमेव विशुद्धिकोटिदोषवन्पतितं तदा तद्वल्लादिकमशुद्धं वक्ष्यमाणन्यायोक्तजलप्रक्षेपादिकृतं विनापि विविक्तुं शक्यत्वादुक्तं तच्चयते । उद्धृते च शेषं वल्लादिकं कल्प्यं स्यादिति प्रथमभङ्गः । यदा च पतद्गृहे शुद्धस्य शुष्कमायवच्छादेर्मध्ये यदि विशोधिकोटिदोषवत्तीमनाद्यार्द्रं पतितं तदा तन्मध्ये काञ्जिकादि- जलं प्रक्षिप्य धूल्यादेरुपरि नामितस्य पात्रकस्य भूप्रत्यासन्नकर्णेकदेशे लग्नं शुद्धभक्तस्य पात्ररक्षणार्थं तिर्यग् स्वहस्तं विधाय तत् क्षिप्तजलं विविक्तप्रदेशे गत्वा निष्काशयन्ति । येन तज्जलेन सह तदशुद्धतीमनादिकं निस्सरति । ततः शेषं वल्लादिकं कल्प्यं स्यादिति द्वितीयभङ्गविधिः । यदि चार्द्रस्य शुद्धस्य तीमनादेर्मध्ये शुष्कप्रायं कूरमुद्गादिकं विशोधिकोटिदोषवत्पतितं, तदा तदाधारपात्रक- मध्ये स्वहस्तं प्रक्षिप्य तीमनादेर्मध्याद् यच्छक्नोति निष्कासयितुं हस्तेन तन्निस्सारयति । ततः शेषं तीमनादि कल्प्यं स्यादिति तृतीयभङ्गविधिः । यदि च दुर्लभद्रव्यम्यार्द्रस्य मध्ये आर्द्रमेवाशुद्धं पतितं तदस्मिन् तावत् प्रमाणे उद्धृते शेषं कल्प्यमिति चतुर्थ- भङ्गविधिः अयं च स्वत्रकारेणाप्यभिधास्यते इति गाथार्थः ॥५५॥

अधुना प्रदर्शितमेवार्थं सूत्रकारः संक्षेपतोऽभिधित्सुराह ।

त चेव असंथरणे, सथरणे सञ्चममि विगिंचति । दुल्लहदब्धे असदा, तत्तिमेसं चिय चयंति ॥५६॥
व्याख्या—'त चेव' चि । चः पुनरर्थः भिन्नक्रमश्च तदेव विशोषिकोदोषदुष्टमेव, असंस्तरणे तद्विनाऽनिव्योहि विगिंचतीति
योगः । संस्तरणे पुनस्तद्विनापि निर्व्वोहि सत्यपेरेवकार्यत्वात् सर्वमपि समस्तमेव सर्वं विशोषिकोदोषश्च यल्लादिकं विगिंचन्ति
परित्यजन्ति परिष्ठापयन्तीति यावत् । अयमत्र भावार्थः । साधुना हि भिद्यामृता पूर्वं पात्रके शुद्ध भक्तादि गृहीत ततस्तथाप्यना-
मोयादिनाऽष्टात विशोषिकोदोषदुष्ट गृहीतं । पश्चाद्ब्रूयात् ततो यदि तेन विनापि निर्व्वहति तदा तत्सर्वमपि विधिना स्याज्य ।
अयं न निर्व्वहति तदा अस्य भिक्षाय निजविज्ञानेन तदेव दोषदुष्ट स्याज्य न क्षेपम् । यदि च क्षयद्रवरूपस्य भिक्षोषिकोदोषपरत
स्तक्रीमनादेः शुद्धतसातीयभिक्षास्य परस्परं मिलितत्वेन शुद्धाशुद्धविभागो न लक्ष्यते, तदापि समस्तराणः कायः ।
गतुर्यमङ्गकाश्रित विधिविशेषमाह । 'दुल्लहेत्यादि' दुर्लभमन्यत्र दुष्प्रापद्रव्य सञ्चरूप घृतादिकं द्रव्यं तस्मिन् पुनः शुद्धे यद्यपरं भिक्षो
षिकोदोषपत्न्यतितमय ग्लानाद्यर्थं अथश्च दुर्लभत्वाच्च(यद)र्थं तत्तदा तावन्मात्रमेव याचन्मात्रे भिक्षोषिकोदोषश्च घृतादिकं पतितं
तत्तमानमेव कलत्र्य सर्वस्यापि मिलितस्य भक्ष्यापयजन्ति उद्धरन्ति साधयः । कीदृशाः सन्तः ? इत्याह । अशुठा भिजश्चत्तयन-
गूहनेन यनमानतयाऽमायाग्निस्ततः क्षेपः किञ्चिच्छुद्धं किञ्चिद्विशोषिकोदोषश्च भवति । परं तत् सर्वंज्ञाप्ताकरणात् कल्प्य
स्यात् । ॥ दुर्लभश्चन्दोपादानात् सुलभे द्रव्ये सति सर्वमपि त्यजन्तीति दृश्यम् । तथाऽऽशुठाः सन् यदेवाचरति तदेव तस्य चा
रित्रनैर्मन्यहेतुतया कर्मबन्धाभावात् स्यात् । अतस्तु तदप्याचरन् चारित्र्यालिन्योत्पादनेन कर्मणा सिरूपते इत्यावेदयतीति
भाषार्थः ॥५६॥

सांप्रतगुहमदोपनिगमनमुत्पादनादोपप्रस्तावनां चाह ।

भणिया उगमदोषा, संपद उत्पायणाए ते वोच्छं । जे णज्जकञ्जसज्जो, करेज्ज पिण्डमव्वि ते य ॥५७॥
व्याख्या—भणिता भेदप्रभेदादिकथनेनादित आरभ्यैतावता ग्रन्थेन प्रतिपादिता उद्गमदोषा आहारोत्पत्तिदूषणानि इति-
निगमनं । सम्प्रति साम्प्रतमधुनेत्यर्थः । 'उत्पायणाए' चि तत्र धान्यादिप्रकारैर्वक्ष्यमाणैर्यच्चिया आहारोत्पादनमुत्पादना तस्या-
स्तस्यां वा विषये तान् दोषान् वक्ष्ये-अभिधास्ये । यान् दोषान् । अनार्यं जघन्यजनोचितं यत्कार्यं प्रयोजनमाहारादिलौल्येन तदु-
पार्जन्या(न)करणरूपमथोत्तमजनाचरणीयं धर्मलक्षणमेव कार्यं नाहारादिकं । तदुक्तं, "नाहारं चिन्तयेत् प्राज्ञो धर्ममेकं हि
चिन्तयेत्, आहारो हि मनुष्याणां जन्मना सह जायते" ॥१॥ इति तत्र सज्जः प्रगुणस्तदुपायेनिरतः कुर्वीत विदधीत लौल्ययुक्तः
कश्चित् साध्वामासः यदर्थमसौ तान् कुर्वते तदर्शयितुमाह । पिण्डार्थमपीति आहारनिमित्तमपि न केवलं दुर्लभवस्तुन उत्पादना-
देरर्थयित्यपेक्षार्थोऽनेनार्यकार्यमेव व्यक्तीकृतं परमिह पिण्डेनैव प्रकृतमिति मुख्यतस्तदुपादानं । यद्वा- अनार्यकार्यं क्रोधादियुतस्य
साधोर्धात्रीत्वादिकरणम् । अथ च क्षमाद्यन्वितत्वमेव यतेः प्रशस्यं कार्यं । तत्र सज्जः प्रगुणः, शेषं प्राग्वत् तत्र क्रोधयूतो धात्रीत्वं
करोति । यथा केनापि साधुना क्वापि गुहे भिक्षार्थं गतेन लड्डुकादीन् दृष्ट्वा गुहस्थी याचिता एतान् मह्यं देहीति तयोदरिणो भवा-
नित्योदिवचनैर्निर्भत्सितो यतिः ततः कुपितश्चिन्तयति यथा इयं पापा तथा कार्या, यथा मदायत्ता स्यादिति । मानयुतस्त्वभ्युत्था-
नाद्यर्चया, मांययुतस्त्वेकस्या धान्याश्रयावनायान्यस्याः स्थापनाय गुहे गत्वा कूटश्लोकपाठकरणादिना, लोभयुतस्त्वाहार-
लोभादिना धात्रीत्वं करोतीति । 'ते य' चि ते दोषा पुनरस्मी भवन्तीति गम्यते इति गाथार्थः ॥५७॥

अथ तानैव प्रस्तावितादोषान् नामतः संख्यातव्यं गायद्देवेनाह । ५८

धाई दूइनिमित्ते, आजीवचणीमगे तिगिच्छाय । कोहे माणे माया लोभे अ हुवति दस एए ॥५८॥
पुढेव पच्छा संथवविज्जा, मते य चुअंजोगे य । उप्पायणाए दोसा, सोलसमे मूलकम्मे य ॥५९॥

व्याख्या—धात्री पालयलिका स्त्री । इह च धात्रीति निर्देशेऽपि दोषशब्दसामान्याधिकरणत्वं सूचनाच्च धात्रीत्वकरणमिति रस्य । एवं यथासम्भवमन्यथापि । १२। तथा दूती परस्परमन्दिशार्थक्यधिका स्त्री, दूतीत्वकरणमित्यर्थः । १३। 'निमित्ते' च निमित्त कारणमतीतार्थद्वयत्वन । १४। तथा आजीवो आस्यादीनां गृहस्थात्मसमानां कथनादिना आजीवन । १५। 'वणीमगे' ति वनीपकृत्यकरण । तत्र बहुते दायकाभिमतेषु भवणादित्वात्मनो, भक्तस्य दर्शनात् विभक्त्या चते उत्पादयतीत्यर्थः । यतयति वा पिण्डार्थमारमान दायिकाभिमतेषु भवणादिषु समस्त दर्शयतीति निर्दिष्टवदादनीपकः । यदा वनी दायकामिमतजनमद्वैतोपायतो लब्धार्थरूपा याति पालयतीति वनीपः । स एव वनीपकः । तस्य भावस्तत्र तस्य करण विधानं तत् । १५। तथा विभक्तिसनं चिकित्सा रोगप्रवृत्ति कारः चः समुच्चये । १६। तथा क्रोधः क्रोधः । १७। मानो गर्वः । १८। माया वञ्चना । १९। लोभो लुब्धता । २०। चः पूर्ववत् भवन्ति जायन्ते दश प्रतीताः । एते अनन्तरोक्ता इति ॥५८॥

तथा पूर्व्वं दानात् संवनाद्विधाप्रयोग इति । तत्र विधा स्त्रीस्वरूपदेवताविष्टिता समाधना वा ओमित्याद्यक्षरपदानिस्तस्याः प्रयोगो व्यापारणं सः १२, एव मन्त्र इति मन्त्रप्रयोगः किन्तु मन्त्रः पुण्यरूपदेवताभिधिष्टितोऽसाधनो वा । चः समुच्चये । १३। तथा चूर्णस्तिरोधानादिक्रलो नयनाञ्जनादियोग्यो द्रव्यधोद । १४। योगः आकाशयामनसोपाग्यादिक्रलो द्रव्यसमूहः । चः पूर्व्ववत् । १५।

एते किमित्याह उत्पादनाया दोषाः पिण्डोपाजनस्य दूषणानि एते पञ्चदश । तथा पङ्क्तिभिरधिका दशपरिमाणमस्येति षोडशं मूल-
कर्म चेति मिलिताः षोडश भवन्ति तत्र मूलमालोचनादीनां दशानां प्रायश्चित्तानां मध्ये इष्टमेतत्प्राप्तिनिबन्धनं कर्मव्यापारो गभ-
घातादिमूलानां वा वनस्पत्यवयवानां कर्मोपध्याद्यर्थं छेदादिक्रिया मूलकर्म चः समुच्चये । १६। एतेषां मध्याद्येन कृतेन य आहारो
लभ्यते स तद्दोषवानिति द्वारागाथाद्वयार्थः ॥५९॥

अधुनाद्यं धात्रीद्वारं व्याख्यानयन्नाह—

बालस्स खीर मञ्जण, मंडणकीलात्रणंकथाइत्तं । करिय कराविय वा जं, लहइ जइ धाइपिंडो सो ॥६०॥

व्याख्या—बालस्य शिशोः सम्बन्धि किमित्याह । धीरं च स्तन्यं मज्जनं च भूषा क्रीडापनं च रमणं, अङ्क-
श्रोतसङ्गः । उपलक्षणत्वात् कट्यादिग्रहस्ते तथा तद्विषयं धात्रीत्वं धीरमज्जनमण्डनक्रीडापनंकथात्रीत्वमिति । तत्र धारयति क्षीरपाना-
दिनाऽवष्टभयति बालकमिति धात्री निपातनात् । धयन्ति दुग्धपानादिना पिबन्ति बालकास्तामिति वा धात्री बालपालिका स्त्री । सा
च रूढ्या क्षीरादिमेदाद् पञ्चविधाः, तस्या भावो धात्रीत्वम् । एताश्च क्षीरादिविषयाः पञ्चधात्र्यश्चिन्तनकाले बालपितृविभवानु-
सारत आसन् । साम्प्रतं तु दुःपमानुभावान्नैवास्तादृश्यो दृश्यन्ते इति । तदेकैकं क्षीरादिधात्रीत्वं कर्मतायत्तं, 'करिय' चि कृत्वा स्वयं
विधाय । 'काराविय' चि कारयित्वा अन्यसकाशाद्विधाय, वाशब्द एकां प्रन्यावन्यान्यस्यास्तत्स्थाने व्यवस्थानरूपं वा क्षीरादिधात्रीत्वं
कृत्वेति समुच्चयार्थः । यं पिण्डं लभते—प्राप्नोति यतिः साधुः धात्रीत्वकरणाल्लुब्धः पिण्डो मध्यपदलोपाद्धात्रीपिण्डः । सोऽनन्तरोक्त
उच्यते इति शेषः । तत्र यथा धीरधात्रीत्वं कास्यति करोति वा स्वयं तथोच्यते । किल कश्चित्साधुर्भिक्षार्थं पूर्वपरिचितगृहे प्रविष्टो

रुन्त बालकं दृष्ट्वा तल्लननीं प्रत्याह, यथा यद्यं श्रीम मिथां प्रपञ्च तेऽस्तौ बालको रोदिति पथादेन स्तनं घापय । अहो ते अति-
 प्रमादिता किं तुलमानि पुत्रमाप्स्यन्ति ? यद्वा पर्याप्तं मम मिथ्या तावदेनमेव तर्पय । भूयोऽसि वाऽह मिथार्थमागमिष्यामि । तथा
 प्रतिमानऽयोगी दीर्घायुश्च स्तनं पायितो बालः स्यादिति क्षीरघात्रीत्वं कारयति । यदा यत्किं सिष्टं त्वं निराफुलाऽहमेवास्मै कुतोऽप्या-
 नीय क्षीरं दास्यामीति वचनत्वं स्वयं घात्रीत्वं करोति । अत्र च प्रयुक्ता दोषाः स्युर्यथाऽस्तौ बालकमाता भद्रकृतगाऽवकृतचित्ता
 साराधाकर्मोदिपाक कुर्यात्तथा बालकस्त्वजना अन्यो वा प्रातिवेश्यादिर्बालकमात्रादिना एव सम्बन्ध भावयेथादुकरणदर्शनात् ।
 यदि च भ्रान्ताऽस्तौ तदा प्रदेय विदध्याचथा चेदनीयकर्मविपाकवदावृ बालस्य भ्रान्त्ये जाते स्वया मरुत्रो ग्लानी ठवइत्यादि सा
 पुना सह कलकलादिभवनाद् प्रवचनमालिन्यं स्यात् । चादुस्मरिण एते इति अनेऽस्माका स्यादेन शेषास्त्रयि घात्रीष्वमी द्रष्टव्याः ।
 अपुनैकां प्रध्याभ्यान्यस्याः स्नापनेन यथाऽस्तौ तत् करोति तथोच्यते । मिथावर्यायां प्रविष्टेन साधुना महिलां सद्योकां दृष्ट्वा किं
 स्वमयावृत्तिपरा इत्यसे ? इत्यादि पृच्छयते, तथा चोच्यते । धार्मिकं यते ! इत्थं दुःखतदायस्यैव कथ्यते, साधुः प्राह को दुःख
 सहायो भण्यते, सा प्राह यः कथितो दुःखविषय प्रतिकारं करोति । साधुनोक्तं यां हृत्पथा कोऽप्यस्वधापृतः, सा प्राह तयुर्दालितम
 परप्राप्या मम घात्रीत्यभिप्रेति । ततः साधुरूपवाभिमानो यावन्न न तत्रैव स्थापिता तावन्नाह स्वदीयां मिथां प्रदीप्यामीत्यभिप्राय
 न्याययितुमिष्टाया धात्र्या अदृष्टत्वात् स्मरन् जानाय तस्या एव पाथे पृच्छति यथा सा किं तरुणी मय्यादिवयस्का या, प्रतनुस्तनी
 स्फूलस्तनी वा, दारीरेण वा भामला कदा वा दृष्ट्वा गौरा वेत्यादि । ततो ह्यते तरुतरूपे यदि न्याययितुमिष्टा घात्री स्वविरा,
 कुम्भशरीरा, स्फूलस्तनी कूर्पराकारस्तनी वा स्यात्तत्तत्तरुतरूपपात्रीसमर्थं तदाधिते गृहे गतः तंस्तदुदहस्वामिनः भृण्यतो घाले

दृष्टिं निवेदय च दानि यथा वृद्धा धान्यञ्चलस्तन्या स्यात्तां धयन्बालोप्यबलः सम्पद्येत, कृशा च धात्री स्तोक्रस्तन्या स्यात्तां च धयन्बालोपि कुशो भवेत् । स्थूलस्तन्यास्तनौ धयन्बालः-कोमलाङ्गत्वात् कुचचम्पितवक्त्रघ्राणः सन् चिपिटनासिकः स्यात् कूर्परका-
रस्तनीं च धयन्बालः स्तनाभिमुखमुखप्रसारणतो दीर्घीकृतमुखतया सूचीमदृशवदनः स्यात् कोमलाङ्गत्वादिति । अत्रार्थे स्वकृतश्लो-
कान् पठति । यथा 'निस्थामां स्थविरां धात्रीं-सूच्यास्यः कूर्परस्तनीं । चिपिटः स्थूलवक्षोजां धयंस्तन्वीं कुशो भवेत्' ॥१॥ इत्यादि ।
यद्वा व्यावयितुमिष्टाया वर्णमाश्रित्य तत्समक्षं स्वामिनः शृण्वतः स्वकृतश्लोकपठनेन दोषान् वक्ति यथा 'कृष्णा भ्रंशयते-वर्णं, गौरी
तु बलवर्जिता । तस्माच्छ्रुत्या भवेत् धात्री बलवर्णैः प्रशंसिता' ॥१॥ इत्यादि । इह यश्चावयितुमिष्टाया वर्णः कृष्णादिरुक्कटोऽस्ति
तेन तां दूषयति । यदि च स्थापयितुमिष्टापि व्यावयितुमिष्टमदृशवर्णां स्यात्तदा तां विशेषतः श्लाघ्यवर्णमिपरगुणसम्पर्कादिना वक्ति ।
व्यावयितुमिष्टां च निन्द्यवर्णमिति । तदिह व्यावयितुमिष्टा स्थविरादिवयस्त्वेन स्थूलस्तनादित्वेन कृष्णादिवर्णत्वेन वा युक्ता
वर्त्तते इति न सम्यग् योगः । स्थापयितुमिष्टा च तरुणीत्वेन लक्षणयुक्तस्तनतया नातिकृष्णागौरवर्णतया च सम्पन्नेत्यतस्तदृग्-
स्वामी साध्वभिप्रेतां धात्रीं पुनरप्यङ्गीकरोतीतरां मुञ्चतीति । अत्र चैवं विधानेऽस्मी दोषाः स्युः । यथा या क्षीरधात्रीत्वव्याविता सा
साधूपरि विद्वेपं कुर्यात् । प्रद्विष्टा च सती चौरौडयमित्यादिकमनृतं छोभकं दद्यात् । यद्वा अनया धान्या सह तिष्ठतीति ब्रूयात् ।
वधादिकं वा तस्य कुर्यादधिकरणं चेत्यं महत्साधोः स्यात् तथा या स्थापिता सापीदृशं व्यतिकरं दृष्ट्वा ममापि धात्रीन्वचिन्नमित्यमसौ
करिष्यतीति विचिन्त्य विषादि तन्मरणाय दद्यात् । मा कदाचिदथा मया अभ्यर्धितेनेतरा व्याविता तथाऽन्ययाऽभ्यर्धितो मां
व्यावयिष्यतीत्येवं शेषास्वपि । उक्तं क्षीरधात्रीत्वमाश्रित्यकरणकारणादिलखरूपम्, अथमज्जनधात्रीत्वमाश्रित्य तदुच्यते । यथा भिक्षार्थं

गृह गतो यती रममाण दातं दृष्ट्वा तज्जननीं प्रत्याह । तथा यमामगौ बालो सुष्ठति पूर्या वा अयमुष्ठितद्वारीरस्मिष्टृत्यः स्नापय-
 नमिति । अतः प्रादयित्वा बालमातुः पार्श्वोक्तस्य यज्जनविधानं कारयति । यद्वा अहमेनं यज्जयामीत्यभिधाप्य स्वयं जलं शुद्ध्यित्वा बाल-
 स्य यज्जनविधानं करोति । तस्याऽऽप्यनी(मिल)तयाभ्याः स्थापनाय मुक्तजनन्याः पुरतो बन्धयति । यथा मयदमिमता धात्री गर्वया न
 मज्जति । अतिबहुजलेन वा न ति तत्र सर्वथा अत्यधिको बालो दुर्बलघटितेन स्यादतिशयबद्धमुक्षेपेन द्रव्यमानोऽस्तावत्जनयनो
 रपतायो जलभीरुश्च स्यात् । स हि बालत्वेऽप्यदितज्जलप्लावनतया मातुनिरोधादप्याकुलीभवतस्तस्य यज्जलमयं समुत्पद्यते, तेन
 गुरुत्वमि जातो नद्यादिषु पश्चिदः पूर्वधयाऽप्यासेन जलाद् विभेदिति । मयदमिष्टा च धात्री प्रचुरजलेनैव स्नपयतीति न सम्भवं योगः ।
 अथ मण्डनभात्रीरव कारणादिमेव त उच्यते । गृहे गतो बालज्जननीं प्रत्याह । दोलानुरिकारिरूपेस्त्विहककटफण्डलादिभिर्मातृणीरेनं
 मण्डयेति कारणम् । यद्वा अहमेनं मण्डयामीति प्रादेति स्वयं कारणं । व्यापयितुमिग्यायाः सत्यानि वा दूषणानि वदति । यथामौ
 भरत्सपादितमण्डनयात्री बालस्य इस्तामरणानि कटकादीनि कण्ठमत्त्वानि च नयन्नमास्तादीन्यपि पादयोः परिदधाति चरणसत्त्वानि
 च शृण्वादीनि कण्ठादाविति । इह च शुत्वा बालजनकेन सामद्योमनामिति विचिन्त्यपानीव च, पूर्वपात्रेव क्रियते । क्रीडनयात्रीत्य-
 कारणादिमेव दोतो यथा, मिथ्यापं प्रविष्टः साधुपतं रुदन् दृष्ट्वा तज्जननीं प्रत्याह यथैनं बालं क्रीडनककार्पापनकगर्भमृन्मयहस्य-
 दिभिर्गो क्रीडां कारय । अहं या एन रमयामीत्येवं मातुः सकाद्याद् स्वयं वा क्रीडनकपात्रीत्यं कारयति करोति वा । अभिप्रेतायाः स्या-
 पनापं तन्मातुःप्रवक्ष्यामयितुमिष्टपात्रा दोषोवृषट्कन च करोति यथा-कठिनज्वनपुतपात्रा रयितो बालोऽपि, कर्कशध्वनः स्यात् ।
 मृदुभारया च रयितो बालो मृदुस्वरोऽप्यवशसरो वा स्यात् इति स्वमत्या दोषान् घटयति । एष दोषान्यदस्मिन् प्रवदामीत्येव ।

अङ्गधात्रीत्वकरणादिकं यथा, भिक्षार्थं गुहे गतो बालं भूमौ रुदन्तं दृष्ट्वा अङ्गे गृहाणैनमहं वा गृह्णामि इति तज्जननीं जल्पतीत्यङ्गधा-
त्रीत्वं कारयति करोति वा । व्यावयितुमिष्टधात्र्या दोषोद्धट्टनं च कुरुते । यथा स्थूलशरीरया धात्र्या कट्यां बालको गृह्यमाणोऽन्योऽन्यं
विस्तीर्णान्तरपादः स्यात् । वक्रीभूतकट्या निर्मासत्वेन शुष्कशरीरया धात्र्या कट्यां ध्रियमाणः कटेन तिष्ठति । निर्मासकठिनहस्ता-
भ्यां च धात्र्या गृह्यमाणो भयवान् भवति । भवदभिप्रेता चैतेषामन्यतरस्मिन् वर्तते । इह कटीधरणादिकमप्यसकठिनहस्ताभ्यां च
धात्रीत्वं ज्ञेयं । इह सर्वास्वपि व्यावयितुमिष्टासु धात्रीपूद्धान्वितदोषाणां मध्याद् घटमानोऽघटमानश्च दोषः स्यात् । परमसौ स्वमतिवि-
कल्पितत्वात् दृष्ट्वाभिसन्धित्वात् सर्वज्ञनिर्गिद्धत्वाच्चासत्य एव ज्ञेय इति गाथार्थः ॥६०॥

उच्यते धात्रीद्वारमथ दूतीद्वारमाह ।

कहियमिहो संदेसं, पयडं छन्नं च सपरगामेसु । जं लहइ लिंगजीवी, स दूइपिंडो अणहा(ट्ट)फलो ॥६१॥

व्याख्या—कथयित्वा निवेद्य मिथो मात्रादिसम्यन्धिनं पुत्र्यादेरग्रतः पुत्रादिसत्कं च मात्रादेरित्येवं परस्परमुभयोरपीत्यर्थः । कं क-
थयित्वेत्याह 'संदेशं'ति सन्देशकं अभीप्सितार्थाभिधायकनिवेदितचवनकथनरूपं प्रतीतं । किं विशिष्टं तमित्याह । प्रकटमन्येषामगुप्तं
सर्वजनविदितमित्यर्थः । तथा छन्नं बालजननालक्षिततया गुप्तं बालजनश्च लोकलोकोत्तरमेदाद् द्विधा । तत्र लोकः पार्श्ववर्ती पृथग्जनः ।
लोकोत्तरः सङ्घटीयसाधुः । तत्र कदाचिदुभयोरपि प्रच्छन्नः । कदाचित्सङ्घटीयसाधोरेव गुप्तो ज्ञेयो यस्याश्च सन्देशको नीयते तस्याश्छ-
न्नो न भवत्येव । तदित्थं छन्नो द्विधा भवति । एतत्स्वरूपं च गाथार्थादुपरि वक्ष्यामः । वा विकल्पे क्व कथयित्वेत्याह स्वपरग्रामयोः
स्वग्रामे परग्रामे च । तत्र स्वग्रामः स्वनिवासग्रामस्तद्विपरीतः परग्रामः । कोऽर्थः ? स्वनिवासग्रामस्यैव सत्कंऽन्यस्मिन् पाटकादौ परग्रामे

वा मन्देन्द्रकं नीत्येति । तत् किमित्याह यं पिण्डमाहारादित्युक्तं त्रयते प्राप्नोति क इत्याह लिङ्गं एवं हरणादि साधुयेपरूप चिदं तेन
 जीरयति निर्बद्धतीत्येवशीलस्म तस्मा इत्य निर्व्वाहं प्रयत्नेन लिङ्गमात्रोपजीवक एव भवतीति विशेषणं स इत्यम्भूतो दृतीत्यकरणोपायेन
 लब्धः पिण्डो मध्यपदलोये दृतीपिण्ड इत्युच्यते । स च विविदिष्ट इत्याह अनर्थाः प्रभूता ऐहिकसुखिन्ना अपायाः फल कार्यं यस्या-
 सोऽनर्थकलोऽनेकदोषघातहेतुरित्यर्थः । अयमत्र मावार्थः किल कश्चिद् प्रती भिद्यारत्नायार्थं प्रजन् विशेषस्तुष्टाभार्य तस्यापि ग्रामस्य
 मत्तक पादरुक्तेरे ग्रामान्तरे वा जनन्यादेः सत्कं पुण्यादेरप्रसक्तद्वयन नीत्वा कथयति । मया सा त्व माता स त्व पिता न त्वयाऽप्या-
 प्रागन्तव्यमित्यादि स्वरत्तमुल वक्तीत्येव स्वपथपरपथयोः नृण्वतो निःशङ्कं कथनात् प्रकटः सन्देहः । तथा कश्चिद् प्रती दुहित्रा
 मात्रादिकं प्रति स्वग्रामे परग्रामे वा सन्देहकमयनायाभ्यर्थितस्तत्तत्सन्देहकमवधार्य तज्जन्यादिपार्थे गतः सन् द्वितीयसंज्ञाटकी-
 यसाधो दुहितुः सत्कमत्तमकमसौ तन्मातुर्ददाति इत्यस्यवमायोत्पत्त्यर्थमित्यर्थं तज्जननी संमुखं प्रते । यथा अतिदुग्धा सा त्व दुहिता,
 यैवमस्मान्प्रतिवदति यथैद मयोजन मदीयगमनादिकं मम मात्रे रस्या निवेपयिति । सापि दद्या तदभिप्रायं ज्ञात्वा तत्संज्ञाटकीय-
 साधुप्रत्यापनाय प्रतिपद्यति । यथा वारयिष्याम्यह तां तथाभिमुख पुनरेव जल्पन्तीमित्येव संज्ञाटकीयसाधोरसौ गोपयितुमिष्टो
 न लोकरूपेति लोकोत्तरप्रच्छन्नमन्देन्द्रक इति । तथा कस्याश्चित् पिता प्रती समभरन् माता तु तस्यापि ग्रामस्य सत्कं प्रपस्मिन्
 पादरुक्तेरे ग्रामान्तरे वा गृहस्थभूचतस्तत्र मिद्यायार्थं प्रजन्न् निजपितरं साधु रष्ट्रा मातुः सन्देहकं ददाति यथा हे तात मज्जन-
 न्यास्त्यमेव कथयेयेया तत्कार्यं तत्र प्रतीतिं यथा न्य जानासि तथैव सम्पन्नं यथा वा जानासि तथा वा त्वस्या विधेयमित्येवमसौ
 स पुत्रास्तदकस्य शेपलीकानां चार्थनिरगमादुपपन्नप्रमन्देन्द्रक इति । इह च सर्वत्र दोषा गृहस्थव्यापारणादिना जीवोपमर्दद्वयो

ज्ञेयाः । प्रकटसन्देशकं चाश्रित्य विशेषतो दोषा आख्यानक्रेनोच्यते । तत्रेदं

एगंमि गामे उज्जुओ नाम कोडुंविओ, तस्स य देवई नाम दुहिया । सा य-तग्गामवासिणा एगेण कोडुंविणेण परिणीया ।
तीये कालंतरे एगो पुत्तो दुहिया य जाया । सा धूया पचासन्नगोउलगामवासिणा एगेण कोडुंविपुत्तेण परिणीया । एत्थन्तरे
उज्जुयभञ्जा पंचत्तमुवगया । तओ उज्जुओ संसारमयभीओ घग्गवोसाणं येसाणं सगासे पव्वइओ । विहरमाणो तत्थेन गामे निय-
दुहिआए देवईए वसहीए सपरिवारनियगुरुसहिओ ठिओ । तस्मि पत्थावे ताणं दोण्हवि गामाणं परोष्परं वेरं आसि सेज्जायरि-
निवासिगामेण एयस्सुवरि च्छन्ना धाडी सजिया । सो य उज्जुयसाहं गोउलगामे भिक्खट्टु चलिओ । देवईए दुहियानेहेण भणिओ ।
जहा जणय तुमं गोउलगामे वचिहिसि । तत्थ मे दुहियाए णियदोहिचियाए कहेज्जु, जहा तुह जणणीए कदावीयं, जग्गा अम्ह
गामो तुज्झ गामस्सुवरि पहाए ँछन्ना धाडीए आगमिस्सइ चि । तुमं घरक्खरं ठवेज्जुसु चि । तेण तत्थेन कयं । तीए नियम-
चुणो, तेण य गामस्स कहियं । गामो सन्नद्धवद्धक्खओ, जुज्झसओ जाओ । इयरो य पमाए आगओ । महाजुज्झं जायं । तत्थ
देवईए भत्ता पुत्तो य धाडीए सहागया । जामाओउ गोउलगामेण सह हुंतो । तिस्सिचि जुज्जे मया । धाडी वलिया । देवई
जामाइयाणं मरणं नाउं रोइउं पयक्का । तीसे ग्यासेऽअणुणयवहणत्थं लोया आगया भणंति य जइ गोउलगामो धाडीं एंती न
जाणन्तो तो असन्नद्धो न जुज्झंतो, तेण तुह जामाहणो न मस्ता । ता केण पावेण मो जाणाविओ, तं सोऊणं तीसे पिउणो उवरि
कोवो जाओ । जहा जइ मए अयाणंतीए तस्स सयासाउ दुहियाए कदावियं तो किं साहूवेसविउंवाण साहियंति चित्ति य रोयं-
तीए भणियं । जहा मे जामाइपुत्तमारएण जणएणं सिद्धं लोणेण सो साहू खित्तिओ उट्ठाहो य जाउ चि गाथार्थः ॥६१॥

पिण्ड-
विशुद्धे-
अद्रव्यरीया
वृत्तिः

उक्तं दूतिद्वारं, अथ निमित्तद्वारायाह—

जो पिंडाइनिमित्तं, कहइ निमित्त तिकालविसयं पि। लांभालामसुहसुह—जीविअमरणाइ सो पावो॥६२॥

व्याख्या—यः कश्चिद् वती पिण्डादिनिमित्तमाहात्म्यार्थमादिशुब्दादुपध्यादिपरिग्रहः। मक्तवत्त्वादिलिप्स्येत्यर्थः। कथयति गृहिणां निवेदयति व्यापारयतीति यावत्। निमित्तं ज्ञानविशेषरूपं त्रिकालविषयमपि अतीतादिकालप्रयोगोपरमपि। न त्वेककाल-विषयमेवेत्येतेत्यर्थः। यथा हे भ्रात्रा! अतीतदिने त्वत्तत्त्वात् इदं भविता, साम्प्रतं चेदं भवते वर्तते इत्यादीति। किं विषयं पुनस्तदि-त्याह 'लाभे'त्यादि तत्र लाभोऽभिलषितावाप्तिलाक्ष्मिपरीतोऽलामः। आत्मादेकरूप सुखं, तदभावोऽसुखं दुःखमित्यर्थः। जीवित प्राण-धारणं, मरण प्राणत्यागरूप, जमीषां हन्ते लाभालीनि भरणान्ता(न्तान्या)दिर्यस्य तत्तथा। लाभानि विषयमित्यर्थः। आदिग्रहणादि-न्तास्तुकाद्यष्टिभेदवन्नुपमागमसुमित्तदुर्मिलादिग्रहः। यथेदं कथयति सोऽनन्तरोक्तः साधुः किमित्याह प्रापः पापोपदेशकत्वात्, पापीयान्। तदिस्य लाभानि च कालप्रयोगोपरनिमित्तव्यापारत्वात्पुनः पिण्डो निमित्तपिण्ड इत्युच्यते। इदं व्याय यत्तस्मिन्निवेदयेत्, स्मिन् कथ्यमाने आत्मोभयपरविषया वधादयोऽनर्थाः सम्पद्यते। तत्रारमविषये साधुर्वचनिकं प्राप्नोति। उभयविषये साधुर्वचनिकं प्राप्नोति जीवोपमर्षं च ज्ञायते। परविषये जीवोपमर्षं एवेति। वार्धमानिकं च सद्य ईदृशोऽपि प्रत्ययपाया ज्ञायमाना इत्यन्ते। तत्रालयानके यथा—

एगमिं तस्मिन्नेवे आसि पुरा गाममोर्दो एगो। सोहग्गाइगुणजुया भज्जा। से सुंदरी होत्या॥१॥ देसंतरमिय गजो रत्ना-
एसेणं अन्नया सो ठ। मज्ज मोर्तु गामे तस्य च नेमिचिजो नित्तो॥२॥ एगो साह पचो भिक्खुहा सो गजो तीण गेहे। तं दहण

पुढो निमित्तमिह जाणसे किं पि ॥३॥ तेणुत्तं सुटुत्तरं जाणामि तीए जंपियं तत्तो । कहहि मम किंचि समणग जं ते रोगइ तयं पुच्छ ॥४॥ तत्तो निमित्तकहणेण सुंदरी तेण हियहिअया । पकया विउलासणपाणाइ दिअं तो तीए हिट्ठाए ॥५॥ देसन्तराउ बलिओ अह अन्नया बहु अकालता(जाया) । जान स चणुपत्तो, नियगाम अट्टरेसंमि ॥६॥ तो तेण भोइएणं, नियगगामस्स नियडपत्तेण । भञ्जानुरत्तएणं निययमणे चितियं न जहा ॥७॥ एगागी पच्छओ गच्छं चेद्धियं नियघरस्य । किं सुंदरी सुगीला उय निस्सीला न जोएमि ॥८॥ एत्थावसरं पुढो महदइओ गहरी कया इहइ । तेणुत्तं अजेन य चारे गामस्स आयाओ ॥९॥ साहु मयासाउ तओ, तीए य तयागम मुणेऊण । संमज्जणोवलेवणचंदणमालाइ गिद्धिकिजं ॥१०॥ काऊणं सर्व्वच्चिय हरिसनसुल्लसियबहलपुलयाए । नियपरिजणो य मन्वो तदभिमुहं पेसिओ पत्तो ॥११॥ तं पत्तं दहूणं पुढो सो तेण परियणो मज्झ । कओ नायं तुब्भेहि आगमणं परियणो भणइ ॥१२॥ पट्टविया किल अम्हे सुंदरीए ण णायमग्गेहि । एत्थंतरंमि तो कोउगेण तीए य सो पुढो ॥१३॥ पुञ्चा-
णुभूयमत्थं सद्धिं जं भोइएण संजायं । ता जाव इमं पकइ तो पत्तो भोइउ गेहे ॥१४॥ दिट्ठो सो उवन्निओ, तीए ममिवे सो वि उवन्निओ । कयनियजणोवहारो 'सा पुट्ठा जह कं नायं ॥१५॥ मम आगमणं तुमए, तीए नुत्तं अणेण मम सुणिणा । पन्नयपुब्बं कहिंयं' भदे को पन्नओ कहसु ॥१६॥ तीए नुत्तं निरुणसु, तुमए सह, जं मए पुरा विहिंयं । जं पि य हसियाईयं, सुमिणो वि य जो मए दिट्ठो ॥१७॥ तं सन्न्यमणेण ममं कहिंयं जो गुज्झदेसतिलओ वि । सो वि य एवं सोउं, ईसानसविष्कुरियकोवो ॥१८॥ जहा एयाए ताव बडवाए पुच्छिमो गन्धं । जइ जाणिही निमित्तेण, गुज्झतिलउ विईयाए ॥१९॥ तो नाओ तेणं चिय होही, तो हं न किंचि एयस्स । उववायं पकरिस्सं, अह नो जाणिही इयं गन्धं ॥२०॥ तो तिलओ विहु नाओ अकजायणओ न नाणेण ।

तो एवं मारिस्ते निम्नत यणह तो एमो ॥२१॥ तेसेण फुरकुरितो मो ओ पव्ययग ! माह इमीए । पढवाए जं गम्भं चिठह त
 फइसु नाऊणं ॥२१॥ तेण मणियं कित्तोरो पचहि पुंढेहि संजुओ अत्थि । पवयहेतं तीए वोढु फालायिय तेण ॥२२॥ दिडे तारिस
 उधिय जारियओ अक्खिओ सो कित्तोरो । ते ददुं तस्स तओ फेवोवसमो समणुजाओ ॥२३॥ भणिओ साह तेणं माह एयं सज्जय
 जइ न हुन्ते । सो तुह उदरं एय फालाक्खित्तो अहं नियमा ॥२४॥ तग्गा जाईव(वीय)मेयं इइपरलोए अणत्थकरणत्थम । नो फइयि
 अनुत्तमय खियेहि काळं(१)दिएसीणं ॥२५॥ ननु साधोर्वेषादिकं न किञ्चित्छातमिति सख करणे को दोषः ? उच्यते पढवादिपाठादयो
 दोषा अत्रापि जाता एव । तथा ये च पञ्चपुण्ड्रकिञ्चोरकादिपरिहृत्तानेन फल प्रत्ययमुपाय सख मारणादिकरण पारदारिकादिदूषण-
 दूषारयिष्यन्ति ते किर्यन्तो भविष्यन्ति, विरसा एवेते स्युः । एवमसीतादिनिमित्तेऽपि भावनीयमिति गाथार्थः ॥२६॥

उक्त निमित्तद्वारमयाबीपनाद्वारमाह ।

जच्चाइधणाण पुरो, तग्गुणमत्थं पि कहिय ज लहइ । सो जाईकुलगणकम्म—सिप्पआजीवणापिडो ॥

व्याख्या—आत्मादीन्येव यान् स्वोत्कर्षादिदेहतया विचं तेषां प्राद्वणादीनां ते आत्मादिपनात्तया च विप्रवेर्जातिरेय प्राक्कण-
 त्वादिका धन तथा सप्तो सर्व्वजनोत्कृष्टभात्तन प्रस्थापयति, निर्व्वहति च । आरक्षकादीनां कुलमेव धन तेन तेषां निर्व्वर्त्तादिभाषाद् ।
 मञ्छादीनां बाहुमुष्टिपुडादिक्रियैव धनं । कृषीवलादीनां हलवादनदिना कृष्यादिकर्मैव, चित्रकरादीनां चित्रकरणादिशिल्पमेव
 धनमिति तेषां आत्मादिधनानां दातॄणां प्राद्वणानां पुरतोऽन्तः 'तग्गुणं'ति तेषां आत्मादिधनानां समन्धी गुणो आत्मादिधम्मो
 यसात्मनः स तद्गुणस्तं दातॄत्तमान्तात्मादिधर्मकमित्यर्थः । आत्मानमपि न केवलं परमित्यपेरप्यर्थः । कथयित्वा तत्सत्कहवनादि-

क्रियाविज्ञातृत्वस्वचनव्याजेन स्फुटवचनेन वा प्रकाशयेत्यर्थः । यं पिण्डमगनादिरूपं लभते स्वजात्यादिपक्षपातरञ्जितेभ्यो ब्राह्मणा-
दिभ्यः सकाशात् प्राप्नोति साधुः, सोऽनन्तरोक्तः पिण्डः । किमित्याह जातिश्च कुलं च गणश्च कर्म च शिल्पं च तानि यथा एतानि
वक्ष्यमाणार्थानि तेषामजीवना सा तथा, तथा लब्धः पिण्डो जातिकुलगणकर्मशिल्पाजीवनापिण्डः । जाल्याजीवनापिण्डः, कुला-
जीवनापिण्ड इत्यादिनामाभिधेयाऽसौ भवतीत्यर्थः । कथं पुनरसौ तद्गुणमात्मानं प्रकाशयतीत्युच्यते । यथा कश्चित्साधुर्भिक्षासदनं
भिक्षार्थं ब्राह्मणगृहे प्रविशति । ततस्तत्सुतं होमादिक्रियाः सम्यगकुर्वणं दृष्ट्वा तत्पित्रभिमुखं जल्पति, यथाऽवितथवितथहवनादि-
क्रियाकरणाद् ज्ञायते, यथैव विज्ञातृवेदादिशास्त्ररहितस्य द्विजस्य सुत इति, वेदादिशास्त्रपाश्चर्यस्थितो चासाविति तत्पितुः कथयति
यद्वा निजसुतं क्रियां कुर्वणं साधुमवलोकयन्तं दृष्ट्वा द्विजः पृच्छति यथा साधो ! त्वया किं हवनादिक्रिया सम्यगसम्यग् वा विज्ञा-
यते येनेत्थं निरीक्षते ततः साधुर्व्रते, यथा समिन्मन्त्राहुतिस्थानयागकालघोषादीनाश्चित्य सम्यगसम्यग् वा क्रिया स्यात् । तत्र समिधः
पिप्पलानामार्द्रप्रतिशास्त्रादिलखण्डस्वरूपा यत्र यथावत् प्रयुज्यन्ते, एवं मन्त्रा ओमित्याद्यक्षरच्छन्दरूपा, आहुतिरग्नौ नृतादेः प्रक्षेपाख्या,
स्थानमृत्तुटादिरूपं, यागोऽश्वमेधादिकः, कालः प्रभातादिः, घोरो ध्वनिरूपो, यत्र यथावत् प्रयुज्यते सा सम्यक् क्रियेति । यत्र च
समिधादयो न्यूनतया अधिकतया विपर्ययेण वा प्रयुज्यन्ते, न यथावत् सा त्रिविधा असम्यक् क्रियेति । तदित्यमाहारादिलिप्सायां
व्याजेन तत्समानजातिकस्यात्मनः प्रकाशनं विधीयते । तत्र च स ब्राह्मणस्तच्छ्रुत्वा गार्हस्थ्ये ब्राह्मणोज्यमित्यध्यवस्य भद्रकः सन्
स्वजातिपक्षपाताद्यदाहारादि दापयति तदाजीवनादोषवत्स्यादथ मां तस्तदाऽस्माकमयमुपहासं करोतीत्यादि विचिन्त्य गृहनिस्सारणादि
कुर्यात् । यदि ब्राह्मणः (णोऽ) सन् कुतोऽपि किञ्चिद् ब्राह्मणक्रियादिकं ज्ञात्वेत्थं ब्राह्मणत्वं प्रकटयति तदा अपरोऽपि भावतो मृषावादः

स्यादिति । यदा पृथोऽपृथो ब्रह्मणोऽब्रमित्यात्मानं चोतिषन्तं साक्षादेव कथयति तदा स्फुटवचनेनैव तदुणात्मनः प्रकाशनासा-
 न्युपजीवनं भवति । तत्रापि मायामृगवादादयो दोषा वाच्याः । एव द्वात्रिंशद्विजातेरप्युपजीवनं द्वेषम् । कुलोपजीवनं यथा उग्रकुलेषु
 भिन्नार्थे प्रविष्टं साधुरुग्रपुत्र इति ममृतीनि समारचयंतं दृष्ट्वा तत्पितरमाह, यथा इत्यादीनामवितथाऽकरणद् द्वायते यथा सुशिक्षित-
 प्रक्रियस्योग्रपुत्रोऽप्यभित्यादि एवं भोगादिकुलेष्वपीति । गणोपजीवनं यथा ब्रह्मादिगृहे भिक्षार्थे प्रविष्टः साधुस्तान् युद्धादिक्रियानिरतान्
 व्यपलोचय कथयति । यथा ब्रह्मज्ञानं युद्धप्रस्तावे वासुदेवादिप्रतिमाप्रणमनस्त्रपणधुयोधनादिव्यवस्थाभाषणं तथा कलाढ(अक्षबाट)के
 प्रविष्टस्यैकस्य भक्तस्य निजभूग्याक्रमणेन प्रतिद्वन्द्वियल्लुपताय पार्श्वे गमनं ग्रीवावस्थादि च स्यात्, धरणिपातछुत्तांकयुद्धादिप्रफटन
 च भवतीति । ततो मह्यं दद्यात्तौ गार्हस्थ्य आसीदिति स्वर्गपक्षपातादाहारादि दापयन्तीत्यादिपूर्ववत् । कर्मार्जोवनं यथा कृषी-
 बलस्य गृहे भिक्षार्थं प्रविष्टः कृषीबलस्य पुरतः साधुर्मन्यति यथा यदि प्रभूत द्रव्यं कृषिकरावकादणिगादेः कृषीबलो लभते तदा
 इत्यादीनि द्युमानि करोति । अथ स्लोकं तदा अन्यथापीति । कृषिकरावर्षकोऽपि यदि प्रभूतद्रव्यपान् स्यात् तदा तानि द्युमानि कार-
 यति । अथ स्लोकद्रव्यपान् तदा अन्यथापीति । तच्छ्रुत्वा गार्हस्थ्ये कृष्यादिकर्म निपुणोऽसावासीदित्यादि पूर्ववत् । शिल्पजीवनं
 यथा शिल्पिनो गृहे प्रविष्टः शिल्पिनः शिलावर्षकदेः पुस्तो जल्पति यथा यदि प्रभूत द्रव्यं शिल्पी लभते तदा द्युमानि देवकु-
 लादीनि कारयति । अथ स्लोकं तदा इतरथा । एव कारावर्षकेऽपि वाच्यमिति । तत्र शिल्पिकोऽसौ पूर्वमासीदिति संभाव्य स्वशिल्पि-
 त्वपक्षपातात्तस्यासाधनानां दापयतीति । एव च यदुपजीवनेन यः पिण्डो लभ्यते स तेन व्यपदेश्यो ज्ञेय इति गाथार्थः ॥६३॥

अमुना जात्यादीन्यन्तरगायोचरादौपाचानि व्याख्यस्तुमाह ।

माइभवा विष्पाइ व जाइ उग्गाइ पिउभवं च कुलं । मल्लाइ गणो किसिमाइ कम्म चित्ताइ सिप्पं तु ॥६४॥
 व्याख्या—मातृभवा जननीसमुन्धेत्यर्थः । यद्वा विमादिका ब्राह्मणशत्रियवैश्यप्रभृतिका, वा विकल्पे जातिलोकप्रतीता ज्ञेयेति शेषः । तथोग्रादि उग्रभोगशत्रेक्ष्णाकादिकं । तत्रोग्रभोगावादिदेवेनारक्षकत्वेन गुरुत्वेन च व्यवस्थापितौ वंशविशेषौ, क्षत्रियाः प्रतीता, इक्ष्वाकवो नाभेयवंशजा इति । यद्वा पिउभवं जनकसमुत्थमित्यर्थो, वा विकल्पे कुलं ज्ञेयमिति शेषः । तथा मल्लादिर्मल्लमारस्वत-
 लक्षणी बाहुलङ्गयोद्धृप्रभृतिसमुदायो गण उच्यते इति शेषः । मल्लगणगणारस्वतगणस्वरूपं तु लोकरूढितो ज्ञेयं । तथा 'किसिमाइ'
 चि मकारस्य लाक्षणिकत्वात् कृष्यादिकर्षणवाणिज्यप्रभृति 'कम्म' चि कर्म विज्ञेयम् । तथा चित्रादि आलेख्यलेपादिकं तूणनसीव-
 नादिकं वा शिल्पं शिल्पशब्दवाच्यं स्यात् तु शब्दश्च कर्मशिल्पयोर्लक्षणांतरद्योतको यथा अनानाचार्योपदिष्टं कर्म आचार्योपदिष्टं

शिल्पमित्यनयोर्भेद इति गाथार्थः ॥६४॥

उक्तमाजीवनान्नारमथ वनीपकदारं व्याल्यतुमाह ।

पिंडट्टा समणातिहि—माहणाकिविणसुणगाइभत्ताणं । अप्पाणं तवभतं दंसइ जो सो वणिमो चि ॥६५॥
 व्याख्या—पिण्डार्थमुपलक्षणत्वात् भोजनवत्त्वादिनिमित्तं भक्तादिलिप्सयेत्यर्थः । आत्मानं तद्भक्तं दर्शयतीति योगः । केवा-
 मित्याह श्रमणातिथिब्राह्मणकृपणशुनकादिभक्तानाम् । इह च निर्ग्रन्थशाक्यमत्तापसगैरिकजीवभेदात् पञ्चधा श्रमणाः स्युः । तत्र-
 निर्ग्रन्था यतयः, शाक्या वन्दकाः, तापसा यनवासिपाखण्डिनः, गैरिकाः परिवाजकाः, आजीना गोशालमतानुमारिण इति । तथा
 अतिथयोऽध्वस्विन्नप्रार्घुर्णकादयः, ब्राह्मणा विप्राः । उपलक्षणत्वादनेऽपि च दुर्मनोऽवान्धवातंकवज्जुंगिताः कृपणप्राया द्रष्टव्याः ।

तदुर्भनस इष्टवियोगादिविधुराः । अवान्यथाः स्वप्नानादिरहिताः । जातदुर्बन्त आकस्मिकव्यराधुपेताः । शुद्धिताज्ञा कर्चित्तहस्त
 पादाद्यवयवा इति । ह्युनकाः श्वान आदिर्येषां ते ह्युनकादयः आदिशब्दात् काकशुक्रयश्चप्रतिमादिग्रहः । ततः श्रमणाश्रयतिथयश्चे
 त्यादि द्वन्द्वस्तेषां यक्ता बहुमानपरा चे गृहस्थास्तेषां पुरतः आत्मान स्व, किमित्याह (ग्र० २५००) तद्भक्तं तेषु धर्म्यादिषु विप-
 र्येषु भक्तं बहुमानवन्त दर्शयति प्रकाशयति यः साध्याभासः स 'वर्णीयो'ति प्राकृतत्वाद्दनीपक इत्युच्यते । कथं पुनरात्मा तद्भक्तो
 दृश्यते ? उच्यते श्रमणादिद्वयसाकरणत इति । यथा कश्चित् साधुः मिथार्यं गृहे प्रविष्टो निर्ग्रन्थानाभित्य यत्किं यथा नो भावक
 तिलकः । तदैते गुरवः सातिशयश्रुतोपेताः ह्युदक्रियानुष्ठानपालनपरा असत्यं मोक्षाभिलाषिण इति । तथा द्वाक्योपासकगृह प्रविष्टः
 द्वाक्यपास्तत्र मुञ्जानान् दृष्ट्वा तद्भक्तानां पुरतस्तत्प्रशंसां कुरुते, यथा अहो द्वाक्याश्चित्रलिलिता इव निमला मुञ्जते । युक्तमित्यं
 मीषतु । तथा दयालवो दानशीलाश्चेते । तथा एवमभवदत्यन्तं मेपुनप्रसक्तेषु द्विलेख्यपञ्चनादि दत्तं न निष्फल भवति किं पुनः द्वा-
 क्यमुनिष्पिषति । एव शेषानपि आपसादीनाभित्य तत्प्रशंसाकरणेन वनीपकत्वं ज्ञेयम् । अतिथिमत्केषु (क्तानां) पुरतोऽतिथिदानं प्रशस्य
 वदति यथा प्रायेण लोक उपकारकेषु प्रस्युपकाराय यतते, तत्प्रदा परिचिचे वा, तन्मिथया आश्रिते वा नतु मार्गपरिश्रान्तातिथि-
 रूपमार्घ्यणकेष्वतस्तेषाममथनादि दत्तं महते पुण्याय, तस्यैव च दानं प्रशस्यमुच्यते इति । आश्रयभक्तानामप्रतत्तत्प्रशंसाद्वारेण तदान-
 माहात्म्यं ख्यापयति । ज्ञातिमात्रोपजीवेष्वपि द्विलेखु दत्तं यत्कादि बहुलं स्यात् । किं पुनर्यजनादिपद्कर्मनिरतेषु धर्मकथादिना
 जननिस्तारकेषु तदत्तं हि प्रभूतकालवेधसर्गादिसुखफलकृदिति । कृपणभक्तानां पुरतस्तदानोपपृहणां कुरुते । यथा अयं लोकः
 पूजितपूजकस्ततो य एव पद्मवन्धनीनीनाम्नेभ्योऽञ्चनादि दद्यात् स एव दानपथात् जगति गृह्णातीति उत्प्रशंसां कुरुते । यथा किल

बलीवद्दीनां जगत्यंकटलभ्यंस्तानृणाद्याहारः, ये च च्छित् छित्तिवर्षं शब्दपूर्वकं लघुडादिहताः श्वानः सर्व्वदैव वर्त्तन्ते, न
तेषां सुखलभ्योऽशनाद्याहारोऽस्तः कष्टं सहते, तथैते यत्र कैलासे गौरीमहेश्वरी किल त्रैलोक्यप्रधानौ निवसतस्तत्स्थाननिवासिनः परं
तस्मादायाता गुह्यकदेवविशेषा एते श्वाकृत्या मत्पां चरन्ति तथा अशनादिदानेन पूजकानामीप्सितकारिणः, तददायकानामनीप्सित-
कारिणश्च स्युरतः पूज्या एते इति । एवं काकशुकादिषु शुभाशुभादिनिवेदनपठनादिकं बहु तं प्रशंसति । यक्षादिभक्तेषु (क्तानां) पुरतः
साधो । कीदृशोऽयं किं गुणो वा यथादिरिति पृष्टोऽपृष्टो वा तत्प्रशंसादिकं कुरुत इति । तदित्ये वनीपकलकरणेन कृपणभावद-
र्शनेनोत्पादितः पिण्डो वनीपकपिण्ड इत्युच्यते । बहुदोषदुष्टशायं यतोऽत्र धार्म्मिकेऽधार्म्मिके वा पात्रे दानं दत्तं निष्फलं न भवती-
त्येवमप्युक्तेऽपात्रदानप्रवर्त्तनां समाश्रित्य मिथ्यात्वस्थिरीकरणदोषः स्यात् । यदा तु कुपात्रे शाक्यादिके प्रशंसारूपं वनीपकत्वं कुरुते
तदा विशेषतो दोषान्तस्य स्पृस्तथाहि शाक्यधर्म एव शुभ इति विपरीतबोधस्य लोके दाढ्यापादनान्मिथ्यात्वं स्थिरीकृतं स्यात् ।
तथा यदि शाक्यसत्कोपासका भद्रकाः स्पृस्तदा स्वगुरुवर्णनारजितासस्त आश्रयकर्मग्राहारं ददुर्गुहादि सत्कपर्यालोचनं च विदध्यु-
रिति संयमविराधना । यद्वा शाक्यप्रशंसाभावितांतःकरणस्तथाविद्याहारलुब्धश्च स एव च कदाचिच्छाक्यत्वं प्रतिपद्येत । तथा मृपा-
चादथ तत्प्रशंसया कृतः स्यात् । तथाहि हस्तमुखादिचलनाचित्रलिखिता इव सुस्रुते इत्यलीकं । सनिचजलपानादिना तु दयालव
इति व्यभिचारि । तदर्थपाकनिष्पन्नाहारस्याभ्यवहारेण तु प्राणातिपातानुमतिर्तोऽभयप्रदानाभावाद्नरुचित्वमस्यमिति । अथ प्रा-
न्ताः स्पृस्तदाऽन्यजन्मन्येभिर्न दीनादिभ्य आहारादिदत्तमित्याहाराद्यर्थं श्वान इव दीनास्यं दर्शयन्तीति स्वोपासकाग्रतः शाक्या जल्पे-
युरिति प्रवचनविराधना . तथा प्रत्यनीका अस्माकमेते वर्त्तन्तोऽतोऽस्मदुपासकगृहेषु मैते भूयोऽप्यागच्छन्तिविति विचिन्त्य विषादि

दापयेशुरिति साधोरात्मविराधना स्यात् । एवं ब्राह्मणादिष्वपि प्रशंसार्थां भिष्यात्वस्मिपरीकरणशृणावादादयश्च दोषाः स्युरिति गाथार्थः ॥

उक्तं वनीपकदारमय चिकित्साश्रावणमाह ।

भेसज्जवेजसूरण—मुवसामणवमणमाइकिरियं वा । आहारकारणेण वि दुविह, तिगिच्छं कुणइ मूढो ॥६६॥

व्याख्या—यहमबादरमेदाव् द्विविधा चिकित्सा स्यात्तत्राप्याया द्विविधा तां वक्तुमाह 'मेराजवेजयण' ति तत्र भैषज्य त्रिफलाद्यौषधविशेषो, यैषो भिषक् तयोः स्वपना उल्लिखना जनभिष्यस्य रोगिण एवबुद्धयानभोधनेरन्यर्यस्तां करोतीति योगः । यथा 'कविट् रोमाचो गृही मिश्राद्ये गृहे श्रविष्टे साधु इन्द्रा भगवन् ! एतस्य सदीयव्याधेर्जानीये कमपि प्रतिकारम् ? इति पृच्छति त माह मो भ्रावक ! यादृक् सवेद गन्नादिक वेदनाहेतुरस्ति तादृशं मयाप्यासीच्चचातुकेनोपधिना मम नष्टवेदनमभूदिति ततोऽस्य (स्यान-भिष्यस्य) सतो भैषज्यकरणाभिप्रायोरित्यादनाव् भैषज्यस्वचन कृत । यदा रोगिणा चिकित्सां पृष्टो वक्ति किमह वैदो येन रोगप्रतीकारं ज्ञाने ? इति । एव च गदता रोगिणोऽनभिष्यस्य सतो वैष पृच्छामीति परिणतिविधानाव् वैदस्वचन कृतमिति । इयं च हिरूपपि यहमचिद्विसोयेको मेदोऽय पादरथिकित्सा माह । 'उवसामणवमणमाइकिरियं व'चि तत्र सर्करादिमषणोर्नोदीर्णयिषादेरुपशम उपशमन, पटोस्यादिकदुःकोपधसयोगनिष्पन्नस्वपानादिनोचंमृद्विरण वमनं आदिग्रहणात् काथकरणस्वेदनविरेचनसिरोवेवक्षाराभि-कर्ममादिक्रियाग्रहः । मोऽलाद्यणिकस्तत् उपशमन च यमन च ते आदिर्यस्याः ॥ चासौ क्रिया चोपशमनवमनादिक्रिया तां, वा विफल्ये, इत्येवं द्विविधचिद्विरसां करोतीति योगः । उपलक्ष्यत्वादन्येन वा कारयति । किमर्थमेतां करोतीत्याह आहारस्य तुच्छाग्रासः मात्ररूपस्य कारणेनापि तन्निमित्तमपि न केवलमुपकरणादिकारणेनैवपेरथो द्विविधचिकित्सां ग्रहमबादरमेदाव् द्विप्रकारप्रतीकारं

करोति सूत्राद्वारेण साक्षाद्वा विधत्ते मूढः संयमनिरपेक्षत्वान्मूढधीरिति । तथाहि चिकित्साकाले चिकित्सां कुर्वन्तो यतेः कन्दमूला-
दिजीववधेन काथकथनादिपापव्यापारकरणादसंयमः स्यात् । तथा नीरुक् कृतो गृहस्थस्तप्तायोगोलकवत् प्रगुणीकृतदुर्वलान्धव्या-
घ्रवज्जीवघातं कुर्यात् । यथाह्यटव्यामान्ध्वेनाहारग्रहणशक्तेरभावात् दुर्बलः सन् व्याघ्रः केनापि वैद्येनान्ध्यापनयनेनाहाराग्रहणशक्तेर्ज-
ननाद्वलीकृतो बहूनां सत्वानामुपघाते वर्त्तन्ते एवं गृही नीरोगः कृतस्सन्निवि संयमविराधनोक्ता । तथा यदि दैवदुर्योगात् साधुवि-
हितक्रियानन्तरं रोगिणो व्याधेरधिगमं जायते तदा कुपितस्तत्पित्रादिर्वाह्यादावाकृष्य राजकुलदौ साधुं नयेदित्यात्मविराधना ।
एवं सति एते आहारादिलुब्ध्या एवंविधानर्थपरंपरां कुर्वन्तीति जनापवादः स्यादिति प्रवचनविराधनेति । तत् चिकित्साकरणेनो-
त्पादितः पिण्डश्चिकित्सापिण्ड इत्युच्यते इति माथार्थः ॥६६॥

उक्तं चिकित्साद्वारमथक्रोधपिण्डद्वारं व्याख्यातुमाह ।

विज्जातवप्पभावं निवाइपूयं बलं न से नाउं । दट्ठुण व कोहफलं, दिति भया कोहपिंडो सो ॥६७॥

व्याख्या—विद्या च औंकाराद्यक्षरवृन्दरूपा प्रतीता उपलक्षणत्वान्मन्त्रयोगादिग्रहः । तपश्च मासक्षणमादि तयोः प्रभावः
उच्चाटनादिमाहात्म्यं विद्यातपःप्रभावस्तं । तथा नृपादिपूजां राजामात्यप्रभृतिसन्माननीयतां राजादिवल्लभत्वमित्यर्थः । बलं सहस्र-
योध्यादिशरीरसामर्थ्यं । वा विकल्पे से तस्य साधोः सम्बन्धिघनं ज्ञात्वा अवबुध्य तथा दृष्ट्वा साक्षादवलोक्य वा विकल्पे किं तदि-
त्याह क्रोधस्य रोपस्य साधुसक्तस्य फलं शापदानेन कस्यचिन्मारणाद्यनर्थकरणरूपं कार्यं, यं पिण्डं गृहिणः साधवे इति शेषः ।
ददति यच्छन्ति कस्मात्कारणादित्याह भयाभ्रासाधया किलायं यतिर्भिक्षयाऽदत्तया कोपं गतो विद्यामन्त्रयोगादिभिरुच्चाटनादि,

मयमस्तु गायदनादिना गजराजग्यानु नगादेभिस्मातनदण्डादिना, घरीसामध्यन्निमुष्टिप्रहासदानदिना मामनर्थं प्रापयिष्यतीति ।
 न ममर्षय कोप न विन्देत्प्रादने मुक्त्य दातुं द्रष्टव्य कोपविन्दस्य प्रभुत्वावात् विद्यानय.प्रभुतीति तु तत्तदकारिराजान्ते
 वेति न विद्याविन्द्यादिभिः महत्स्य सधुर्माक्यमाउडुनीयमिति । न किमिरयाह । कोधादृषादिभ्यः विण्डः कोपविण्ड', न उक्त-
 द्यो विन्देयः । १६ षोडशतमं ध्वजसो सायरावे 'कोदे चेवात्सको' इत्येवमेतन्नायादिनामे वक्ष्यति । अथ तु मन्त्रायानासादेव

मन्त्रमन्त्रेद, कोप ध्वजसो यथा-

१६ आनि भरहासे नवरं जामेज इत्यरूप्यति । तस्य य एगो रिप्यो अ होमि मद्रममकमरजो ॥१॥ तस्य य मेदे ज्ञाय
 अहस्य मयममगरुणं सि । तस्य य मिदममरुजो रिमिदमरुजो मदात्सवजो ॥२॥ मामस्य य वारणय नंपस्यो तमिगदे सजो
 तेज । दिज्जते दहने नयपुमे भूमिदेवानं ॥३॥ तेनारि आद्या तो पटिमिदो वमयेहि तो दुरिजो । अबहिं दाहिरयेन, मयममणो
 निगमजो न सुणी ॥४॥ अह अर्चं माजुर्णं पंचमि दिजे वेव दिटरजोएण । यपसमुरसयं तस्म मासिप तो पुणो पसो ॥५॥
 पुनारि तदेव तेनं दिज्जने वमणान पयपुद्यो । दहणे तेनाविय, विममिया सेदि पटिमिदो ॥६॥ कुविजो नीमरिजो गो तदेर
 वपन मुदेन पयपन्तो । अबमि दिज्जह सि य आरुमणानुमतीय ॥७॥ तस्म रि मासियमये, तमागजो कदवि दिटरजोएण ।
 पुनारि तदेव तेहिं पटिमिदो निगमजो कुविजो ॥८॥ दिज्ज अर्चमि अन्न (य व) मुदेन वपनं मयनजो त धुणी । तं सोउ
 धेरेनं एगेन नृवारणनेज ॥९॥ चिन्तिपमिमेज सुणिजा, जहज्जहिं दाहिरिययेण । पुटजोवि दोमिवाता मा (तो अ) दिज्जो सि
 तस्य वत्तं ॥१०॥ दोमणुपमणरु दिट्ठ मंपव वरुवारं । एसो दिज्जो निस्सि(मर)ठ, वा मा सध्यानि रि मरंतु ॥११॥ मिदयणो

गंतूणं कहेइ तेणाचि मरणभीएण । इक्कारिय खामिच्चा पउरा दिस्सा य घयपुच्चा ॥१२॥ एवं जो इह लब्भइ स कोहपिण्डो बुच्चइ जिणेहिं । परिहरियन्वो एसो, हियमिच्छंतेहि सयकालं ॥१३॥ इति गाथार्थः ॥६७॥

उक्तं क्रोधपिण्डद्वारं, अथ मानपिण्डद्वारमाह ।

लाङ्घिपसंस(सउ)त्तिइउ परेण उच्छाहिओ अन्नमओ वा । गिहिणोभिमाणकारी, जं मगइ माणपिण्डो सो ॥

व्याख्या—लब्धिप्रशंसाभ्यां लाभश्लाघाभ्यां आत्मनो लब्धिमत्वं प्रशंसां चान्यतः श्रुत्वेत्यर्थः । 'उत्तिइउ'त्ति, उत्तानः गर्वित्रतो अहङ्कारवानिति यावत् । यद्वा अयं लब्धिमवानिति केनापि कश्चित्श्लाघितत्वां लब्धिविषयां प्रशंसामात्मनः श्रुत्वा, 'उत्तिइ उ'त्ति अहं मेव शोभन इति तथा गर्विग्रतः सन्निति व्याख्येयं । यद्वा परेणान्येन साध्यादिना उत्साहितस्त्वमेवास्य कार्यस्य करणे समर्थ इत्यादिवचनेन प्रेरितः । यद्वा अवमतोऽपमानितस्त्वया न किञ्चित् सिद्ध्यतीत्यादिवचनेन परेणैव तिरस्कृतो, वा विकल्पे । तथा गृहिणो गृहस्थस्याभिमानमहमनेन साधुना याचितस्ततोऽस्मै स्वकीयकलत्रादिकमदित्सु तिरस्कृत्यापि मया दातव्यमस्येत्येवंरूपमहंकारं करोतीति जनयतीत्येवं शीलोऽभिमानकारी यतिरिति शेषः । पुरुषाधम एवासौ योऽभ्यर्थितः प्रयोजनं न साधयितुं समर्थ इत्यादिवचनेनोत्तेजनकर्ता इत्यर्थः । यं पिण्डं सेवति ह्यदिरूपं. मार्गयति गवेपयति याचत इत्यर्थः, स मानादुत्पादितः पिण्डो मानपिण्डः स्यात् । अत्राप्युदाहरणं 'माणे सेवइयवुहुओ नायं' ति वक्ष्यमाणगाथावयवेन वक्ष्यति । तदपि स्वस्थानत्वादौव ब्रमस्तचेदम्, माने सेवतिंका-
शुल्लकज्ञातं यथा ।

गिरिफुल्लिय नाम नयरं आसि । तत्थय इंददत्तो नाम इब्भो, तस्स य पियंगुमइया नाम भारिया । तत्थ य सुसाहुजणपरि-

यरिया के बि धरिणो समोमदा । इउ य सत्य एगंमि पत्थावे सेवइयाऊमचो उबदिओ । सत्य पमाए चैव तरुणसमणार्ण परोप्पर
 केलीए उछावा पववा । तस्य एगेण सुइएण भणियं । जहा भो समणा अल भोयववेलाए परे बरे सेवइयाउ लब्भिमहिंति किन्तु
 पमाए चैव ओ ताउ अन्ह सवेसि जदिन्नाए भोयवकरणजोग्गाउ आणेइ सो नाम सदिमतो । तउ एगेण सुइएण बुचं जहाऽह
 आणेमि । इयेहिं भणिय आणेदिसि परे न घयगुलसदिवाउ ताहिं न अन्हं कख । सुइएण भणिय । आरिमियाउ । इच्छइ नारि
 भियाउ जइ न आणेमि ता, नियनाम पि न बदेमिचि गरुणं नंदिमायणं गहिंठं निग्गओ इददवइमस्स गिह पविट्ठो दिट्ठाउ
 य पउराउ सेवइयाउ रदाउ । घयगुलाणि पउणीकयाणि चिट्ठति । बहुपयारं पियंगुमइया सयासाउ ज्ञाइयाउ । सीए बाहं पढिसिदो ।
 तेण संजायाइकारेण पुत्तमवस्सं मए पयाउ गिण्हियज्जाउ । सीए भणियं अइ तुम किं पि लहिसि ता, मम नासउट्ठियाए सुनि
 जइ पि । तएणं नेहाउ निग्गाएण कोइ पुट्ठो जहा कस्स सन्तिउ इम गिहं ? तेण भणिय, इंददवइमस्स । सुइएण भणियं इहिं सो
 करय ? तेण बुचं परिसाए, तस्य गट्ठेण परिसाज्जणा पुट्ठा । जहा को एत्थ इंददवो इमो ? तेहिं भणिय, तेण किं कखं ? सुइएण
 बुच त किंचि जाइस्सामि, सो य तेसिं मइणिवइओ हएइ पि तेहिं बुचं अन्हे ज्ञापसु सो किंचिणो न किंचि दाहिंसी । इददचंण
 मम उहावणा भविस्सइ पि चित्थिय पुरओ ठाउ सुइओ बुचो जहा-अइ इंददवो इमे केलीए एयं अपंति, जं तुम मग्गसि त दा
 हाभि । सुइएण तस्स यमिचाररक्कसगत्य बुच । जहा एयसि एण पुरिसाहमाण समो महिलियासुमणिसो (माणसो) इवसि ता न
 मग्गेमि, अइ न परिसो ता इमीथे महालियाए परिसाए मन्हे किंचि तुमं मग्गेमि, तेहिं भणिय के छप्पुरिसाहमा ? । सो भणइ
 निमुणइ । सउंगुलि १ यगुदावे २ किंकरे ३ तत्थथायए ४ । गिदावतिट्ठिय ५ इइनए- ५ ६ पुरिसाहमा छओ ॥१॥ एतप सउं-

गुलिं ति जहा एगो आसि तत्थ य भञ्जाछंदाणुवत्तो, तस्स य मणोरम्मा नाम पिया । अन्नया य सीय-
काले मत्तारस्स पभाए चेव छुहा जाया । तेण सा पछंके ठिया भणिया, जहा पिए इण्हिं चेव अईव खुए, रंधेहि, तीए वुत्तं जह
एवं, ता अवणेहि चुल्लीए छारं आणसु इंधणं, पजालसु जलणं, देहि अइहणं, कोट्टाउ कट्टिय सोहिय थालीए खियसु तंदुले मुग्गे
य जाव रंधिऊण कहिजासु जेणाहमुट्टिऊण परिवेसेमि तेण पिया जं आणवेइ ति भणिऊण तहेव कयं । जाव तीए परिविड्डं । एवं
पइदिणं चुल्लीय(ए) छारं संवरंतस्स सडाउ अंगुलीउ पभाए लोया पेच्छंति तेहि हेरिऊण नाओ सडंगुलित्ति विस्सुए(ओ)य? तह नगु-
डावेत्ति जहा एगंमि ग्रामे भञ्जामुहजोयओ, भञ्जापेमपरवसो एगो कुलपुत्तओ होत्था । अन्नया भञ्जाए सो भणिओ । जहा पइदिणं
तलायाउ पाणियं आणेहि, सो य पिया जइ आइसइ ति भणिय दिवसे मा लोगा पेच्छिस्संति ति राईए पच्छिमपहरे पइ-
दिणं जलं आणेइ ति । तत्थ तस्स गमणागमणं करंतस्स तलायतडरुक्खेसु पसुत्ता वगा रुड(इ)ति भएण उडुंति । गामिएहि
चित्तियं को राईपच्छिमपहरे तलाए वगे उडुवेइ ति हेराविओ नाओ नगुडावेत्ति विस्सुओ २ । तहा किंकरे ति जहा किल
एगंमि गामे एगो कुलपुत्तगो नियमहिलाए अन्नंतं गाढाणुरागरत्तो होत्था । सो य पइदिणं पभाए उट्टिऊण आएसं मगइ ।
जहा दइए ! आइससु किं करोमि भणइ तलायाउ उदयं आणेहि पिया जं आइसइ ति भणिऊण तहेव करेइ । पुणो वि भणइ
किं करेमि । सा भणइ तंदुले छडसु एवं जाव से भोयणं देहि, उज्झसु उच्छिद्ध सोहेहि भायणाणि ठाणे नेऊण ताणि मुयसु तहा
ममं पाए पक्खालिय घएण फीणसुत्ति, जणेण नाओ किंकरो ति विस्सुओ ३ । तहा तत्थण्हायए ति जहा एगो भञ्जायत्तो आसि
वाणियपुत्तो तेणन्नया नियमञ्जा भणिया । जहा पिए अहं ण्हाउमिच्छामि तीए भणियं जइ एवं ता आमलए वट्टिऊण गइसु, ण्हा-

णपोचियं परिहसु, नियंतरीरे चोपपदसु घटयं गेणसु, तत्ताए न्हाउं अरिच्छं देवचणं कुणसु घटयं च जलसस भरिउं आगच्छउ
 सि । तेण विपयमा जं आइसइ सि भणिल्लण तदेव कय, एवं निष्पेयि । अयेण नाओ उत्थण्हायउत्ति विस्सुओ ४ । तहा गिदब्ब
 रिद्धिन्ति । जहा एणो तरुणपुरित्तो भत्तावणनिरेमभरो होत्ता अजया उन्मआ रसोए उवविट्ठा । तेण भोयणं जाइया । तीए
 मणिय थालं गहिल्लण मम समीवे आगच्छसु सो विपयमा जं आइसइ सि भणिल्लण तदेव आगओ । तीए परिविट्ठं भणिल्लो य जहा
 भोयणद्वाणे हाउ भुअसु । गओ य सओ तेण सुसस्समिण ति क्कउं एय आइय । तीए रंथीए तह द्वियाए चेव भणियं । मम
 ममीये थालं गहिल्लण आगच्छसु तेण सो गिदोविह उअइओ रिल्लसि सि गिदग्गसि सि विस्सुओ ५ । तहा इएनओसि,
 जहा एगस्स कुलपुण्यस्स नियमक्काए सवं विसयसुइमणुहवंस्स दातो जाओ । सो य खड्डलियाए चेव हिओ हुणपुरीस
 पोसिरइ । तउ हुणपुरीसेण वाअओ खड्डलियावाल्लोसयाइ च खरड्डियाइं दहूण भआए भणइ इमस्स बालस्स पुरीस थोविज्जण
 केदइ । तेण विपयमा जं आणावेइ सि भणिल्लण तदेव कयं । एवं निचयि अयेण नाओ इएनउ सि विस्सुओ ६ । ए एवे
 छप्पुरिताइमा कहियसि । तउ तेहिं दक्काले सअइइहासं इत्तन्नेहिं भणिय, एयस्स छथियदोसा संसि । ता मा एयं महिल्लि-
 याम्भुणिसं(माणसं)जायसु । इददत्तेण सुइगो भणिल्लो जहा जायसु ज ते रुइ । न एएसि सरिच्छोइं । सुइगेण भणिय अइ एव,
 ता थयगुल्लुत्ताउ पचमएणपमाणउ सेवइयाउ इण्हिहिं देहि सो य देमिचि भवन्तो सुइगं(गहिय) गहामिइइ चलिओ । जाव
 गिहदुवारे आगओ एत्थतरे सुइएण ज भआए सइ जपियं आसि त सवं कहियं । तेण भणिय जइ एव ता तुम एत्थेव गिह-
 दुवारे चिइसु । इकारिओ आगच्छसु पविट्ठो इंददत्तो पुट्ठा सा जहा रत्ताउ सेवइयाउ थयगुलाणि पउणीकयाणि ? तीए भणियं

आमं तेण तीसे वंचणात्थं गुलं पलोइऊण भणियं । जहा थोवो एसो गुलो अन्नो नि मालाउ उत्तरेहि जेणं दिए शुद्धावेमि । सा आरूढा माले, तेणावणीया निस्सेणी इक्कारिओ खुटुगो, सेवइयाण पत्तं भरिउमाढत्तं, जाव भेहिणी मालमज्झाउ गुलं गहाय उत्तरिउं लग्गा, ता. निस्सेणी नत्थि चि विम्हिया चिट्ठइ । ताव तं चेव चेह्णयं सेवइयाउ घयगुलजुत्ताउ लहंतं पासइ । अहो अहं अभिभूआ चेह्णएण चि अभिमाणा झरियहियया मा देहि २ इच्चाइ कोलाहलं काउं लग्गा । खुटुण्ण तीसे सम्मुहं ट्टिएण मए तुह नासियाए मुत्तियं चि कहणत्थं अंगुलियाए य नासियाउडं पसारिय दंसियं । पत्तयं भरेऊण गओ चेह्णओ । ते सन्वे साहूणो भुंजावियत्ति । एवं यो लभ्यते स मानपिण्डो दोषाश्चात्र वनितादेः प्रद्वेषात्मन्नादयः प्रवचनोपघातादयश्च ज्ञेया इति नाथार्थः ॥६८॥

उक्तं मानपिण्डद्वारं अथ गाथापूर्वाद्धिन मायापिण्डद्वारमाह ।

मायाए विविहरुवं रूवं आहारकारणे कुणइ ।

व्याख्या—मायया परयञ्जनात्मिकया बुद्ध्या मन्त्रयोगाद्युपायकुशलस्तन् रूपपरावर्त्तनेन निविधरूपं काणत्वकुब्जत्वदोषित्वाद्यनेकस्वभावमन्यान्याकारमिति यावत् । तत्र काणत्वमेकस्याऽङ्गो निमील्य सद्बोचनेन, कुब्जत्वं तु शरीरमनमात्, दोषित्वं त्वजुलीनां दुंदुलीकरणादाकुञ्चनादि वा ज्ञेयमितिरूपं निजशरीरसंस्थानं आहारकारणे मोदक्तादिनिमित्तं करोति विदधाति यः साधुस्तस्यैवं लब्धपिण्डो मायापिण्डः स्यादापादभूतिगतैरिव यद्वक्ष्यति 'मायाए साडभूह'ति । तदुज्ञातं च स्वस्थानत्वादत्रैव द्रुमस्तत्त्वेदं यथा—

इहेव जंबुदीवे दीवे दाहिणद्धुभरहे षणभन्नसमाउले मग्गहाजणवए पमुइयजणसंकुलं अइव रमणिजं रायगिहं नाम नयरं होत्था । तत्थ य पडिक्कलमयंगकुंभनिम्भेयणकेसरी पण्यसामंतमणिकिरीडमसणियचलणो सीहरहो णाम राया । तत्थय विस्सकम्भो नाम

नदो, तस्स य जयगुंदरीतिदुयणसुंदरी नामात्त दुबे दुदियात् । अबया य गाथागुणार्म विहरमाणसमणगणपरियरिया धम्मरुणो नाम
दुरियो तरेयेय नाणादुमसकिंभे परयरमणिज्जे गुणशिले चेदए सगेसहा, अन्धइ य ठेसिं आसादभुईं नाम सीसो बेसभासाइअणेण
विभाणइसलो, सो य भिक्खुकेण वसदीत्त नीहरिओ । संपओ भिक्खुईं विस्सकम्भुणो गिई । तत्थय पहाणो एगो मोयगो लदो ।
दुबारे निगएण तेण चितिये जहा एमो आवरियाण भविस्सइ सो अप्पणहा रुवपरावत्त कात्तं अन्न मग्गेमिं चि काणप्पह्व कात्तं
पुणो एमिदो, पुणो मोयगो लदो चितियमेस उवग्गयायाणं भविस्सइ चि अप्पणहा अन्न मग्गेमिं चि कुल्लप्पह्व कात्तं पुणो एमिदो
पुण उ मोयगो लदो चितियमेस संपादाइल्लसाहुस्स कारणवसेण अजं वसदीए चेव डिपस्स भविस्सइ चि । तदोसियरुयं कात्तं
एमिदो, तरेव मोयगो अप्पणइ लदो । इत्थं लोपणट्टिपुण विस्सकम्भुणा सो रुवपरावत्तं कुणंतो दिदो । तत्त असरिमवग्गिभाण-
संतुहेण अणेण चितियं । जहा सोइणो एस अम्माण मन्स भदो होइ । परं केण उगाएण वेत्तओ चि चित्तंतेण लदो उवाओ जहा
दुदियाहिं सुदिय वेत्तओ चि इफारावेज्ज लददुगएणभरणेण वटिसाभियो मणिओ य तुम्भेहिं वददिणं मत्तपाणगहणेण अन्ध
अणुगाहो निदेयव्यो चि । तद्वाणात्त गओ सो नियवसहिं । तत्त नदेव रुवपरावत्तयं जाणाविकए मआ भणिवा । जहा एसो तए
मोयगाइयाणेण तहा उवयरियव्यो दुदियात्त य लोमणत्तं भणियव्यात्त जहा अन्ध वसे इवइत्ति । तत्त दिये दिने विउल दाणं
तए सो लदेइ । विस्सकम्भुणो मआए रुवपरावत्तकणपुण्य एत्त दुदियात्त भणियात्त । जहा दाणसेणेइहासाइणा तुम्भेहिं तहा
कायए, जहा एस तुग्गएण वसे वट्टइ । तहिं तरेव कए । तत्त स विलासविण्योविलयाईहिं सवियात्तेट्ठाहिं नागदमणीहिं सुयगमिव
तस्स माणसं ताहिं तहा आगरितिय जहा सो उच्चियमज्जाओ अणुराववमज्जाओ वरिंमणपरिदासायं कात्तमाइत्तो । तत्त

अत्रादिणे तेहि एगंते भणिओ जहा तुज्झाणुरत्ताउ अग्हे परिणियं भुंजसु चि । इत्थंतरे उइन्नं तस्स चारित्तावरणिञ्जं गलिओ गुरू-
वएसो पणद्धो विवेगो, दूरीहूओ कुलाभिमाणो चि । भणियं एवं हवउ । परं लिगं गुरूणं समप्पेमि । गओ गुरुसगासं । पणमिऊण
काहिओ निययाभिप्पाओ । गुरूहिं भणियं वच्छ । तुम्हारिसाणं उभयकुलविसुद्धाणं विवेगरयणायराणं अवगाहियसयलसुत्तथाणं
नहु एरिसं उभयलोगगरहणिञ्जं समायरिउं जुत्तं । तहा हि-उत्तमकुलसंभूओ उत्तमगुरुदिकिखओ तुमं वच्छ । । उत्तमपगईय तुमं
कह सहसा ववसिओ एयं ॥१॥ अविय दीहरसीलं, परिचालिऊण विसएसु वच्छ मा रमसु । को गोपयंमि बुडुइ उदहिं तरिऊण
वाहाहिं ॥२॥ इच्चाइ, तेण भणियं भयवं । एवमेयं किंतु-विहुरीकयं मे हिययं ताहिं उच्चट्टहरिणनयणाहिं । तउ गुरूहिं तन्निबंधं
नाउ भणियं जहा-लिणसाहूचेइयाणं भत्तिपरो सम्मचनिच्चलो य हवेज्जासि चि । तउ रओहरणमुहपोत्तियं अगए मोत्तुं पाए नमिउं
पुज्जाणं कहं पिट्ठी दिज्जइ चि पच्छिममुहेहिं पाएहिं वसहीए निगंतूण गओ विस्सकम्मभवणं, परिणीयाउ ताउ, विस्सकम्मधुणा
भणियाउ जहा जेण एयावत्थंगएणावि गुरुणो सुमरिया सो उत्तमपगई एसो ता मज्झपाणाइ असुइपरिहारेण तुम्भेहि अच्छेयन्वं ।
अन्नहा विरज्झिहिई । सो य आसाढाभूई वाहत्तरीकलाकुसलो अणेगेहिं विन्नाणेहिं सव्वेसिं नडाणं मज्झे पहाणो नडो जाओ ।
पभूयदविणवत्थाभरणाइयाइ लेहेइ । अन्नया य अज्ज निम्महिंलं नाडयं नच्चियन्वं ति आइट्ठा नडा राइणा, तउ इत्थियाउ सव्वाउ
गिहे मोत्तुं नडा सव्वे आसाढभूयप्पमुहा राउलं गया । आसाढभूइज्जाहि अज्ज विरहोत्ति मज्जं पीयं मत्ताउ विगयवत्थाउ माले
पडियाउ चिहुंति । इउ य राउले परराइणो दूओ आगओ चि राइणो विक्खेवो जाओ । अणवसरो चि नडा झडत्ति नियत्ता ।
सट्ठाणेसु आगया । आसाढाभूइ य जाव नियमाले चडिओ, ताव दिट्ठाउ ताउ विवत्थाउ वीभच्छाउ गडयंडंतीउ लुहुंतकुंतलक-

लावात य सरियदुर्गंघात वमियमयगंधायद्रुपमिणिमिणितमच्छिद्यछन्नरीरदुर्गेणा विदवियदुधिविखत्तचरणयाहाड । तउ गरुय-
 संवेगमुवगओ चित्तिउ पयसो । जहा अहो मे मूढया । अहो मे निब्बिवेवया ! अहो मे दुड्डिलसिय ! जं पयारिसाण अमुईभूयाण
 नरगहेऊण षट्ठ तारिसं सुईभूय निब्बानसुदअणयं चारित्तइयसुल्लिख्य, अमयभूओ सुयधम्मो पणासिओ । सयलसोवत्तावासो मुक्को
 गुरुकुत्तवासो । अबिय 'निब्बानादिमुत्तपदे नरमवे जेनेन्नुधर्मांनिवते, तन्चे सत्तयपचारुकामजसुत्त नो सेवितु युज्यते । वेडुयंदि
 मडोपलौघनिचिंते प्राप्ते च रत्नाकरे, ताहुं इत्थमदीप्तिक्काचक्षकलं किं सांप्रत साम्प्रतम् ॥१॥ इत्यादि । परं अस्सयि अणुक्कला मे
 भवियब्बया । अस्सयि न किंवि नट्ट नट्ट नट्टोवि सुइठोवि पिअचिऊण पुणरवि परवलं जियइ । ता इण्हिं येय गुरुणं सणासे गंतुण
 पयारित्त सेवेमिषि चित्तिय नीवरिओ मात्ताउ । दिट्ठो विसकम्मुणा इगियागारेहिं तविसुओ । जहा विरसो एसो तउ आसकियचित्तेण
 तन्वात्तमवणे गण्ण गययत्थाउ णाउ दइण उट्टवित्ठण निमच्छियाउ पूयाउ निहवत्तणाउ किमेयं तुक्कमेहिं धिलसियं । निहा
 जभूओ सुक्कमाणं मच्चा विरसो गच्छइ चि । ता जइ नियच्चावेउ सक्कइ ता नियच्चावेह । अइ न सक्कइ ता पजीवण मग्गइ चि । तउ
 ताउ सत्तमत्ताउ परिहियनिययसणाउ गच्छंतास तस्स पायसु लग्गाउ । सामिय ! एगं अवराह खमिऊण नियत्ताइ मा अग्गे अणु
 रच्चाउ मच्चाउ अणादाउ नयसु । जउ दोसपरे वि जमे साहुणो खत्तिपरा इवति चि इत्ताइ भणितमाइत्ताउ । तेण भणियं मा किंवि
 भणइ विरसो हं । न इम पाणब्बए वि इण्हिं एपइ चि । जउ जइ सरिससइइरलं विज्झमिनि उज्झिऊण करिकलहो । अप्पचज्जु
 ज्झासं पि कहावि पामरणिइ पसो ॥१॥ ता किं तस्सेव रं सो यथा, सुगरिऊण विज्झ च । चलिओ किं विणियत्तइ षडुयाहि वि,
 परयणाहिं तहा ॥२॥ तउ निषय नाउं ताहिं एव, जइ एप ता, पजीवण कुणसुत्ति दत्तखणाय एवं हवउ चि पडिवसिय नियत्ति

ऊण भरहचक्रत्रिस्स चरियपसाह(थासर्ग)रहुवालं नाम 'नाडयं रइयं सत्तरत्तेण । विन्नत्तो तन्मणिण्ण किस्सकम्पुणा सीहराया जहा-देव ! आसाढभूइणा रहुवालं नाम नाडयं अपुण्वं रइयं । तं नच्चियव्वं' । रत्ना वुत्तं सिग्घं तं मह पुरउ नच्चेह, नडेण वुत्तं । देव महासामग्गीए तं नच्चेयव्वं । रत्ना वुत्तं जं किंपि मणह तमहं संपाडेमि । नडेण मणियं देव तत्थ दढपइच्चेहि आयरियविभूसि-एहि पचहि रायउत्तसेहि कजं ता, पसाई किजंतु, ताणि राइणा दिन्नाणि । ताणि आसाढभूइणा मणियाणि जहा जं अहं करेमि तं तुन्मेहि वि कायव्वं । तहत्ति तेहि पडिव्वं ते सिक्खविया नट्टविहा । तउ अप्पणा इक्खवागुव्वं भवो भरहचक्रवट्ठी ठिओ राय-पुत्ता पुण तस्स पाइक्का कया । तउ जहा भरहेण सट्ठीवाससहस्सेहि छुवंडभरहं साहियं । जहा चोदसरयणाणि नवमहानिहीउ य पत्ताउ । जहा बारवरिसिओ महारज्जाभिसेओ । जहा अणुत्तरा कामभोगा सुत्ता । जहा समिद्धं रज्जं परिपालियं, तहा सव्वं दरिसियं तं च कहकहवि साभिनयंतेण सच्चवियं । जहा राइणा पउरलोणेण य दढं हयहियएण परिहाणं एणं मोत्तुं सेसाणि वत्थाभरणाणि सन्वाणि वि बहुवाडए खित्ताणि । जाओ य अइमहप्पमाणो कणयस्स रासी । तं च वत्थाभरणाइयं सव्वं जयसुंदरीतिहुयणसुंदरीण पजीवणं जायं । तउ पुणो वि सो नडो अइअक्खित्तचित्तं सपरियणं रायाणं पासिय जहा भरहो आयंसगिहं पविट्ठो तत्थ सरीरं पलो-यंतो जहा अंगुलीए रयणपडणेण विसोहो दीसिउं पव्वत्तो तउ सव्वाभरणविमोक्खणेण उव्विणियपउमं पउमसरं पि च विसेसउवि-च्छायसरीरं पासिय संवेगघुवगयस्स केवलनाणे समुप्पन्ने । जहा कयपंचमुट्ठिलोओ गहियदव्वलिंणो रायपुत्तविंदपरिवुडो गिहाउ निग्गओ । तहा अप्पणा पंचहि पत्तस्सएहि सहिओ समणलिंणं घेत्तू पंचमुट्ठियं लोयं काऊण रत्नो धम्मलामं दातुं रंगमज्झाउ निगन्तु-पयट्ठो । तउ किमेयं ति जंपमाणेण राइणा अचंतं विम्हियाहि देवीहि य वारिउमाढत्तो । तेण भणियं किं भरहो गयदिव्वो

निपत्तो जेनाई निपत्तामि ति । नऱ भार नाऊय सुको, मज्जो मपरिचो गुरुमधीरं । ते नि पंचसायपुणमया सआए दुत्ताभिमार्णेण
 मचनमज्जउ मदिधदिक्का ठिया । वण्णा मध्येमि भारजो वि पत्तिवया । अजे भवति ते पंचमाए गिरमणेज काऊय मयमेय गुरु
 नेने पटिपत्तिनु अणुद्वान काउ वयद्वो वि । नउ तो निप्यसंवेगरमाउ अणुद्वानं काऊय सुमह सवजो ति । न न नाढय चिसगक
 म्पुत्ता इगुमपुरे नवियं । मरययि जयेगे सोया वयइया । मा नय वययता वणतेहि दिमेहि मध्ये वयइस्मति ति । मा अइवाने
 इवगमा न मरिमति ति मायरहि न नाउयं वहुनिचि । अय मायापिण्डो यमीनामकज्ज्यो, म्मानुपकप्रपुणंकम्यगिरगहकार्या
 दिमयोअजोअलो वापयादेन गृहने । यद्यपि यात्र तोमवद्यादेय मायया विविचरुपरकात्तोमध्यापारोप्यस्मि, तथाप्यय प्रापान्येन
 मायाया पुर विविधिरगणइत्येदेनेनेदे प्राव वद्विने ।

उक्तं मायापिण्डद्वाराय तोमपिण्डद्वारं मायावधौदेनाह ।

गिण्हस्समिम निछाइ, तो गहु अडइ लोभेण ॥६९॥

व्याख्या—अद्याहं प्रीत्ये आदास्ये कम्पमानस्तु तोमपृष्टापयेयया, इह इदं कल्पनाप्रत्ययुमपरं दोमनायाह तदेवाह ।
 श्रित्रयादि, मिहरेत्तरयोदकगृगपूजंमृत्निकमंशारधारमय्याहायं, तत्तत्तत्सात्कारणादेगम् विचिन्त्येत्यर्थः । गहु प्रचुरं निजोदरपूनेमधि
 कमटति गृह्य भाग्यति केनेत्याह तोमेन समगृह्या, ततो तोमाप्पारमाययता मागुना यदीदित्तन लभ्यते तज्जोमपिण्डः स्यान्
 गिहंकेमरपतेरित्, यइस्सयति 'लोभे केमरयमाहु पि । तदुदाहरणमपि सत्सानवादेव प्रमाः, तथेद यथा—

'थेयाए तवगरिणी अइअया, योयगूमज्जो आओ । त दइत्तं पारणए सो साह गिण्हइ पइण ॥१॥ जइ अज मया सुध्य सेणं अज

णाहयं परिहरित्ता । विउलं पि लब्धमाणं, धेत्तन्वा मोयगा चेत्त ॥२॥ ते वि सिंहकेसर-नामा जे मोयगा इह पसिद्धा । सुवहुं पि भूमिउं, ते धेत्तन्वा न उण सेसा ॥३॥ हियएण संपघारियमेवं लोलयाए सिग्वयरो । भिक्खवहुमणुपविट्ठो, पुरिमहुं जात्र परिअडिओ । ॥४॥ तेसिं अट्ठाय मुणी, तहवि न लद्धा इमेण ते कहविं । तो न य नियत्तिओ सो, निहाणुगेहं परिब्भमइ ॥५॥ गेहंमि तउ पत्ते, तस्स दुवारे भणिज्जमाणस्स । ठाणे, उ धम्ममलाभस्स सिंहकेसर य इह भणइ ॥६॥ सयलं पि दिणमईयं, परिभमंतस्स जाव रय-णीवि । संपत्ता नो नाया, पणहुच्चित्तेण किं चहुणा ॥७॥ रयणीए पहरदुगे, एवमडंतो कमेण संपत्तो । सावयगिहंमि एसोऽसत्थच्चित्तो (मोअग)त्ति ॥८॥ मुणिणो चोयणहेउं, युत्तं तो सावगेण जह भयवं । पुनो नवत्ति एसो, जो पुरिमट्ठो मए य पकओ ॥९॥ कहसु तुमं जइ पुनो गंठिस्सहियं करेमि तस्सुवरि । जेणाहमिइ युत्ते, पलोइयं साहुणा गयणं ॥१०॥ तो तारागणजुत्तो दिट्ठो गयणंमि निम्मलो चंदो । पच्चागयच्चित्तेणं तो नायं कालपरिमाणं ॥११॥ जह अट्ठगत्तसमओ, वट्ठइ उवढतो यत्तनो जत्त विलसियं जायं (?) । लखिखयमेयं जह मम चोयणदानत्थमेएण ॥१२॥ मग्गियमेयं पच्चक्खाणं तो मिच्छादुक्कडं देइ । भणियं च सानया । संत्तिया, उ मे चोयणा दिन्ना ॥१३॥ तट्ठणाउ नियत्तिय गंतूणं सुद्धथंडिले तओ । आगमभणियविहीए परिट्ठवितस्स समियस्स ॥१४॥ सुद्ध-ज्जवसाणपरस्स तस्स निददुधाइक्कम्मस्स, सयलजगुज्जोयकरं केवलणाणं समुप्पन्नं ॥१५॥ इत्येवं लोभपिण्ड इति गाथार्थः ॥६९॥

अथ क्रोधादिपिण्डचतुष्टये उदाहरणसम्प्राहिर्णी गाथामाह ।

क्रोहे घेवरखवओ, माणे सेवइय खुडुओ नायं । मायाएऽऽसाढभूई, लोभे केसरयसाहु ति ॥७०॥

न्याख्या—क्रोधं क्रोधपिण्डे, मृतकायंकृताः घृतपूर्णाः पक्वान्नविंशतिस्तैरुपलक्षितः क्षपको मासक्षणतपोविधायी यतिर्ज्ञातमिति

योगः । तेषामग्राप्तौ तस्य क्रोधभावात् । तथा माने मानपिण्डे सेवतिष्ठा रादा। सस्यसेवा(यतिष्ठा)स्तदुपलक्षितः शुद्धको लभ्यते।
 ज्ञात निदर्शन वाच्यः । तातामतामे तस्य मानभावात् । तथा मायायां मायापिण्डे आपादभूतिनामा यतिर्ज्ञात । तेन मोदकलाभमा-
 भित्य मायाकरणात् । तथा लोमे लोमपिण्डे सूचनात् सिद्धेसरिकलद्दृक्कविद्येयास्तत्र सस्यीकृतेन गोदुग्धसिक्तेन रविकरशुग्दयिणेन
 परिशोचितलब्धसुतमिष्टुतपुक्तेन नृद्गाटकफलचूर्णेन ये निम्बभा मोदकास्ते सिद्धेसरिकलद्दृक्कविद्येयास्तत्र सस्यीकृतेन गोदुग्धसिक्तेन रविकरशुग्दयिणेन
 ज्ञात वाच्यत्वाद्गुह्येन लोमविधानादिति ज्ञातयतुष्टयकम्यतासमाप्यर्थः । मावार्थस्तु कथानकागम्यस्तानि तु
 पूर्वं स्वस्थान एव कथितानीति मावार्थः ॥७०॥

उक्तं क्रोधादिपिण्डवत्तुष्टय सोदाहरणमय सस्तवकरणद्वारमाह-

शुणणे सवधि सथवो बुरा सो, य पुन्व पच्छा वा । दायारं दाणाड, पुन्व पच्छा व ज शुणइ ॥७१॥

व्याख्या—इह संस्तवशब्दः स्मृधायां परिचये च वर्तते, इत्यर्थद्वयवृत्तिरपि गृह्यते, इत्याह 'शुणणे सवधि'चि तत्र स्तवने
 गुणस्तुती, 'सवधि' चि विमक्तिलोपासम्भन्धिनि मायादिनात्रकथनया स्वात्मन्यकरणे इत्येव स्मृधायापरिचयमेवतत् संस्तवो द्विधा
 द्विभेदः स्यात् । गुणसंस्तव सम्भन्धिसंस्तवमेत्यर्थः । स च पुनरैकैकः सस्तवो द्विभेदः स्यात् । कथमित्याह । 'पुनर पच्छा व'ति
 विमक्तिलोपात् पूर्वं पूर्वसंस्तव इत्यर्थः । तथा पश्चादिति पश्चात्संस्तव इत्यर्थः । वा विकल्पे । अथ पूर्वपश्चाद्युभेदेन द्विविधमपि
 गुणसंस्तव व्याख्यातुमाह । 'दायारमित्यादि' दातारं दापकं दानादेयवितरणात् पूर्वं प्रथमं देयेऽलन्धे सतीत्यर्थः तथा पच्छावति
 दानात् पश्चादानोत्तरकालं देये लन्धे सतीत्यर्थः । वा विकल्पार्थो, यत् स्तौति वर्णयति स पूर्वसंस्तवः पश्चात्संस्तवश्च । तत्र भिक्षार्थे

प्रविष्टः साधुरीश्वरादिकं कमपि दातारं यद्दानात् पूर्वं सत्यासत्यैरौदार्यादिभिर्गुणैः स्तौति यथा अहो ! योऽस्माभिर्दानपतिः पूर्वं वार्त्तामात्रेणैव श्रुतः सोऽद्य प्रत्यक्षमवलोकितस्तथा नेहशा औदार्यादयो गुणा अपरस्य श्रूयन्ते । तथा धन्यस्त्वं यस्येदृशा गुणाः सर्वत्रापतिस्खलिता दिग्वलयव्यापिनः प्रसरन्तीति स पूर्वगुणसंस्तवः । तथा दाने दत्ते यत्संस्तौति यथा निजदर्शनेन त्वयाद्यास्मल्लोचने विमलीकृते यतो गुणिदर्शने किल प्रतीतिजनकत्वेन चक्षुषी निर्मले स्यातामिति नेदमद्भुतं तथा तव गुणश्रवणं सत्यतया सज्जातं । यच्चदर्शनात् पूर्वमेवविधगुणः स श्रूयते तत् किं सत्यमसत्यं वेति शङ्का ममासीत् , साम्प्रतं त्वदर्शनाद्यथाभूतः श्रुतस्तथाभूतस्यैव दर्शनाभिः शङ्कितं सम्पन्नमिति स पश्चाद्गुणसंस्तव इति । उभयरूपेऽपि चात्र मायामुषावादासंयतानुमोदनादयो दोषा वान्या इति गार्थार्थः ॥७१॥

अथ सम्बन्धिसंस्तवं पूर्वपश्चाद्भेदेन द्विविधमिति वक्तुमाह ।

जंणणिजणगाइ पुव्वं, पच्छा सासुससुरयाइ जं च जई । आयपरवयं नाउं, संबंधं कुणइ तदणुगुणं ॥७२॥

व्याख्या—जननीजनकौ मातापितावादी प्रथमौ यस्य भगिनीभ्रात्रादिसम्बन्धस्य स सम्बन्धसम्बन्धिनोरभेदोपचाराज्जननीजनकादिसम्बन्धः स किमित्याह । ‘पुव्वं’ति, पूर्वसंस्तवः स्यात् जनन्यादीनां पूर्वकालभावित्वात् । तथा ‘पच्छ’त्ति, पश्चात्संस्तवः स्यात् क इत्याह श्वश्रूश्चशुरादिः इहापि सम्बन्धतद्वतोरभेदात् श्वश्रूश्चशुरौ भार्यदेर्मतापितरौ तावादीर्यस्य कलत्रपुत्रशालकादिसम्बन्धस्य स तथेति । एवं पूर्वपश्चाद्भेदेन सम्बन्धिसंस्तवस्वरूपमभिधाय यथा यतिस्तं द्विविधमपि करोति तथाह—‘जं च’ेत्यादि, च-शब्दः सम्बन्धद्वयापेक्षया समुच्चयार्थः । ततश्च यं कञ्चन सम्बन्धं करोतीति योगः यतिः साधुः । किं कृत्वेत्याह आत्मपरौ प्रतीतौ

तयोर्ध्वस्तारुण्यद्वयादिलक्षणफालकृता छरीरावस्वात्मपरवयस्तन्नात्वा अवबुध्य, किमित्याह सम्बन्धपरित्यगं, पूर्वकालभाषिमात्रा
दिनात्रकपटनो पश्चात्कालभाषिषधभादिनात्रकयोजनो वा कुरुते मिश्रार्थं गृहे गतो गृहिणा सदाशारादिलिप्सया विधत्ते । कीदृश
सम्बन्ध करोतीति आह 'तदनुगुणमिति' तयोरात्मपरवयसोरनुगुणमतुल्यं स जनन्यादिनात्रकपटनारूपः सम्बन्धः पूर्वसम्बन्धिसंस्तवो
हेय इति प्रक्रमः । शय्यादिसम्बन्ध पश्चात्सम्बन्धिसंस्तव इति । क पुनस्तौ स्वपरवयो ज्ञात्वा तदनुगुणं सम्बन्धं कुरुते ? उच्यते,
यथा कश्चित् साधुमिश्राधर्म्यं कस्मिंश्चिद् गृहे प्रविशति, ततः काञ्चिन्निजमात्रादिसमानामृज्वीं दात्रीमयेक्षयाहारदिलम्पटतया मातु-
स्वादिपटनार्थं मातृस्वानेनापृतिपूर्वकं गलदधूषी लोचने कर्तुमारभते ततस्तथा किं त्वमीदृजो इत्यसे इति पृष्टः सन् सम्बन्धवद-
नार्थं समग्रद वदति यथा मम स्वसदृशी मात्रायाऽभ्युदिति । तत्र यदि स्वयं तस्मै दात्री तु मन्थयया दृढा वा तदा ममेदृशी माता
वधूष्याऽस्ति स्मेति अवपति यदि च स्वयं सा च समानवयास्तदा ममेदृशी स्वसा भार्या वा वधूषेति वदति, यदि च स्वयं मन्थय-
वयाः सा तु तस्मै तदा ममेदृशी पुण्यभ्युदिति भाषते । यदि स्वयं पृष्टः सा च तस्मै सा वा तदा ममेदृशी दोहित्री पौत्रिकादि-
र्वासीविति जल्पति । तदत्र सत्तरकरणेनोपलब्धः विष्टः संस्तवपिण्ड इत्युच्यते । इहापि च मायाभूषायादावयो दोषा यान्याः ।
तथा परस्परं स्नेहद्विवक्षात् मृतपुत्रस्य स्थाने अपमपि स्वादित्यभिप्रायेण मातृमातृप्रतिपक्षा दात्री तस्मै विषवानिजवधूषमन्या दास्या-
दिकां (वा) कदाचिदप्यदिति भद्रकदात्री प्रति दोषः । यदि च प्रत्यनीका सा स्यात्तदाऽप्य सत्त्वैटिकप्रायोप्यस्मान् जनन्यादितया
कल्पयतीत्यस्मदप्यभ्राजनाकार्यसाविति विचिन्त्य ग्रामादेर्निष्कासनादि कुर्यादिति । तथा या तेन यथा प्रतिपक्षा सा तस्मै स्नेहवशात्
मृतादिजामातृकस्थानेऽप्यपि यत्स्वित्यभिप्रायेण विषवानिजपुत्री कुर्यात् वा दद्यात्, या च तेन भार्यात्वेन कल्पिता तस्या यदि

भर्ता समीपस्थः कथञ्चित्तद्वचः शृणुयात्तदा मम भार्याऽनेन स्वभार्या कल्पिता तत्तथैव भवत्विति विचिन्त्य (श्रुत्वा) तयाप्यात्मना सहासौ सम्भोगं कार्यत इति गार्थः ॥७२॥

उक्तं संस्तवपिण्डद्वारमथ विद्यामन्त्रचूर्णपिण्डालयद्वारत्रयं तल्लक्षणकथनद्वारेण व्याचिख्यासुराह ।

साहणजुत्ता र्थदेवया व विलजा विवज्जए मंतो । अंतद्धानाइ फला चुन्ना नयणंजणाइया ॥७३॥

व्याख्या—साधनयुक्ता करादिजपबलक्षतादिपूजोपचारान्विता यद्वा स्त्री प्रज्ञायादिका देवताऽधिष्ठात्री यस्याः सा स्त्रीदेवता । स्त्रीस्वरूपदेवताधिष्ठातेत्यर्थो, वा विकल्पे । ओमित्याद्यक्षरपद्धतिः । किमित्याह 'विज्जे'ति विद्याशब्दव्यपदेशादिति शेषाध्यापारणं च (?) दोषस्तेन लब्धः पिण्डो विद्यापिण्ड इति । तथा 'विवज्जए मंतो'ति । तत्र विपर्यये साधनस्त्रीदेवतायुक्तत्वस्वरूपविद्यालक्षणवैपरीत्ये भावे सतीति यावन्मन्त्रः स्यात् कोऽर्थोऽसाधनः पुरुषरूपदेवताधिष्ठित अकारादिवर्णात्मक एव मन्त्रो भवतीति तत्प्रयोगेण लब्धः पिण्डो मन्त्रपिण्डः तथान्तर्द्धनिमग्न्यभवनमादिशब्दात् वशीकरणादिग्रहस्ततोऽन्तर्द्धानादिफलं कार्यं तेषां ते तथोक्ताः । चूर्णा द्रव्य-क्षोदरूपाः । के पुनस्ते इत्याह । नयनाञ्जनादय इति द्रव्यसमूहनिष्पन्ननेत्रोपलेपनललाटतिलकादिक्रियाहेतवस्तद्व्यापारणेन लब्धः पिण्डश्चूर्णपिण्डः स्यादत्र च विद्यापिण्डे भिक्षूपासकदृष्टान्तो वाच्यो यथा—

गंधसमिद्धं नाम नयरं होत्था । तत्थन्नया सद्धमकप्पतरुणो केह आयरिया समोसढा । तत्थ एगो भिक्खवासओ, ईसरो सो य साहुण भिक्खढ्ढा गिहागयाणं न किंचि देह । अन्नया य साहुणमेगत्थमिलियाण समुल्लाओ जाओ । जहा एसो भिक्खू-वासओ ईसरो वि साहुणं न किंचि देई । ता अत्थि कोई जो एयं घयाइयं दवावेह । तेसिं मज्झाउ एगेण साहुणा भणियं । जहामं

आमह जेनाई इतरावेमि । प्रपुण्णाओ वओ वरग गेहं अभिमंविजो मो विजाए तेण वपगुतापं वउरं ताहुजो दिअं, साह वि
 निजं गंहरिना महुणवागओ विजाए वडिभारियाए सहावरयो जाओ गेहं वपगुतायाए येराई पामह, जाप केण दिअं मे ययाह
 केण सुहोमिनि पलविउ रिक्तगोवि ।

मयविन्हे आसिवाहनाअवधरी(पादलि)अरुअर्यरुएल्लो वाव्यो नररं माव्यो अहुअनप्रसिद्धादिनेयअनानुप्रदाय यथास्नायमादितः
 पादस्निस्तपावंपरितं किञ्चिद्विद्वेच्यते । तत्पेदसू-

प्रिनरयणशहरसअणहुमला कोमलापुरी नाम नयरी होत्या । तस्य य जियवयनमयज्जावहरितुफुछो फुछो नाम सेहो । तस्त
 य अणव्यवदिमा पढिमा नाम भारिया इउय सअमस्थि तेसि न उण पुनो । तदस्य य वररोहं देवय सा योगहमालाए गंतुण वच-
 मयसयारा पागेदेण वअमजागरियं करेवाणी आराहिउ वण्डा । नउ गा देवी तुअपथिरंजिवा समागया पुने देहि मि पणिअ मणह
 य वच्छे । वरये तुअस होत्याहि वि परमओउ विगपविग्यायनसं रिगुअमावेण उर इदेर नयरे विहरमाणे नामवठिपरीण वडिया-
 समागयाने पायवउलअअतं निवेचय ति यमिऊण मया सट्ठानं देवी, उउ गोसकिचं फाऊअ पढिमा पअमपहरममए तेमि यमदीए
 मंयडिया एगो वगहीमामीए य माह वडियामयान वरीअं पायतोवजलपरिद्ववणार्थं निगओ दिहो । सो सीए पुटो किमेवति ।
 तेण य मणिप परिपाएजल, सीए तं से मणिऊण तयेउ वीयति । तओ वसहिमअं मया वरीने वदणवडियाए । तस्य य ते दसाहु-
 पलचं पताचयसो दिह्वा वंरिया य परममचीर तेहि सा पम्मलामेहि गुना केण निमिचेण तुममेस्य एगागिणी समागया । । सीए
 सुअं देवपाउअइं सुयभरणहेउअं पापसोपजलपणाअं कडियं । उउ वडिहि गुओवओग दाऊण पुवं भविस्तापि तुअस वरये पुणा

‘परं पदमो पुत्तो दत्तपुत्रं वरिषाणमुत्तरं जडानदीए परउ चिंतुतो जीविही न अन्नहा । एवं निसम्म तीए वुत्त जेट्ठपुत्तमहं तुब्भं दाहामि त्ति । खरीहि वुत्तं जइ एवं तो अम्हे चिरजीवियं करिस्सामो । ततो सा एवं होउ चि भणिऊण नियगेहे गया, सेट्ठिणो य तं सव्वं साहियं । तउ तीए चैव रयणीए रयगमओ नागो सुमिणे पविस्संतो मूढे दिट्ठो । पडिउद्दाए य सो सुमिणो दइयस्स साहिओ तेण वुत्तं गुणप्पवरो पिए ! तुह पुत्तो होही गन्धे य परिवड्ढमाणे इमो दोहलो तीए जाओ जहा जइ हं. ससणिद्धसेलकाणणाइट्ठाणे सुवहुं दीणाणाहाइयाणं दाणं देमि त्ति । सेट्ठिणो य तीए कहिओ, तेण य सविसेसतरो सो पुरीओ । तउ नियसमए सव्वंगलक्खणो ववेयं पुत्तं पडिमा पड्डया । सेट्ठिणा अ चट्ठावणाइयं कारियं । तउ मासे संपुत्ते सुमिणाणुमारेण जहा एयमि गन्धमए सुमिणो नागो दिट्ठो तम्हा एसो नागिंदोत्ति तस्स नामं कयं । तउ खरीवसहीए नेऊण इमं सीसं गिण्हत्ति भणिऊण सो तेसिं समप्पिओ तउ तं सव्वलक्खणगुणोववेयं दट्ठण वुत्तं खरीहि । जहा एस जुगप्पहाणो पययणपुरित्तो होहित्ति । ता तुब्भेहि एस्स महाजत्तेण रक्खेयव्वो जाव अट्ठवरिसो होइ त्ति । तेहि तेहेव तं सव्वं कयंति । तं न पइदिणं सानुवसहीए माया नेइ । पउत्ते गुणंते य साहुणो निसुणो अन्न-
धारेइ य । इउ य सा पडिमा अन्नेवि बहुपुत्ते सव्वलक्खणधरे देवकुमारोवमे कुलुदरणे पड्डया । सो य नागेंदो अट्ठवरिसिओ संतो खरीहि सोहणदिणे विहिणा पन्नाविओ । तउ सो अन्नदिणे सुइओ आसन्नगिहाउ चउत्थरसियं वेत्तं समागओ । गुरूणं पुरो ठिओ तेहि वुत्तो इमं आलोइयं जाणसि नव त्ति । तेण वुत्तं अ(तु)ज्जप्पसाएण जाणामि । जइ एवं ता भणसु, ततो तेणिमं वुत्त, जहा अन्नं तन्नस्थीए अपुष्पियं पुष्पदंतपतीए । नयसालिकंजियं नववहए कुडण्ण मे दिन्नं ॥१॥ इमं गाहं सुणिऊण खरीहि वुत्तं भो भो सुणिणो पेच्चह पेच्चह अहो एसो खुट्ठो सिगारगिणा पलित्तो त्ति । तउ खुइएण नमिउं वुत्तं । भयंवे काणेण पसायं कुगह जेण पालित्तो

णउ डिमे दद्वृण समुपपन्नमणवच्छो चिलिमिलि कडीए गोवित्तुं वसहीपचासन्नतिहि डिमेहि समं रमिउं लग्गो । एत्थन्तरं
अच्चन्धुयगुणपसरं तस्स सोऊण कुओ वि ठाणाउ तस्स नंदणत्थं के वि सात्रया अप्पुन्वा आगया तेहि ते डिभा पुट्टा जहा भो कत्थ
पालित्तस्सरिस्स वसहि ति । तेण य ते विन्नाया जहा एए सावयत्ति । तउ तेसिं श्रिणा भमाडेणं वसहीमग्गो कहिओ । जाव ते
आगच्छंति तावप्पणा आसन्नमग्गेण गंतूण आयारं संवरिऊण निययासणे उवविट्ठो । तउ समागया ते सट्ठु । वंदिऊण श्रुरिं पूच्छिय
सुहविद्वाराइं विम्भियचित्ता विन्नाय तच्चेट्ठा तप्पुरओ उवविट्ठा । चित्तिं च तेहि कंहं तं डिम्भचरियं कंहं च एरिसं पट्टुत्तणं
ति । एवं तेसिं श्रिणा भावं नेऊण भणिया ते भो एवं चालत्तणवेड्डियं न कोट्टए छोटुं पारिअइ । चंचलं च चित्तं जीवाणं,
कीसण्णहा परिणयवयाणवि तुम्हाणं सया निक्कलंको नियओ धम्मो एसो न निव्वहइ । ता मा एवं चोजं मन्नह ति । तउ
ते, उवलविखओ खरीहि अम्ह भावो ति. हिट्ठमणा केचिरं कालं तं पज्जुवासिऊण सट्ठ्ठाणं गया । पुणो वि कयाइ सूरी जंतस-
गडभरं पिच्छिऊण निव्वियणं च नाऊण उपपन्नमणवच्छो वसहीउ निगंतूण डिमेहि समं सगडविंगेसु चडणउयरणकीलाए
कीडिउ माट्तो । एत्थंतरे केहिं वि अपुब्बपुरिसेहिं आगंतूण ते डिभा पुट्टा जह कत्थ भो पालित्तयपंडीअस्स वसहि ति ।
ततो केइ एए विउसत्ति श्रिणा लक्खिऊण भमाडेण तेसिं वसहिमग्गं कहिउं पचासन्नमग्गेण संयं सट्ठ्ठाणमागओ । तउ निय-
यासणे पच्छयपडयं लुलंतं पंगरिऊण अलियनिहाए ठिओ । एत्थंतरे ते पत्ता वसहिदुवारे, तं दद्वृण उवलक्खिऊण य. तस्स
धरिसणत्थं कुब्बकुडसंहं करेमाणा वसहीए पविमिउमारदा । श्रिणा वि तेसिं धरिसणत्थं तस्सहविरोही विगालियाए सहो
माउंति तस्सदाणंतरं सिग्घं पकओ तउ नायं तेहिं दुद्धरिसो एसो । तउ श्रिचलणे पणमिय ठिया ते पंडिया, गोट्टीए इमं च पुट्टो,

वेलाए तत्थागमिस्सामो त्ति । तउ भणियदिवसे भणियवेलाए पायलेवं काऊण कइवयजणसहिओ भरुयच्छे संपत्तो सूरी । पारद्धो वट्टइ महूसवो अ, सावयेहिं चेइहरे । दिट्ठो य सूरी हरिसनिभरेणं संघेणं चेइमज्झायाओ । तउ तुट्ठेणं निस्सकं तंस्सागमणे पंचम-
हासदो अप्फालिओ । निहिया सव्वा पडिवत्ती, उवविट्ठो तत्थ सूरी, तउ तस्साणुमावेण जंगमतित्थमिहागयं ति लोगप्पवाएण(सोउ-
ण)राया वि तत्थ गओ । राइणा आणंदिएण संघेण सेसलोएण य वत्थाइएहिं सूरी पूइओ, तं च सव्वं तेण अत्थीणं बंभणाइयाणं दिन्नं ।
उच्छलिओ साहूकारो नयरमज्जे । तउ सूरिं नमिऊण सविणयं राया जंपइ किं तुब्भे एवइयं कालं नावलोइय त्ति । सूरिणा वुत्तं महा-
राय ! इह विहरिकामावि मणयखेडसंघेण नो मुक्का । संघाइक्कमणं च अम्ह सासणे महादोपयरं वणिज्झइ । अज्ज पुण अम्हेहिं ति-
त्थाणं वंदणत्थं संघो विन्नतो । तेण भणिया जइ दिवसस्स पहरदुग्गसमए पुणो वि एत्थागंतूण भोयणं तुब्भे करेह तो वच्चह नो
अन्नह त्ति । तं च अम्हेहिं पडिवन्नं । तउ महाराय ! सेतुंजयमहुरतित्थेसु देवे अभिवंदिय पुणोवि तत्थ अम्हेहि गन्तव्वं । इमं च निसु-
णिय राया चलणेसु लग्गिऊण सूरीण सगगयं भणइ-जइवि तुम्ह निरंतरदंसणस्स अहो(म्ह)न जोगो तहावि कल्लदिणाउ आरब्भं,
एयंमि जिणमंदिरे जावपुन्निमं ताव जत्तं गुरुपसाणाहं करिस्सामि । ता जइ तुब्भे इहागच्छह तो अहं अप्पाणं सकयत्थं मन्नेसि इहरा
मे जीवियं निप्फलं ति । तउ सूरिणा वुत्तं भो महायस ! पवयणुन्नइ तए सयं कायन्वा । तुज्झसम्मयं एयं पकरिस्सामो एयं वुत्ते राइ-
णा वुत्तं, परमो एस अम्हं अणुगहो त्ति । तउ तट्ठणाउ सूरी दंसणसमुन्नइकरणत्थं वलहीपुरिं गओ । तउ सेतुंजे उज्जितेगिरिनयरे य
देवे अभिवंदिय ठंकपुरे दंसणपभावणत्थं संपत्तो । तत्थ य नागज्जुणो वंदओ सूरिं समागयं जाणिऊण केइदूरे सूरिसमीवे समागउं
विणएणं सूरिं मन्नाचित्ता तेण नियए आसमे नीओ । कारावियं सूरीणं चलणसोयं ति । भणियं बहुमाणपुण्वयं तेण जाया अम्ह. तुम्ह

याए जंषियं । जहा देव ! ताव ससिन्व सन्वे विउसा अहंमाणिणो नियगुणुकरिसविष्णुरियपयावा रेहंति जाव स्रोन्व पालित्तयसूरी
निरुधमगुणकिरणो न अज्जवि विष्णुइ, पदियं च तीए-तत्तावदेव शशिनः स्फुरितं महो यावन्न तीक्ष्णरुचिर्मण्डलमभ्युदेति । अभ्युद्गते
सकलधामनि द्यौ तु तस्मिन्निन्दोः सिताभ्रशकलस्य च को विशेषः ॥१॥ ततो सुणिऊणोमं राइणा भणियं भदे ! को एस स्रोवमो
पालित्तयसूरी तए वन्निओ । तउ तीए सवित्थरो सव्वो सूरिबुत्ततो तस्स कहिओ । तं च सोऊण विम्भिओ राया भणइ कत्थ सो चि-
हुइ । तीए जंषियं सिरिमन्नयखेडे नयरे, तं निसुणिय सूरिसमाणयणत्थं राइणा संकरो नाम संधिविग्गहिओ तत्थ आणत्तो जहा मन्नय-
खेडे गंतूण कण्हरायं मोक्खल्लवेऊण पालित्ताभिहाणं सूरि एत्थ सिग्घमाणेसुत्ति । तउ रत्ता पेसिओ तत्थ गंतूण कण्हरायस्स समीवे निय-
सामिसमाइहुं सव्वं निवेएइ । तउ तेणावि राइणा हरिसनिब्भरेण सूरी नियपुरसंघजुओ नियपरिवारसमिओ पट्टविओ । पत्तो य कमेण
बाहिं पइट्ठाणपुरस्स । तउ संकरेण गंतूण राइणो सूरीणमागमणं जाणावियं । तउ राया हरिसियचित्तो हट्ठसोहाइयं नयरे महूसवं कारा-
ऊण सपरिवारो सूरिसंघुहं जाव किल गमिस्सइ ताव एत्थावसरे राइणो समीवे विहप्फई नाम विउसो आगंतूण मच्छरवसा भणइ । जहा
देव ! अहं अजेवडस्स सूरिस्स बुद्धिं परिविबस्स । तउ रत्ता भणिओ य परिवब्वसु, ता तउ भणइ देव ! तुम्ह परिवारे अत्थि एत्थ कोवि पुरिसो
जो गच्छंतो आगच्छंतो य हत्थद्वियाउ उदगाइभरियभायणाउ बिंदुमेत्तं पि न छेइइ रत्ता भणियं अत्थि हीरओ नाम थिरहत्थो नरो ।
जइ एवं ता एत्थ तं आकारह । आकारिऊण निवेण पयंसिओ सो विहप्फइस्स । तेणावि सवहुमाणं सो पयत्तेण सम्माणिऊण
भणिओ भो भद ! तुममिणं विलीणघयपूरियं वट्ठयं सूरिस्स गंतूण दंससु, इयं च भणेज्जसु जहा तुम्ह मंगलकए इमं विउसेहिं पे-
सियं । एवं भणिय सो सिग्घं पेसिओ । तेण तहेव कयं ति । तउ वियट्ठत्तणउ सूरिस्स तस्स परमत्थो तेण विन्नाओ, जहा मे भइ-

